

P.1 II.
1934

REGULAMIN PIECHOTY

CZĘŚĆ II.

WALKA ODDZIAŁÓW PIECHOTY I MUSZTRA

Reprint przygotowali: Mariusz Szkup, Michał Miazga

GRUPA REKONSTRUKCJI HISTORYCZNEJ „CYTADELA”

www.cytadela1939.prv.pl

Warszawa 2004

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH

DEPARTAMENT PIECHOTY.

Nr. Spr. 2800-22/Studj. Reg.

Warszawa, dn. 26 stycznia 1934 r.

ROZKAZ WPROWADZAJĄCY.

Zatwierdzam do użytku służbowego Regulamin Piechoty Cz. II. „Walka oddziałów piechoty i musztra” w układzie tymczasowym.

Regulamin ten jest rozwinięciem Części I. Regulaminu Piechoty i ujmuje szczegółowo działania bojowe, służbę polową oraz musztrę od pojedynczego strzelca do kompanji włącznie.

Jakkolwiek wydany w układzie tymczasowym, nie ulegnie zasadniczym zmianom, zostanie natomiast uzupełniony rozdziałem „bataljon”.

Regulamin ten muszą dokładnie opanować i stosować wszyscy dowódcy piechoty. Oficerowie innych broni powinni się z nim zapoznać.

Dowódcy dywizji przedstawią mi do dnia 1.I.1935 r. szczegółowe uwagi i ewentualne wnioski co do treści regulaminu.

Rozkaz powyższy unieważnia „Regulamin Piechoty Wyciąg z Części II – Układ tymczasowy z 1931 r.” oraz wszelkie postanowienia Regulaminu służby polowej O.2./1921 i innych regulaminów i instrukcyj, niezgodne z Regulaminem Piechoty Cz. II., przyczem anulowanie w całości tych regulaminów i instrukcyj nastąpi po wydaniu dalszych części Regulaminu piechoty.

Regulamin wchodzi w życie jako ogólnie obowiązujący z dniem 1.IV.1934 r.

I. WICEMINISTER SPRAW WOJSKOWYCH

(-) *FABRYCY*

generał dywizji

TREŚĆ.**WSTĘP.**

1. Rozkazodawstwo	2 1
2. Sygnały i znaki	2 1

ROZDZIAŁ A.**POJEDYŃCZY STRZELEC****I. Musztra.**

1. Musztra bez broni.

3. Postawa swobodna	2 3
4. Postawa zasadnicza	2 3
5. Rodzaje kroków	2 3
6. Marsz krokiem równym	2 4
7. Marsz krokiem dowolnym	2 4
8. Marsz krótkim krokiem	2 4
9. Marsz szybkim krokiem	2 4
10. Zmiana kroku	2 4
11. Stój	2 4
12. Bieg	2 5
13. Zwroty w miejscu	2 5
14. Zwroty w marszu	2 5
15. Zwrot głowy	2 5
16. Salutowanie	2 5
17. Wywołanie strzelca z szyku	2 6
18. Do modlitwy	2 6

2. Musztra z karabinem (karabinkiem).

19. Postawa swobodna	2 7
20. Postawa zasadnicza	2 7
21. Uwagi o chwytach bronią	2 7
22. Na ramię broń	2 7
23. Do nogi broń	2 7

24. Prezentuj broń	2 8
25. Powrót do postawy po prezentowaniu	2 8
26. Do przysięgi	2 8
27. Na pas broń	2 9
28. Powrót do postawy do nogi broń	2 9
29. Przewieszanie karabina	2 9
30. Za szyjkę broń	2 9
31. Przedłużanie i skracanie pasów	2 9
32. Do przejrzania broń	2 9
33. Poruszenia z karabinem	3 0
34. Oddawanie honorów z bronią	3 0
35. Ładowanie i rozładowanie	3 0
36. Nakładanie i zdejmowanie bagnetu	3 0
37. Padanie i powstawanie	3 1
38. Kryj się	3 1
39. Czołganie się	3 1
40. Skoki	3 1

3. Musztra z ręcznym karabinem maszynowym wz. 28.

41. Postawy	3 1
42. Chwyty	3 2
43. Do przejrzania broń	3 2
44. Poruszenia	3 2
45. Postawy strzeleckie, składanie się, ładowanie, rozładowywanie	3 2

4. Musztra z lekkim karabinem maszynowym wz. 08/15 i 08/18.

46. Postawy	3 2
47. Chwyty	3 3
48. Do przejrzania broń	3 3
49. Poruszenia	3 3
50. Postawy strzeleckie, składanie się, ładowanie, rozładowywanie	3 3

5. Chwyty szabłą.

51. Postawa i chwyt	3 3
52. Salutowanie	3 4
53. Prezentowanie	3 5

6. Chwyty chorągwią.

54. Postawa i chwyt	3 5
55. Prezentowanie	3 5
56. Salutowanie	3 5
57. Uwaga	3 5

II. Walka.

1. Wskazówki ogólne.

58. Ogólnie	3 6
59. Zaskoczenie	3 6

2. Wiadomości podstawowe.

60. Znaczenie i wykorzystywanie terenu	3 6
61. Obserwacja i wyszukiwanie celów	3 7
62. Ocena odległości	3 7
63. Orientowanie się	3 8
64. Utrzymanie kierunku	3 8
65. Stanowisko ogniowe	3 8
66. Ulepszanie stanowisk - maskowanie	3 9

3. Użycie broni i sprzętu.

67. Karabin (karabinek)	3 9
68. Bagnet, sztylet	3 9
69. Granat ręczny	3 9
70. Maska przeciwgazowa	3 9
71. Łopatka	4 0
72. Ręczny karabin maszynowy	4 0
73. Granatnik	4 0

4. Ogień.

74. Ogólnie	4 0
75. Otwarcie i przerwanie ognia	4 1
76. Podawanie rozkazów	4 1
77. Prowadzenie ognia	4 1
78. Karność ogniowa	4 1
79. Gospodarka amunicją	4 2

5. Strzelec w natarciu.

80. Ogólnie	4 2
81. Wykonanie ruchu	4 2
82. Otwarcie ognia i dalsze działanie	4 3
83. Współdziałanie z czołgami	4 3
84. Okopywanie się	4 3
85. Szturm	4 4
86. Natarcie w nocy	4 4

6. Strzelec w obronie.

87. Przygotowanie do walki	4 4
88. Gotowość bojowa	4 5
89. Prowadzenie walki	4 5

7. Walka z kawalerją.

90. Ogólnie	4 5
91. Zachowanie się wobec kawalerji	4 6

8. Rozpoznanie i ubezpieczenie.

92. Ogólnie	4 6
93. Szperacze	4 6
94. Czujka	4 7
95. Podśluch	4 8
96. Posterunek alarmowy	4 8

9. Łączność.

97. Ogólnie	4 8
98. Goniec	4 8
99. Łącznicy	4 9
100. Łańcuch łączników	4 9

10. Obserwatorzy specjalni.

101. Ogólnie	4 9
102. Obserwatorzy dowódców	5 0
103. Wypatrywanie powietrza	5 0

11. Zadania specjalne.

104. Strzelcy wyborowi	5 1
105. Nosiciele amunicji	5 1
106. Wynoszący rannych	5 1

12. Strzelec w marszu i na postoju.

107. Marsz	5 1
108. Postój	5 2

ROZDZIAŁ B.**DRUŻYNA.**

1. Postanowienia ogólne.

109. Charakterystyka drużyny	5 3
110. Skład drużyny	5 3
111. Dowódca drużyny	5 3
112. Zastępca dowódcy drużyny	5 4
113. Starsi strzelcy	5 4

2. Musztra zwarta.

114. Szyki	5 4
115. Zbiórka	5 4
116. Rozejść się	5 5
117. Równanie i krycie	5 5
118. Odliczanie	5 6
119. Odstępowanie i łączenie	5 6
120. Poruszenia i chwyt	5 6
121. Sprawianie szyków	5 7
122. Kierunek i kierunkowi	5 7
123. Marsz i zatrzymanie	5 8
124. Ulgi w marszu	5 8
125. Ustawianie broni w kozły	5 9
126. Składanie oporządzenia	5 9
127. Miejsce dowódcy	5 9
128. Oddawanie honorów	5 9

3. Szyki luźne.

129. Postanowienia ogólne	6 0
130. Drużyna w dwójkach	6 0
131. Rój	6 0
132. Sprawianie szyków	6 1
133. Posuwanie się, zatrzymywanie, zmiana kierunku	6 1
134. Tyraljerka	6 1
135. Nagłe rozsypywanie się drużyny	6 2
136. Ruchy tyraljerki	6 2
137. Zatrzymywanie ruchu tyraljerki	6 2
138. Stanowisko ogniowe	6 2
139. Skoki drużyny	6 3
140. Skoki ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego	6 3
141. Zbiórka	6 3

4. Ogień.

142. Rodzaje działania ogniowego drużyny	6 3
143. Rola dowódcy drużyny	6 3
144. Otwarcie ognia	6 4
145. Określenie celu i odległości	6 4
146. Prowadzenie ognia	6 4
147. Gospodarka amunicją	6 5
148. Przejrzenie broni	6 5

5. Walka.

A. Natarcie.

Ruch w ogniu dalekim.

149. Ogólnie	6 5
150. Szyki	6 6
151. Przebywanie miejsc ostrzeliwanych	6 6
152. Dowódca, rozkazywanie, łączność, ubezpieczenie	6 6

Natarcie do chwili szturmu.

153. Rozkaz do natarcia	6 6
154. Ruszenie z podstawy wyjściowej	6 6

---

155. Wykonanie ruchu	6 6
156. Wytyczanie płachtami	6 7
157. Współpraca z czołgami	6 7
158. Wsparcie ogniem	6 8
159. Postępowanie w toku walki ogniowej	6 8
160. Natarcie w nocy	6 8

Szturm.

161. Przygotowanie i wykonanie szturm	6 8
162. Szturm jednolity	6 9
163. Szturm w nocy	6 9
164. Zachowanie się w razie nieudanego szturm.....	6 9
165. Zachowanie się po szturmie	6 9

Walka wewnątrz ugrupowania nieprzyjaciela.

166. Postępowanie w toku posuwania się	7 0
167. Zachowanie się przy zatrzymaniu natarcia	7 0

B. Obrona.

168. Zadanie	7 0
--------------------	-----

Przygotowanie obrony.

169. Ogólnie	7 1
170. Organizacja i przygotowanie ognia	7 1
171. Dowódca drużyny	7 1
172. Okopywanie	7 1
173. Gotowość bojowa	7 2

Prowadzenie walki.

174. Otwarcie i prowadzenie ognia	7 2
175. Odparcie szturm	7 3
176. Zachowanie się wobec czołgów	7 3

C. Wycofanie się z walki.

177. Sposób wycofania się	7 3
---------------------------------	-----

6. Rozpoznanie i ubezpieczenie.

A. Patrol.

178. Ogólnie	7 4
179. Obowiązki dowódcy patrolu przed wyruszeniem.....	7 4
180. Posuwanie się w patrolu	7 4

Podchodzenie do ważniejszych punktów w terenie i przechodzenie przez nie.

Rozpoznawanie ważniejszych punktów w terenie.

181. Zachowanie się wobec nieprzyjaciela	7 6
182. Patrolowanie w nocy	7 6
183. Meldunki	7 6
184. Wysyłanie meldunków	7 7

B. Placówka.

Ogólnie.

185. Zadanie	7 7
186. Stanowisko	7 7

Zaciąganie placówki.

187. Ogólnie	7 7
188. Ubezpieczenie placówki	7 8
189. Przygotowanie walki	7 8
190. Służba	7 8
191. Łączność	7 9

Zachowanie się wobec nieprzyjaciela.

192. Sposób działania	7 9
193. Zachowanie się wobec broni pancernej	7 9
194. Postępowanie przy natarciu na sąsiednie placówki	7 9
195. Obrona na miejscu	8 0

Zmiana czujek.

196. Przeprowadzenie zmiany	8 0
-----------------------------------	-----

C. Zasadzka.

7. Marsz i postój.

197. Marsz	8 0
198. Postój	8 1

ROZDZIAŁ C.

SEKCJA GRANATNIKÓW.

1. Postanowienia ogólne.

199. Skład	8 2
200. Dowódca sekcji	8 2

2. Musztra zwarta.

201. Ogólnie	8 2
202. Szyki	8 2
203. Kierunek, kierunkowi	8 2
204. Ustawianie broni w kozły	8 2

3. Szyki luźne.

205. Postanowienia ogólne	8 3
206. Szyki, posuwanie się, zatrzymywanie, zmiana kierunku.....	8 3
207. Tyraljerka	8 3
208. Nagłe zajęcie stanowisk	8 3
209. Skoki	8 3

4. Ogień.

210. Rozpoczęcie i wykonanie ognia	8 3
211. Gospodarka amunicją	8 3

5. Walka.

212. Ogólnie	8 4
213. Natarcie	8 4
214. Obrona	8 4

ROZDZIAŁ D.**PLUTON.****1. Postanowienia ogólne.**

215. Skład plutonu	8 5
216. Dowódca plutonu	8 5
217. Zastępca dowódcy plutonu	8 6
218. Obserwator	8 6

2. Musztra zwarta.

219. Szyki	8 6
220. Sprawianie szyków	8 6
221. Kierunkowy, kierunek	8 7
222. Ustawianie broni w kozły	8 7
223. Miejsce dowódcy	8 7
224. Uwaga	8 7

3. Szyki luźne.

225. Rozkaz	8 7
226. Kierunek	8 8
227. Przykłady szyków luźnych	8 8
228. Rozwijanie plutonu	8 8
229. Rozsypywanie plutonu w tyraljerkę	8 8
230. Odstępy i odległości	8 8
231. Zbiórka rozwiniętego względnie rozsypanego plutonu	8 9

4. Ogień.

232. Ogólnie	8 9
233. Kierowanie ogniem	8 9
234. Nagłe otwarcie ognia	8 9
235. Współpraca z ciężkimi broniąmi, artylerią i lotnikiem	8 9
236. Gospodarka amunicją	9 0

5. Walka.**A. Natarcie.**

237. Wykonanie ruchu	9 0
----------------------------	-----

Natarcie do chwili szturmu.

238. Ogólnie	9 1
239. Rozkaz	9 1
240. Ugrupowanie	9 1
241. Przygotowanie przejść przez druty	9 1
242. Zajęcie i ruszenie z podstawy wyjściowej	9 1
243. Postępowanie w toku natarcia	9 2
244. Gospodarka amunicją	9 3
245. Współpraca z czołgami	9 3
246. Natarcie w nocy	9 3

Szturm.

247. Przygotowanie i wykonanie szturmu	9 4
248. Szturm jednolity	9 4
249. Zachowanie się w razie nieudanego szturmu	9 4
250. Szturm w nocy	9 4
251. Zachowanie się po szturmie	9 4

Walka wewnątrz ugrupowania przeciwnika.

252. Prowadzenie walki	9 5
253. Zachowanie się przy zatrzymaniu natarcia	9 5

Pościg na polu bitwy.

254. Wszczęcie pościgu	9 5
------------------------------	-----

Pluton odwodowy.

255. Wykonanie ruchu i działania	9 6
--	-----

B. Obrona.

256. Zadania	9 6
--------------------	-----

Przygotowanie obrony.

257. Organizacja ognia	9 6
258. Dowódca, obserwacja, łączność	9 7
259. Umocnienia, maskowanie	9 7
260. Gotowość bojowa	9 7

Prowadzenie walki.

261. Otwarcie i prowadzenie ognia	9 7
262. Odparcie szturm	9 8
263. Walka wewnątrz pozycji	9 8
264. Zachowanie się w wypadku dłuższego trwania obrony	9 8

Pluton odwodowy.

265. Przygotowanie walki	9 8
266. Działanie	9 9

C. Wycofanie się z walki.

267. Sposób wycofania się	9 9
---------------------------------	-----

D. Opóźnianie ogniowe.

268. Ugrupowanie plutonu	9 9
269. Otwarcie ognia	1 0 0
270. Wycofanie się	1 0 0

Zasadzka.

271. Wykonanie zasadzki	1 0 0
-------------------------------	-------

6. Rozpoznanie i ubezpieczenie.

A. Pluton na rozpoznaniu.

272. Zadania i wyposażenie	1 0 1
273. Sposób działania	1 0 1

B. Szpica.

274. Posuwanie się	1 0 1
275. Ubezpieczenie	1 0 1
276. Łączność	1 0 2
277. Zachowanie się wobec przeciwnika	1 0 2

C. Placówka.

7. Marsz i postój.

ROZDZIAŁ E.**KOMPANJA.**

1. Postanowienia ogólne.

278. Charakterystyka kompanji	1 0 3
279. Skład kompanji	1 0 3
280. Dowódca kompanji	1 0 3
281. Sierżant-szef	1 0 3
282. Podoficer gospodarczy	1 0 4
283. Podoficer broni	1 0 4
284. Poczec dowódcy kompanji	1 0 4

2. Musztra zwarta.

285. Szyki	1 0 4
286. Sprawianie szyków	1 0 5
287. Kierunkowy	1 0 5
288. Miejsce dowódcy kompanji	1 0 6
289. Kompanja honorowa	1 0 6
290. Przyprowadzenie i odprowadzenie chorągwi.....	1 0 6
291. Uwaga	1 0 7

3. Szyki luźne.

292. Technika szyków	1 0 7
----------------------------	-------

4. Walka.

A. Natarcie.

Ruch w ogniu dalekim.

293. Wykonanie ruchu	1 0 7
----------------------------	-------

Natarcie do chwili szturmu.

294. Ogólnie	1 0 8
295. Rozkaz	1 0 8
296. Ugrupowanie	1 0 8
297. Miejsce pobytu dowódcy, łączność, obserwacja	1 0 8
298. Uzupełnianie amunicji	1 0 8
299. Przygotowanie przejść przez druty	1 0 9
300. Natarcie z kolumny	1 0 9

301. Natarcie z podstawy wyjściowej	1 0 9
302. Postępowanie w toku natarcia	1 0 9
303. Współpraca z czołgami	1 1 0
304. Natarcie w nocy	1 1 0

Szturm.

305. Przygotowanie i wykonanie szturm	1 1 0
306. Szturm jednolity	1 1 0
307. Szturm w nocy	1 1 0
308. Zachowanie się po szturmie	1 1 0

Walka wewnątrz ugrupowania nieprzyjaciela.

309. Prowadzenie walki	1 1 0
310. Zachowanie się przy zatrzymaniu natarcia	1 1 1

Pościg na polu bitwy.

311. Wszczęcie pościgu	1 1 1
------------------------------	-------

Kompanja odwodowa.

312. Wykonanie ruchu, działanie	1 1 1
---------------------------------------	-------

B. Obrona.

313. Zadanie	1 1 2
--------------------	-------

Przygotowanie obrony.

314. Ogólnie	1 1 2
315. Organizacja ognia i rozmieszczenie komp.	1 1 2
316. Dowódca, obserwacja, łączność	1 1 3
317. Umocnienia, maskowanie	1 1 3
318. Gotowość bojowa	1 1 3

Prowadzenie walki.

319. Otwarcie i prowadzenie ognia	1 1 4
320. Odparcie szturm	1 1 4
321. Pomoc sąsiadom	1 1 4
322. Walka z czołgami	1 1 4

323. Zachowanie się przy dłuższym trwaniu obrony	1 1 4
Kompanja odwodowa.	
324. Przygotowanie walki	1 1 5
Luzowanie.	
325. Przeprowadzenie luzowania	1 1 5
Wycofanie się z walki.	
326. Sposób wycofania	1 1 6
327. Rozmieszczenie oddziału	1 1 6
328. Otwarcie i prowadzenie ognia	1 1 6
329. Wycofanie się	1 1 6
330. Opóźnianie w terenie pokrytym	1 1 6
Rozpoznanie i ubezpieczenie.	
A. Kompanja na rozpoznaniu.	
331. Zadanie i wyposażenie	1 1 6
332. Działanie	1 1 7
B. Ubezpieczenie w marszu.	
333. Zadanie	1 1 7
334. Posuwanie się i działanie	1 1 7
C. Ubezpieczenie postoju.	
335. Zadanie	1 1 7
336. Zaciąganie czat	1 1 7
337. Służba na czatach	1 1 8
338. Działanie	1 1 8
Marsz i postój.	
339. Marsz	1 1 9
340. Postój	1 1 9

WSTĘP.

1. Rozkazodawstwo.

Wyrażenie woli dowódcy następuje w formie rozkazu. Rozkazy, które mają być wykonane w postawie zasadniczej, natychmiast, jednocześnie i jednolicie nazywamy komendami.

Rozkazy, które nie są komendami, mają być również wykonane natychmiast. Jednak przy ich wykonaniu nie dąży się do osiągnięcia automatycznej jednoczesności ruchów, względnie czynności wszystkich wykonawców. Ponadto wykonanie rozkazów odbywa się częstokroć w ciągu dłuższego czasu, a w pewnych wypadkach po wydaniu dodatkowych rozkazów przez dowódców podwładnych i przeważnie w postawie swobodnej. Wszystkie komendy i sposób ich wykonania podaje Regulamin.

Komenda składa się z zapowiedzi i hasła. Pierwsza zwraca uwagę wykonawcy i uprzedza go o tem, co nastąpi, a drugie jest znakiem do wykonania. Kilka komend zasadniczych składa się tylko z hasła.

Również rozkazy z zakresu musztry składają się z tych dwóch części, przyczem zapowiedź składa się często z większej ilości słów, a nawet zdań, hasłem zaś jest ostatnie słowo rozkazu.

Zapowiedź komendy wypowiada się głosem donośnym i powolnie, przeciągając zgłoskę.

Hasło wypowiada się krótko i ostro, lecz wyraźnie.

Hasła, dwu lub więcej zgłoskowe należy akcentować jak w zwykłej mowie, z wyjątkiem hasła a zarazem komendy „*Baczność*”, którą należy akcentować na zgłosce końcowej.

Dowódca podaje rozkaz swym podwładnym ustnie, sygnałem, lub znakiem, a wreszcie pisemnie – komendę zaś z reguły ustnie.

Komendy i rozkazy, mające częste zastosowanie w warunkach bojowych, a podawane także ustalonymi sygnałami, względnie znakami, wyszczególnia załączona tabela.

2. Sygnały i znaki.

TABELA SYGNAŁÓW I ZNAKÓW

Komenda lub rozkaz	Sygnał gwizdkiem	Znak
„ <i>Uwaga</i> ”	1 krótki gwizd.	Ręka pionowo podniesiona do góry i trzymana w tem położeniu
„ <i>Marsz</i> ”	2 długie gwizdy	Szybkie opuszczenie ręki podniesionej pionowo w górę (ręka zgięta w łokciu, pięść na wysokości ramienia).
„ <i>Biegiem marsz</i> ”	-	Kilkakrotne powtórzenie znaku „ <i>Marsz</i> ”
„ <i>Kierunek</i> ”	-	Zwrot w tym kierunku i wskazanie kierunku ręką.
„ <i>Stój</i> ”	-	Powolne opuszczenie ręki – podniesionej pionowo bokiem w dół.
„ <i>Padnij</i> ”	-	Podniesienie w bok wyprostowanej ręki i opuszczenie dłonią w dół.
„ <i>Zbiórka</i> ”	1 długi gwizd.	Wyprostowanie rąk poziomo w bok, a następnie skrzyżowanie ich na piersiach.
„ <i>W tyralierkę</i> ”	-	Wymachy w bok rąk podniesionych poziomo przed siebie.
„ <i>Omyłka lub nie zrozumiałem</i> ”	-	Ruch ręki prawej jak przy ścieraniu tablicy.
„ <i>Przerwij ogień</i> ”	Kilka krótkich gwizdków.	-
„ <i>Alarm lotniczy</i> ”	Kilka krótkich gwizdów i jeden długi – powtórzone kilkakrotnie.	-

„Alarm gazowy”	Szereg długich gwizdów (przyrządem mechanicznym).	-
„Koniec alarmu”	Przeciągły gwizd (przyrządem mechanicznym).	-
„Dwójkami marsz” w szykach luźnych.	-	Podniesienie obu rąk pionowo do góry i trzymanie w tem położeniu przez kilka sekund.
„Rojem marsz”	-	Zatoczenie kilku kół lewą lub prawą ręką nad głową, a następnie podniesienie obu rąk poziomo w bok i trzymanie w tem położeniu kilka sekund.
„Trójkąt wpród”	-	Podniesienie pionowo ręki w górę, a następnie wyciągnięcie obu rąk poziomo w bok.
„Trójkąt w tył”	-	Wyciągnięcie obu rąk poziomo w bok, a następnie podniesienie jednej ręki pionowo w górę, z jednoczesnym opuszczeniem drugiej ręki.
„Schody w prawo”	-	Wyciągnięcie lewej ręki pionowo w górę, a prawej poziomo w bok.
„Schody w lewo”	-	Odwrotnie niż przy „schodach w prawo”.
„Drużyny na równej wysokości”	-	Wyciągnięcie poziomo w bok obu rąk zgiętych w łokciach – przedramiona pionowo w górę.
„Nieprzyjaciel”	-	Podniesienie czapki, lub hełmu w ręce, lub na karabinie w górę.
„Kawalerja nieprzyjacielska”	-	Zatoczenie koła nad głową czapką, albo hełmem – w ręce lub na karabinie.
„Broń pancerna”	-	Karabin, podniesiony poziomo nad głową.

UWAGA:

- Poza tem mogą być stosowane sygnały i znaki ustalone każdorazowo przez dowódców stosownie do potrzeb.
- Jeżeli zachodzi potrzeba powtórzenia pewnego znaku, należy dla uniknięcia pomyłki, zrobić to po kilkosekundowej przerwie.
- Znak lub sygnał „Uwaga” należy podawać przed każdym innym znakiem. Każdy powinien wtedy bezwarunkowo patrzeć na dowódcę; dowódcy podwładni ponadto podnoszą rękę do góry, a odebrany rozkaz znakiem powtarzają na dowód zrozumienia.

ROZDZIAŁ A.

POJEDYŃCZY STRZELEC.

I. Musztra.

1. Musztra bez broni.

3. Postawa swobodna.

Postawa swobodna jest formą chwilowego wypoczynku strzelca, w toku wykonywania przezeń czynności służbowych.

W postawie tej ciężar ciała spoczywa na nodze prawej, która przez cały czas pozostaje w miejscu; lewa noga wysunięta swobodnie wprzód, mniej więcej o połowę długości stopy w kierunku, który wskazują palce tej nogi. Poza tem ma strzelec zupełną swobodę ruchów, ale nie wolno mu rozmawiać. Gdy zachodzi potrzeba, poprawia sobie ubranie i oporządzenie, znajdując się zaś w szyku zwartym, także równanie i krycie.

Jeśli strzelec pozostaje przez dłuższy czas w postawie swobodnej, może zmienić położenie nóg w ten sposób, że dostawia lewą nogę do prawej, a następnie wysuwa prawą i odwrotnie.

Postawę swobodną przybiera strzelec na komendę „*Spocznij*”.

4. Postawa zasadnicza.

Postawą wystąpień służbowych strzelca jest postawa zasadnicza.

W postawie zasadniczej strzelec stoi nieruchomo. Ciężar ciała spoczywa równomiernie na piętach i przednich częściach stóp. Pięty złączone. Stopy tworzą taki kąt, że oddalenie dużych palców u nóg równa się długości własnej stopy. Kolana zbliżone do siebie, zlekka wyprężone. Tułów wyprostowany. Brzuch lekko wciągnięty, pierś swobodnie podana naprzód. Ramiona na równej wysokości, cofnięte nieco wtył. Ręce opuszczone swobodnie, nasadą dłoni i końcami palców dotykają uda. Palce zwarte i wyprostowane. Palec średni dotyka szwów spodni.

Szyja swobodnie wyciągnięta. Głowa podniesiona, broda cofnięta nieco ku szyi.

Wzrok swobodny, skierowany wprost przed siebie.

Postawę zasadniczą przybiera strzelec na komendę „*Baczność*”, oraz na zapowiedź każdej komendy, nie poprzedzonej komendą „*Baczność*”. Wykonanie każdej komendy następuje w postawie zasadniczej, a po wykonaniu - jeżeli treść komendy nie nakazuje inaczej np. „*Rozejść się*”, „*Spocznij*” - strzelec pozostaje w postawie tej tak długo, aż zostanie podana inna komenda, lub rozkaz.

Postawę zasadniczą przybiera strzelec również na zapowiedź każdego rozkazu z zakresu musztry zwartej, wykonanie jednak rozkazów następuje w postawie swobodnej, a przyjmuje ją strzelec bezpośrednio po padnięciu hasła rozkazu.

W wypadku jeżeli strzelec w toku wykonywania rozkazu ma zrobić poruszenie, lub czynność, której wykonanie odbywa się w myśl regulaminu w postawie zasadniczej, na czas wykonywania takiego poruszenia, względnie czynności, przybiera samodzielnie postawę zasadniczą. Np. „*Stawaj - w lewo*”.

Strzelec w postawie zasadniczej zatrzymuje się, wykonywa w lewo zwrot, jeżeli miał broń na ramieniu bierze ją do nogi i dopiero potem przybiera postawę swobodną.

5. Rodzaje kroków.

Przy wykonywaniu poruszeń strzelec stosuje następujące rodzaje kroków:

- a) równy krok,
- b) dowolny krok,
- c) krótki krok,
- d) szybki krok.

6. Marsz krokiem równym.

Strzelec maszeruje krokiem równym:

- a) ruszając z miejsca na komendę „(Strzelec) – marsz” i
- b) w marszu na komendę „Baczność”, poprzedzoną, w razie potrzeby wyrównania kroku, rozkazem „Równy – krok”.
- c) w marszu na komendę „Spocznij” podaną po komendzie wyruszenia z miejsca, lub po podanej w czasie marszu komendzie „Baczność”.

Długość równego kroku wynosi 75 cm. Ruszając z miejsca względnie w marszu po padnięciu komendy „Baczność”, strzelec podając ciężar ciała wprzód, wykracza lewą nogą wprzód, podnosząc ją z ziemi poczynając od pięty z równoczesnym ugięciem nogi w kolanie o tyle, by stopę – skierowaną palcami ku ziemi i nieco nazewnątrz - można było przesunąć wprzód tuż nad ziemią; wysuwając w ten sposób nogę wprzód na regulaminową długość kroku, prostuje ją w kolanie i stawia sprężyste na ziemi całą stopą, poczynając od palców; jednocześnie podnosi prawą nogę, poczynając od pięty i przenosi ciężar ciała na lewą nogę, zachowując przez cały czas wychylenie tułowia wprzód. Następnie wykracza prawą nogą w taki sam sposób i na taką samą odległość jak wskazano dla lewej nogi, maszerując cały czas sprężystym krokiem.

Głowa i tułów pozostają w postawie zasadniczej. Kierunek marszu prostopadły do linii ramion. Tempo marszu wynosi 120 kroków na minutę. Ruch rąk w czasie marszu miarowy, wprzód na wysokość pasa, wtył swobodnie.

Jeśli strzelec ma maszerować równym krokiem przez dłuższy okres czasu, a okoliczności nie wymagają marszu na „Baczność” podaje się komendę „Spocznij”. Na tę komendę strzelec, zachowując tempo i długość kroku niezmienną, przybiera swobodną postawę ciała przez zwolnienie mięśni, napiętych w czasie marszu na „Baczność” dla osiągnięcia sprężystego kroku i zasadniczej postawy reszty ciała.

7. Marsz krokiem dowolnym.

Dowolny krok - jest to krok dostosowany pod względem jego długości i tempa marszu do budowy ciała strzelca i warunków terenowych; strzelec przyjmuje go na rozkaz „Dowolny – krok”. W marszu krokiem dowolnym strzelec utrzymuje górną część ciała i ruch rąk swobodnie, zachowując jednak dobrą postawę.

8. Marsz krótkim krokiem.

Krótki krok - jest to krok długości odpowiadającej mniej więcej połowie równego kroku, a stosowany przy sprawianiu niektórych szyków, przy zachowaniu tempa marszu, jakim maszeruje oddział, sprawiający dany szyk. Krok ten nie jest przedmiotem ćwiczeń.

9. Marsz szybkim krokiem.

Szybki krok jest to przyspieszony krok dowolny. Szybki krok stosuje się przy wykonywaniu niektórych komend (rozkazów) niniejszego regulaminu, gdy chodzi o szybkie sprawienie pewnego szyku np. wykonanie zbiórki. Tak samo jak krótki krok nie jest on przedmiotem ćwiczeń.

10. Zmiana kroku.

Przejście z kroku równego w dowolny następuje na rozkaz „Dowolny – krok”, z dowolnego na równy na rozkaz „Równy – krok”, przyczem po przyjęciu równego kroku strzelec maszeruje jak równym krokiem na „Spocznij” (§ 6).

11. Stój.

Na komendę „(Strzelec) – stój”, strzelec robi jeszcze jeden krok i przystawia szybko pozostającą w tyle nogę do tej, która wykonała ostatni wykrok.

12. Bieg.

Bieg z miejsca wykonywa się na rozkaz „(Strzelec) biegiem – marsz”, w marszu na rozkaz „Biegiem – marsz”. Kierunek biegu, jeśli nie jest wskazany, nawprost siebie.

Zaprzestanie biegu następuje albo przez przejście w krok dowolny, albo przez zatrzymanie. Na rozkaz „Dowolny – krok” strzelec zwalnia bieg w ciągu trzech kroków po wydaniu rozkazu, poczem przechodzi w dowolny krok.

Na rozkaz „(Strzelec) – stój” strzelec robi w biegu stopniowo zwalnianym, jeszcze trzy kroki, zatrzymuje się i przybiera postawę swobodną.

Jeżeli cel, który ma być osiągnięty biegiem, względnie przestrzeń, która ma być przebyta biegiem, były zgóry oznaczone w rozkazie, np. „Do lasku (strzelec) biegiem-marsz”, lub „Przez łąkę (strzelec) biegiem – marsz”, wówczas strzelec po wykonaniu rozkazu przestaje biec i zachowuje się następnie tak, jak przed rozpoczęciem biegu, t. j. jeśli stał - staje, jeśli leżał - pada, a jeśli maszerował - maszeruje dalej.

13. Zwroty w miejscu.

Komenda „W prawo – zwrot”.

Strzelec wykonywa na prawej pięcie dziarski obrót 90° w prawo. W tym celu podnosi nieco palce prawej i piętę lewej nogi, odbija się palcami lewej nogi w prawo, a wykonawszy nakazany zwrot, dostawia szybko lewą nogę do prawej.

Komenda „W lewo – zwrot”.

Strzelec wykonywa na lewej pięcie dziarski obrót o 90° w lewo. W tym celu podnosi nieco palce lewej i piętę prawej nogi odbija się palcami prawej nogi w lewo, a wykonawszy nakazany zwrot, szybko dostawia prawą nogę do lewej.

Komenda „W tył – zwrot”.

Strzelec wykonywa na lewej pięcie dziarski obrót w lewo o 180° . W tym celu podnosi nieco palce lewej i piętę prawej nogi, odbija się palcami prawej nogi w lewo, a wykonawszy nakazany zwrot, szybko dostawia prawą nogę do lewej.

W czasie wykonywania zwrotu górna część ciała strzelca pozostaje w postawie zasadniczej.

14. Zwroty w marszu.

Komenda „W prawo (lewo) – zwrot”.

Hasło należy wydać w marszu krokiem równym, przy stawianiu przez strzelca tej nogi, w stronę której ma nastąpić obrót.

Strzelec robi po usłyszeniu hasła jeszcze pół kroku poczem w tempie jednego kroku obraca się o 90° w nakazanym kierunku na palcach nogi wysuniętej wprzód, przy pomocy odbicia się palcami nogi pozostawionej w tyle, którą w tym samym tempie przenosi na wy krok w nakazanym kierunku, maszerując bez zatrzymania się dalej.

15. Zwrot głowy.

Na komendę „Na prawo (lewo) – patrz”.

Strzelec szybkim ruchem zwraca głowę w prawo (lewo) tak, aby oko lewe (prawe) znalazło się w środkowej linii ciała. Głowa lekko podniesiona, oczy zwrócone w kierunku zwrotu głowy.

Powrót głowy nawprost wykonywa się na komendę „Bacność”.

16. Salutowanie.

Salutowanie wykonywa strzelec w postawie zasadniczej (w marszu na „Bacność”). Szybko zwraca głowę w kierunku położonego (starszego), patrząc mu w oczy, jednocześnie podnosi krótkim ruchem do daszka czapki prawą rękę ułożoną tak, aby palec wskazujący i średni były wyprostowane i złączone, pozostałe zaś palce złożone na dłoni i przyciśnięte kciukiem. Zewnętrzna strona pierwszego członka palca wskazującego przyłożona do brzegu daszka nad prawym kątem prawego oka, dłoń zwrócona ku przodowi, łokieć skierowany w dół i na prawo wskos.

Po salutowaniu strzelec opuszcza krótkim ruchem rękę w dół z jednoczesnym zwrotem głowy nawprost. W marszu lewa ręka pozostaje przez czas salutowania nieruchomo, przyłożona lekko nasadą dłoni i końcami palców do spodni - środkowy palec przy szwie.

Postawę i ruchy ręką do salutowania musi strzelec ukończyć na sześć kroków przed przełożonym (starszym) a powrót do poprzedniej postawy rozpocząć trzy kroki za przełożonym. Przy salutowaniu w miejscu przełożonemu (starszemu) stojącemu również w miejscu (np. przy meldowaniu się) przytrzymuje się rękę przy nakryciu głowy przez jedną sekundę.

Gdy strzelec ma inne nakrycie głowy, np. hełm, furażerkę, przykłada rękę do salutowania tak samo, jak przy salutowaniu w czapce. Strzelec bez nakrycia głowy oddający honory przybiera postawę zasadniczą i zwraca szybkim ruchem głowę w kierunku przełożonego (starszego), trzymając obie ręce jak w postawie zasadniczej; zachowuje się poza tym tak samo, jak przy salutowaniu.

Strzelec, mający prawą rękę zajętą, a niemogący jej na czas uwolnić, oddaje honory jak strzelec bez nakrycia głowy.

17. Wywoływanie strzelca z szyku.

Strzelec wywołany po nazwisku staje w postawie zasadniczej i odpowiada głośno „*Jestem*”.

Na rozkaz „*Wystap*”, wywołany strzelec występuje z dwuszeregu (szeregu) wprzód i staje na trzy kroki przed pierwszym szeregiem, w postawie zasadniczej frontem, jak oddział. Strzelec z tylnego szeregu występuje wprzód przez lukę, otwartą mu przez poprzednika, który w tym celu robi prawą nogą krok w kierunku na prawo skos, po przejściu zaś wywołanego, krokiem wtył lewą nogą wraca na swe miejsce. Tak samo zachowuje się poprzednik przy powrocie zaplecznika na miejsce.

W lukę powstałą wskutek wystąpienia strzelca pierwszego szeregu, wstępuje natychmiast dwoma krokami jego zaplecznik; po powrocie wywołanego - gdy ten zbliży się na trzy kroki do swego miejsca - zaplecznik robi wtył zwrot, dwoma krokami wraca na swe miejsce i ponownie wykonywa wtył zwrot.

Strzelec, wywołany z kolumny, występuje na tę stronę kolumny, po której znajduje się przełożony, względnie na stronę nakazaną przez dowódcę, przechodząc poza plecami swej dwójki (czwórki) i staje na wysokości swej dwójki (czwórki) w tym samym froncie, w postawie zasadniczej, w odstępnie jednego kroku od skrzydłowego.

Strzelec chcący wystąpić z szyku z własnej inicjatywy (np. dla zameldowania o czymś) postępuje tak samo jak wywołany.

Na rozkaz „*Wystap*” strzelec robi zwrot w kierunku w którym ma odejść, wraca szybkim krokiem na swoje miejsce, staje, wykonywa zwrot do frontu w jakim stoi oddział i przybiera taką postawę jak oddział.

Strzelec, wywołany z jakiegokolwiek szyku, na rozkaz „*Do pana kapitana X*”, podąża natychmiast szybkim krokiem najkrótszą drogą do wzywającego, zatrzymuje się na trzy kroki przed nim w postawie zasadniczej, oddaje honory i melduje się np. „*Panie kapitanie strzelec Kowalski melduje się posłusznie na rozkaz*”.

Strzelec, wezwany do przełożonego, po ukończonej rozmowie na rozkaz „*Wstap*” oddaje honory, robi zwrot w kierunku, w którym ma odejść i wraca szybkim krokiem na miejsce.

Strzelec wywołany z szyku oddziału będącego w marszu, podchodzi do przełożonego z lewej strony i, jeśli przełożony nie zatrzyma się, maszeruje obok niego o pół kroku z tyłu i po oddaniu honorów melduje się w marszu.

18. Do modlitwy.

Rozkaz „*Do modlitwy*”.

Rozkaz ten można stosować tylko do oddziału, złożonego ze strzelców nieuzbrojonych, lub mających jedynie broń boczną (z wyjątkiem wart).

Strzelec prawą ręką zdejmuje czapkę i przekłada ją do lewej ręki. Lewa ręka, opuszczona na całą długość, trzyma czapkę orzełkiem do przodu przy lewym udzie całą dłonią za otok w okolicy wszycia lewej części daszka, kciuk wyciągnięty wzdłuż daszka. Podszewka czapki zwrócona ku ziemi.

Strzelec w furażerce wykonywa „*Do modlitwy*” tak samo; różnica polega jedynie na trzymaniu furażerki, którą strzelec trzyma całą dłonią złożoną, kciuk wyciągnięty wzdłuż furażerki.

Na rozkaz „*Po modlitwie*” strzelec wykonywa opisane czynności w odwrotnym porządku.

2. Musztra z karabinem (karabinkiem).

19. Postawa swobodna.

Układ ciała w postawie swobodnej z karabinem u nogi taki sam, jak bez karabina, z tą różnicą, że strzelec trzyma swobodnie prawą ręką kabin przy prawej nodze.

Nie wolno opierać się na karabinie, lub trzymać go tuż u wylotu lufy.

Przy zmianie położenia nóg położenie karabina pozostaje bez zmiany.

20. Postawa zasadnicza.

W postawie zasadniczej z bronią u nogi strzelec trzyma karabin oparty o ziemię pionowo przy prawej nodze, językiem spustowym wprzód. Koniec trzewika kolby na linii szpica buta.

Prawa ręka o tyle wyciągnięta, że łokcie obu rąk znajdują się na równej wysokości, obejmuje karabin; kciuk od strony lufy, reszta palców zwarta na łożu od strony lufy (pasie). Karabin lekko przyciśnięty do biodra.

Lewa ręka i reszta ciała, jak w postawie zasadniczej bez broni.

21. Uwagi o chwytach bronią.

Chwyty na komendę wykonywa się tylko rękami, reszta ciała pozostaje w postawie zasadniczej.

Pojedyncze ruchy składowe każdego chwytu, wykonane krótko i stanowczo powinny się łączyć płynnie w jedną całość.

Uderzanie dłonią po karabinie i kolbą o ziemię dla zaznaczania chwytów jest zakazane.

22. Na ramię broń.

Komenda „*Na ramię broń*”.

a) Prawa ręka unosi karabin i wprowadza go w położenie pionowe przed środek ciała, językiem spustowym w lewo, tylny bączek na wysokości wszycia kołnierza, lewa ręka chwytą karabin tuż pod prawą, łokcie zbliżone do ciała. Prawa ręka chwytą komorę zamkową nieco powyżej rączki zamkowej, kciuk wyprostowany wzdłuż łoża. Skoro prawa ręka, obracając karabin językiem spustowymi ku ciału, podniesie karabin tak wysoko jak to potrzebne, aby wsunąć' karabin na lewe ramię, lewa ręka chwytą kolbę w ten sposób, żeby koniec trzewika kolby leżał między kciukiem a palcem wskazującym, oraz aby dłoń i końce palców przylegały do płaskiej części kolby. Karabin leży na ramieniu równoległe do rzędu guzików; gałka rączki zamkowej znajduje się mniej więcej na dłoń poniżej wszycia kołnierza, a kolba dotyka lekko lewej ładownicy. Lewe przedramię oparte swobodnie o ładownicę, prawa ręka wraca do położenia w postawie zasadniczej.

b) Przy karabinie francuskim :

Prawa ręką unosi karabin i wprowadza go w pionowe położenie przed lewą połowę ciała, lufą w prawo.

Tylny bączek na wysokości kołnierza. Lewa ręka chwytą karabin tuż pod prawą, prawa ręka obejmuje szyjkę tuż pod kabłąkiem.

Skoro prawa ręka podniesie karabin tak wysoko, że można go oprzeć na płask o ramię, wówczas lewa ręka chwytą kolbę dłonią zgóry tak, aby piętka trzewika kolby leżała między kciukiem a palcem wskazującym, a dłoń i końce palców przylegały do płaskiej części kolby. Karabin wspiera się na barku w płaszczyźnie równoległej do płaszczyzny środka ciała. Skrzydełko na wysokości drugiego z rzędu guzika. Kolba przyciśnięta do lewej ładownicy.

Prawa ręka wraca do położenia w postawie zasadniczej.

23. Do nogi broń.

Komenda „*Do nogi – broń*”

a) Lewa ręka obracając kolbę nieco w prawo ściąga ją ku lewemu udu na całą długość wyciągniętej lewej ręki, prawa ręka zgięta w przegubie chwytą karabin na wysokości ramion odchylając łokieć lekko wdół.

Prawa ręka przenosi półkołem karabin w położeniu pionowym do prawego boku, poczem obracając go nieco

nazewnątrz, przesuwa w rękę, o ile tego wymaga wzrost strzelca, lewa ręka wraca szybko do położenia w postawie zasadniczej. Prawa przystawia karabin kolbą do prawej stopy w położenie jak w § 20.

b) Przy karabinie francuskim :

Lewa ręka przyciąga kolbę ku lewemu udu, prawa ręka obejmuje karabin na wysokości ramion, odchylając lekko łokieć.

Prawa ręka przenosi karabin półkolem w położeniu pionowym, poczem obracając go nieco nazewnątrz, przesuwa w rękę ile wzrost żołnierza wymaga. Kciuk leży na łożu; lewa ręka wraca szybko do położenia w postawie zasadniczej, prawa przystawia karabin kolbą do prawej stopy w położenie, jak w § 20.

24. Prezentuj broń.

Komenda „*Prezentuj broń*”.

a) Chwyty wykonywa się z postawy „*Na ramię – broń*”.

Lewa ręka skręca karabin w prawo i ściąga go przed lewą połowę ciała, jednocześnie prawa ręka chwytą karabin za szyjkę kolby, kciuk od strony ciała. Lewa ręka chwytą karabin za łożę tak, aby koniec kciuka, wyciągniętego równolegle do krawędzi bocznej celownika, znajdował się na równej wysokości z górną jego krawędzią i razem z prawą ręką skręca karabin językiem spustowym wprzód, jednocześnie obiema rękami ściąga się karabin tak nisko, aby tylny bączek znalazł się na wysokości wszycia kołnierza, a karabin lekko dotykał przedniej prawej krawędzi lewej ładownicy; kciuk prawej ręki, trzymającej szyjkę kolby, znajduje się pod skrzydełkiem bezpiecznika, a pozostałe palce zwarte i wyprostowane tuż pod kabłąkiem; lewe ramię zgięte prawie pod kątem prostym.

Karabin trzyma się pionowo przed lewą połową ciała tak, aby strzelec mógł patrzeć nawprost lewym okiem z prawej strony karabina.

b) Przy karabinie francuskim :

Lewa ręka ściąga karabin przed lewą połowę ciała tak, by żołnierz mógł lewym okiem patrzeć w prawo od karabina; prawa ręka kciukiem ku ciału, obejmuje jednocześnie szyjkę kolby, lewa ręka chwytą karabin tak, żeby koniec kciuka wyciągniętego wzdłuż celownika dosięgał górnej jego krawędzi i razem z prawą skręca się ku ciału.

Cztery palce prawej ręki wyprostowane tuż od kabłąkiem na szyjce kolby, kciuk pod zameczkiem. Karabin opuszcza się tak, by lekko przytykał do przedniej krawędzi lewej ładownicy, a tylny bączek przypadł na wysokości kołnierza.

Lewe ramię zgięte prawie pod kątem prostym.

25. Powrót do postawy po prezentowaniu.

Komenda „*Na ramię – broń*”.

a) Lewa ręka skręca karabin językiem spustowym w lewo, a jednocześnie prawa chwytą komorę zamkową nieco powyżej gałki rączki zamkowej tak, że kciuk leży wyprostowany wzdłuż łoża; skręcając karabin językiem spustowym ku ciału podnosi go prawa ręka tak wysoko, ile trzeba, aby wsunąć na lewe ramię. Dalsze czynności jak w § 22.

b) Przy karabinie francuskim:

Lewa ręka skręca karabin lufą w prawo, prawa obejmuje szyjkę tuż pod kabłąkiem i unosi karabin tak, aby go włożyć na ramię (jak w § 22-b).

26. Do przysięgi.

Rozkaz „*Do – przysięgi*”.

Strzelec prawą ręką stawia karabin kolbą przy wewnętrznej stronie prawej stopy, językiem spustowym wprzód, pochyła go w lewo i opiera na lewym przedramieniu w okolicy przegubu.

Następnie prawą ręką zdejmuje czapkę i przekłada ją do lewej ręki ujmując całą dłońią za otok w okolicy wszycia lewej części daszka, orzełkiem do przodu, poczem podnosi prawą rękę do przysięgi w następujący

sposób: przedramię pionowo do góry, dłoń na wysokości oczu i zwrócona do frontu, palce złożone jak do salutowania. Reszta ciała w postawie zasadniczej.

Na rozkaz „*Po - przysiedze*”, strzelec wykonywa opisane czynności w odwrotnym porządku.

27. Na pas broń.

Rozkaz „*Na pas – broń*”.

Strzelec zakłada karabin, względnie karabinek na pasie na prawe ramię, wylotem lufy do góry, nadając mu nieruchome położenie pionowe. Prawa dłoń trzyma pas karabinowy na wysokości pasa głównego, prawe ramię dotyka tułowia.

28. Powrót do postawy do nogi broń.

Rozkaz „*Do nogi – broń*”.

Strzelec wysuwa kolbę karabina nieco wprzód, a jednocześnie chwytą karabin lewą ręką powyżej kabłąka. Gdy lewa ręka ujęła karabin, wysuwa strzelec prawe ramię z poza karabina ku ciału i krótkim ruchem wyrzuca karabin wylotem lufy wprzód, chwytając go w czasie tego ruchu prawą dłonią z góry za nakładkę powyżej celownika. Wreszcie stawia prawą ręką karabin przy prawej nodze, a lewa ręka wraca do poprzedniego położenia.

Przewieszenie broni przez plecy stosuje się tylko, gdy strzelec jest bez tornistra.

29. Przewieszanie karabina.

Na rozkaz „*Przez plecy – broń*”. Przy pasie zdłużonym strzelec przewiesza karabin przez plecy tak, aby wylot lufy był skierowany na lewo wskos w górę, kolba pod łokciem prawej ręki. Poza tem na polecenie dowódcy można nosić karabin na prawym ramieniu, lub na szyi, zawsze wylotem lufy do góry.

30. Za szyjkę broń.

Rozkaz „*Za szyjkę – broń*”.

Chwyć wykonywa się z postawy z bronią u nogi. Strzelec unosi karabin prawą ręką pionowo do góry i chwytą lewą ręką tuż nad prawą. Prawą ręką chwytą szyjkę kolby od strony raczki zamkowej obejmując szyjkę kciukiem z przodu tuż pod kabłąkiem, pozostałymi palcami od tyłu pod skrzydełkiem bezpiecznika. Tak ujęty karabin przenosi prawą ręką do prawego boku, a jednocześnie lewa ręka wraca do poprzedniego położenia. Karabin spoczywa pionowo w prawej ręce wyciągnięty na całą długość, lekko przyciśnięty do biodra i ramienia w okolicy pachy.

Z postawy „*Za szyjkę – broń*” przechodzi strzelec do postawy z bronią u nogi na rozkaz „*Do nogi – broń*”. Na ten rozkaz strzelec chwytą karabin lewą ręką tuż nad celownikiem, poczem ujmując karabin prawą ręką tuż nad lewą stawia go przy nodze jak w § 20, jednocześnie lewa ręka wraca do poprzedniego położenia.

31. Przedłużanie i skracanie pasów.

Przedłużanie i skracanie pasów wykonywa się na rozkazy „*Pasy – zdłuż*”, względnie „*Pasy – skróć*” w dowolny sposób.

Zdłużenie względnie skrócenie pasów można nakazać zarówno w miejscu jak i w marszu.

32. Do przejrzania broń.

Dowódca zarządza przejrzanie broni w wypadkach, gdy chodzi o stwierdzenie, czy strzelcy nie posiadają bezprawnie amunicji, oraz czy karabiny są rozładowane, a przewody nie zanieczyszczone.

Jeśli przejrzanie broni ma być przeprowadzone w dwuszerogu dowódca zarządza odpowiednim rozkazem potrzebne zwiększenie odległości między szeregami.

Na rozkaz „*Do przejrzania – broń*”, strzelec otwiera lewą ręką ładownicę ruchem jak przy ładowaniu, otwiera zamek karabina i kładzie karabin na lewym ramieniu. Karabin położony na lewe ramię wylotem lufy do tyłu, prawie poziomo trzyma lewą ręką za kolbę tak samo, jak w postawie na ramię broń.

Po przejrzaniu karabina strzelec bez rozkazu zdejmuje karabin z ramienia, zamyka zamek, zwałniając jednocześnie iglicę tak samo, jak po rozładowaniu, poczem bierze broń do nogi i zapina ładownicę.

33. Poruszenia z karabinem.

- a) Podczas zwrotów w miejscu z bronią u nogi strzelec unosi nieco karabin i przyciska go do uda; po wykonaniu zwrotu opiera go znowu kolbą o ziemię.
- b) Podczas zwrotów w marszu oraz marszu z bronią oraz marszu z bronią u nogi, wykonywanych tylko przy niewielkich przesunięciach strzelca lub oddziału, strzelec trzyma prawą ręką karabin nieco uniesiony przy udzie, wylot lufy nieco podany do przodu. Lewa ręka przytrzymuje bagnet.
- c) Przy zwrotach w miejscu i w marszu z bronią na ramieniu przyciska lewy łokieć lekko do ciała.
- d) W czasie marszu z bronią na ramieniu, na pasie lub przez plecy, ręka względnie ręce wolne poruszają się jak w § 6.
- e) Podczas biegu z bronią u nogi strzelec trzyma karabin prawą ręką za nakładkę tuż nad celownikiem, wylotem lufy skierowanym w górę i nieco do przodu. Lewa ręka przytrzymuje bagnet. Jeśli w chwili nakazania biegu strzelec ma broń na ramieniu, lub na pasie, bierze ją do nogi bez osobnego rozkazu. Po skończeniu biegu bierze broń do takiej postawy, w jakiej ją miał przed rozpoczęciem biegu. Karabina przewieszzonego przez plecy nie zdejmuje się do biegu.
- f) Przy wywołaniu z szyku strzelca z karabinem obowiązują zasady podane w § 17 z tem, że strzelec występuje z szyku z karabinem w takim położeniu, w jakim go miał w chwili wywołania i bierze do nogi broń dopiero po wystąpieniu na przepisaną odległość. Strzelec, wywołany w marszu zachowuje broń w takim położeniu, w jakim ją miał w chwili wywołania, Strzelec z bronią przez plecy nie zdejmuje karabina przy wystąpieniu. Po rozkazie „*Do mnie*”, względnie „*Do pana kapitana X*” strzelec maszeruje do wzywającego z bronią w ręce (jak do biegu). Po przybyciu na przepisaną odległość od wzywającego staje frontem do niego, bierze broń do nogi, oddaje honory przez przybranie postawy zasadniczej oraz skierowanie wzroku na wzywającego i melduje się. Strzelec z karabinem przewieszonym przez plecy, wezwany do przełożonego, zachowuje się jak strzelec bez broni.

34. Oddawanie honorów z bronią.

- a) Strzelec, stojący w miejscu z bronią na ramieniu, na pasie, przy nodze, za szyjkę lub w innym położeniu, z wyłączeniem postawy z bronią przez plecy, dla oddania honorów przybiera postawę zasadniczą z bronią u nogi frontem do przechodzącego przełożonego (starszego) i wykonywa zwrot głowy w kierunku przełożonego (starszego), zachowując się poza tem tak samo jak strzelec oddający honory bez nakrycia głowy.
- b) W marszu strzelec z bronią, bez względu w jakim położeniu ma karabin (z wyłączeniem postawy z bronią przez plecy), dla oddania honorów przybiera sprężysty krok, jak na komendę „*Baczność*” i, utrzymując karabin, jak w odpowiedniej postawie zasadniczej, zwraca głowę w stronę przełożonego (starszego) na odległości i na przeciąg czasu, jak przy salutowaniu. W czasie oddawania honorów ręka wolna porusza się jak w marszu na baczność.
- c) Strzelec z bronią przez plecy oddaje honory zarówno w miejscu, jak i w marszu - przez salutowanie.
- d) Oddawanie honorów przez szeregowych, wchodzących w skład wart, ustala Regulamin służby wewnętrznej część VII i tych szeregowych postanowienia powyższe nie dotyczą. Zachowanie się strzelca z bronią przy wejściu do pokoju ustala Regulamin służby wewnętrznej część IX.

35. Ładowanie i rozładowanie.

Ćwiczenia w ładowaniu i rozładowywaniu karabina należą do zakresu wyszkolenia strzeleckiego. Sposób wykonywania tych czynności określa Instrukcja strzelecka część I w odpowiednich §.

36. Nakładanie i zdejmowanie bagnetu.

Ćwiczenia w nakładaniu i zdejmowaniu bagnetu należą do zakresu wyszkolenia w walce bagnetem. Sposób wykonywania tych czynności określa Instrukcja walki bagnetem w § 17 i 18.

37. Padanie i powstawanie.

a) Rozkaz „*Padnij*”.

Strzelec z bronią u nogi robi wykrok lewą nogą i szybko klęka na prawe kolano, jednocześnie wyciąga lewą rękę wprost przed siebie dłońią skierowaną ku ziemi, a prawą ręką unosi karabin i trzyma go w środku ciężkości wylotem lufy w górę i skośnie w lewo w przód; pochylając się w przód, opuszcza się na lewe kolano, lewą dłoń i prawy łokieć.

W postawie leżącej strzelec trzyma nogi i tułów przywarte do ziemi, wzrok skierowany przed siebie. Karabin leży na lewym przedramieniu. Prawa ręka trzyma karabin za nakładkę zamkiem nieco ku górze. Wylot lufy nie dotyka ziemi.

b) Na rozkaz „*Powstań*”, strzelec unosi prawą ręką karabin nieco wylotem lufy ku górze; przyciągając prawe kolano jak najbliżej tułowia, lewą dłońią opiera się o ziemię tuż pod lewą pierś, całe ciało pozostaje przywarte do ziemi. Następnie odbija się lewą ręką od ziemi, podnosi się górze, wysuwa lewą nogę w przód i klęka na prawe kolano, poczem powstaje, dostawiając prawą nogę do lewej.

c) Poszczególne ruchy, składające się na padanie, względnie powstawanie, powinny następować po sobie płynnie i szybko. Karabin należy chronić przed uderzeniem i zanieczyszczeniem.

Padanie stosuje się zarówno w miejscu, jak w marszu. Jeżeli broń jest na ramieniu, lub na pasie, strzelec zdejmuje ją przed padnięciem bez osobnego rozkazu.

Karabina przewieszzonego przez plecy przy padaniu nie zdejmuje się.

38. Kryj się.

Rozkaz „*Kryj się*”.

Strzelec szybko wyszukuje w pobliżu miejsce do dobrego ukrycia się, gdzie pada, pozostając nieruchomo. Rozkaz ten może być uzupełniony wskazaniem miejsca ukrycia się.

39. Czółganie się.

Czółganie się może strzelec wykonywać w dwojaki sposób:

a) Ująwszy karabin w obie ręce i trzymając go poziomo przed głową zamkiem ku górze, opiera się strzelec o ziemię na zgiętych łokciach i końcach palców nóg; posuwa się w przód przez podciąganie się na łokciach, pomagając sobie końcami palców nóg; zwraca przytem uwagę aby ciało było uniesione nad powierzchnię ziemi tylko o tyle, o ile to jest konieczne do wykonania ruchu;

b) Trzymając karabin w prawej ręce zamkiem skierowanym nieco ku górze, podciąga prawe kolano jak najbliżej tułowia, poczem przy pomocy lewej ręki, opartej o ziemię, przesuwca całe ciało w przód, jak najbliżej przy ziemi.

40. Skoki.

Skok wykonywa strzelec na „*(Nawprost do rowu) skok – biegiem marsz*”.

Na „*Skok*” strzelec, jeśli strzelał i ma karabin nienaładowany, ładuje i zabezpiecza karabin, zapina ładownicę i przygotowuje się do poderwania podobnie, jak to podano w § 37-b dla powstawania. Na hasło „*Biegiem marsz*” zrywa się sprężyste i rzuca się naprzód.

Jeżeli wyznaczone stanowisko jest za daleko, aby je osiągnąć jednym skokiem, stosuje strzelec samodzielnie konieczne przerwy w biegu (przerwy oddechowe).

3. Musztra z ręcznym karabinem maszynowym wz. 28.

41. Postawy.

Zarówno w postawie swobodnej, jak i zasadniczej z bronią u nogi celowniczy trzyma ręczny karabin według zasad podanych w §§ 19 i 20 dla postaw ze zwykłym karabinem.

Prawa ręka trzyma ręczny karabin maszynowy objęty kciukiem od tyłu za lufę, pozostałymi palcami zwartymi od przodu za rurę gazową.

Lewa ręka i reszta ciała, zależnie od postawy w jakiej się znajduje celowniczy w danej chwili.

42. Chwyty.

Chwyty na komendę „*Na ramię – broń*” i „*Do nogi – broń*” wykonywa celowniczy w taki sam sposób, jak „*Nas pas – broń*” i „*Do nogi – broń*” zwykłym karabinem (§§ 27 i 28), dokonywując tych chwytów w postawie zasadniczej.

To samo dotyczy chwytów na rozkazy „*Na pas – broń*” oraz „*Do nogi – broń*” z postawy „*Na pas – broń*” ale wykonanie w postawie swobodnej.

43. Do przejrzania broń.

Na rozkaz „*Do przejrzania – broń*”, celowniczy zawiesza ręczny karabin maszynowy pasem na szyi, kolbą w lewo wdół, wylotem lufy w prawo wgórę. Skoro przeglądający znajdzie się tuż przy celowniczym, ten napina zamek i zabezpiecza ręczny karabin maszynowy poczem celowniczy wobec przeglądającego odbezpiecza i opuszcza spust. Gdy przeglądający przechodzi do następnego strzelca, celowniczy wraca do pierwotnej postawy.

44. Poruszenia.

Podczas zwrotów w miejscu i w marszu, jak również w czasie marszu z ręcznym karabinem maszynowym, celowniczy postępuje według zasad podanych w § 33.

Do biegu bierze celowniczy ręczny karabin maszynowy prawą ręką w środku ciężkości lub w obie ręce, ujmując go lewą za nakładkę a prawą za szyjkę kolby. Niosąc karabin w obu rękach trzyma go skierowany wylotem lufy, nieco w lewo skos.

Padanie wykonywa celowniczy podobnie jak z karabinem (§ 37), trzymając ręczny karabin maszynowy prawą ręką podchwytym za nakładkę i chroniąc go przed uszkodzeniem i zanieczyszczeniem. Ręczny karabin maszynowy leży chłodnicą na lewym przedramieniu.

Uwaga! Ręczny karabin maszynowy nosi się w pokrowcu. Wyjmuje się go z pokrowca dopiero bezpośrednio przed ładowaniem lub wtedy, gdy warunki taktyczne tego wymagają. Zdjęty pokrowiec zwiesza celowniczy tyłu za pas główny.

45. Postawy strzeleckie, składanie się, ładowanie, rozładowywanie.

Sposób wykonania podaje „Instrukcja strzelecka część II. – Ręczny i lekki karabin maszynowy” w odpowiednich paragrafach.

4. Musztra z lekkim karabinem maszynowym wz. 08/15 i 08/18.

46. Postawy.

a) W postawie swobodnej z bronią u nogi lekki karabin maszynowy jest ustawiony na dwójnogu przy prawej nodze celowniczego - lufą do przodu, donośnik na wysokości palców prawej nogi. Skrzynki amunicyjne (wodnik) noszone przez pozostałych strzelców obsługi, ustawione przed nimi prostopadle do linii frontu (małe ściany skrzynek przed szpicami obuwi w odległości około 5 cm). Obsługa stoi w postawie swobodnej według § 3.

Dla ustawienia lekkiego karabina maszynowego w sposób wyżej wskazany celowniczy robi wykrok lewą nogą na komendę „*Spocznij*”. Pozostali strzelcy obsługi ustawiają swój sprzęt, pochylając się tylko ku przodowi i uginając nogi w kolanach.

b) W postawie zasadniczej z bronią u nogi, celowniczy trzyma lekki karabin maszynowy pionowo przy prawej nodze, językiem spustowym wprzód, koniec kolby na wysokości szpica buta.

Prawa ręka obejmuje chodnicę:

- wodną, całą dłońią ze zwartymi palcami z przodu, przyciskając lekki karabin maszynowy lekko do biodra,
  - powietrzną - kciukiem od strony uda, pozostałymi czterema palcami zwartymi od strony zewnętrznej
- Pozostali strzelcy obsługi trzymają swój sprzęt w rękach opuszczonych na całą długość. Wolna ewentualnie ręka przyłożona do uda.

Podniesienie sprzętu do opisanej postawy zasadniczej skutecznia obsługa na komendę „*Bacność*”, na

zapowiedź każdej komendy zmiany szyku, oraz na komendę (rozkaz) do wykonania chwytu bronią przez oddział - z wyłączeniem wypadku, przewidzianego w § 120.

Uwaga! Strzelcy obsługi, występującej z etatowym sprzętem w rękach, mają karabiny przewieszane przez plecy a tornistry złożone na biedce.

47. Chwyty.

Komenda „*Na ramię – broń*”.

Wykonywa się z postawy zasadniczej z bronią u nogi. Celowniczy zawiesza przy pomocy obu rąk lekki karabin maszynowy najkrótszą drogą pasem na prawe ramię w położeniu poziomym, wylotem lufy do przodu, i przytrzymuje go prawą dłonią za chłodnicę, przyciskając łokciem do boku. Lewa ręka wraca do poprzedniego położenia.

Powrót do postawy zasadniczej z bronią u nogi następuje na komendę „*Do nogi – broń*”. Celowniczy zdejmuje lekki karabin maszynowy za pomocą najprostszych ruchów, przybierając postawę zasadniczą, opisaną w § 46-b.

Tak samo wykonywa się chwyt „*Na pas - broń*” i „*Do nogi – broń*” z postawy „*Na pas – broń*”; wykonanie w postawie swobodnej.

48. Do przejrzania broń.

Rozkaz „*Do przejrzania - broń*”.

Celowniczy stawia lekki karabin maszynowy na ziemi, jak w § 46-a, klęka za nim, otwiera pokrywę komory zamkowej, podaje rączkę zamkową do przodu, podnosi zamek do góry, podając jednocześnie rączkę zamkową wolno w tył, i kładzie zamek na górnych krawędziach ścian komory zamkowej, lewą ręką przytrzymując pokrywę komory zamkowej.

Przy przeglądaniu lufy należy zamek i kolbę odjąć.

Po przejrzaniu celowniczy, bez osobnego rozkazu, składa lekki karabin maszynowy i wraca do pierwotnej postawy.

49. Poruszenia.

Zasady podane w § 33 obowiązują ogólnie także celowniczego lekkiego karabina maszynowego z tem, że w podnoszeniu i niesieniu lekkiego karabina maszynowego pomaga sobie lewą ręką.

- a) Do biegu celowniczy chwytą lekki karabin maszynowy prawą ręką za chwyt, lewą za chłodnicę w okolicy nóżek i niesie przyciśnięty do prawego boku wylotu lufy górę i nieco w lewo w przód.
- b) Podczas padania obsługa lekkiego karabina maszynowego wykonywa czynności jak na spoczynku (§ 46) i pada jak w § 37.
- c) Strzelcy, wchodzący w skład obsługi lekkiego karabina maszynowego, w razie wywołania ich z szyku występują bez sprzętu.

50. Postawy strzeleckie, składanie się, ładowanie, rozładowanie.

Sposób wykonania podaje Instrukcja strzelecka część II – ręczny i lekki karabin maszynowy, w odpow. §.

5. Chwyty szablą.

51. Postawa i chwyt.

Oficerowie i podoficerowie dobywają szabel z pochew w wypadkach określonych Regulaminem służby wewnętrznej część IX, względnie VII.

Dobycie szabli przez dowódcę oddziału jest znakiem do wydobycia szabel przez podległych dowódców.

Chwyty szablą odpowiadają chwytom karabinem; wykonywają je wszyscy posiadający szable, którzy stoją w szyku oddziału, jednakowo i jednocześnie z danym oddziałem.

- a) W postawie zasadniczej z szablą u nogi prawa ręka obejmuje całą dłoń w kabłąku rękojeści szabli, kciukiem od strony uda. Ramię naturalnie opuszczone. Szabla jest opuszczona wdół, koniec głowni

oddalony od ziemi o szerokość dwóch dłoni. Jelce szabli przy szwie spodni. Położenie szabli prostopadłe do linii frontu, ostrze zwrócone nazewnątrz.

Lewa ręka przytrzymuje pochwę; kciuk od przodu, pozostałe palce zwarte na pochwie, prócz wskazującego, lekko zgięte przytrzymują pochwę od tyłu. Tak samo trzyma się pochwę w postawie zasadniczej, gdy szabla jest w pochwie.

Na koniu w postawie zasadniczej z bronią u nogi, prawa ręka trzyma szablę, ujętą za rękojeść jak w postawie zasadniczej pieszo, opuszczoną pionowo wdół, opartą grzbietem o ostrogę tuż za piętą (ostrze na zewnątrz). Pochwa zwisa swobodnie.

b) Na „*spocznij*” zarówno pieszo jak konno, trzymanie dobytej szabli jest dowolne.

c) W postawie z szablą na ramieniu trzyma szablę prawa ręka, palec wskazujący i średni wyprostowane w kabłąku obejmują rękojeść z przodu, kciuk od tyłu z lewej strony, pozostałe palce wyprostowane z prawej strony na metalowej oprawie rękojeści.

Tyłna część rękojeści między przedłużeniem kciuka a palca wskazującego. Ramię jak w postawie zasadniczej, kciuk przy szwie spodni.

Grzbiet główni oparty o szew wszycia rękawa. Lewa ręka jak w postawie zasadniczej z szablą u nogi.

Na koniu, w postawie z szablą na ramieniu, prawa ręka trzyma szablę, jak w postawie z szablą na ramieniu pieszo. Głównia oparta grzbietem na szwie rękawa, ręka zgięta w łokciu tak, aby nasada dłoni, oraz palce czwarty i mały opierały się na górnej części prawego uda, na dwie dłonie poniżej stawu biodrowego.

Pochwa zwisa swobodnie.

d) Podczas marszu z szablą na ramieniu na „*Bacność*” prawa ręka się nie porusza, kciuk przy szwie spodni, grzbiet oparty o szew wszycia rękawa.

Podczas marszu z szablą na ramieniu na „*Spocznij*” prawa ręka trzyma rękojeść w całej dłoni, zwróconej do ciała. Kciuk obejmuje kabłąk od strony ciała, ręka porusza się umiarkowanie w rytm marszu.

Podczas marszu z szablą na ramieniu, lub w pochwie, lewa ręka trzyma pochwę całą dłonią, kciuk od przodu, cztery pozostałe palce zwarte od tyłu, przyczem cztery końce ich schodzą się z końcem kciuka od strony uda. Pochwa wygięciem do przodu, końcem podniesiona wprzód, tak aby piętka jej była o szerokość dwóch dłoni od ziemi.

e) Przejście z postawy z szablą u nogi do postawy z szablą na ramieniu i odwrotnie wykonywa się jednym ruchem po najkrótszej drodze.

Na rozkaz „*Odrąbiono*” szable chowa się do pochwy.

52. Salutowanie.

Prawo salutowania szablą przysługuje jedynie oficerowi; wykonywa je z postawy z bronią na ramieniu w trzech tempach:

- przenosi szybkim ruchem szablę z ramienia przed środek twarzy tak wysoko, aby jelce znalazły się na wysokości oczu; głównia pionowo płazem do twarzy, oddalonym od niej o szerokość dłoni, ostrzem w lewo; w czasie wykonywania ruchu całą dłonią chwytą rękojeść ujmując ją od tyłu, pozostałym palcami od strony kabłąka,

- wytrzymuje jedno tempo,

- opuszcza szablę szybkim ruchem po najprostszej drodze do postawy „*Do nogi – broń*”, skracając ją w czasie ruchu ostrzem w prawo.

b) Powrót do postawy po salutowaniu wykonywa się również na trzy tempa:

- podniesienie szabli po najkrótszej drodze przed środek twarzy, w położeniu jak wyżej podanem,

- wytrzymanie jednego tempa,

- opuszczanie szabli po najkrótszej drodze do postawy „*Na ramię – broń*”.

c) salutowanie w marszu musi być ukończone na sześć kroków przed przełożonym. Poszczególne tempa wykonywa oficer w trakcie marszu, rozpoczyna więc salutowanie na dziewięć kroków przed przełożonym, pierwsze tempo przy stawianiu lewej nogi, postawienie prawej nogi przetrzymuje jako drugie tempo, trzecie tempo znów na lewą nogę z jednoczesnym zwrotem głowy w kierunku przełożonego.

d) Powrót do postawy po salutowaniu zaczyna się na trzy kroki za przełożonym i wykonywa się podobnie, również w trzech tempach. W wypadkach, gdy obowiązuje trzykrotne salutowanie szablą, następuje drugie i trzecie bezpośrednio po pierwszym.

Całe więc salutowanie w marszu wykonywa się w czasie dziewięciu kroków, wskutek czego musi być rozpoczęte na 15 kroków przed przełożonym.

e) Salutowanie szablą wykonywają tylko oficerowie występujący przed frontem oddziału i wydający komendy; oficerowie, będący w szyku i podoficerowie mający szablę, oddają honory w miejscu przez prezentowanie szablą i zwrot głowy, wykonywane ze swym oddziałem; w marszu – przez zwrot głowy. Podoficer, występujący z szablą jako samodzielny dowódca oddziału, oddaje honory przez przybranie postawy zasadniczej z bronią na ramieniu, oraz zwrot głowy, względnie skierowanie wzroku na przełożonego (np. przy składaniu meldunku).

53. Prezentowanie.

Oficerowie nieuprawnieni postanowieniami § 52 do salutowania szablą, oraz podoficerowie, wykonywają szablą chwyt „*Prezentuj - broń*” w tych wszystkich wypadkach, w których ich oddział prezentuje broń, jednocześnie z nim.

Na komendę „*Prezentuj – broń*” należy wykonać pierwsze tempo salutowania według § 52 i zatrzymać szablę w tem położeniu, dopóki nie padnie komenda „*Na ramię – broń*”, którą wykonać jak trzecie tempo powrotu do postawy po salutowaniu (§ 52).

6. Chwyty chorągwią.

54. Postawa i chwyt.

a) W postawie zasadniczej z chorągwią u nogi chorąży trzyma chorągiew postawioną przy prawej nodze, na trzewiku drzewca, na wysokości szpica buta prawej nogi. Drzewce przytrzymuje prawa ręka dłonią powyżej pasa głównego; łokieć prawej ręki lekko przyciśnięty do ciała.

W postawie swobodnej chorągiew pozostaje przy prawej nodze.

b) Gdy oddział wykonywa chwyt „*Na ramię – broń*” chorąży kładzie chorągiew prawą ręką, pomagając sobie lewą, na prawe ramię. Chorągiew spoczywa trzewikiem drzewca w tulei na bandoljerze.

Płachta chorągwi musi być oddalona przynajmniej na szerokość dłoni od barków chorążego.

Gdy oddział wykonywa chwyt „*Do nogi – broń*”, chorąży przenosi chorągiew prawą ręką, pomagając sobie lewą, do postawy u nogi.

c) W dłuższym marszu nosi chorąży chorągiew na prawem, lub lewym ramieniu.

W marszu i podczas słoty, na rozkaz dowódcy, zakłada się na chorągiew pokrowiec.

55. Prezentowanie.

Na komendę „*Prezentuj – broń*” stawia się chorągiew drzewcem pionowo przy prawym ramieniu, prawa ręka obejmuje trzewik, lewa przytrzymuje drzewce na wysokości ramienia. W tem położeniu pozostaje chorągiew, dopóki nie padnie komenda „*Na ramię – broń*”, po której przenosi się chorągiew w położenie jak § 54.

Położenie chorągwi w czasie prezentowania w marszu jest takie same, jak w miejscu z tem, że chwyt musi być ukończony na sześć kroków przed odbierającym honory a powrót do postawy na ramię następuje trzy kroki za nim.

56. Salutowanie.

Salutowanie wykonywa chorąży z postawy prezentuj broń. W miejscu, gdy odbierający honory zbliży się na sześć kroków, wykonywując zwrot na prawo wskos, pochyla chorągiew przy pomocy obu rąk wprzód tak, aby płachta chorągwi była o szerokość dwóch dłoni od ziemi. W tej postawie wytrzymuje tak długo, dopóki odbierający honory nie minie trzeciego żołnierza, stojącego w lewo od chorągwi, poczem bez osobnego rozkazu przenosi chorągiew powrotem do postawy prezentowania.

W marszu podczas defilady salutowanie chorągwią odbywa się przez opuszczenie chorągwi z postawy na ramieniu w sposób podany dla salutowania w miejscu. Chorąży pochyla chorągiew na sześć kroków przed przełożonym, a bierze ją, bez osobnego rozkazu, na ramię 3 kroki za nim.

57. Uwaga.

Postanowienia, zawarte w tym rozdziale odnoszą się do pojedynczego żołnierza w ogóle.

II. Walka.

1. Wskazówki ogólne.

58. Ogólnie.

Zwycięstwo osiąga się przez łączny wysiłek wszystkich żołnierzy dla wspólnego celu.

Warunki walki, ograniczając bezpośredni wpływ dowódcy, podnoszą znaczenie wysiłków pojedynczych strzelców. Wynik łączny zależy od ich bitności, sprawności osobistej i umiejętności współdziałania.

Podstawą wartości osobistej strzelca jest karność, siła ducha, sprawność fizyczna i umiejętność użycia środków walki.

Siła ducha wyrazić się musi w zapale bojowym i hartie wytrwania do ostatka przy bezwzględnej woli wykonania zadania. Przebiegłość, spryt i zmysł bojowy ułatwiają wykonanie każdego zadania na polu walki. Sprawność fizyczna i umiejętność użycia środków walki potęgują siły ducha, pewność siebie i śmiałość w działaniu. Zwłaszcza osiągnięcie pełnej sprawności w strzelaniu może zapewnić strzelcowi natychmiastową przewagę nad przeciwnikiem.

Współdziałanie musi być oparte na karności i ścisłym koleżeństwie. W walce każdy poprzec musi poryw dowódcy lub kolegów.

59. Zaskoczenie.

a) Zaskoczenie ma niezmierny wpływ na wynik każdego działania, gdyż zawsze wstrząsa nerwy i osłabia zdolność oporu przeciwnika, a często wytrąca mu broń z ręki.

Wszyscy strzelcy powinni rozumieć znaczenie zaskoczenia, a przede wszystkim mieć głęboko wpojone poczucie konieczności *zachowania tajemnicy*, jako podstawy zaskoczenia.

Wychowanie powinno rozbudzić w nich instynkt działania znienacka.

Każdy strzelec musi dążyć do rozwinięcia jak największej pomysłowości i przebiegłości, by osłonić swe najprostsze działania i umieć mylić przeciwnika.

Szczegółowe wskazówki są podane w następujących rozdziałach.

b) Wobec groźby zaskoczenia ze strony przeciwnika każdy strzelec musi być czujny, wiedzieć jak się zachować i być gotowym do natychmiastowego działania.

Strzelcy winni być tak wychowani, by w razie zaskoczenia umieli panować nad sobą, zachowali pewność oraz spokój i skupiali się przy dowódcach.

Należy unikać beładnej strzelaniny, szczególnie w ciemności.

Jedynym odruchem strzelca w razie nagłego zetknięcia się z przeciwnikiem winno być rzucenie się nań i pokonanie go w walce wręcz.

Każdy powinien wiedzieć, że o wyniku walki decyduje wtedy nie siła, lecz zuchwałość w uderzeniu i szybkość ciosów.

2. Wiadomości podstawowe.

60. Znaczenie i wykorzystanie terenu.

1) Istotne znaczenie ma teren, widziany ze stanowiska strzelca, w postawie odpowiedniej do rodzaju i wielkości zasłony. Pokrycie i formy terenu tworzą horyzont, poza który wzrok nie sięga.

Stanowią one zasłony, w których kryć się może przeciwnik.

Z dalszych zasłon grozić może niespodziewany ogień, z bliskich prócz tego nagłe uderzenie. Niespodzianki mogą być tem większe, im przeciwnik umie działać bardziej skrycie.

2) Strzelec musi zawsze działać skrycie, t. j. Usunąć się z pod obserwacji przeciwnika, lub co najmniej obserwację mu utrudnić. Miejsca oświetlone, jasne tło i podłoże, śnieg, postawy stojąc lub klęcząc, a zwłaszcza ruch zdradzają obecność strzelca, nawet na dalszych odległościach. Miejsca wyniosłe i gołe, odosobnione drzewa i krzaki przyciągają uwagę i wzrok przeciwnika.

Obecność strzelca zdradzić mogą również błyszczące części oporządzenia, bagnet na karabinie zwłaszcza w pełnym oświetleniu, w nocy szcęk broni i oporządzenia.

a) W podsuwaniu się do przeciwnika teren daje wiele skrytych podejść. Strzelec musi umieć je odszukać i skrycie podchodzić (skradać się). Za zasłonami, kryjącymi strzelca na całą wysokość można podchodzić w postawie wyprostowanej, w miejscach kryjących po pierś, trzeba się pochylić, przy niższych zasłonach ruch całkowicie skryty może być wykonany jedynie pełzaniem.

W terenie otwartym i na ogół płaskim ruchu ukryć nie można. Dobry żołnierz może zmniejszyć swoją widoczność nawet w terenie zupełnie otwartym.

b) Skryte umieszczenie się w terenie ułatwiają fałdy i zasłony; teren, nawet pozornie płaski i otwarty, daje wiele możliwości ukrycia dla strzelca. Trzeba się tylko nie wyróżniać zbyt od tła i nie zdradzać ruchem.

c) Zasady wykonania ruchu w polu ognia przeciwnika podają §§ 81 i 82. Podstawowe znaczenie ma nabycie przede wszystkim technicznej sprawności w wykonywaniu skoków, połączone z wykorzystywaniem najdrobniejszych wyrw, lejów i wklęsłości terenu, oraz innych osłon.

3) Przed lotnikiem strzelcowi ukryć się łatwo.

Trzeba tylko wykorzystać cień drzew, budynków, kultury, strome spady, które mogą strzelca ukryć całkowicie.

61. Obserwacja i wyszukiwanie celów.

By zwalczać przeciwnika trzeba go przedtem wykryć i rozpoznać. Strzelec obserwuje najczęściej w postawie leżącej. Nabycie sprawności rozpoznawczej w tej postawie ma pierwszorzędne znaczenie.

a) Najłatwiej spostrzega się ruch, oraz to wszystko, co wyróżnia w terenie. Nietrudno dostrzec przeciwnika na podłożu i tle o jasnych barwach, w dobrym oświetleniu, zwłaszcza, gdy zjawia się w postawie kłęczącej, lub stojącej.

By wykryć przeciwnika, który działa skrycie i maskuje się, trzeba wprawnego oka. Cele nawet dobrze maskowane ujawniają się przez ruch i zmiany, które powodują w terenie. By rozpoznać tak skrytego przeciwnika trzeba umieć wykryć te zmiany.

b) Przy obserwacji odcinka najłatwiej przeglądać teren w pewien stały sposób np. od prawej granicy ku lewej. W dalekim polu widzenia przegląda się teren pasami: nasamprzód to, co jest na pierwszym planie, następnie na dalszych.

c) Dla wczesnego wykrycia przeciwnika szczególne znaczenie ma dobre przypatrywanie się zasłonom, z poza których ukazać się może niespodzianie.

Ciemność, mgła, śnieżyca, las – utrudniają obserwację. Dobre nadsluchiwanie może wtedy znacznie ułatwić wykrycie na czas przeciwnika.

d) Obserwuje się najlepiej z punktu, który zapewnia dobry widok na cały odcinek i ukrycie przed wzrokiem nieprzyjaciela.

W ciemności z punktów wyniosłych widać gorzej. W terenie nierównym lepiej wtedy obserwować z podnóża, mając wznoszący się stok przed sobą.

e) Każdy strzelec, znajdujący się naprzeciw nieprzyjaciela winien meldować swemu przełożonemu o każdym fakcie, który zwraca jego uwagę.

Szybkie określenie i wskazanie dostrzeżonego celu wymaga wprawy. Trzeba zawsze podać kierunek celu i odległość, oraz w razie potrzeby, jego odchylenie od dobrze widocznego przedmiotu terenowego.

Kierunek wskazać można również przez nastawienie karabina na cel.

Odchylenie w bok najlepiej określać na szerokość dłoni lub palców wyciągniętej ręki, gdy strzelec znajduje się w najbliższym odstępnie od przełożonego. Przy większym odstępnie lepiej określać odchylenie przez podanie w metach przybliżonej odległości celu od dobrze widocznego przedmiotu terenowego w kierunku jednej ze stron świata.

62. Ocena odległości.

Trafna ocena odległości zwiększa skuteczność ognia i oszczędza amunicję.

Ocenę odległości ułatwia w dużym stopniu znajomość odległości podstawowych, oraz zapamiętanie stopnia widoczności strzelca we wszystkich postawach i na różnych odległościach.

Na trafność oceny wpływają: rodzaj terenu i oświetlenia, pogoda, pora dnia, wielkość celu, wreszcie postawa oceniającego. Nie zapamiętanie tych czynników, ale nabycie wprawy w ich uwzględnieniu ma

istotne znaczenie dla trafnej oceny odległości. Każdy strzelec musi umieć trafnie oceniać odległość przede wszystkim w postawie leżącej.

Wszyscy winni być przyzwyczajeni do właściwej oceny odległości w ciemności.

63. Orientowanie się.

Strzelec musi orientować się dobrze w każdym terenie, a w zwłaszcza w terenie pokrytym, w nocy, we mgle, w czasie zawiei.

a) Podstawą orientowania się jest świadomość swego położenia w stosunku do stron świata.

Strzelec odosobniony musi w każdej chwili zdawać sobie sprawę gdzie jest jego oddział i jak dojść do niego.

Łatwo dojść do punktów, które się widzi w terenie. Trafienie do punktów nieznanymi i niewidocznymi z danego miejsca wymaga wprawy. By nie zbłądzić, strzelec musi dobrze zapamiętać kierunek i drogę do nich, opisaną mu nawet z mapy, lub planu.

Dla ułatwienia sobie orientacji w drodze powrotnej dobrze jest od czasu do czasu spojrzeć w tył.

b) Szczególnie rozwiniętego zmysłu orientacyjnego wymaga działanie w ciemności. Oczy i uszy muszą być przyzwyczajone do zmienionych wrażeń, odmiennego wyglądu ludzi, przedmiotów i form terenu.

W orientowaniu się znacznie mogą pomóc przedmioty terenu zapamiętane za dnia, oraz umiejętność rozróżniania szmerów i innych wrażeń słuchowych.

d) W każdym wypadku orientowanie się ułatwia kompas; poza tem orientować się można również według słońca, gwiazd, księżyca, pochyleń drzew na równinach, bujniejszego rozwinięcia gałęzi w jednym kierunku, pozostałego śniegu na stokach i t. d.

64. Utrzymanie kierunku.

Sprawność bojowa strzelca wymaga umiejętności utrzymania kierunku w ruchu. Nieuwaga i brak wprawy pociąga za sobą zawsze zboczenie z kierunku.

a) Posuwając się w określonym kierunku, zazwyczaj dość odległym, strzelec musi wybrać sobie kilka pośrednich punktów kierunkowych, które zapewnić mogą wykonanie ruchu bez zboczeń, nawet gdy wskazany punkt kierunkowy zniknie mu z przed oczu.

b) W ramach drużyny, lub grupki strzelców, wskazany punkt kierunkowy jest kierunkiem dla strzelca kierunkowego. Reszta strzelców musi sobie obrać kierunki tak, by utrzymać się w ruchu w odpowiednich odstępach od strzelca kierunkowego.

c) Pod ogniem przeciwnika drobne, chwilowe zboczenie z kierunku może być wskazane dla wykorzystania skrytych podejść, lub zmylenia przeciwnika.

W terenie na ogół otwartym, czasem przez jedno dobrze skryte podejście, może przesunąć się nawet kilku strzelców.

Każdy strzelec musi jednak zawsze pamiętać, by swój ogólny kierunek zachować; przez chwilowe zboczenie dla lepszego wykorzystania terenu, ruchu nie opóźnić; sąsiadom nie przeszkadzać i nigdy nie doprowadzić do zbytowego skupienia, lub rozciągnięcia drużyny.

65. Stanowisko ogniowe.

Dla prowadzenia ognia strzelec zajmuje stanowisko ogniowe.

a) Każde stanowisko ogniowe musi zapewnić widok i ostrzał w nakazanym kierunku. Z dwu takich stanowisk lepsze jest to, które leży w miejscu bardziej nieoczekiwanym dla przeciwnika i jest lepiej skryte (przed wzrokiem i ogniem).

Zasłona tj. ukrycie przed wzrokiem uniemożliwia przeciwnikowi ogień celowany. Ochrona osłabia działanie jego ognia.

Najlepsze stanowisko traci na wartości, gdy zdradza obecność strzelca.

b) Strzelec, zaprawiony w doborze stanowisk, znajdzie je w każdym terenie. Nawet w terenie otwartym i pozornie płaskim istnieją zagłębienia, leje, doły, fałdy terenu, które mogą ułatwić działanie bronią, ukrycie przed wzrokiem, gorsze i ochronę.

Lepsze – strzelec wykorzystuje odrazu, gorsze – przystosuje do użycia.

66. Ulepszanie stanowisk – maskowanie.

Strzelec musi nabyć wprawy w szybkim i nie wpadającym w oko przystosowaniu stanowisk w razie potrzeby, dla ułatwienia działania bronią (podpórka pod karabin) i wzmocnienia ich wartości obronnej. W każdym wypadku należy dążyć do niezmienniania charakteru zajętego stanowiska. Nic tak nie zdradza, jak sztuczna i nieumiejętna zmiana jego naturalnego wyglądu.

Wyrzucona ziemia zawsze zdradza, trzeba ją maskować przez upodobnienie do otaczającego terenu przy pomocy podręcznego materiału, jak darń, piasek, liście, gałązki, śnieg.

Pamiętać, by przez niezręczność nie uwidocznic jeszcze bardziej tego, co miało być ukryte przez maskowanie.

3. Użycie broni i sprzętu

67. Karabin (karabinek).

Pomimo rozwoju broni maszynowych, karabin powtarzalny nie stracił nic na wartości i znaczeniu w boju. Jest on w dalszym ciągu główną i groźną bronią w rękach piechura – doskonałym i niezastąpionym narzędziem walki.

a) Ogień pojedynczy z karabina jest najskuteczniejszym środkiem do zwalczania szybko znikających celów pojedynczych na bliskich odległościach.

Strzelec wyborowy może osiągnąć strzały skuteczne do 800 metrów do celów polowych, a także może również służyć skutecznie w ogniu zbiorowym na większe odległości.

b) Zamiłowanie do broni podnosi wartość strzelca. Każdy piechur musi być tak wychowany, by się zrosł ze swym karabinem znał i umiał ocenić jego wartość, i miał do niego, swej ręki i oka pełne zaufanie.

c) Tylko bardzo troskliwe obchodzenie się z karabinem zachowuje jego wartość ogniową na długo.

68. Bagnet, sztylet.

Zwarcie się z nieprzyjacielem oko w oko jest zawsze czynem, który świadczy o najwyższej wartości piechoty.

a) Bagnet w tej walce jest dla piechura narzędziem doskonałym.

Bagnet jest środkiem rozstrzygającym przy każdym nagłym zetknięciu się z przeciwnikiem, gdy na strzał niema czasu.

W lesie, a szczególnie w ciemności bagnet staje się głównym środkiem walki. Ogień jest wtedy mało skuteczny, niweczy zaskoczenie i łatwo dezorientuje wszystkich.

b) Sztylet nadaje się szczególnie do walki w okopie, w zabudowaniach, oraz przy wykonaniu specjalnych zadań, gdzie karabin jest mniej poręczny.

69. Granat ręczny.

Granat ręczny jest środkiem walki na najbliższe odległości. Szczególnie nadaje się do zwalczania nieprzyjaciela za ochroną, w okopie, w miejscach zamieszkałych.

W obronie jest doskonałym środkiem dla odparcia szturm. Można go również użyć do zwalczania przeciwnika, skupiającego się ewentualnie na bliskich martwych polach przed stanowiskiem.

Granat ręczny potęguje niebywale wpływ moralny na przeciwnika przy każdym nagłym napadzie (zwłaszcza w ciemności).

70. Maska przeciwgazowa.

a) Maska przeciwgazowa jest najskuteczniejszym środkiem ochronnym przed działaniem gazów, jeżeli jest dobrze użyta. To też każdy strzelec musi mieć maskę odpowiednio dopasowaną, nigdy się z nią nie rozstawać i umieć jej dobrze używać. W nocy strzelcy powinni mieć maski na sobie, lub pod ręką tak, by w razie potrzeby natychmiast, nawet w ciemnościach mogli je włożyć.

Tylko troskliwe obchodzenie się z maską zachowuje jej wartość ochronną na długo.

b) Strzelcy muszą być przyzwyczajeni do działania w masce, nawet przez czas dłuższy, gdy zajdzie potrzeba.

- c) Wszyscy strzelcy muszą umieć rozpoznawać napad gazowy, być zawsze czujni na sygnały pogotowia i alarmu i umieć alarm rozpowszechnić.
Każdy strzelec, który zauważy u nieprzyjaciela jakiegokolwiek prace, zdradzające przygotowania gazowe, musi natychmiast meldować o tem przełożonym.
- d) Strzelec nosi maskę w pogotowiu gazowym na rozkaz, oraz zawsze, gdy działa w odosobnieniu (szperacz, goniec, obserwator i t. p.).
- e) Maski nakłada się na sygnał alarmu.
- f) Maski zdejmuje się dopiero na rozkaz.
- g) W razie zepsucia się maski strzelec może osłabić nagłe działanie gazu przez osłonięcie ust i nosa zwilżoną chustką, lub ziemią, oraz ostrożny oddech, dopóki się gaz nie ulotni.

71. Łopatka.

Łopatka jest podręcznym narzędziem strzelca przy ulepszeniu, urządzaniu i maskowaniu stanowisk. Może być również użyta w razie potrzeby jako broń w walce wręcz.

72. Ręczny karabin maszynowy.

- a) Ręczny (lekki) karabin maszynowy jest bronią o wydajnej sile ogniowej. Jego nagły i celny ogień, skierowany zwłaszcza na większe cele, jest bardzo skuteczny.
Szczególne znaczenie ma użycie ręcznego karabina maszynowego przeciwko kawalerji, szarżującej z bliskiej odległości.
Na wypadek działania w nocy, zapamiętanie pewnych punktów w terenie, nie wpadające w oko wytyczenie kierunków, rozważenie różnych nachyleń broni w tych kierunkach, może znacznie zwiększyć skuteczność ognia ręcznego karabina maszynowego.
- b) Nie wolno trzymać ręcznego karabina maszynowego na stanowisku, gdy się nie strzela.
Zacięcia usuwa się w ukryciu. W tym celu należy broń zdjąć z przedpiersia.
Strzelcom obsługi nie wolno skupiać się przy ręcznym karabinie maszynowym.
Broń tę otacza się zawsze staranną opieką, by uniknąć zacięć i niepotrzebnych przerw w strzelaniu.
- c) Każdy strzelec musi umieć strzelać z ręcznego karabina maszynowego. W szczególności muszą być zaprawieni w użyciu tej broni strzelcy, przeznaczeni na celowniczych.
Ręcznego karabina maszynowego nie wolno zostawić na polu walki. Gdy zabraknie celowniczego zastępuje go najbliższy strzelec.

73. Granatnik.

Granatniki są bronią dowódcy plutonu, która może rozstrzygająco wpływać na tok walki plutonu na małych odległościach.

Granatniki mogą być użyte w granicach skutecznego ognia do zwalczania ważniejszych celów przed piechotą w szczególności ciężkich broni maszynowych ukrytych za zasłoną.

Szczególnie celowe jest użycie ognia granatników do zwalczania bliskich celów, ukrytych za zasłoną, lub ukazujących się nagle, bezpośrednio przed piechotą, gdy artyleria i moździerz nie mogą ich już ostrzelać, np. w natarciu przed samym szturmem, w obronie przy odpieraniu szturm.

Ażeby w tych chwilach zapewnić skuteczne prowadzenie ognia przez granatniki, pożądanym jest bardzo oszczędne gospodarowanie amunicją w toku walki na dalszych odległościach.

Każdy strzelec musi znać granatnik i umieć obchodzić się z nim (§ 212).

4. Ogień.

74. Ogólnie.

Wśród umiejętności użycia środków walki pierwsze miejsce zajmuje umiejętność celnego strzelania, które daje natychmiastową wyższość duchową nad przeciwnikiem. Strzelanie niecelne podnosi na duchu przeciwnika i rozzuchwała go, oraz powoduje marnotrawienie amunicji.

Celnym może być tylko strzał oddany starannie i spokojnie w pełnym poczuciu wartości posiadanej broni i zaufania do niej.

75. Otwarcie i przerwanie ognia.

Strzelcy rozpoczynają ogień na rozkaz dowódcy lub samodzielnie w wypadkach przez dowódcę określonych. Bez rozkazu wolno poszczególnym strzelcom otworzyć ogień, jedynie w razie nagłego zetknięcia się z przeciwnikiem, lub dla zaalarmowania.

Strzelec musi natychmiast zaprzestać strzelania gdy cel mu zniknie, lub na rozkaz „Przerwij- ogień”. Czasem wskazane jest chwilowe zaprzestanie ognia dla zdezorientowania przeciwnika.

76. Podawanie rozkazów.

Rozkazy, podawane w walce ogniowej powtarzają głośno wszyscy strzelcy. Trzeba przytem zawsze dodawać, dla kogo są przeznaczone.

77. Prowadzenie ognia.

a) Po rozkazie otwarcia ognia, każdy strzelec w ramach ogólnego celu, podanego dla drużyny, wybiera samodzielnie cele, znajdujące się wprost przed nimi, i zwalcza je kolejno pojedynczemi celnymi strzałami oddawanymi z własnej inicjatywy.

W wyborze celu kieruje się zawsze ważnością celu i możliwością jego trafienia.

b) W wykonaniu ognia zbiorowego strzelcy przygotowują się do strzału na wskazany cel; na rozkaz rozpoczynają ogień i prowadzą go indywidualnie.

c) Obsługa ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego prowadzi ogień pod bezpośrednim kierownictwem karabinowego.

Sposób prowadzenia ognia, oraz przykłady rozkazów ogniowych podaje Instrukcja strzelecka część II, w odpowiednim podrozdziale; w każdym wypadku należy dążyć do ostrzeliwania broni maszynowej przeciwnika.

Obowiązki obsługi:

- Karabinowy wybiera stanowisko i kieruje ogniem na podstawie rozkazu dowódcy drużyny.

Gdy drużynowy podaje cel ogólny, karabinowy w ramach tego celu wyszukuje cele szczegółowe dla ręcznego karabina maszynowego. Po otwarciu ognia obserwuje skutek ognia, podaje uwagi celownicemu, stwierdzając dobre położenie wiązki, lub nakazując jej poprawienie. Obowiązkiem jego jest stała troska, o oszczędne używanie amunicji i jej uzupełnianie, o wodę do lekkiego karabina maszynowego, oraz utrzymywanie karności ogniowej i ścisłej łączności z dowódcą drużyny, względnie jego zastępcą.

- Celowniczy prowadzi ogień; w toku walki karabinowy może zmieniać celowniczego dla dania mu wypoczynku.

- Jeden z amunicyjnych dostarcza celownicemu amunicji, lub (przy lekkim karabinie maszynowym) pomaga mu w ładowaniu, a w razie potrzeby w bezpośrednim obsłudze sprzętu.

- Drugi amunicyjny, ukryty w pobliżu stanowiska karabina, napełnia magazynki, dostarcza je pierwszemu amunicyjnemu i w razie potrzeby, na rozkaz karabinowego, donosi amunicję na stanowiska.

Uwaga:

- *gdy ręczny karabin maszynowy nie strzela trzeba go kryć, zdejmując z przedpiersia,*

- *obsługa nie może skupiać się na stanowisku.*

c) Po rozkazie „Przerwij – ogień” wszyscy strzelcy obserwują przedpole i oczekują dalszych rozkazów. Ponowne ostrzeliwanie tych samych celów następuje na rozkaz „Dalej – strzelaj”.

Strzelec, który chwilowo nie strzela – kryje się, nie tracąc z oka swego dowódcy i obserwując skrycie nieprzyjaciela. Wymaga tego ciągła gotowość do zwalczania pojawiających się celów.

78. Karność ogniowa.

Każdy strzelec musi być tak wychowany, by umiał zachować zimną krew i liczył się z każdym strzałem.

a) Karność ogniowa polega na bezwzględnym wykonaniu rozkazów w walce ogniowej i na jak najdokładniejszym stosowaniu przepisów strzeleckich przy właściwym zachowaniu się bojowym.

b) Karność ogniowa wymaga:

- najdokładniejszego wykorzystania terenu dla zwiększenia skuteczności ognia i własnej osłony,
- czujnej uwagi na dowódcę, przeciwnika i sąsiadów,
- starannego nastawiania celownika, sumiennego oddawania każdego strzału i obserwowania skutków strzału,
- sumiennego przekazywania meldunków (rozkazów), podawanych wzdłuż tyralierki,
- oszczędzania amunicji.

Nie pamięciowe opanowanie tych przepisów ale ściśle i dokładne stosowanie ich w każdym działaniu świadczy o pełnej wartości strzelca.

c) Szczególnie staranny, spokojny i karny ogień jest wskazany przy zaskoczeniu przeciwnika. Nerwowy pośpiech prowadzi zawsze do złego celowania i ściągania spustu.

Strzelanie bez celowania jest karygodne.

d) Działanie w nocy wymaga szczególnej uwagi, by nie strzelać bez potrzeby. Często jeden strzał dany przez nieostrożność może wywołać bezładną i nerwową strzelaninę na ślepo i niepotrzebnie, lub może zdradzić własne działanie.

79. Gospodarka amunicją.

Skrupulatna gospodarka amunicją i oszczędzanie jej musi się stać przyzwyczajeniem każdego strzelca.

Ambicją każdego strzelca w prowadzeniu ognia pojedynczego powinno być, by po każdej walce mógł powiedzieć do jakiego celu za każdym strzałem mierzył. Gdy walka trwa dłużej, a zapas amunicji jest mały, oszczędzanie jej należy posunąć aż do sknerstwa.

Strzelec musi zawsze meldować swemu dowódcy, gdy wystrzela połowę posiadanych naboí.

Ciężko rannym i zabitym trzeba amunicję odebrać. Lekko ranny winien przed odejściem oddać amunicję kolegom, pozostawiając sobie 5 naboí.

5. Strzelec w natarciu.

80. Ogólnie.

Podstawą siły natarcia jest żywiołowa chęć każdego strzelca dostania się za wszelką cenę do walki wręcz z przeciwnikiem.

Sposób posuwania się pojedynczego strzelca w ramach drużyny, lub grupki strzelców zależy od terenu i siły ognia nieprzyjaciela i nie podlega żadnym schematom.

81. Wykonanie ruchu.

a) Ogólny kierunek strzelec zachowuje w myśl zasad § 64.

b) O wyborze następnej zasłony i sposobie przesunięcia się do niej musi zdecydować zawsze zgóry, przed rozpoczęciem ruchu.

Gdy podejście kryje strzelca na całą wysokość, lub daje możliwość podsunienia się chyłkiem, należy to wykorzystać.

Gdy brak podobnych podejść, ruch w polu ognia przeciwnika musi być wykonywany skokami, biegiem.

Długość skoku zależy od siły i celności ognia przeciwnika na dany teren.

Im słabszy ogień i większa odległość od przeciwnika, tem skoki – dłuższe.

Umiejętność i spryt w wykorzystaniu skrytych podejść, drobnych nawet osłon w kierunku natarcia, zręczność w wykonywaniu skoków muszą ułatwić strzelcowi podtrzymanie rozpędu natarcia pomimo ognia przeciwnika.

c) W obrębie celnego ognia strzelec powinien zdobyć się na jak największą pomysłowość i przebiegłość, by nieustannie mylić przeciwnika i nie dać mu czasu na strzał celowany. Skrycie przygotować się do skoku, zrywać się szybko w chwili i z miejsca najmniej oczekiwanego, biec błyskawicznie i nagle zniknąć za wybraną zgóry zasłoną.

- d) Czasem w terenie naogół otwartym strzelcy znaleźć mogą na swych kierunkach bruzdy, płytkie wyrwy w terenie, niskie zarośla i kultury rolne, które kryją całkowicie leżące. Zręczne przeczołganie się przez nie może znacznie ułatwić skryte podsuniecie się do nieprzyjaciela. Ma to szczególne znaczenie na odległościach bliskich. W terenie bez osłon w dobrym polu widzenia przeciwnika, czołgania trzeba unikać.
- e) Obowiązkiem strzelca jest stałe zwracanie uwagi na dowódcę i sąsiadów, oraz skryte obserwowanie przedpola i przeciwnika, zwłaszcza w chwili przywarcia do ziemi.
- Napad lotniczy i gazowy nie mogą strzelców odwieść od dalszego prowadzenia walki; w razie napadu gazowego walczą w maskach aż do końca alarmu gazowego.

82. Otwarcie ognia i dalsze działanie.

- a) Pierwsze otwarcie ognia następuje na rozkaz dowódcy po zajęciu stanowisk ogniowych przez strzelców.
- b) Stanowiska zajmuje się na rozkaz „*na linję*” w myśl zasad §§ 139 i 65.
- Zajmowanie stanowisk ogniowych w toku dalszego posuwania się odbywać się winno jak najbardziej skrycie. Strzelec nie powinien padać wprost na stanowisko, lecz podpełznąć na nie z ukrycia, jak najmniej zdradzając się przytem.
- Zależnie od odległości do następnego stanowiska ogniowego strzelec może je osiągnąć jednym, lub kilkoma skokami. Zatrzymując się po drodze do dalej położonego stanowiska dla nabrania oddechu, strzelec kryje się, wykorzystując najdrobniejsze nawet osłony. Gdy brak osłon, to pauzy oddechowe powinny trwać jak najkrócej.
- Często umiejętne przystosowanie się do wybranego stanowiska zapewni możliwość strzelania i ochronę. W razie potrzeby strzelec musi zrobić podpórkę pod karabin i ewentualnie wzmocnić ochronę. Nie wolno nigdy zapomnieć o maskowaniu.
- c) Działanie ogniowe strzelców i gospodarka nabojami powinny być nacechowane przedewszystkiem bezwzględną wolą prowadzenia ognia celowanego.
- Im bliżej przeciwnika, a kierownictwo trudniejsze, tem silniejsze musi być poczucie osobistej odpowiedzialności każdego strzelca za wartość jego ognia.
- Wobec czynnego przeciwnika strzelcy muszą ujawnić jak największą pomysłowość i przebiegłość, by zdobyć i wykorzystać każdą okazję do celnego strzału, tem lepiej, im bardziej znieacka.
- d) W toku posuwania się strzelec musi umieć wyzyskać dla poderwania się do skoku każdą dogodną chwilę – wsparcia ogniowego broni maszynowych, wybuchy pocisków artylerii, moździerzy, granatników, osłabienie ognia przeciwnika, lub przerwy w ogniu; wreszcie dym, lub kurz, oślepiające przeciwnika.
- e) Po otwarciu ognia główna uwaga strzelców musi być zwrócona na zgranie ruchu z ogniem we współpracy z kolegami, która polega na wzajemnem wspieraniu się w nieustannem parciu wprzód. Z poczucia solidarności koleżeńskiej płynąć musi śmiałość każdego w działaniu.
- Strzelec, ruszający wprzód wie, że będzie wsparty ogniem przez kolegów; musi jednak pamiętać, by nie przeszkadzać ich działalności ogniowej i broni maszynowej.
- Strzelcy, którzy ruch wspierają muszą z całą energją zwalczać cele, które mogą ich kolegom w ruchu najbardziej przeszkadzać.

83. Współdziałanie z czołgami.

Przy współpracy z czołgami strzelcy powinni dążyć do tego, by wpaść na nieprzyjaciela tuż za nimi. Każdą sposobność do posunięcia wprzód, wywalczoną przez czołgi muszą bezzwłocznie wykorzystać. Od zdecydowania strzelców w tych chwilach i szybkości wykonania ruchu przez nich zależy powodzenie. Zatrzymanie się lub przesuwanie wtył czołgów nie może odwieść strzelców od wykonania zadania; natarcie muszą prowadzić dalej bez czołgów.

Gdy czołg zostanie napadnięty, strzelcy w najbliższym promieniu winni go wesprzeć ogniem.

84. Okopywanie się.

Najlepsze jest wykorzystanie istniejących osłon. W terenie bez osłon strzelec okopuje się z własnej inicjatywy, lub na rozkaz dla przetrwania pod silnym ogniem przeciwnika, zwłaszcza w czasie natężonej walki ogniowej.

Gdy jeden strzelec okopuje się, drugi musi ogień podtrzymać.

Okopywanie się nie może wpłynąć na osłabienie rozpędu natarcia. Żadnej okazji rzucenia się wprzód stracić nie wolno dla najlepszej nawet ochrony.

85. Szturm.

Im bliżej przeciwnika, tem uwaga i czujność strzelców musi być bardziej napięta, by uchwycić każdą sposobność poderwanie się do szturm. Przed szturmem nakłada się bagnety.

a) Najdogodniejsze są chwile zachwiania się przeciwnika, lub osłabienie jego oporu pod skutecznym ogniem.

Strzelcy rzucają się wtedy wprzód nie zważając na nic, by jednym skokiem wpaść na nieprzyjaciela; impuls dany przez dowódcę lub sąsiadów muszą poprzeć wszyscy.

Strzelcy muszą być tak wychowani, by przez niepowstrzymany pęd i okrzyk, „hura” umieli stworzyć wrażenie wszystko miażdżącej siły, której nic nie zdoła się oprzeć. W biegu każdy, winien łączyć do tych, co pierwsi wtargną na stanowisko nieprzyjaciela, by napadać gromadnie. Walczy wszystkim co ma pod ręką: bagnetem, kolbą, nożem, łopatką, pięścią.

Każdy przeciwnik, który się nie podda, musi być zabity.

Przeciwnika, broniącego się w okopie, lub w zabudowaniach zwalcza się granatem, nie powstrzymując ruchu.

Przy przebywaniu przeszkód z drutu strzelcy, wyposażeni w nożyce, winni podpełznąć szybko i sprawnie, by wykonać swoje zadanie.

b) Gdy nieprzyjaciel w chwili szturm zaczyna uciekać, należy jednym skokiem dobiec do najbliższych stanowisk ogniowych i zwalczać go celnym ogniem.

c) Gdy szturm się nie uda strzelcy przywierają do ziemi i bronią się na miejscu zaciekle i wytrwale. Cofać się nie wolno.

d) W razie przeciwnatarcia broni pancernej strzelcy zachowują się w myśl zasad § 89.

86. Natarcie w nocy

W natarciu nocnym strzelcy powinni zachować ciszę i porządek, oraz stale zwracać uwagę na swego dowódcę.

W toku posuwania się muszą umieć utrzymać kierunek i ścisłą łączność z kolegami.

W razie oświetlenia przedpoła natychmiast padają.

Gdy nieprzyjaciel rozpocznie ogień, nie wolno się wahać, lecz przeć zdecydowanie wprzód stosownie do rozkazu.

Z chwilą dojścia do nieprzyjaciela strzelcy winni się rzucić do szturm z bagnetem, bez okrzyku „hura”.

Bez wyraźnego rozkazu nikomu strzału dać nie wolno.

Wszyscy strzelcy muszą być oswojeni z ciemnością i tak wychowani, by w działaniu nocnym umieli wykazać poczucie pewności.

6. Strzelec w obronie.

87. Przygotowanie do walki.

Strzelec musi wyznaczone mu stanowisko przystosować do walki. Szybkie i sprawne urządzenie i zamaskowanie stanowiska ma podstawowe znaczenie dla ułatwienia walki ogniowej i ochrony strzelca. Strzelec musi przedewszystkiem urządzić stanowisko ogniowe, rozejrzawszy się w przedpolu, ocenić odległość do ważniejszych przedmiotów w polu widzenia, a następnie wykopać wnęk strzelecki, który się później pogłębia.

Połączenia rowami wszerz i w głąb w obrębie gniazda oporu wykonuje się w miarę potrzeby na rozkaz dowódcy (§ 172).

Na wypadek walki w nocy zapamiętanie wyglądu przedpoła i ważniejszych przedmiotów terenu pozwoli strzelcowi uniknąć wielu niespodzianek.

88. Gotowość bojowa.

Strzelec winien stosować się ściśle do wydanych rozkazów gotowości bojowej.

Obowiązkiem wszystkich jest znać sygnały alarmowe (natarcie, alarm lotniczy, gazowy i przeciwpancerny) i wiedzieć jak się zachować w każdym wypadku.

Maskę gazową każdy musi mieć zawsze w pogotowiu.

Strzelcy pogotowia pełnią służbę w miejscu wyznaczonym, w stałej gotowości do natychmiastowego rozpoczęcia walki. Broń i oporządzenie muszą mieć stale pod ręką.

Wszyscy strzelcy, pełniący służbę obserwacyjno-alarmową muszą być szczególnie czujni w nocy, we mgle i przed świtem.

89. Prowadzenie walki.

W obronie wyznaczonego stanowiska strzelec musi wytrwać, aż do zwycięskiego odparcia przeciwnika.

Cofnąć się mu nie wolno.

a) Na sygnał alarmu strzelcy zajmują stanowiska w gotowości do natychmiastowego otwarcia ognia. Każdy strzelec winien uważać za punkt honoru niedopuszczenie szturmującego nieprzyjaciela do zaskoczenia go nieprzygotowanego do walki.

b) Otwarcie ognia następuje w zasadzie na rozkaz (sygnał) dowódcy. W razie nagłego natarcia z bliskiej odległości strzelcy mogą rozpocząć ogień z własnej inicjatywy.

Najcięższy ogień, napad lotników i gaz nie może strzelcowi przeszkodzić w użyciu broni, gdy nieprzyjaciel naciera.

Im cięższe warunki walki, a wpływ dowódców trudniejszy, każdy strzelec musi wykazać – tem większe poczucie osobistej odpowiedzialności za utrzymanie swego stanowiska, tym większy upór i ambicję w zwalczaniu nieprzyjaciela i niedopuszczeniu go do własnych stanowisk.

Do lotników strzelcom pojedynczym strzelać nie wolno bez rozkazu. W razie napadu gazowego strzelec nakłada maskę i walczy w niej aż do końca alarmu gazowego.

c) Szturmującego nieprzyjaciela należy zwalczać celnym i spokojnym ogniem, by mu zadać jak największe straty i niedopuszczyć do własnych stanowisk.

Docierających do własnych stanowisk żołnierzy przeciwnika trzeba zniszczyć granatem, strzałem bliska i w walce wręcz. W ostatniej chwili szturm odpiera się granatem i rzuceniem się na nieprzyjaciela z bagnetem.

d) W wypadku natarcia w nocy strzelcy muszą wykazać pełną sprawność w bezzwłocznym zajmowaniu stanowisk w ciszy i początku. Muszą umieć zachować spokój, i zimna krew, *pilnie wpatrzeć* się w przedpole i zwracać uwagę na dowódcę.

W razie nagłego natarcia nieprzyjaciela z bliskiej odległości muszą go zwalczać ogniem, nawet bez rozpoznania celu.

W prowadzeniu ognia winni zachować umiar i spokój, by uniknąć bezładnej strzelaniny.

e) Strzelcy powinni być tak traktowani, by pojawienie się broni pancernej nie zachwiało ich równowagi i nie potrafiło ich odwieść od wykonania zadania.

W razie natarcia samych czołgów, wszyscy winni brać udział w ich zwalczaniu przy pomocy celnego ognia skierowanego w szczeliny obserwacyjne.

Gdy za czołgami posuwa się piechota – czołgi zwalczają razem z innymi broniąmi strzelcy wyborowi; pozostali strzelcy muszą zwalczać przede wszystkim piechotę, by ją odciąć od czołgów i niedopuszczyć do własnych stanowisk.

7. Walka z kawalerją.

90. Ogólnie.

Strzelcy winni być z działaniem kawalerji oswojeni i tak wychowani, by ich nie zastraszyło niespodziewane zjawienie się kawalerji. Należy ich tak zahartować, by psychicznie wytrzymywali wrażenie impetu szarży, umieli zachować zimną krew i zdecydowaną wolę walki. Muszą oni wiedzieć, że uciekanie przed kawalerją grozi zagładą.

91. Zachowanie się wobec kawalerji.

a) W walce przeciwko kawalerji, nacierającej w szyku konnym, szczególne znaczenie *ma spokojny i celowany ogień*.

Z karabina i ręcznego karabinka maszynowego strzela się celownikiem zwykłym. Celuje się zasadniczo w pierś galopującego konia.

b) Najlepiej strzelać w postawie leżącej, która daje strzelcom większą pewność siebie, zapewnia większą celność, a jeźdźcom utrudnia uderzenia bronią białą. Klęcząc, lub stojąc strzela się wyjątkowo z poza odpowiednich zasłon, zabudowań itp.

c) W razie nagłego pojawienia się kawalerji chodzi o jak najszybszą gotowość strzelców do otwarcia ognia. W tym celu muszą oni być przyzwyczajeni do nagłego zajmowania stanowisk w kierunku zagrożonym. Na rozkaz „na stanowisko” zajmuje się wtedy stanowiska w bezpośredniej bliskości, bez względu na odstęp między strzelcami. Napotkane przeszkody, jak rowy, wyrwy, drzewa, krzaki, płoty i t. p. należy wykorzystać, by utrudnić bezpośrednie uderzenie koniem, lub bronią białą.

d) Jeźdźców, wpadających bezpośrednio na piechotę należy razić strzałami i granatami. Przeciwko pierwszej fali jeźdźców korzystne jest rzucenie granatów, gdy zbliżą się na 80 m.

W braku naboju w karabinie i niemożności użycia granatów, strzelec uderza kawalerzystę bagnetem, kolbą, nawet lufą.

Unikać należy powstawania do walki wręcz i skupiania się, gdyż to ułatwia kawalerji uderzenie, a utrudnić może strzelcom zwalczanie jej ogniem.

8. Rozpoznanie i ubezpieczenie.

92. Ogólnie.

a) Powodzenie rozpoznania zależy w całej pełni od zachowania się i sposobu działania każdego zwiadowcy. Dobrych zwiadowców cechuje wytrzymałość i męstwo, zręczność i przedsiębiorczość, oraz szybka orientacja. W działaniu obowiązuje każdego strzelca cisza i spokój, czujność i orientowanie się w terenie, oraz stała gotowość do walki.

b) W nocy i w lesie trzeba zdwoić środki ostrożności. Trzeba się wtedy więcej kierować słuchem, niż wzrokiem. Strzelcy muszą być tak wychowani, by nie robić hałasu, który zdradza i przeszkadza słuchowi. W lesie trzeba unikać również stąpania po suchych gałęziach; w nocy – szczęku broni i oporządzenia, a nawet równego kroku.

c) Podchodzenie nieprzyjaciela na stanowiskach, zwłaszcza w nocy i w lesie wymaga wielkiej ostrożności połączonej z częstym przestawianiem i nadsluchiowaniem.

W blasku rakiet i reflektorów trzeba przypadać nieruchomo do ziemi, by znów w chwili nieuwagi przeciwnika posunąć się naprzód.

Do napadu na wysłedzone czujki dobiera się strzelców odznaczających się siłą fizyczną i umiejących się czołgać w ciszy. Powodzenie zależy wtedy w dużym stopniu od ich sprytu i przebiegłości.

93. Szperacze.

a) Szperacze mają zadanie ubezpieczenia oddziału (patrolu) przed zaskoczeniem (szczególnie w terenie nieprzejrzystym, w nocy, we mgle) i badania terenu.

Jedno zadanie szperaczy otrzymuje *najmniej 2-ch strzelców*, którzy działają zawsze razem; jeden z nich jest dowódcą.

Szperacze muszą mieć stale w pogotowiu – karabin naładowany z nałożonym bagnetem i maskę przeciwgazową.

b) W toku posuwania się szperacze winni czujnie obserwować przedpole w kierunku wyznaczonym; muszą przytem wykorzystać teren i utrzymać łączność wzrokową z dowódcą oddziału (patrolu). Między sobą szperacze porozumiewają się znakami lub półgłosem.

c) W dzień szperacze powinni działać na odległość najbliższej zasłony (horyzont); muszą badać teren wzrokiem za zasłoną, nie oddalając się jednak ponad 400 m od patrolu; w nocy, we mgle, w lesie – zależnie od widoczności – na odległość wzroku lub szeptu.

d) Do miejsc wyniosłych szperacze podchodzą szybko, by jak najwcześniej sięgnąć wzrokiem poza horyzont, który im zasłania widok. Do zasłon powinni podchodzić szczególnie czujnie, by nie wpaść niespodziewanie na skrytego przeciwnika.

Zawsze przytem muszą współdziałać ze sobą, będąc w pogotowiu do pomocy jeden drugiemu.

W ciemności szperacze muszą działać w ciszy, utrzymać ścisłą łączność między sobą i z dowódcą, i umieć sprawnie meldować spostrzeżenia, jak najmniej zdradzając się przytem.

Szperacze szpicy winni działać zawsze w odpowiednim tempie i szybko, by nie opóźnić marszu szpicy.

Szperacze patroli muszą na rozkaz dowódcy, bądź ostrożnie badać zasłony, przepatrując uważnie ich skraje przed wkroczeniem, bądź podstępem wywabić skrytego przeciwnika.

e) Gdy oddział (patrol) zatrzymuje się, wszyscy szperacze muszą zająć stanowiska obserwacyjne, w kierunkach wyznaczonych i działają jak czujki.

f) Gdy dostrzegą przeciwnika natychmiast meldują o tem dowódcy oddziału (patrolu) znakiem. Gdy się nań natkną niespodziewanie i na meldunek znakiem niema czasu, alarmują dowódcę strzałem.

Szperacze winni wskazywać w meldunku charakter zauważonego przeciwnika, np. piechota, kawalerja, broń pancerna, lub sposób działania np. gaz i t. p.; w razie zauważenia broni pancernej przeciwnika alarmują najszybszym środkiem (rakiety świetlne, lub inne środki sygnałowe do natychmiastowego alarmowania).

94. Czujka.

Czujka jest wystawiana przez placówkę (oddział) z zadaniem obserwacji danego odcinka terenowego (drogi) celem uprzedzenia o zbliżaniu się nieprzyjaciela.

Czujka składa się z 2-ch strzelców, którzy mają wspólne zadanie. Jeden z nich jest zawsze dowódcą.

Strzelcy czujki muszą mieć stale w pogotowiu – karabin naładowany z nałożonym bagnetem i maskę przeciwigazową.

a) Stanowisko czujki powinno zapewniać dogodną obserwację przedpola i być ukryte przed obserwacją nieprzyjaciela. Jest ono tem lepsze, im leży w miejscu bardziej nieoczekiwanem przez przeciwnika.

Na wyznaczonym stanowisku umieszczają się obaj strzelcy blisko jeden drugiego tak, żeby mogli za dnia porozumiewać się półgłosem, a w nocy nawet szeptem.

W zasadzie obaj strzelcy muszą ciągle bacznie obserwować cały odcinek i tak się zachować, by nie zdradzić swej obecności przed przeciwnikiem.

Gdy jeden przerywa na chwilę obserwację dla łączności z placówką, drugi musi stale obserwować.

b) Czujka honorów nie oddaje. Palić, ani rozmawiać nie wolno. Strzelcy czujki mogą porozumiewać się z sobą tylko w sprawach dotyczących obserwacji swego odcinka.

Na pytania położonych odpowiadają nie odwracając się i nie przerywając obserwacji.

c) W nocy kładzenie się obu strzelców zasłanianie uszu jest wzbronione. Dla udogodnienia obserwacji jeden ze strzelców może obserwować leżąc, lub siedząc, drugi pozostaje zawsze w postawie stojącej.

W ciemności, przed świtem, szczególnie w terenie mało przejrzystym czujność strzelców czujki musi być zwiększona, by uniknąć niespodziewanego napadu.

d) Gdy czujka zauważy coś podejrzanego, lub nieprzyjaciela, natychmiast melduje dowódcy placówki.

Melduje się głosem, znakiem, sygnałem przez jednego ze strzelców, strzelców, a w ostateczności strzałem.

Czujka winna wskazywać również charakter zauważonego przeciwnika, np. piechota, czy kawalerja, broń pancerna, gaz i t. p.; szczególnie ważne jest meldowanie przy pomocy najszybszych środków o pojawieniu się broni pancernej i oznakach niebezpieczeństwa gazowego.

Czujka strzela w razie zaskoczenia, w celu zaalarmowania placówki, o ile inaczej nie może zawiadomić, oraz gdy po dwukrotnym bezskutecznym okrzyku „*Stój – kto idzie*”, osoba wezwana nie zatrzyma się.

e) Czujka nie przepuszcza nikogo ani ze strony, ani w stronę nieprzyjaciela bez rozkazu dowódcy placówki. Zatrzymuje wszystkich okrzykiem „*Stój – kto idzie*”. Jeżeli idący zatrzyma się na wezwanie, czujka zawiadamia dowódcę placówki, nie pozwalając zatrzymanemu ruszyć się z miejsca.

Zbiegom nieprzyjacielskim czujka nakazuje ponadto rzucić broń, odstąpić od niej, a konnym zejść z koni i popuścić popręgę. W razie nieusłuchania rozkazu – strzela.

f) Celem zapewnienia ciągłości obserwacji zmienia się każdorazowo tylko jednego strzelca czujki.

g) Czujki wycofują się na stanowisko placówki w sposób określony przez dowódcę – na jego rozkaz, lub w razie bezpośredniej groźby napadu – samodzielnie, zawsze po zaalarmowaniu placówki.

95. Podśluch.

Zadaniem podśluchu jest wczesne wykrycie oznak działalności nieprzyjaciela (natarcia, odwrotu i t. p.). Podśluchy umieszcza się w zupełnym ukryciu w miejscach najdogodniejszych dla wykonania ich zadań. Na podśluch wyznacza się 2-ch lub 3-ch strzelców. Strzelcy wyznaczeni na podśluch zajmują swoje stanowisko jak najbardziej skrycie. Nie wolno im palić, rozmawiać; muszą nasłuchiwać i obserwować. Podśluchy nikogo nie badają i nie zatrzymują; drobne patrole przeciwnika przepuszczają. O oznakach zbliżającego się natarcia przeciwnika meldują przy pomocy znaków (sygnałów) umówionych. W razie ruszenia natarcia z bliskiej odległości alarmują oddział strzałami. W szczególności ważne jest jak najwcześniejsze zaalarmowanie przy pojawieniu się broni pancernej. Podśluchy pozostają na stanowisku bez zmiany do określonego czasu, lub umówionego sygnału (znaku).

96. Posterunek alarmowy.

Posterunki alarmowe służą do uprzedzania oddziału na czas o każdym niebezpieczeństwie.

Ustawione w odpowiednich miejscach stosują się do otrzymanych rozkazów.

Posterunki alarmowe muszą mieć maski gazowe w pogotowiu.

- a) Każdy posterunek alarmowy musi być czujny; stale wypatrywać i nasłuchiwać, by wykryć na czas każdy przejaw niebezpieczeństwa dla oddziału na ziemi, lub z powietrza.
- b) Gdy spostrzeże coś podejrzanego, lub nieprzyjaciela, melduje natychmiast dowódcy głosem, przy pomocy znaku (sygnału) a w razie bezpośredniego niebezpieczeństwa, alarmuje oddział strzałami. Szczególnie ważne jest alarmowanie najszybszymi środkami przy pojawieniu się broni pancernej, samolotów i oznakach niebezpieczeństwa gazowego.
- c) Wszystkie posterunki alarmowe powinny znać odpowiednie znaki i sygnały umówione, by uniknąć nieporozumień. Muszą przytem zwracać baczną uwagę na znaki (sygnały), podawane przez ubezpieczenia, oraz posterunki sąsiednie; zależnie od otrzymanego rozkazu meldować natychmiast o groźącym niebezpieczeństwie lub powtarzać znaki (sygnały) alarmu, by rozpowszechnić wiadomość o niebezpieczeństwie na cały zagrożony rejon.

9. Łączność.

97. Ogólnie.

Każdy strzelec musi być wychowany w poczuciu ścisłej łączności z dowódcą i oddziałem.

Podstawą łączności w każdym działaniu jest ciągle zwracanie uwagi na dowódcę i kolegów, by w każdej chwili poprzeć ich wysiłki łącznym czynem.

Zdecydowanie i umiejętnie zachowanie się i działanie każdego oddziału jako całości wymaga dokładnej znajomości sygnałów umówionych przez wszystkich strzelców.

98. Goniec.

Goniec przenosi rozkazy i meldunki. Praca gońca wymaga sprytu, oraz szczególnej inicjatywy i samodzielności. Goniec musi być przytem obowiązkowy i wytrzymały.

a) Goniec otrzymuje następujące dane:

- komu i gdzie doreczyć rozkaz (meldunek), oraz w razie potrzeby treść rozkazu.
- drogę (w razie potrzeby krótki szkic),
- tempo marszu,
- dokąd wracać.

Przed odejściem goniec powtarza rozkaz (meldunek); jeśli czegoś nie zrozumiał, prosi o wyjaśnienie.

Rozkaz (meldunek) pisemny musi schować tak, by go nie zgubić, a w razie niebezpieczeństwa, żeby go móc szybko wyjąć i zniszczyć.

b) W drodze goniec okazuje rozkaz (meldunek) na żądanie dowódców spotkanych oddziałów, którzy przeczytanie muszą stwierdzić podpisem.

Miejsc, gdzie grozi łatwe zaskoczenie, goniec winien unikać. Na niebezpiecznych odcinkach drogi musi mieć broń w pogotowiu.

c) Po przybyciu na miejsce goniec natychmiast głośno oznajmia: Meldunek (rozkaz) do pana porucznika N^o, wznosząc przytem rękę, (ewentualnie z pismem). Jeśli nie może znaleźć tego, do kogo meldunek (rozkaz) jest skierowany, zwraca się śmiało do każdego napotkanego oficera (podoficera) słowami, jak wyżej, wznosząc przytem rękę (ewentualnie z pismem).

Goniec zachowuje się bojowo i nie oddaje honorów.

W polu obserwacji przeciwnika musi pamiętać by przez nieostrożność w wykonywaniu poruszeń i zachowaniu się nie zdradzić stanowisk dowódców.

d) Po wręczeniu meldunku (rozkazu) goniec winien otrzymać pokwitowanie z zaznaczonym czasem wręczenia; w razie potrzeby zwraca się śmiało z prośbą do odbiorcy słowami: „Panie poruczniku, proszę posłusznie o pokwitowanie”.

e) Nawet największe trudności nie mogą gońca odwieść od wykonania otrzymanego zadania.

Dowódcę, do którego został wysłany, musi odszukać i meldunek (rozkaz) doręczyć.

Gdyby został ranny, meldunek (rozkaz) oddaje najbliższemu strzelcowi, który go musi doręczyć.

W ciemności, zwłaszcza w trudnych warunkach walki, gońcy muszą działać ze szczególną wytrwałością i sprawnością, by doręczanie rozkazów (meldunków) nie uległo opóźnieniu.

f) Po powrocie goniec powtarza rozkaz i oddaje pokwitowanie dowódcy, który go wysłał. Melduje również o spostrzeżeniach, poczynionych w drodze.

99. Łącznicy.

Zadaniem łączników, wysłanych przez oddziały do dowódców przełożonych, ośrodków łączności, central telefonicznych, sąsiadów i t. p. jest przenoszenie rozkazów przełożonych do swych oddziałów.

Łącznicy muszą znać miejsce pobytu swego dowódcy i drogę do niego.

W czasie przenoszenia rozkazów łącznicy zachowują się jak gońcy. Po powrocie muszą umieć odpowiedzieć dowódcy przełożonemu na zapytania, dotyczące położenia, w jakim znajduje się ich oddział i o spostrzeżeniach poczynionych w drodze.

100. Łańcuch łączników.

a) Celem łańcucha łączników, rozstawionych wzdłuż pewnej linii w terenie, jest najszybsze doręczenie rozkazów (meldunków) przez przekazywanie ich jeden drugiemu.

Każdy łącznik musi znać najkrótszą drogę do następnych przed sobą i za sobą, natychmiast przyjąć meldunek (rozkaz), jak najszybciej przekazać go następnemu i wrócić na swoje miejsce.

Podbiegając z rozkazem (meldunkiem) łącznicy postępują jak gońcy w myśl § 98-c.

b) Łącznicy łańcucha między poszczególnymi częściami kolumny w marszu, muszą postępować roztropnie, by w żadnym wypadku nie stracić łączności wzrokowej z oddziałami, względnie łącznikami przed sobą i za sobą.

Teren wykorzystują narówni ze wszystkimi. Bezmyślnego ruchu i sztywnego zachowania odległości bez względu na teren powinni unikać.

Szczególnie zwracać muszą uwagę na rozwidlenia dróg i zakręty, by wskazać następnym łącznikom (oddziałowi) właściwy kierunek marszu, zatrzymując się przytem dotąd, dopóki znak ich nie zostanie dostrzeżony.

Wszelkie meldunki i rozkazy, winni natychmiast przekazywać.

Każde zatrzymanie oddziału na przedzie sygnalizuje wtył przy pomocy znaków. Przy zatrzymaniu winni stać tak, by widzieć w obu kierunkach.

10. Obserwatorzy specjalni.

101. Ogólnie.

Obserwacja nieprzyjaciela, terenu, powietrza, oraz własnych oddziałów ma podstawowe znaczenia dla prowadzenia walki we wszystkich okolicznościach.

Stałą obserwację prowadzą obserwatorzy dowódców, lub wyznaczeni w tym celu strzelcy.

102. Obserwatorzy dowódców.

a) Obserwatorzy dowódców znajdują się na stanowiskach obserwacyjnych swych dowódców, lub w ich bliskości.

Ich obowiązkiem jest obserwować stale:

- nieprzyjaciela, wyszukiwać cele, stanowiska ciężkiej broni, badać skuteczność własnego ognia, rozpoznawać wszelkie szczegóły zachowania się nieprzyjaciela; śledzić czy nieprzyjaciel nie używa broni pancernej lub środków gazowych, podając w razie potrzeby sygnały alarmowe;
- oddziały własne i sąsiadów, śledzić ich ruchy i zachowanie się, pilnie obserwować wszelkie sygnały i znaki podawane przez oddziały wysunięte, patrole i dowódców podwładnych;
- powietrze, śledzić sygnały, podawane przez własnych lotników.

b) Każdy obserwator musi umieć wybrać odpowiednie stanowisko w pobliżu swego dowódcy i szybko przygotować się do obserwacji przez:

- urządzenie stanowiska i ustawienie przyrządów,
- zorientowanie się w terenie, wyszukanie miejsc, na które trzeba zwracać większą uwagę, ocenę odległości do ważniejszych punktów w terenie,
- zorientowanie się w położeniu własnego oddziału i sąsiadów.

c) W miarę posuwania się własnego oddziału, obserwatorzy przesuwać się z jednego punktu obserwacyjnego na następny, trzymając się w pobliżu swego dowódcy i zachowując ciągłość obserwacji. Dla potrzeb obserwacji w toku posuwania się obserwator może zatrzymać się chwilowo na niektórych wyniosłych punktach w terenie.

Gdy jedno zadanie pełni dwóch obserwatorów, przy zmianie stanowiska jeden z nich przesuwa się na nowe stanowisko, zajmuje je i przystępuje do obserwacji; wtedy dopiero dołącza się do niego drugi, który dotąd pełnił zadanie na poprzednim stanowisku.

d) Łączność między obserwatorami a dowódcą jest najczęściej bezpośrednia - głosem. Gdy obserwator znajduje się w innym miejscu niż dowódca, musi mieć zapewnioną z nim szybką łączność w myśl rozkazu dowódcy.

Jeżeli obserwator nie ma innego rozkazu, winien natychmiast meldować swemu dowódcy o każdym zaobserwowanym fakcie u nieprzyjaciela i we własnych oddziałach, oraz o każdym zauważonym sygnale (znaku).

W czasie dłuższej trwającej obrony obserwatorzy prowadzą stale dzienniki obserwacji, w których notują ważniejsze zauważone zdarzenia.

103. Wypatrywanie powietrza.

Wypatrywacze służby obserwacyjno-alarmowej są wyznaczani zazwyczaj z pośród obserwatorów dowódców wewnątrz kompanji, lub batalionu. Mają oni na celu zawiadomienie (alarmowanie) oddziałów na czas o zbliżaniu się lotników.

Wypatrywacze muszą mieć dobry słuch i wzrok, powinni znać dokładnie wygląd samolotów nieprzyjacielskich i własnych. Muszą oni wiedzieć, że w terenie otwartym lotnik widzi już zdaleka (8-10 km), a nie tylko, gdy nadleci nad oddział.

Wypatrywacze są zazwyczaj zaopatrzeni w lornetki i sprzęt alarmowy. Muszą znać sygnały alarmowe, na czas rozpoznać nieprzyjaciela i alarmować oddział, unikając fałszywych alarmów.

Wypatrywacze zwracać muszą uwagę na sygnały (znaki) ubezpieczeń i posterunków sąsiednich, by rozpowszechnić alarm na cały zagrożony rejon.

Na postoju wypatrywacze obserwują z wyznaczonych stanowisk; alarmują oddział, w razie pojawienia się nawet pojedynczych samolotów nieprzyjacielskich.

W marszu posuwają się albo w kolumnie, albo niedaleko od osi marszu i niedaleko karabinów maszynowych, przeznaczonych do obrony czynnej; alarmują oddział tylko w razie nalotu większej ilości samolotów.

W walce wypatrywacze znajdować się powinni w pobliżu karabinów maszynowych, przeznaczonych do obrony przeciwlotniczej czynnej.

11. Zadania specjalne.

104. Strzelcy wyborowi

Zadaniem strzelców wyborowych jest zwalczanie dowódców-obszerników, obszerników broni maszynowych, broni pancernych, oraz wszystkich ważniejszych celów ukazujących się nagle i szybko znikających. Strzelcy wyborowi prowadzą ogień na rozkaz lub po rozkazy otwarcia ognia z własnej inicjatywy. Strzelcy wyborowi powinni umieć zwalczać cele na większe odległości (do 800 m, a cele większe do 1200 m) przy użyciu lunety.

105. Nosiciele amunicji.

Strzelcy, wyznaczeni do donoszenia amunicji, podchodzą sprawnie i szybko do punktów amunicyjnych, zabierają potrzebną amunicję i donoszą ją do wyznaczonych punktów.

Obowiązkiem ich jest dostarczyć amunicji oddziałowi bez względu na trudności. W polu obserwacji przeciwnika odejście ich i podejście z amunicją winno odbyć się skrycie, by się nie narazić na straty.

Przed odejściem winni wiedzieć – gdzie jest punkt amunicyjny, jakiej amunicji przynieść i ile, oraz dokąd ją dostarczyć.

Przy donoszeniu amunicji do linii czołowych w polu obserwacji przeciwnika, winni być wyposażeni w odpowiednie worki i linki, by ją móc ewentualnie przeciągnąć w tych miejscach, gdzie przeniesienie ze względu na ogień jest trudniejsze.

Zabierając kilka rodzajów amunicji luźnej (nie w skrzynkach) winni pamiętać, by jej nie pomieszać. W razie potrzeby muszą umieć szybko i sprawnie napełniać magazynki.

Przynosząc amunicję winni podać w meldunku rodzaj i ilość amunicji przyniesionej, oraz jej stan (luźna czy w magazynkach).

106. Wynoszący rannych

Lżej ranni odchodzą sami do punktu opatrunkowego, zabierając ze sobą karabin i 5 naboji; resztę amunicji oddają kolegom. Ciężej rannych, którzy sami odejść nie mogą, wynoszą sanitariusze, ewentualnie wyznaczeni strzelcy.

Nikom nie wolno odejść w tył pod pozorem wynoszenia rannych. Strzelcy wyznaczeni w tym celu w drodze do punktu opatrunkowego oddają rannych pierwszemu spotkanemu oddziałowi i wracają do swego oddziału. W razie potrzeby rannemu powinien pomóc najbliższy strzelec przez nałożenie opatrunku.

W drodze powrotnej strzelcy powinni zabrać potrzebną amunicję, lub sprzęt dla oddziału, nie opóźniając swego powrotu.

Przy odrywaniu się od nieprzyjaciela strzelcy winni uważać za punkt honoru nie zostawianie swych rannych kolegów w ręku nieprzyjaciela.

12. Strzelec w marszu i na postoju.

107. Marsz.

a) Do marszu strzelec musi wystąpić starannie przygotowany. W szczególności winien zwrócić uwagę na dopasowanie oporządzenia, by nie uwierało w marszu, oraz odpowiednie oczyszczenie i nałożenie onuc i obuwia, by uniknąć odparzeń i ran.

b) W czasie marszu strzelec winien przestrzegać przepisów karności marszowej.

Bez pozwolenia nie opuszczać kolumny i nie zostawać w tyle. Gdy występuje za zezwoleniem, oddaje karabin koledze i wraca natychmiast, meldując powrót dowódcy, który mu udzielił zezwolenia.

Siadać na wozy nie wolno bez rozkazu.

c) Podczas krótkich odpoczynków należy unikać siadania i kładzenia się na wilgotnej ziemi. W suchym terenie, zwłaszcza w lesie, można się kłaść; dla dania jednak lepszego odpoczynku nogom, należy je układać wyżej od tułowia i trzymać wyprostowane.

Nie wolno oddalać się z miejsca odpoczynku, a w okolicach zamieszkałych wchodzić na podwórza i do domów. Wody nie pić w miejscach nie zbadanych przez lekarza.

- d) W czasie długiego odpoczynku należy w miarę możliwości umyć i nasmarować nogi. Miejsca odparzone - opatrzyć; onuce wysuszyć (otrzepać), ewentualnie zmienić.
- e) W marszu nocnym, a zwłaszcza podczas odpoczynków strzelcy muszą trzymać się zwarcie i razem, by nie odpaść od oddziału. Silniejsi winni opiekować się słabszymi, by im nie pozwolić zasnąć.

108. Postój.

Obowiązkiem każdego strzelca jest dojść ze swym oddziałem na miejsce przeznaczenia.

- a) Po przybyciu na postój strzelec musi jak najszybciej przetrzeć broń i doprowadzić do porządku oporządzenie.

Nogi należy umyć i opatrzyć. Obuwie - przesuszyć i nasmarować, by zapobiec stwardnieniu.

- b) W czasie postoju zanieczyszczać rejonu nie wolno. Strzelec musi wykazać dbanie o czystość, porządek i zdrowie.

W miejscach niezbadanych przez lekarza wody pić nie wolno.

- c) Każdy strzelec musi znać miejsce pobytu swego dowódcy oddziału (kompanji), miejsce zbiórki (plac alarmowy), oraz sygnały alarmowe (gazowy, lotniczy, ogólnego alarmu), oraz wiedzieć jak zachować się w każdym wypadku.

W razie nadlotu lotnika strzelcy winni kryć się.

Przy napadach gazowych przebywają w maskach aż do sygnału „koniec alarmu”.

- d) Ze światłem i ogniem obchodzić się trzeba zawsze ostrożnie. W pobliżu przedmiotów łatwo palnych palić, ani rzucać niedopałków nie wolno.

- e) w stosunku do ludności cywilnej strzelec musi zachować się z godnością. O sprawach wojskowych w obecności cywilnych nie rozmawiać. Zawsze okazywać dobry nastrój i zadowolenie z siebie i ze służby. O osobach podejrzanых należy meldować niezwłocznie.

ROZDZIAŁ B.

DRUŻYNA.

1. Postanowienia ogólne.

109. Charakterystyka drużyny.

Drużyna jest najmniejszą jednostką organizacyjną piechoty. Jako zespół drużyna musi być przeniknięta jednym duchem, i związana koleżeństwem na życie i śmierć.

W walce drużyny działanie i zachowanie się poszczególnych strzelców uwydatnia się w całej pełni. Ich wartość bojowa podnosi znaczenie i wartość całej drużyny.

Drużyna walczy w zasadzie w całości w ramach plutonu; działać może również w pewnym odosobnieniu.

Niekiedy do szczególnych zadań mogą być z niej wydzielone: ręczny karabin maszynowy z obsługą, grupki strzelców, lub poszczególni strzelcy. Każdy zespół wydzielony z drużyny z ręcznym karabinem maszynowym, lub bez niego, działa według tych samych zasad, co drużyna.

110. Skład drużyny.

Drużyna strzelecka składa się z:

- dowódcy – plutonowego,
- zastępcy dowódcy – kaprała,
- obsługi ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego, którą stanowią: starszy strzelec - karabinowy, celowniczy, 2-ch amunicyjnych oraz,
- 13 strzelców, w tem 2-ch starszych strzelców.

Stan liczebny drużyny może ulec zmniejszeniu, najwyżej jednak do liczby 9-ciu ludzi wraz z dowódcą, jednakże drużyna o zmniejszonym stanie liczebnym musi mieć zawsze pełną obsługę ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego.

Drużyny strzeleckie są numerowane wewnątrz kompanji od 1-9.

111. Dowódca drużyny.

Drużynowy jest zawsze przykładem dla podwładnych. Od jego charakteru i energii zależy wynik każdego działania. Drużynowy jest często jedynym dowódcą, który ma jeszcze bezpośredni wpływ na każdego żołnierza walczącego.

a) Dowódca drużyny musi umieć porwać strzelców zdecydowaniem i śmiałością, a w ciężkim położeniu wesprzeć ich i zagrzać do czynu stanowczym wystąpieniem.

Obowiązkiem jego jest tak postępować i działać, by w niczem nie osłabić zaufania strzelców. Otrzymane zadanie musi wykonać wbrew wszelkim przeszkodom.

b) Przy każdym działaniu dowódca drużyny na podstawie otrzymanego zadania wydaje krótkie i najprostsze zarządzenia wykonawcze. Przytem zawsze zapewnić sobie powinien:

- obserwację własnej drużyny,
- obserwację nieprzyjaciela i pola walki,
- łączność z dowódcą plutonu, oraz
- ubezpieczenie w warunkach, które nasuwają możliwość zaskoczenia drużyny przez przeciwnika (działanie w odosobnieniu, lub na skrzydle).

c) W każdym wypadku dowódca drużyny musi mieć w rękę swój oddział; kieruje działaniem ręcznego karabina maszynowego i strzelców na podstawie własnej obserwacji i w łączności : z dowódcą plutonu, sąsiadami i ciężką bronią maszynową.

W szczególności dopilnować musi:

- zachowania kierunku,
- wykorzystania terenu przez strzelców,

- kierowania ogniem przy oszczędnej i celowej zużyciu amunicji,
- właściwej oceny odległości,
- celowego wykorzystania łopatki i maski,
- utrzymania porządku i karność.

Poza walką musi dbać o wychowanie, higienę strzelców, utrzymanie sprzętu i ich wyposażenia w jak największej czystości i porządku.

d) Dowódca drużyny dowodzi drużyną głosem, sygnałami i znakami. Osobiste zachowanie się drużynowego jest również formą rozkazu dla drużyny. Dowódca drużyny jest odpowiedzialny za wszystkie czynności w drużynie, bez względu na to, komu je powierza.

112. Zastępca drużynowego.

Zastępca drużynowego jest pomocnikiem dowódcy. W zasadzie czuwa on nad wykonaniem rozkazów drużynowego, zwłaszcza gdy ten wysunie się naprzód i wydaje rozkazy znakami.

Jego obowiązkiem jest dopilnowanie łączności i troska o uzupełnienie amunicji.

Zastępca drużynowego winien zwracać uwagę, by nikt nie zostawał wtyle. Zawsze musi być gotów do objęcia dowództwa, gdy właściwego dowódcy zabraknie.

W walce może być wyznaczony do dopilnowania działania tej części drużyny, na którą bezpośredni wpływ dowódcy jest utrudniony wskutek oddalenia. Może również otrzymać czasowe dowództwo nad wydzieloną częścią drużyny.

113. Starsi strzelcy.

Starsi strzelcy pomagają drużynowemu w dowodzeniu przez wywieranie wpływu na działanie strzelców, znajdujących się w ich pobliżu.

W szczególności powinni zwracać uwagę na:

- należyte prowadzenie ognia, sprawdzanie celownika i wskazywanie celów,
- regulowanie skoków grupkami, lub pojedynczo, troszcząc się o utrzymanie kierunku i unikanie skupień,
- ochronę skrzydeł drużyny,

Wszystkie te czynności regulują starsi strzelcy na podstawie rozkazów drużynowego, lub z własnej inicjatywy.

Starsi strzelcy muszą być zawsze gotowi do objęcia dowództwa nad wydzieloną lub odosobnioną częścią drużyny, a nawet całej drużyny, gdy dowódcy zabraknie.

2. Musztra zwarta.

114. Szyki.

Szykiem zwartym drużyny może być:

- dwuszerog (ryc. 1 i 2),
- szereg (ryc. 3 i 4),
- dwójki (ryc. 5 i 6),
- rząd (ryc. 7 i 8).

Zasadniczymi szykami drużyny są:

- dwuszerog, jako szyk zbiórki,
- dwójki, jako szyk marszu,
- szereg i rząd są szykami pomocniczymi, używanymi w razie potrzeby.

Drużyna strzelecka może, jako szyk marszu w obrębie garnizonu, stosować również czwórki (ryc. 9).

Odległość między szeregami, dwójkami, względnie strzelcami, stojącymi w rzędzie wynosi 1,20 m, licząc od jednej linii obcasów do drugiej. Odstęp między strzelcami w szeregu, względnie w dwójkach na szerokość dłoni.

115. Zbiórka.

Zbiórka drużyny następuje na rozkaz:

„*W dwuszerogu – zbiórka*” względnie taki sam rozkaz, nakazujący inny szyk np.

„*W szeregu – zbiórka*” . „*W rzędzie – zbiórka*”. „*W dwójkach – zbiórka*”.

Rozkaz zbiórki poprzedza zawołanie oddziału, który ma wykonać zbiórkę, np. „*Druga drużyna – w dwuszeregu - zbiórka*”. Na zawołanie strzelcy danego oddziału przyjmują w miejscu postawę zasadniczą frontem do dowódcy.

Na hasło „*Zbiórka*” podążają strzelcy szybkim krokiem ku swemu dowódcy, stają w nakazanym szyku w postawie swobodnej, z bronią u nogi, w tym samym froncie co dowódca; kierunkowy – trzy kroki za dowódcą, reszta na lewo, zwracając uwagę na równanie i krycie (ryc. 1-8).

Dowódca może nakazać wykonanie zbiórki w określonym kierunku (nie za sobą) w miejscu znajdowania się strzelców, bądź w miejscu przez niego oznaczonym, albo też w marszu.

Rozkaz „*Kierunek (...) w dwójkach, w marszu – zbiórka*”. Dwójka czołowa maszeruje w podanym kierunku, reszta drużyny dołącza za nią. Do wykonania zbiórki w marszu może dowódca wydać również rozkaz, „*Za mną w dwójkach, w marszu – zbiórka*”.

Kierunkowy staje w najbliższym, dogodnym do zbiórki miejscu, frontem w podanym kierunku, reszta drużyny ustawia się na lewo od niego w dwuszeregu.

„*Na drodze przy krzyżu, kierunek wieś X (wskazać ręką) w dwójkach – zbiórka*”. Dwójka czołowa udaje się na wskazane miejsce i staje frontem w nakazanym kierunku, reszta drużyny ustawia się za dwójką czołową.

„*Kierunek (.....) w dwójkach, w marszu – zbiórka*”. Dwójka czołowa maszeruje w podanym kierunku, reszta drużyny dołącza za nią. Do wykonania zbiórki w marszu może dowódca wydać również rozkaz, „*Za mną w dwójkach, w marszu – zbiórka*”.

W razie potrzeby zbiórka może być wykonana biegiem. W takim wypadku rozkaz zbiórki uzupełnia dowódca słowem „*biegiem*”, np. „*W dwuszeregu biegiem – zbiórka*”.

Przy zbiórkach w marszu strzelcy biorą w miejscu, gdzie ich zastał rozkaz zbiórki, samodzielnie broń na ramię, lub na pas, zależnie od tego, czy pasy były skrócone, czy nie.

Po wykonaniu zbiórki w marszu strzelcy maszerują równym krokiem na spocznij.

116. Rozejść się.

Na komendę „*Rozejść się*”, strzelcy występują natychmiast z szyku w dowolnym kierunku.

Dowódca może określić w zapowiedzi, w jakim kierunku strzelcy mają wystąpić z szyku i wyznaczyć miejsce, na którym po rozejściu się mają przebywać, np.:

- „*W tył do koszar – rozejść się*”.

- „*W prawo od drogi, na łękę – rozejść się*”.

Komendę „*Rozejść się*” stosuje się do oddziałów w każdym szyku, w miejscu, lub w marszu.

117. Równanie i krycie.

Równanie i krycie powinni strzelcy, stojący w szyku, wykonywać i poprawiać samorzutnie w czasie pozostawania w postawie swobodnej. Jest to pierwsza czynność strzelca po komendzie „*Spocznij*”.

W razie potrzeby zarządza dowódca równanie swego oddziału osobnym rozkazem, „*Równaj – w prawo (lewo)*”, wydany po komendzie „*Bacność*”. Strzelcy pierwszego szeregu zwracają jednocześnie głowę w prawo (lewo) z wyjątkiem, pozostającego w postawie zasadniczej prawoskrzydłowego względnie tego strzelca, na którego wykonywa się równanie. Po wykonaniu zwrotu głowy strzelcy równają linię frontu tak, aby prawem (lewem) okiem widzieli tylko swego sąsiada, lewem (prawem) zaś zarys całej linii.

Strzelcy drugiego szeregu na ten rozkaz poprawiają tylko krycie i odległość od pierwszego szeregu.

Równanie drugiego szeregu może dowódca nakazać dodatkowym rozkazem, „*Drugi – szereg*”. Sposób wykonania jak przez pierwszy szereg.

Równanie na rozkaz wykonywa się zasadniczo w postawie z bronią u nogi; w wyjątkowych wypadkach, w razie potrzeby zyskania na czasie, można nakazać równanie z bronią na ramieniu.

Po wyrównaniu podaje dowódca komendę: „*Bacność*” a następnie ewentualnie „*Spocznij*”.

Równanie można wykonywać także według oddziału sąsiedniego na rozkaz np. „*Na pierwszą kompanję – równaj w prawo*”.

Celem nieznaczego przesunięcia oddziału, lub zmiany frontu może dowódca przesunąć prawoskrzydłowego strzelca, względnie tego, według którego chce wykonać równanie, na obrane miejsce, lub w pożądanym kierunku, i nakazać wyrównanie według tego strzelca, na rozkaz „*Na strzelca M – równaj w prawo*”.

Przy równaniu należy uważać przede wszystkim na linię obcasów i barków. Nie dopuszczać w czasie równania do pochylania tułowia wprzód i skręcania ramion.

118. Odliczanie.

Odliczanie ma na celu bądź to uniemożliwienie sprawiania szyków (odliczanie do dwóch), bądź też stwierdzenie stanu ilościowego strzelców w oddziale. Zależnie od tego wykonywa się je na rozkaz „*Do dwóch – odlicz*”, lub „*Kolejno – odlicz*”.

Z chwilą padnięcia rozkazu odliczania, wszyscy strzelcy oddziału, do którego się ten rozkaz odnosi, przybierają postawę zasadniczą, a strzelcy stojący w pierwszym szeregu zwracają ponadto głowy w prawo, z wyjątkiem prawoskrzydłowego, który zwraca głowę w lewo, i kolejno odliczają, zwracając głowę w lewo w stronę sąsiada, w chwili wymawiania liczby. Ostatni (lewostrzydłowy) strzelec zwraca głowę w chwili wymawiania liczby w kierunku dowódcy i woła „*ślepa*”, lub „*Pełna*”.

Strzelcy drugiego szeregu zwracają uwagę na wypowiedzianą przez ich poprzedników liczbę, która się odnosi również do nich. Po wymówieniu przypadającej na danego strzelca liczby, zarówno on jak i jego zaplecznik przybierają postawę swobodną.

W razie potrzeby można również nakazać odliczanie do określonej liczby, np. do 6, do 8 i t. p.

Pierwszym odliczającym w drużynie jest zawsze drużynowy.

Jeśli drużynowy nie stoi w czasie odliczania w szyku drużyny, prawoskrzydłowy strzelec odlicza tak, jak gdyby drużynowy stał w szyku, t. zn. wymawia liczbę „2”.

119. Odstępowanie i łączenie.

Celem łatwiejszego przeglądu poszczególnych strzelców, albo zapewnienia strzelcom większej swobody ruchów w czasie ćwiczeń, zwiększa się odstępy w szeregach na rozkaz „*W lewo (prawo) na x kroków biegiem – odstęp*”.

Strzelcy wykonywają zwrot w lewo (prawo), z wyjątkiem tego, od którego nakazano odstępowanie, oglądając się przez ramię przeciwne niż kierunek odstępowania; biegiem biorą nakazany odstęp i stają w poprzednim froncie.

Łączenie odbywa się odwrotnie, na rozkaz „*Do prawego (lewego) biegiem – łącz*”.

Jeśli odstępowanie (łączenie) chce się wykonać jednocześnie w dwóch kierunkach, należy wskazać strzelca, od którego (do którego) ma nastąpić odstępowanie (łączenie). Wyznaczony mówi „*Jestem*” i podnosi na chwilę lewą rękę w górę.

Przykłady rozkazów:

„*Od strzelca N na x kroków biegiem – odstęp*”.

„*Do strzelca N biegiem – łącz*”.

120. Poruszenia i chwyt.

Drużyna wykonywa ćwiczenia bez broni i z bronią według zasad podanych w rozdziale A, przy przestrzeganiu jednoczesności wykonania przez wszystkich strzelców nakazanego poruszenia, względnie chwytu.

Jeżeli podczas wykonywania chwytów przez drużynę dowódca chce, aby celowniczy ich nie wykonywał, względnie cała obsługa lekkiego karabina maszynowego nie podnosiła swego sprzętu, zapowiada to rozkazem. Jeżeli po wykonaniu chwytów broni przez drużynę celowniczy (obsługa) ma inną postawę niż reszta oddziału, dowódca komenderuje „*Celowniczy (obsługa) do nogi – broń*”, lub „*Celowniczy (obsługa) na ramię (na pas) – broń*”.

Padanie w drużynie stosuje się jedynie w szyku marszowym, t. zn. w dwójkach, czwórkach, lub rzędzie. W dwójkach każdy prawy strzelec pada na prawo skos, lewy na lewo skos – nazewnątrz. W czwórkach skrzydłowi odstępują krok nazewnątrz, poczem prawe dwójki padają na prawo wskos, a lewe na lewo wskos. W rzędzie padają strzelcy dowolnie, skośnie do kierunku marszu.

Po wykonaniu „*Powstań*” strzelcy powracają do poprzedniego szyku.

121. Sprawianie szyków.

Sprawianie szyków należy przeprowadzać tylko wtedy, gdy to jest koniecznie potrzebne.

Sprawianie szyków drużyny można wykonywać tylko z jej szyków zasadniczych, t. zn. dwuszeregu i dwójek. Szereg i rząd są jedynie szykami pomocniczymi, stosowanymi przejściowo przez niezbędny okres czasu i jako takie są szykami pochodnymi szyków zasadniczych.

Przejście drużyny z dwuszeregu w dwójki następuje na komendę „*W prawo – zwrot*”; przejście z dwójek w dwuszereg na komendę „*W lewo – zwrot*”. Wszyscy strzelcy drużyny wykonywają jednocześnie zwrot w nakazaną stronę według zasad podanych w § 13, 14 i 33. Przejście z dwójek w szereg następuje na komendę „*Szereg w lewo – front*”. Strzelcy lewego rzędu wykonywają zwrot w lewo w miejscu. Strzelcy prawego rzędu wykonywają na lewej pięcie pierwszą część zwrotu w lewo, poczem prawą nogą zaskakują wprzód, na prawo od swego sąsiada.

Przejście z szeregu w dwójki następuje na komendę „*W dwójki w prawo – zwrot*”. Strzelcy, którzy poprzednio zaskakiwali, wykonywają w miejscu zwrot w prawo, strzelcy, którzy poprzednio wykonywali zwrot w miejscu, wykonywają na prawej pięcie część zwrotu w prawo, poczem lewą nogą zaskakują wprzód, na lewo od swego sąsiada.

Przejście z szeregu w rząd następuje na komendę „*W prawo – zwrot*”, przejście z rzędu w szereg na komendę „*W lewo – zwrot*”. Wszyscy strzelcy wykonywają jednocześnie zwrot w nakazaną stronę według § 13, 14 i 33.

Dwójki (rząd) z dwuszeregu (szeregu) sprawia się zawsze w prawo; dwuszereg i szereg z dwójek, względnie rzędu – zawsze w lewo. Jedynie w razie potrzeby wykonania nieznacznych przesunięć, można sprawiać dwójki i rząd w lewo, a dwuszereg i szereg w prawo; sposób wykonania tych zmian szyków jest odwrotny, niż normalnych. Przejście z dwójek w rząd i na odwrót można wykonywać w miejscu, z miejsca i w marszu. W wypadku, gdy drużyna, po sprawieniu nakazanego szyku ma ruszyć z miejsca podaje się przed hasłem „*marsz*” słowo „*drużyna*” np. „*W dwójki wprzód drużyna – marsz*”.

Rozkazy:

a) „*Rząd – wtył*”.

Lewy strzelec każdej dwójki przesuwa się wtył za swego prawego sąsiada, biorąc przepisana odległość.

b) „*W dwójki – wprzód*”.

Strzelcy, którzy poprzednio przesunęli się w tył, przesuwa się wprzód na lewo od swych poprzedników; sprawione w ten sposób dwójki dołączają i kryją dwójkę czołową. W marszu – czoło skraca krok bez osobnego rozkazu dowódcy oddziału „*Równy (dowolny) - krok*”, podany z chwilą osiągnięcia przez oddział regulaminowych odległości.

Przy sprawianiu dwójek, względnie rzędu z równoczesnym ruszeniem oddziału z miejsca, przesunięcie strzelców na nowe miejsca następuje bezpośrednio po ruszeniu oddziału.

Przed nakazaniem sformowania czwórek w drużynie należy odliczyć do dwóch.

Formowanie czwórek następuje na komendę „*W czwórki w prawo – zwrot*”. Powrót do dwuszeregu na komendę „*W dwuszereg w lewo – front*”.

Wykonanie jak § 220, przyczem w drużynie etatowej, oraz w drużynie o nieparzystej ilości rot, rota prawoskrzydłowa zachowuje się, jak rota oznaczona liczbą „2”.

122. Kierunek i kierunkowi.

Kierunkowym w drużynie jest celowniczy. Według niego ustawiają się i maszerują pozostali strzelcy piechoty.

W szeregu i rzedzie, jako szykach pochodnych dwuszeregu i dwójek, a stosowanych przejściowo, chwilowym kierunkowym jest zastępca dowódcy drużyny.

Dowódca, znajdujący się na czele drużyny, jest dla niej jednocześnie kierunkiem. W tym wypadku kierunkowy ustawia się, względnie maszeruje za dowódcą. Jeśli dowódca chce uniezależnić ustawienie, względnie marsz drużyny, od swej osoby, musi podać kierunek.

Jako kierunek wyznacza się wyraźny przedmiot terenowy, najczęściej wskazując go jednocześnie ręką.

W razie braku odpowiedniego przedmiotu kierunkowego, dowódca wskazuje ręką i określa stronę; w tym wypadku kierunkowy zachowuje wskazany mu kierunek, posiłkując się obranami samodzielnie, na linii ogólnego kierunku, drobniejszymi przedmiotami kierunkowymi.

Chcąc skierować oddział w swą stronę, aby go prowadzić dalej osobiście, podaje dowódca w zapowiedzi komendy „*Za mną*”.

123. Marsz i zatrzymanie.

Rozpoczęcie i przerwanie marszu wykonywują strzelcy jednocześnie, według zasad podanych w §§ 6, 7 i 11.

Drużyna rozpoczyna marsz na komendę „*Drużyna – marsz*”, przerywa zaś marsz na komendę „*Drużyna – stój*”.

Niejednoczesne zatrzymanie maszerującej drużyny następuje na rozkaz „*Czoło – stój*” i „*Stawaj – w lewo*”.

„*Czoło – stój*”. Dwójka czołowa (strzelec) drużyny staje natychmiast, pozostali strzelcy – w miarę, jak dochodzą do poprzedników kolejno się zatrzymują, bez osobnej komendy biorą do nogi broń i przybierają postawę swobodną, przestrzegając zachowania przepisanej odległości, odstępu i krycia.

„*Stawaj w lewo*”. Dwójka czołowa (strzelec) staje natychmiast i wykonywa zwrot we wskazanym kierunku bez osobnej komendy, bierze do nogi broń i przybiera postawę swobodną. Następne dwójki (strzelcy) wykonywują to samo w miarę jak dochodzą do poprzednich, z jednoczesnym przestrzeganiem przepisanej odległości, odstępu i krycia.

Bieg wykonywa drużyna na rozkaz „*Drużyna biegiem – marsz*”, zachowując zwartość szyku. Broń trzymają strzelcy w ręce (§ 33). Na rozkaz „*Czoło – stój*” strzelcy zatrzymują się kolejno od czoła; na rozkaz „*Dowolny – krok*” kolejno od czoła przechodzą w marsz krokiem dowolnym (§ 7).

Jeśli dowódca nie prowadzi osobiście swej drużyny, a chce zmienić kierunek, wydaje rozkaz wskazując nowy przedmiot kierunkowy, np. „*Kierunek w lewo (prawy, w tył, na lewo) – wiatrak*”.

Kierunkowy zachodzi w nakazaną stronę i przybiera nowy kierunek. Reszta drużyny stosuje się do niego.

124. Ulgi w marszu.

Marsz na „*Baczność*” stosuje się celem podniesienia sprawności oddziału i podczas oddawania honorów w marszu. Zwykle stosuje się marsz na „*Spocznij*”. Podczas marszu na „*Spocznij*” położenie karabina zostaje takie same jak na „*Baczność*”; ulgi w postawie ciała określa § 6.

Po komendzie „*Spocznij*” może dowódca jako udogodnienie nakazać przełożenie broni na drugie ramię rozkazem „*Przełóż – broń*”. Strzelec z bronią na ramieniu przekłada ją na prawe ramię i niesie jak na lewym. Przeniesienie broni z powrotem na lewe ramię następuje na powtórny rozkaz „*Przełóż – broń*”.

Przy dłuższych marszach poza obrębem garnizonu, stosuje się zasadniczo marsz na „*Odrąbiono*”. Rozkaz „*Odrąbiono*” poprzedza z reguły komenda „*Spocznij*”.

Na rozkaz „*Odrąbiono*” strzelcy skręcają karabiny rączką zamkową ku dołowi

Opierają je w środku ciężkości na lewym barku; wylot lufy skierowany poza głowę w prawo i nieco ku górze, tak jednak, by nie przeszkadzał sąsiadowi.

W zasadzie w dogodnych warunkach marszu wskazane jest utrzymanie jednolitego tempa.

W terenie na złych drogach, w długich marszach (nocnych) i na wszystkich mostach winien być stosowany dowolny krok.

Dozwolona jest swobodna postawa, jak również rozmawianie, śpiew i palenie tytoniu (jeśli nie zakazano tego ze względów bojowych). Celowniczy może położyć ręczny (lekki) karabin maszynowy na jednym z ramion, przytrzymując go za kolbę; poza tem może drużynowy nakazać niesienie sprzętu kolejno przez wszystkich strzelców obsługi.

W czasie dłuższego marszu na „*Odrąbiono*” strzelcy mogą samodzielnie przekładać broń na drugie ramię, a jeżeli zostało zarządzone zdłużenie pasów, mogą nieść karabin w postawie „*Na pas – broń*” na dowolnym ramieniu, lub zawiesić karabin pasem na szyi.

Dalsze udogodnienia, jak rozpięcie kołnierzy, zdejmowanie czapek (hełmów) są dopuszczalne tylko na osobny rozkaz dowódcy.

Zarówno ręczny jak lekki karabin maszynowy można w celu udogodnienia, na specjalny rozkaz dowódcy kompanji, złożyć na biedkę.

Powrót do poprzedniego stanu oddziału następuje na rozkaz „*Równy – krok*”, przedtem jednak powinien dowódca zarządzić uporządkowanie ubioru i oprządzenia, i ewentualnie skrócenie pasów.

125. Ustawianie broni w kozły.

Ustawianie kozłów wykonywa się w dwuszeregu. Każde dwie rotы ustawiają jeden kozioł. Jeśli ilość rot jest nieparzysta, nadliczbowe karabiny dostawia się do sąsiedniego kozła.

Etatowa drużyna strzelecka ustawia 4 kozły, przyczem do pierwszego kozła dostawiają swe karabiny drużynowy i jego zastępcę.

Ustawianie kozłów wykonywa się na rozkaz „*W kozły – broń*”. Na zapowiedź „*W kozły*” pierwszy szereg robi wtył zwrot, na hasło „*broń*” każdy strzelec ustawia karabin prawą ręką, kolbą przy wewnętrznej środkowej części prawej stopy, językiem spustowym w lewo.

Następnie jedyńki, pochylając karabiny zaczepiają je wzajemnie koźlikami (wyciorami), dwójki zaś z drugiego szeregu zaczepiają swe karabiny z karabinami swych jedynek, tworząc w ten sposób kozioł z 3-ch karabinów; dwójki z pierwszego szeregu dostawiają swe karabiny do kozłów, jako czwarte. Po ustawieniu kozłów wszyscy strzelcy wykonywują krok wtył i stają zwróceni do kozłów w postawie swobodnej.

Na rozkaz „*Do – broń*” strzelcy podchodzą szybkim krokiem do kozłów i stają przy nich w szeregach zwróconych do kozłów, w postawie swobodnej w oddaleniu jednego kroku od kozłów.

Rozbieranie kozłów wykonywa się na rozkaz „*Za broń*”. Na zapowiedź „*Za*” oba szeregi robią krok do kozłów, na hasło „*broń*” strzelcy ujmują prawymi rękoma swe karabiny, rozbierają je ostrożnie, unosząc nieco górę, poczem pierwszy szereg robi zwrot do poprzedniego frontu, drugi zaś wyrównywa odległość i krycie.

Gdy drużyna ustawia broń w kozły, celowniczy, mający ręczny karabin maszynowy w pokrowcu, kładzie go na ziemi, w lewo od pierwszego kozła, wylotem lufy ku zastępcy dowódcy drużyny. Ręczny karabin maszynowy bez pokrowca, oraz lekki karabin maszynowy ustawia celowniczy tak samo na dwójnogu. Po ustawieniu karabina staje celowniczy jak reszta strzelców drużyny.

126. Składanie oporządzenia.

Przed składaniem oporządzenia zarządza się ustawienie broni w kozły.

Na rozkaz „*Oporządzenie – zdejm*” strzelcy obu szeregów zdejmują najpierw tornistry (plecaki), kładąc je przed sobą górną częścią do kozłów, kładą do ziemi, opierając tornister na menażce (kociołku). Następnie zdejmują pasy z przynależnościami i kładą je na tornistrach. Pas ma leżeć kłamrą ku strzelcowi, ładownice zsunięte ku kłamrze, bagnet i łopatką pod pasem – koniec bagnetu i trzonek łopatki skierowane w lewo.

Wkońcu zdejmuje strzelec chlebak i kładzie go opierając o tornister z prawej strony – kładą w prawo.

Maskę zdejmuje się tylko na czas składania dalszych części oporządzenia. Po złożeniu oporządzenia strzelcy zakładają powrotem maski, poprawiają szyk i ubranie.

Na rozkaz „*Oporządzenie – włóż*” strzelcy obu szeregów (przy kozłach) wkładają poszczególne części oporządzenia w odwrotnym porządku, niż je zdejmowali (chlebak, pas, tornister).

Jeśli zachodzi potrzeba zdjęcia (włożenia) tylko pewnych części oporządzenia, dowódca określa w zapowiedzi rozkazu, jakie części oporządzenia należy zdjąć (włożyć).

127. Miejsce dowódcy.

Dowódca drużyny stoi o trzy kroki: w dwuszeregu przed prawoskrzydłą rotą, w szeregu przed Prawoskrzydłym strzelcem. Do wydawania komend robi zwrot w lewo.

W dwójkach stoi (maszeruje) dowódca trzy kroki przed lewym strzelcem czołowej dwójki, w rzędzie trzy kroki przed czołowym strzelcem.

Do wydania komend w miejscu robi zwrot w lewo, w marszu zwraca tylko głowę w lewo. Jeśli drużyna jest w składzie plutonu, drużynowy znajduje się na jej prawym skrzydle a przy zmianach szyku zachowuje się według postanowień rozdziału D.

128. Oddawanie honorów.

Drużyna jako całość oddaje honory, w miejscu z bronią na ramieniu – przez prezentowanie broni i zwrot głowy na komendę drużynowego „*Na prawo (lewo) – patrz*”, poprzedzoną komendami „*Baczność*”, „*Prezentuj broń*”. Lub z bronią u nogi – na komendę „*Baczność – na prawo (lewo) – patrz*”. Strzelcy zwracają głowy w stronę przełożonego i patrzą mu prosto w oczy.

Przełożonego, przechodzącego przed frontem drużyny, oddającej honory, przeprowadza strzelec wzrokiem (z jednoczesnym ruchem głowy) aż do chwili padnięcia komendy „*Baczność*”, na którą zwraca głowę nawprost. W czasie oddawania honorów (prezentowania broni) przez drużynę, celowniczy (obsługa lekkiego karabina maszynowego ze sprzętem w rękach) pozostaje w postawie „*Na - ramię broń*”, wykonując tylko zwrot głowy. W marszu do oddania honorów przybiera drużyna sprężysty krok na komendę „*Baczność*”. Zwrot głowy na komendę „*Na prawo (lewo) – patrz*” musi być wykonany na sześć kroków przed przełożonym. Oddawanie honorów przez maszerującą drużynę kończy się na komendę „*Baczność*”, podaną przez dowódcę w chwili, gdy ostatni strzelec drużyny znajdzie się o trzy kroki za przełożonym.

3. Szyki luźne.

129. Postanowienia ogólne.

Dowódca drużyny niema w szyku luźnym stałego miejsca. Znajduje się tam, skąd może najlepiej dowodzić drużyną. Najczęściej będzie się posuwał przed drużyną około 15 kroków. Musi on zawsze dbać o to, aby zachować stałą łączność ze swą drużyną i być widzianym przez wszystkich strzelców drużyny.

Gdy dowódca drużyny chce, by drużyna maszerowała za nim, wydaje rozkaz „*Kierunek za mną*”.

Drużynowy jednak powinien uniezależnić posuwanie się drużyny od swej osoby, przez wyznaczenie kierunku. Dla drużyny rozsypanej w tyralierkę wyznaczenie kierunku jest obowiązkowe.

Kierunkowym w drużynie jest celowniczy; jest on bezpośrednio odpowiedzialny za utrzymanie podanego kierunku i do niego stosują się pozostali strzelcy drużyny.

Przed przyjęciem szyku luźnego należy zarządzić zdłużenie pasów. W szyku luźnym strzelec niesie karabin na pasie, albo w rękę.

130. Drużyna w dwójkach.

Podstawową formą szyku luźnego drużyny są dwójki, oraz dwójki z odstępem między rzędami. Szyk ten zapewnia drużynie łatwość posuwania i wykorzystania terenu przy jednoczesnym zachowaniu pełnej jej zawartości i dzięki temu łatwości dowodzenia nią. Poza tem dwójki dają możliwość łatwego i szybkiego zajęcia stanowiska do rozpoczęcia walki ogniowej.

Drużynę strzelecką w dwójkach przedstawia ryc. 10 i 11. Odległości i odstępy między poszczególnymi strzelcami względnie rzędami reguluje dowódca drużyny zależnie od potrzeby.

Rząd należy stosować wyjątkowo w miarę potrzeby, ponieważ powoduje zbyt wielkie rozciągnięcie drużyny w głąb. Posuwająca się drużyna dostosowuje się przedewszystkiem do terenu, bez zwracania uwagi na równanie i krycie; zachowuje jedynie porządek i spoistość.

Rozkazy do sprawienia dwójek:

- „*N-ta drużyna – dwójkami – marsz*” – drużyna szybkim krokiem maszeruje za drużynowym.

- „*N-ta drużyna – kierunek (.....) – dwójkami marsz*” – drużyna szybkim krokiem maszeruje w nakazanym kierunku.

- „*N-ta drużyna – kierunek (.....) – dwójkami – odstęp x kroków – marsz*” – lewy rząd maszeruje, w nakazanym kierunku, prawy odstepuje na nakazaną ilość kroków w prawo i w dalszym posuwaniu stosuje się do lewego rzędu.

- „*N-ta drużyna – kierunek (.....) – dwójkami – odległość trzy kroki – marsz*” – dwójka czołowa maszeruje szybkim krokiem w nakazanym kierunku, tylne dwójki biorą nakazaną odległość od poprzedniej.

Dowódca drużyny może również odpowiednim rozkazem nakazać zmianę odstępów, względnie odległości wewnątrz drużyny, będącej w marszu.

131. Rój.

Drugą formą szyku luźnego jest rój.

„*Rój*” (ryc. 12 i 14) jest to nieregularne rozsypanie drużyny wszerz i w głąb, umożliwiające każdemu strzelcowi najłatwiejsze wykorzystanie terenu, przy jednoczesnym zachowaniu względnie dużej zawartości drużyny, jako całości.

W szyku tym, poza kierunkowym, który ma się posuwać w nakazanym kierunku, obsługą ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego, która powinna posuwać się w pobliżu celowniczego z ręcznym karabinem maszynowym na czele oraz zastępcą drużynowego i starszymi strzelcami, którzy posuwają się na tyłach roju, pozostali strzelcy mają swobodę wyboru miejsca posuwania się, byle tylko nie spowodowali zbyt wielkiego rozluźnienia drużyny w szereg, lub w głąb.

Szyk ten daje możliwość natychmiastowego otwarcia ognia z ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego, oraz strzelców posuwających się na przód, a poza tym ułatwia zajęcie stanowiska ogniowego w kierunku skrzydła, względnie zmianę kierunku posuwania się.

Drużyna sprawia rój na rozkaz „*N-ta drużyna – kierunek (.....) rojem – marsz*”.

132. Sprawianie szyków.

W miarę potrzeby może dowódca drużyny zmienić szyk dwójkami na rój lub odwrotnie, ewentualnie także z jednoczesną zmianą kierunku rozkazami:

- „*N-ta drużyna - rojem – marsz*”.

- „*N-ta drużyna – dwójkami – marsz*”.

- „*N-ta drużyna – kierunek (.....) – dwójkami – marsz*”.

Na jeden z tych rozkazów drużyna przybiera nakazany szyk, stosując się do kierunkowego, który maszeruje w dotychczasowym kierunku, względnie przybiera nowy.

133. Posuwanie się, zatrzymywanie, zmiana kierunku.

Drużyna musi umieć sprawiać szyk luźny szybko i cicho z każdego szyku i w każdym położeniu. Musi również sprawnie przechodzić z jednej formy szyku luźnego w drugą.

Na rozkaz do przejścia w szyk luźny, drużyna stojąca rusza z miejsca szybkim krokiem.

Po sprawieniu szyku luźnego, drużyna przybiera tempo, w jakim maszeruje dowódca.

Drużynę maszerującą w szyku luźnym, zatrzymuje się rozkazem lub znakiem „*Padnij*”. Dalszy ruch następuje na rozkaz lub znak „*Drużyna – marsz*”.

Zmianę kierunku drużyny w szyku luźnym, zarządza dowódca rozkazem (znakiem), „*Kierunek (.....)*”.

Rozkaz „*Stój*” stosuje się w szyku luźnym tylko wyjątkowo, podczas ćwiczeń, jeżeli warunki atmosferyczne nakazują oszczędzać ludzi.

134. Tyralierka.

Drużyna sprawia tyralierkę przez rozsypanie się strzelców w szereg w odstępach najmniej 5 kroków, jeżeli dowódca drużyny nie zarządzi inaczej. Przykład rozsypania się drużyny podaje ryc. 15.

W drużynie, rozsypanej w tyralierkę, określone miejsce ma celowniczy, który się musi posuwać w nakazanym kierunku, obsługą ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego, która powinna być w pobliżu celowniczego, zachowując jednak normalne odstępki (przyczem karabinowy na lewo od celowniczego, jeden z amunicyjnych na prawo), oraz starsi strzelcy, którzy powinni być w środku skrzydeł tyralierki drużyny. Pozostali strzelcy rozsypują się na prawo i lewo od obsługi broni maszynowej, tak jednak, aby na wybrane przez siebie miejsce udawali się po najkrótszej drodze.

Tyralierkę sprawia się zazwyczaj biegiem, przyczem, jeżeli drużyna stała w miejscu, jednocześnie rusza naprzód. Dowódca drużyny może nakazać rozsypanie się w miejscu, także czołganiem się formułując odpowiednio swój rozkaz.

Po sprawieniu tyralierki drużyna stosuje tempo swego posuwania się do dowódcy; w miejscu – pozostaje w postawie leżącej do chwili otrzymania dalszego rozkazu.

Podane i nakazane odstępki w tyralierce stanowią tylko wskazówkę co do rozciągnięcia się drużyny w przestrzeni. Natomiast rzeczywiste rozmieszczenie się strzelców dostosowuje się w zupełności do terenu.

Linja tyralierki więc nie może być wyrównana, a poszczególni strzelcy, zwłaszcza na stanowisku ogniowym, powinni tak się rozmieścić, aby mieć jak najlepsze warunki obserwacji i ochrony, oraz móc prowadzić ogień, nie zagrażając swym sąsiadom.

Rozkazy do sprawienia tyralierki:

- „*N-ta drużyna – kierunek (.....) – w tyralierkę*”.

- „*N-ta drużyna – kierunek (.....) – odstęp (.....) kroków w miejscu (czołganiem się) – w tyralierkę*”.

Korzystne jest uzupełnienie ustnego rozkazu rozsypania się w tyralijkę wskazaniem frontu przy pomocy rozkrzyżowanych ramion.

135. Nagłe rozsypanie się drużyny.

Drużyna musi umieć rozsypanie się nagle w każdym kierunku z największą szybkością i sprawnością w porządku i ciszy, z każdego szyku zwartego i luźnego a także z nieregularnego zgrupowania strzelców. W nagłych wypadkach rozkazem „*Na stanowisko*” można nakazać zajęcie stanowiska ogniowego bezpośrednio z dwójek, roju, a nawet z szyku zwartego, lub z każdego nieregularnego zgrupowania strzelców, pozostających w jakimkolwiek położeniu (np. odpoczywających) bez uprzedniego tworzenia tyralierki. W takich wypadkach padają strzelcy, a przede wszystkim celowniczy ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego na najbliższym dogodnym stanowisku ogniowym i przygotowują się do niezwłocznego otwarcia ognia. Przy takim nagłym rozsypaniu drużyny nie należy dążyć do uzyskania normalnych odstępów między strzelcami, wystarczą takie tylko, aby każdy strzelec mógł swobodnie prowadzić ogień.

Przykłady rozkazów:

- „*N-ta drużyna – w prawo kawalerja – na stanowisko*”.
- „*N-ta drużyna – na wprost – na stanowisko*”.

136. Ruchy tyralierki.

Ruchy tyralierki polegają głównie na posuwaniu się naprzód, częściowo na zmianie frontu, oraz poruszeniach w tył.

Drużyna, leżąca w tyralierce, rusza z miejsca na rozkaz:

- „*N-ta drużyna – marsz*”
- „*N-ta drużyna do.... (np. krzaków przed nami) – biegiem marsz*”.
- „*N-ta drużyna w tył – marsz*”.

Zmiany frontu w tyralierce dokonywa się przez podanie nowego kierunku z jednoczesnym wskazaniem nowego frontu przy pomocy rozkrzyżowanych ramion, lub przez wskazanie nowego frontu i podanie rozkazu - „*N-ta drużyna – front*”. Przybranie nowego frontu następuje biegiem.

Dowódca drużyny do chwili zajęcia stanowiska ogniowego posuwa się przed tyralijką. Od tej chwili znajduje się wśród tyralierki, aby tem samym nie narażać się na ogień wyborowych strzelców nieprzyjacielskich.

137. Zatrzymywanie ruchu tyralierki.

Ruch tyralierki przerywa się na rozkaz, lub znak „*Padnij*”, względnie „*Kryj się*”. Rozkaz zatrzymania drużyny będącej w marszu odwrotowym, poprzedza zawsze rozkaz „*N-ta drużyna – w tył zwrot*”.

Na rozkaz „*Padnij*” każdy strzelec szuka sobie odpowiedniego miejsca ukrycia w bezpośrednim pobliżu.

Dowódca pozostaje przed frontem.

Rozkaz „*Stój*” stosuje się wyjątkowo w czasie ćwiczeń, jeżeli ze względu na warunki atmosferyczne trzeba oszczędzać ludzi.

138. Stanowisko ogniowe.

Rozkaz „*N-ta drużyna – na linję*” wydaje dowódca drużyny wówczas, gdy zamierza rozpocząć walkę ogniową. Następuje to zasadniczo z tyralierki, będącej w ruchu lub zatrzymanej na miejscu.

Na rozkaz „*-na linję*” strzelcy podsuwają się skrycie mniej więcej na wysokość dowódcy drużyny, przyczem obsługa ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego rozmieszcza się w pobliżu drużynowego, reszta strzelców na prawo i lewo od swej broni maszynowej, poczem wszyscy przygotowują się do natychmiastowego otwarcia ognia.

Stanowisko dla ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego wskazuje dowódca drużyny, albo karabinowy wybiera je samodzielnie.

Skupianie się obsługa jest zakazane, aby nie zdradzać stanowiska karabina maszynowego i nie powiększać celu. Zajmowanie i opuszczanie stanowiska ogniowego należy wykonywać niepostrzeżenie.

139. Skoki drużyny.

Rozkaz do wykonania skoku przez całą drużynę, prowadzącą walkę ogniową, musi być poprzedzony rozkazem przerwania ognia. Natomiast jeśli skok ma być wykonany grupkami, lub pojedynczo, strzelcy, mający go wykonać, przerywają ogień samodzielnie, bezpośrednio przed skokiem.

Cała drużyna wykonywa skok na rozkaz „*N-ta drużyna na wysokość grupy drzew przed nami (n kroków wprzód) skok – biegiem marsz*”.

W czasie wykonywania skoków należy utrzymać ogólny kierunek, wyznaczony drużynie, i nie przeszkadzać w strzelaniu strzelcom, względnie drużynom, pozostającym wtyle.

Wykonywanie skoków grupkami, lub pojedynczo zarządza dowódca drużyny rozkazem: „*Do (....) grupkami (pojedynczo) – naprzód*”. Poszczególni strzelcy w nieregularnej kolejności zrywają się i wykonywują skoki, bacząc na utrzymanie kierunku. Odpowiedniego zrywania się strzelców dopilnować muszą starsi strzelcy.

140. Skoki ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego.

Wykonywanie skoków w obrębie drużyny rozpoczyna zasadniczo obsługa ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego. Wykonywa ona skoki na ogół według tych samych zasad co pozostali strzelcy drużyny. Różnica wyraża się jedynie w czasie i sposobie przygotowania się do skoku.

Bezpośrednie rozkazy do skoków obsługi ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego, która rozpoczęła ogień, wydaje karabinowy. Ze względu na ilość i jakość sprzętu, przenoszonego przez obsługę broni maszynowej, należy zawnaz uprzedzić ją o mającym nastąpić skoku.

Na zapowiedź „*Zmiana stanowiska*” obsługa, z wyjątkiem celowniczego, który ewentualnie strzela dalej, chowa amunicję i magazynki, zamyka skrzynki, torby i ładownice. Na rozkaz „*R. k. m. (l. k. m.) – skok*” celowniczy przerywa ogień, chowa i zabezpiecza karabin (przy lekkim karabinie maszynowym, strzelającym z taśmy, rozładowuje), reszta obsługi przygotowuje się do skoku, a celowniczy ściąga karabin wtył i melduje „*Gotów*”.

Na hasło „*Biegiem – marsz*”, jeżeli drużyna wykonywa skoki grupkami, cała obsługa podrywa się sprężysto wprzód, względnie poszczególni strzelcy obsługi wykonują skok pojedynczo w kolejności ustalonej przez karabinowego, który zasadniczo wykonywa skok, jako pierwszy.

Obsługa ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego, która nie prowadziła jeszcze ognia, wykonywa skok przeważnie na bezpośredni rozkaz drużynowego.

W czasie skoków powinien celowniczy nieść ręczny karabin maszynowy w taki sposób, aby sylwetka jego nie odróżniała się od sylwetek zwykłych strzelców.

141. Zbiórka.

Zbiórka drużyny znajdującej się w szyku luźnym odbywa się zawsze frontem do nieprzyjaciela według zasad podanych w § 115.

4. Ogień.

142. Rodzaje działania ogniowego drużyny.

Drużyna strzelecka w walce ogniowej działa albo:

- a) ogniem całej drużyny tj. ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego i reszty strzelców;
- b) ogniem samego ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego, w myśl wskazówek dowódcy drużyny, a pod bezpośrednim kierownictwem karabinowego;
- c) ogniem strzelców wyborowych;
- d) wreszcie na najbliższe odległości granatami ręcznymi.

143. Rola dowódcy drużyny.

W prowadzeniu ognia drużynowy stosuje się do rozkazów dowódcy plutonu.

Nawet w najtrudniejszych warunkach winien starać się wywrzeć wpływ na działalność ogniową strzelców. Pomagają mu w tym zastępca i starsi strzelcy. Stałe oddziaływanie i osobisty przykład drużynowego muszą zapewnić spokój, rozwagę strzelców w każdym działaniu ogniowym.

144. Otwarcie ognia.

a) Rozpoczęcie ognia drużyny następuje na rozkaz dowódcy drużyny.

W zasadzie otwiera się ogień na odległość skutecznego strzału.

Przeciętnie odległość skutecznego ognia dla karabinka wynosi 400 m. Cele wyraźnie, nieokopane, lub w ruchu mogą być ostrzeliwane na rozkaz dowódcy drużyny do 600 m.

Strzelcy wyborowi mogą przy użyciu lunety osiągnąć strzały skuteczne do 800 m do celów polowych, a do 1200 m do celów większych.

Ogień zbiorowy z karabinków prowadzi się przeciętnie z dobrym skutkiem do odległości 1200 m.

Niejednokrotnie przy dobrych warunkach obserwacji dowódca dostrzeże przez lornetkę inne cele (kolumny, działa) na jeszcze dalszych odległościach; wówczas może skierować na nie ogień zbiorowy całego oddziału, pamiętając o odpowiednim doborze celownika (nieraz dla zmniejszenia skutków omyłki w ocenie odległości daje się dwa celowniki – patrz przykład).

b) W każdym rozkazie ogniowym należy podać:

- celownik (odległość),

- cel,

- hasło otwarcia ognia.

Przykład najprostszego rozkazu ogniowego:

„Celownik 400 – nawprost (ewentualnie podać punkt kierunkowy) tyraljerka – ognia”.

Przykład rozkazu do otwarcia ognia zbiorowego:

„Celownik 1200 (ew. lewa połowa 1100 – prawa 1300) – na prawo skos (podać punkt kierunkowy w pobliżu którego stwierdzono obecność nieprzyjaciela gołem okiem lub przez lornetkę) piechota w marszu – ognia”.

W pewnych wypadkach dowódca, zarządzający ogień zbiorowy, określa w rozkazie ogniowym ilość naboju do wystrzelenia przez każdego strzelca na dany cel.

Strzelcy rozpoczynają na ten rozkaz ogień pojedynczy, a przerywają go po daniu nakazanej ilości strzałów, lub na rozkaz.

c) Strzelcy rozpoczynają i prowadzą ogień w myśl zasad § 75 i 77.

Ręczny (lekki) karabin maszynowy na bezpośredni rozkaz karabinowy. Gdy drużynowy chce osobiście oznaczać chwile rozpoczęcia ognia ręcznego (lekkiego) karabina maszynowego, musi to sobie wyraźnie zastrzec.

Dowódca drużyny nie powinien stracić żadnej okazji nagłego otwarcia ognia całej drużyny dla zaskoczenia przeciwnika.

145. Określenie celu i odległości.

a) Przy wyborze celu (celów) należy uwzględnić ich znaczenie bojowe. W granicach przedmiotu wyznaczonego, lub w kierunku działania drużyny, zwalczać należy przede wszystkim ten cel, który najbardziej przeszkadza wykonaniu zadania (najgroźniejszy). Obok tego celu można zwalczać dogodne cele przejściowe.

b) W rozkazach ogniowych cel trzeba określać wyraźnie, w sposób praktyczny i najprostszy, ułatwiając szybkie odszukanie, podając kierunek i położenie celu w terenie. Należy go przytem podawać tak, jak go widać od strony strzelców.

c) Przy zwalczaniu celów niewidocznych lub przy dalszych celach niewidocznych dla gołego oka ostrzeliwuje się punkt lub pas terenu, w którym te cele zostały stwierdzone. W tym wypadku jako punkt celowania należy wyznaczyć – znajdujące się w bezpośredniej bliskości tych celów, wyróżniające się w terenie – punkty, względnie linje.

W tych wypadkach wskazane jest strzelanie dwoma celownikami.

146. Prowadzenie ognia.

Drużynowy musi być panem ognia swego oddziału, a w szczególności ognia ręcznego karabina maszynowego. Obowiązkiem jego jest dołożyć wszelkich starań, aby zapewnić jak największą skuteczność ognia w każdym wypadku.

a) Na podstawie własnej obserwacji przedpoła i zachowania się przeciwnika, dowódca drużyny określa stosownie do potrzeb chwili celownik (odległość), cele do zwalczania, punkty, lub odcinki, które należy trzymać pod ogniem.

W toku walki wskazuje nowe cele, zmianę celownika, ewentualnie rodzaj ognia, a w razie potrzeby reguluje rozdział ognia.

b) Jeżeli w toku walki ogniowej jednolite kierowanie działaniem drużyny przez dowódcę jest niemożliwe, stosuje się podawanie rozkazów przy pomocy znaków, sygnałów (gwizdek), przez przekazywanie od strzelca do strzelca.

Wydając rozkazy drużynowy kontroluje ich wykonanie przez strzelców, pilnując nastawienia odpowiednich celowników, a nade wszystko spokojnego i sumiennego dawania strzałów.

Pomagają mu w tym zastępca i starsi strzelcy.

c) Drużynowy powinien ogień przerwać, rozkazem „Przerwij – ogień”:

- zamierzony skutek ognia został osiągnięty,
- cel zniknie, lub ogień zaczyna być bezskuteczny,
- oddział zacznie strzelać gorączkowo i bezładnie.

W pewnych wypadkach może zająć konieczność przerwania ognia w celu oszczędzania amunicji, podania rozkazu, lub dla zmylenia przeciwnika.

Celem uniknięcia nieporozumień rozkaz „Przerwij – ogień” winien być zawsze poprzedzony wymienieniem oddziału, do którego się odnosi.

Dla ponownego ostrzelania tych samych celów, drużynowy wydaje rozkaz „Dalej – strzelaj”.

Dla otwarcia przerwano go ognia na nowe cele musi dowódca drużyny wydać pełny rozkaz według zasad § 145.

147. Gospodarka amunicją.

a) Obowiązkiem dowódcy drużyny i jego zastępcy jest dopilnowanie celowego zużycia amunicji w walce. Dowódca drużyny musi orjentować się w każdej chwili ile ma amunicji w drużynie na ręczny karabin maszynowy i u strzelców.

Gdy drużyna zużyje połowę posiadanej amunicji, drużynowy melduje o tem dowódcy plutonu bez specjalnego rozkazu.

b) Dobra gospodarka amunicją polega na tem, by większość jej zużyć w decydującym momencie walki. Na ogień dalekie można poświęcić do 1/3 bojowego wyposażenia osobistego strzelców. Część amunicji (zwykle 1/4) tego wyposażenia stanowi rezerwę, której nie wolno zużyć bez zezwolenia dowódcy przełożonego.

c) Amunicję uzupełnia się w miejscu wskazanem przez dowódcę plutonu przy pomocy jednego z amunicyjnych, lub strzelca (strzelców) wyznaczonego.

Drużynowy powinien się troszczyć, aby odbierano amunicję rannym i poległym, oraz odsyłano puste magazynki.

148. Przejrzenie broni.

Po strzelaniu nabojami ostremi, lub ślepymi należy zawsze przeprowadzić przejrzenie broni według postanowień §§ 32 i 43 względnie 48, pamiętając stale o jej konserwacji, oraz o obliczeniu stanu amunicji.

5. Walka.

A. Natarcie.

Ruch w ogniu dalekim.

149. Ogólnie.

Z chwilą przejścia plutonu w szlak luźny obowiązkiem dowódcy drużyny jest utrzymać ruch drużyny w związku z plutonem w myśl rozkazów dowódcy plutonu.

W posuwaniu drużynowy musi dążyć do wykorzystania terenu, unikając utrzymywania odstępów i odległości; zachować ogólny kierunek i nie przeszkadzać w ruchu drużynom sąsiednim.

150. Szyki.

W strefie zagrożonej, względnie *ostrzeliwanej ogniem artylerji*, lub też w wypadku *groźby napadu lotniczego*, zasadniczym szykiem posuwania drużyny są dwójki, lub dwójki z odstępem (§ 130). Rzędu używa się wyjątkowo i na krótki okres czasu, gdy zachodzi tego potrzeba ze względów terenowych, np. przy przechodzeniu cieśnin.

Dla przebycia rejonów szczególnie dogodnych dla przeciwnika pod względem ognia i obserwacji drużyna rozsypuje się już w ogniu *artylerji i dalekim ogniu piechoty*. Szywności szyków drużynowy musi unikać a dostosować je giętko do terenu i zasłon.

151. Przebywanie miejsc ostrzeliwanych.

Przestrzenie odkryte, ostrzeliwane obserwowanym ogniem należy przebywać szybciej, możliwie długimi skokami, wykorzystując przerwy w ogniu.

Przestrzenie ostrzeliwane nieobserwowanym ogniem należy omijać; gdy to jest niemożliwe, przebywa się je jak przestrzenie odkryte.

152. Dowódca, rozkazywanie, łączność, ubezpieczenie.

- a) Sam dowódca drużyny (§ 129) dla uzyskania lepszego wglądu w najbliższy teren musi wysunąć się często naprzód, lub na bok; drużynę prowadzi wtedy zastępca, stosując się do jego rozkazów.
- b) Rozkazy, dotyczące kierunku, zmian szyku, sposobu wykonania ruchu wydaje w myśl zasad podrozdziału 3, posługując się sygnałami i znakami.
- c) Na utrzymanie łączności z dowódcą plutonu i sąsiadami zwraca uwagę stale zastępca. W razie potrzeby dowódca drużyny może to zadanie powierzyć jednemu ze strzelców.
- d) W warunkach możliwego zaskoczenia, zwłaszcza ze skrzydła, drużynowy winien wysunąć w kierunku zagrożonym szperaczy.

Natarcie do chwili szturm.

153. rozkaz do natarcia.

Ruszenie z podstawy wyjściowej następuje na podstawie rozkazu natarcia, wydanego przez dowódcę drużyny po skrytem doprowadzeniu i rozmieszczeniu drużyny w miejscu wyznaczonym, nawprost przedmiotu natarcia.

Na znak (sygnał) ustalony drużyna zrywa się szybko z ukrycia i rzuca wprzód, by zaskoczyć nieprzyjaciela i odbić jak najdalej od miejsca wyruszenia, zanim zaczną działać jego środki ogniowe.

154. Ruszanie z podstawy wyjściowej.

Rozkaz do natarcia powinien być krótki i prosty.

Najprostszym rozkazem polega na wskazaniu w terenie kierunku (wyjątkowo przedmiotu) natarcia drużyny i zarządzenia rozsypania się (znakiem). Gdy jest czas, zwłaszcza w natarciu z podstawy wyjściowej należy ponadto podać:

- zadania (kierunki) drużyn strzeleckich,
- wskazówki, dotyczące działania broni wspierających (w razie potrzeby),
- czas i sygnał (znak) do wyruszenia z podstawy wyjściowej.

Po zajęciu podstawy zapewnić trzeba obserwację przedpola i ubezpieczenia.

155. Wykonanie ruchu.

- a) Przed wejściem w strefę skutecznego ognia piechoty drużyna musi być rozsypana. Ruch wykonuje w zasadzie na dalszych odległościach w roju, na bliskich w tyralierce.

W dalszym ruchu bez względu na to, czy natarcie rusza z podstawy wyjściowej, czy też rozwija się z szyku luźnego, drużyna musi przeć naprzód wykorzystując teren i ogień broni wspierających, nie otwierając własnego dopóki to jest możliwe.

Ciągle, uparte i jak najbardziej skryte posuwanie się ku nieprzyjacielowi bez otwierania ognia działa na niego swą powagą moralną i grozą silniej, niż wczesny, a niedość celny ogień.

b) Zależnie od terenu i siły ognia, ruch odbywa się skokami większych lub mniejszych grup, bądź pojedynczych strzelców. Drużynowy musi również regulować odstępy i odległości, zmniejszając je przy przechodzeniu z terenu odkrytego w zakryty i odwrotnie.

Przestrzenie ukryte przed ogniem nieprzyjaciela (wgłębienia terenowe, martwe pola), przebywa się jednocześnie większymi grupami, wolnym krokiem, porządkując drużynę.

Przestrzenie otwarte należy przebywać szybkimi i możliwie długimi skokami w pełnym biegu. Wykonanie skoku polega na nagłym i nieoczekiwanym dla przeciwnika rzuceniu się wprzód, by paść, o ile możliwości, za następną zasłoną.

Pauzy oddechowe w drodze do dalej położonej zasłony w terenie, do której dojście jest widoczne od strony nieprzyjaciela, powinny trwać jak najkrócej. W przerwach po skoku, gdy otwarcie ognia nie jest zamierzone, należy kryć się; dla obserwacji przedpola i przeciwnika drużynowy wyznacza jednego ze strzelców.

c) Dowódca drużyny jest odpowiedzialny za utrzymanie kierunku natarcia drużyny. Utrudnione posuwanie się drużyny kierunkowej nie może powstrzymać posuwania się innych; kierunkową wówczas staje się drużyna najbardziej wysunięta wprzód.

d) Im drużyna dalej wchodzi w sferę skutecznego ognia piechoty, tem większe znaczenie dla ruchu ma wsparcie ogniowe artylerji, ciężkiej broni maszynowej, a następnie granatników. Każdorazowe osłabienie ognia nieprzyjaciela, wynikające z działania własnej broni powinno być bezzwłocznie wykorzystane, aby poderwać się i szybkim skokiem zbliżyć do nieprzyjaciela. Impuls daje dowódca, zastępca, starsi strzelcy – rozkazem i własnym przykładem.

e) Czasem przestrzeń narażoną na *silny i bliski ogień* przeciwnika można przebyć jednym, choćby wąskim, ale skrytym podejściem, kierując na nie strzelców pojedynczo. Gdy to jest niemożliwe ruch prowadzi się szybkimi skokami pojedynczych strzelców.

Zawsze podczas zatrzymywania się na miejscu odkrytym wskazane jest zarządzenie przejściowego okopywania się, dla przetrwania pod ogniem, nie opóźniając tem jednak ogólnego biegu natarcia.

f) Zapory ogniowe artylerji można przebyć przez zaskoczenie w przerwach między nawałami pocisków, licząc, że następna nawała padnie po wykonaniu skoku, lub przez przenikanie pojedynczych strzelców.

Gdy drużyna dostanie się pod ogień boczny ciężkich karabinów maszynowych, zwłaszcza z dalszej odległości, wtedy często jedynym wyjściem dla niej będzie rzucenie się naprzód, nie zważając na nic.

g) Gdy drużyna w toku walki zbyt się rozproszy i rozciągnie, drużynowy winien ją znów ująć w rękę, choćby zatrzymując się na chwilę w tym celu za dogodną osłoną. Obowiązkiem strzelców jest wtedy łączność do drużynowego, unikając zbytniego skupiania się.

h) Działanie gazem przez nieprzyjaciela nie może powstrzymać drużyny od działania. Zdecydowane parcie wprzód jest najlepszym sposobem wyjścia ze strefy działania gazów.

Przy stwierdzeniu obłoku, fali lub chmury napastliwej należy nałożyć maski i zaalarmować dowódcę i sąsiadów. Napotkany teren skażony omija się, lub przekracza w maskach.

156. Wytycanie płachtami.

Gdy zbliża się samolot piechoty dowódca drużyny 1 rzutu na jego żądanie, lub na rozkaz dowódcy plutonu wyklada płachtę wytyczną, bez względu na obecność lotnika nieprzyjaciela.

W braku płacht trzeba użyć chustek, onuc, gazet itp.

Płachty należy jak najbardziej uwidocznic dla własnego lotnika, kładąc je na dobrze oświetlonym tle, dobrze wyciągnięte na ziemi, lub przez poruszanie. W miarę możliwości płachty należy ukrywać przed obserwacją naziemną nieprzyjaciela.

Płachty wyklada się nie tylko wtedy, gdy płatowiec zbliża się także gdy przelatuje i oddala się.

Płachty zwija się po sygnale lotnika „*rozumiano*”, lub na rozkaz dowódcy plutonu.

157. Współpraca z czołgami.

W natarciu przy współpracy z czołgami drużyna działa w zasadzie tak jak bez czołgów.

Drużynowy powinien dążyć do tego, by wpaść na nieprzyjaciela w miarę możliwości tuż za czołgami.

W posuwaniu za czołgami należy wykorzystać ich działanie dla szybkiego przebycia przestrzeni, dzielącej od nieprzyjaciela.

Gdy drużyna działa w bezpośredniej bliskości czołgów musi pamiętać o wykorzystaniu osłon, by unikać strat od ognia skierowanego na czołgi.

Drużynowy powinien być zawsze gotów do pomocy czołgom przez zwalczanie działających zbliżonej broni przeciwczołgowych.

Zatrzymanie lub przesuwanie czołgów w tył nie może wpłynąć na zatrzymanie ogólnego biegu natarcia.

158. Wsparcie ogniem.

Dla wsparcia ruchu drużyny własnym ogniem w ramach rozkazu dowódcy plutonu, drużynowy wykorzystuje zazwyczaj w pierwszym rzędzie ręczny karabin maszynowy i strzelców wyborowych, a następnie ogień całej drużyny (podrozdział 4. Ogień i § 139).

Rozkaz ogniowy wydaje się w myśl zasad §§ 144 i 145.

159. Postępowanie w toku walki ogniowej.

a) Od chwili zajęcia pierwszego stanowiska ogniowego, dowódca drużyny kierować musi działaniem ogniem drużyny stosownie do potrzeb dalszego ruchu. Drużyna musi wywalczyć sobie możliwość posunięcia się w przód łącznie z ciężkimi broniąmi i sąsiednimi drużynami, lub nawet bez nich, przez kierowanie wysiłku ogniowego, a w szczególności ręcznego karabina maszynowego na opory, najbardziej przeszkadzające ruchowi.

b) Opory, których sam obezwładnić nie może, drużynowy wskazuje dowódcy plutonu, by umożliwić jak najszybsze ich zwalczenie.

c) Im bliżej przeciwnika, a wsparcie innych broni słabsze, tem większą energję i zmysł bojowy wykazać musi drużynowy, by utrzymać, a w razie potrzeby wywalczyć sobie nad przeciwnikiem przewagę moralną, którą zdobywa się nie ilością wystrzelonej amunicji, lecz spokojnym i celnym ogniem oraz ciągłym i nieugiętym parciem w przód.

Drużynowemu pomagać muszą zastępca i starsi strzelcy w dopilnowaniu karności ognia (§ 78), zgraniu wysiłków ogniowych z ruchem, ożywianiu i podtrzymywaniu parcia w przód w jedynym dążeniu, by dotrzeć do walki wręcz z przeciwnikiem.

d) Gospodarka amunicją powinna być tak prowadzona, by jej nie zabrakło w najważniejszej chwili – przed szturmem.

e) Gdy drużynowy zarządza okopywanie się dla chwilowego przetrwania pod silnym ogniem przeciwnika, lub dla wyłożonej walki ogniowej, powinien ją tak zorganizować, by ogień podtrzymać i nie zahamować ogólnego biegu natarcia.

f) Utworzenie przez nieprzyjaciela zasłony gazowej (dymowej) nie powinno osłabić rozpędu naprzód, by jak najszybciej przekroczyć zasłonę.

160. Natarcie w nocy.

W natarciu nocnym drużyna w ramach plutonu musi dotrzeć bez strzału i w jak największej ciszy do walki wręcz z przeciwnikiem.

Rozsypanie w tyralerkę następuje na rozkaz dowódcy plutonu, zawsze ze zmniejszonymi odstępami między strzelcami (przeciętnie 1 krok).

Dowódca drużyn musi utrzymać drużynę w rękę i zwrócić szczególną uwagę na utrzymanie kierunku, oraz łączności z dowódcą plutonu i sąsiadami.

W razie oświetlenia przedpoła należy natychmiast padać.

Jeżeli jednak nieprzyjaciel rozpocznie ogień nie wolno się wahać, lecz nie zwalając na nic przeć w przód w nakazanym kierunku.

Szturm.

161. Przygotowanie i wykonanie szturm.

- a) W przewidywaniu szturmu drużynowy winien dążyć do jak najbliższego podsunięcia się do nieprzyjaciela pod osłoną działania własnych broni wspierających. Lepiej się narazić czasem na pojedyncze pociski własne, niż rozpocząć szturm pod miążdzący ogień karabinów maszynowych nieprzyjaciela. Przed szturmem drużynowy na rozkaz, lub z własnej inicjatywy winien zarządzić nałożenie bagnetów.
- b) Sygnałem przejścia do szturmu może być rozkaz zgóry, lub umówione przeniesienie ognia granatników, ciężkiej broni i artylerji w głąb lub na boki. Drużynowy musi być również gotów do rozpoczęcia szturmu z własnej inicjatywy w razie wycucia zachwiania się albo osłabnięcia oporu nieprzyjaciela, lub dla poparcia inicjatywy podwładnych i sąsiadów.
- c) Dowódca drużyny podrywa swój oddział do szturmu rozkazem i własnym przykładem. Wszyscy muszą się natychmiast zerwać i z okrzykiem „hura” jednym skokiem wpaść na nieprzyjaciela. Obsługa ręcznego karabina maszynowego zrywa się i biegnie wraz ze strzelcami. Celowniczy strzela ewentualnie w biegu. Strzelcy wpadają na nieprzyjaciela gromadnie. Stawiających opór zwalczają strzałem bliska, granatem, bagnetem, kolbą, nawet pięścią. Kto się nie podda musi być zabity. Przeciwko nieprzyjacielowi broniącemu się w okopie użyć granatów.
- d) Przebywanie przeszkód przed pozycją odrutowaną musi się odbyć szybko i sprawnie; przy przechodzeniu wyrw należy unikać skupiania się. W razie potrzeby dowódca drużyny wyznacza strzelców z nożycami do rozszerzenia wyrw.

162. Szturm jednolity.

Jednolity szturm z bliskiej podstawy wyjściowej rozpoczyna się zazwyczaj w określonym zgóry czasie, na sygnał, lub znak umówiony. Dowódca drużyny podrywa swój oddział i rusza wprzód zdecydowanie, nie oglądając się na sąsiadów, by tuż za ostatnimi pociskami artylerji czy granatników wpaść na nieprzyjaciela, zanim ten zdoła ochłonać po ostatniej nawale pocisków i zrobić użytek z broni. Wszyscy bez wahania powinni iść w dym własnych pocisków. Zbytne pozostanie w tyle może narazić na straty, a nawet załamanie całego natarcia i zmusić do natarcia po raz drugi, często w trudniejszych warunkach.

163. Szturm w nocy.

Podejście do nieprzyjaciela musi odbyć się w ciszy i bez strzału. Z chwilą dojścia do nieprzyjaciela należy się rzucić nań z bagnetem bez okrzyku „hura”. Walkę wręcz prowadzi się bagnetem i granatem; na nieprzyjaciela w ukryciu lub w okopie użyć trzeba granatów.

164. Zachowanie się w razie nieudanego szturmu.

Gdy szturm się nie uda, pod żadnym pozorem cofnąć się nie wolno. Ustąpienie przed nieprzyjacielem w takiej chwili niezmiernie wzmocnić może jego samopoczucie, a odwracanie się tyłem do nieprzyjaciela hańbi i powoduje więcej strat, niż najtrudniejsze natarcie.

165. Zachowanie się po szturmie.

Po pierwszym szturmie natarcie nie kończy się, ale musi być prowadzone dalej w głąb ugrupowania przeciwnika. W tem działaniu, wobec możliwości przeciwdziałania nieprzyjaciela zbliska, dowódca i strzelec muszą wykazać dużo siły moralnej, zaciętości i wytrzymałości, by nie dać sobie wydrzeć zdobytego terenu, przeć dalej i kolejno zwalczać spotykane dalsze opory aż do zupełnego zwycięstwa, lub osiągnięcia wyznaczonego celu.

- a) W pierwszej chwili po wtargnięciu drużynowy musi rzucić ręczny karabin maszynowy na najbliższe stanowisko, by natychmiast rozpocząć ogień pościgowy, a zarazem być gotowym do odparcia ogniem ewentualnego przeciwuderzenia. Pod osłoną ręcznego karabina maszynowego drużynowy wszczyna natychmiast dalsze natarcie, wskazując strzelcom kierunek i szyk posuwania się.

- b) Gdy nieprzyjaciel w chwili szturm zaczyna uciekać należy jednym skokiem dobiec do takiego stanowiska, z którego można go ostatecznie zniszczyć ogniem.
- c) Dowódca drużyny musi pamiętać o łączności z dowódcą i zorientować się szybko w położeniu na skrzydłach drużyny.

Walka wewnątrz ugrupowania nieprzyjaciela.

166. Postępowanie w toku posuwania się.

- a) W natarciu wewnątrz ugrupowania nieprzyjaciela drużyna musi zażarcie przeć wprost przed siebie, nie dając się zatrzymać przez opory, pozostałe zboku, ani przez sąsiadów, pozostających w tyle.
- b) Napotykanie na swej drodze opory zwalczą się kolejno nagłym napadem ogniowym i zdecydowanym uderzeniem. Dla szybkiego pokonania poważniejszych oporów, ujawniających się w toku walki, zwłaszcza broni maszynowych przeciwnika, szczególne znaczenie ma natychmiastowe meldowanie o nich dowódcy plutonu.
- c) W razie przeciwuderzenia drużyna musi przywrzeć do ziemi i zwalczać nieprzyjaciela ogniem ręcznego karabina maszynowego i wszystkich strzelców. Cofnąć się nie wolno, nawet w razie groźby oskrzydlenia. Drużynowy, zastępca i starsi strzelcy muszą być ostoją i przykładem dla strzelców w zaciętości i uporze zwalczania wszelkich prób wydarcia sobie zdobytego terenu przez nieprzyjaciela. Przez zachowanie zimnej krwi i zdecydowane postępowanie muszą utrzymać oddział w rękę i wpłynąć na podniesienie ducha i ambicji strzelców, a w szczególności na spokój i opanowanie w prowadzeniu celnego ognia. W razie przeciwuderzenia czołgów drużynowy postępuje w myśl zasad § 176. Każdy wysiłek drużynowy i strzelców musi być oparty na niezachwianej wierze i zaufaniu do przełożonych i kolegów, którzy ich wyzwolą z najtrudniejszego nawet chwilowo położenia.

167. Zachowanie się przy zatrzymaniu natarcia.

Przy każdym zatrzymaniu natarcia, czy to na rozkaz, po osiągnięciu wyznaczonego przedmiotu, czy wymuszonym przez nieprzyjaciela, drużyna działa czasowo obronnie, gotowa każdej chwili do wznowienia natarcia.

Osobisty przykład i wpływ dowódcy ma tu podstawowe znaczenie dla utrzymania spokoju i porządku, oraz zapobieżenia objawom zachwiania się siły moralnej drużyny.

Obowiązkiem dowódcy drużyny jest dać zadania ogniowe (kierunki) dla ręcznego karabina maszynowego i strzelców, zarządzić natychmiastowe okopanie się, utrzymując pełną gotowość drużyny do bezzwłocznego otwarcia ognia. W razie potrzeby wyrównać i uzupełnić amunicję.

Łączność z sąsiadami musi być natychmiast nawiązana. W razie zbyt dużego oddalenia sąsiadów należy ubezpieczyć skrzydła.

O położeniu swego oddziału drużynowy składa meldunek dowódcy plutonu, nawiązując z nim łączność.

Celem utrzymania styczności z nieprzyjacielem drużynowy zarządza stałą obserwację przedpoła, ewentualnie wysuwa szperaczy lub czujki, aż do zarządzeń zgóry. O wszelkich przejawach przegrupowania nieprzyjaciela, lub próbach oderwania się, musi natychmiast meldować.

Gdy zapada zmrok, ciemność lub mgła, drużynowy winien ubezpieczyć drużynę w kierunkach zagrożonych, oraz zdwoić czujność i starania, by śledzić nieprzyjaciela.

B. Obrona.

168. Zadanie.

W granicach odcinka plutonu wyznacza się drużynie stanowisko, którego ma bronić zacięcie i wytrwale bez myśli o odwrocie.

Zadanie ogniowe drużyny polega na zwalczaniu nieprzyjaciela na przedpołu zasadniczo ogniem nawprost.

Drużyny uzupełniają swym ogniem zapory ogniowe ciężkich karabinów maszynowych, przede wszystkim tam, gdzie zapewnienie ciągłości ich ognia natrafia na trudności terenowe.

Poza tem stanowią one osłonę od frontu ciężkich karabinów maszynowych, strzelających ogniem bocznym.

Na dalszem przedpolu drużyna może zwalczać nieprzyjaciela ogniem zbiorowym, samego ręcznego karabina maszynowego i strzelców wyborowych.

Przygotowanie do obrony.

169. Ogólnie.

Przygotowanie obrony dla drużyny polega w zasadzie na:

- zapewnieniu ubezpieczenia i obserwacji (obserwator, posterunek alarmowy, czujki, ewentualnie patrol),
- zorganizowaniu i przygotowaniu ognia, ustaleniu (odmierzeniu) odległości,
- ustaleniu miejsca pobytu dowódcy drużyny i – łączności,
- okopaniu i zamaskowaniu drużyny, oraz oczyszczeniu przedpola w miarę potrzeby,
- zapewnieniu gotowości bojowej drużyny,
- przygotowaniu amunicji.

Wszystkie czynności, związane z przygotowaniem obrony, muszą być od samego początku prowadzone ukrycie.

170. Organizacja i przygotowanie ognia.

Drużynowy organizuje ogień przez rozmieszczenie drużyny i wyznaczenie zadań ogniowych.

Drużyna może być rozmieszczona na stanowisku w jednym lub kilku gniazdach, Dążyć, by cała drużyna zapewniła ostrzał przedpola przed całym swoim frontem, oraz mogła zwrócić cały wysiłek ogniowy w kierunku najbardziej zagrożonym.

Ręczny karabin maszynowy, który stanowi ośrodek drużyny ustawia się tak, aby mógł ostrzelać całe przedpole drużyny, a w szczególności najważniejszy kierunek (dla osłony ciężkiego karabina maszynowego, lub uzupełnienia ognia w punkcie słabszym zapory).

Strzelców wyborowych należy tak umieścić, by mogli dogodnie zwalczać cele na całym przedpolu drużyny, a drużynowy mógł się łatwo z nimi komunikować.

Resztę strzelców rozmieszcza się tak, by całe przedpole drużyny mogło być pokryte przez ogień nawprost, a na skrzydłach nie powstawały luki nie ostrzelane. W szczególności wskazane jest użycie ognia karabinów powtarzalnych w tych kierunkach, gdzie są drobne fałdy terenu i zagłębienia o charakterze osłon indywidualnych; ognia granatów ręcznych – na miejsca, które ogniem płaskim objęte być nie mogą.

Gdy drużyna tworzy kilka gniazd, każde z nich musi mieć swego dowódcę. W obrębie gniazda oporu, stanowiska strzelców (środków ogniowych) są ze sobą łączone tak, aby tworzyły zwartą całość, na którą dowódca może mieć wpływ bezpośredni. Unikać jednak zbytniego skupiania wewnątrz gniazda oporu.

Gniazda oporu powinny być tak rozmieszczone, aby umożliwiały strzelanie wszystkim środkom ogniowym. Nieregularne i dostosowane do terenu ich rozrzucenie powinno utrudnić przeciwnikowi odnalezienie ich i orientację w przebiegu stanowisk.

Działanie ogniowe dowódca drużyny przygotowuje przez rozważenie warunków wykonania ognia:

- na dalsze przedpole (ogień zbiorowy, ręczny karabin maszynowy, strzelcy wyborowi),
- w zaporze głównej.

W związku z tem należy ocenić (odmierzyć) odległości do orientacyjnych punktów w terenie.

Na wypadek ognia w ciemności pożądane jest przygotowanie dobrze widocznych wskaźników.

171. Dowódca drużyny.

Drużynowy tak wybiera swe miejsce, by mu pozwalało na dogodną obserwację drużyny, przedpola drużyny i na jej bokach oraz na łatwą łączność i dowodzenie całością. W zasadzie znajdować się powinien w pobliżu ręcznego karabina maszynowego.

172. Okopywanie.

Rozbudowa stanowiska dla drużyny musi być tak wykonana, aby utrudniała nieprzyjacielowi odróżnienie go od otaczającego terenu.

Na całość składają się pojedyncze wneki (doły) strzeleckie; dla uzyskania jednolitego wyglądu całości, wskazane jest wykopanie również wneków pozornych.

Jeżeli jest czas, a warunki terenowe nie pozwalają na łatwą i ukrytą przed ogniem komunikację wewnątrz gniazd oporu i między gniazdami, oraz wtył (dla zaopatrzenia), na rozkaz dowódcy plutonu wykonuje się odpowiednie połączenia przy pomocy rowów łącznikowych.

Przy wykonywaniu prac należy stosować jak największą ostrożność ze względu na rozpoznanie przeciwnika. Wszystkie prace, począwszy od pierwszego użycia łopatkę muszą być zasłaniane i maskowane.

173. Gotowość bojowa.

a) Jeżeli natarcie zagraża w czasie organizowania obrony, wszystkie prace przeprowadza się tak, by każdej chwili można było otworzyć ogień.

W tym celu ręczny karabin maszynowy musi być utrzymany w stałym pogotowiu, karabinki na stanowiskach strzelców; służba obserwacyjno-alarmowa działa bez przerwy.

b) Z chwilą zorganizowania obrony dowódca drużyny musi zapewnić gotowość bojową swego oddziału stosownie do stopnia zagrożenia i rozkazów przełożonych.

Wymaga to zorganizowani:

- służby obserwacyjno-alarmowej,
- minimalnej obsługi przy broni maszynowej,
- stałego pogotowia,
- łączności,
- przygotowania amunicji.

W drużynie służbę *obserwacyjno-alarmową* (ogólny alarm, alarm lotniczy i gazowy) i przy ręcznym karabinie maszynowym może zapewnić jeden i ten sam strzelec.

Poza tym służbę *pogotowia* pełni część strzelców (1/3), stosownie do rozkazu. Strzelcy pogotowia muszą stale czuwać z bronią pod ręką, gotowi do natychmiastowego rozpoczęcia ognia w razie alarmu. Reszta strzelców może odpoczywać, musi jednak móc zająć szybko wyznaczone stanowiska ogniowe.

Łączność z dowódcą plutonu, ubezpieczeniem i sąsiadami musi być wzrokowa.

Amunicja powinna być we wszystkich gniazdach oporu stale pod ręką. W szczególności dowódca drużyny musi dbać o amunicję do ręcznego karabina maszynowego.

c) Dowódca drużyny jest odpowiedzialny za to, by cały jego oddział w wypadku natarcia wystąpił do walki sprawnie i zawsze w porę.

Wymaga to:

- czujności służby alarmowej i umiejętności alarmowania,
- dokładnej znajomości sygnałów alarmowych przez wszystkich,
- sprawnego wykonania alarmu.

Podczas zmierzchu, przed świtem, w dymie, we mgle, podczas zawiei śnieżnej, oraz przy większym zmęczeniu strzelców, drużynowy musi zwrócić szczególną uwagę na gotowość bojową swego oddziału i sam być bardziej czujny.

Prowadzenie walki.

174. Otwarcie i prowadzenie ognia.

a) Podstawowe znaczenie dla zwalczania nacierającego przeciwnika posiada rozpoczęcie ognia w porę.

Drużynowy musi czuwać, by zawsze na czas porwać drużynę na stanowisko.

Gdy obsada linii czat wycofuje się, dowódca drużyny musi mieć już swój oddział w ręku, gotów do otwarcia ognia.

b) Na dalsze przedpole, drużyna prowadzi ogień w ramach zadania zwalczając szczególnie dogodne cele dla ognia zbiorowego, ręcznego karabina maszynowego i strzelców wyborowych.

c) W miarę posuwającego się natarcia, zależnie od odległości i rodzaju celów, drużynowy (jeśli dowódca plutonu nie zastrzeże sobie oznaczenia chwili otwarcia ognia dla zaskoczenia nieprzyjaciela), z własnej inicjatywy, wprowadza do walki ręczny karabin maszynowy, strzelców wyborowych, oraz wszystkich strzelców drużyny.

W toku walki ogniowej, kierownictwo dowódcy drużyny powinno być rozważne i celowe. Ręcznego karabina maszynowego do ostrzeliwania drobnych celów nie powinien używać. Nagle ukazujące się i szybko znikające drobne cele muszą zwalczać strzelcy z karabinów. Strzelcy wyborowi powinni być użyty do zwalczania ważniejszych celów, jak dowódcy, obserwatorzy, obsługi ciężkiej broni, broń pancerna itp.

a) W zwalczaniu nieprzyjaciela, docierającego do odległości szturmowej winna brać udział cała drużyna. W tym momencie wzmagającego się napięcia postawa i przykład drużynowego ma znaczenie rozstrzygające. Przez zachowanie zimnej krwi, śmiałość i zdecydowane postępowanie, dowódca drużyny powinien wzbudzić w strzelcach taką zaciętość i upór, by nie dali sobie wydrzeć przewagi moralnej, pomimo działania ognia i ruchu wprzód przeciwnika. Największe znaczenia ma wtedy *spokojny i celny ogień* (nie ilość wystrzelanej amunicji), który dowódca drużyny wspólnie z zastępcą i starszymi strzelcami, musi osiągnąć wszelkimi środkami.

e) W razie zaskoczenia, natarcia w złych warunkach obserwacji, lub w nocy, oraz gdy nieprzyjaciel rusza do natarcia z bliskiej podstawy wyjściowej, na sygnał zapory cała drużyna otwiera ogień.

f) Napad lotników nieprzyjacielskich nie może odwieść drużyny od wykonania swego zadania na ziemi. Przy stwierdzeniu gazu należy prowadzić walkę w maskach. W razie zadymienia przedpoła, lub pojawienia się chmur gazowych dowódca drużyny musi być szczególnie czujny, by się nie dać zaskoczyć nieprzyjacielowi, który może podsunąć się skrycie tuż za zasłoną dymu, lub gazu. W tych wypadkach prowadzi się ogień nawet bez rozpoznania celu.

175. Odparcie szturm.

Każdy poryw do szturm nieprzyjaciela powinien być zduszony. Grupy szturmujące należy rozbić, lub przykuć do ziemi. Nieprzyjaciel, który zechce dotrzeć do stanowisk, musi być zabity.

Na najbliższych odległościach zwalczają się nieprzyjaciela strzałem zbliska, granatem i w walce wręcz.

Nawet, gdyby stanowiska sąsiednie zostały opanowane przez nieprzyjaciela, drużyna musi wytrwać, broniąc się do upadłego, by dać możliwość dowódcom przełożonym wprowadzenia rozporządzalnych środków dla odebrania utraconych stanowisk.

Każdy objaw zachwiania, a szczególnie odruchy samowolnego wycofywania się muszą być stłumione w zarodku, przy użyciu wszelkich środków, aż do najbardziej bezwzględnych.

176. Zachowanie się wobec czołgów.

Przy pojawieniu się czołgów nieprzyjaciela, dowódca drużyny wraz z zastępcą i starszymi strzelcami muszą utrzymać spokój i zdecydowane zachowanie się drużyny.

W razie natarcia samych czołgów cała drużyna bierze udział w zwalczaniu ich przy pomocy celnego ognia, skierowanego na słabe miejsca czołgów (szczeliny obserwacyjne).

Gdy za czołgami posuwa się piechota, dowódca drużyny powinien skierować główny wysiłek ogniowy na piechotę, by ją oddzielić od czołgów i nie dopuścić do własnych stanowisk; na czołgi kieruje ogień strzelców wyborowych i ewentualnie ręcznego karabina maszynowego.

C. Wycofanie się z walki.

177. Sposób wycofania się.

Wycofanie może nastąpić tylko na rozkaz dowódcy przełożonego. Przeprowadza się je zawsze skrycie.

a) Wycofanie się w dzień z linii ogniowej w polu obserwacji i ognia przeciwnika dowódca drużyny powinien przeprowadzić planowo, by uniknąć strat i załamania duchowego strzelców. Dążyć do niespodziewanego i jak najbardziej skrytego wykonania.

Zadanie drużynowego polega w pierwszym rzędzie na wycofaniu strzelców do najbliższej zasłony w tyle, pojedynczo lub grupkami, zależnie od terenu i siły ognia przeciwnika.

Strzelcy na rozkaz wyczołgują się niepostrzeżenie ze stanowisk, by się poderwać z ukrycia i odskoczyć w tył.

Dla wykonania odskoku należy wykorzystać każdy dogodny moment wsparcia ogniowego artylerji i ciężkich broni maszynowych, oraz dym i kurz, oślepiając przeciwnika.

Dowódca drużyny powinien ułatwić wycofanie się strzelcom przy pomocy ognia ręcznego karabina maszynowego, który wycofuje się na końcu.

Z pierwszą grupą strzelców należy wycofać zastępcę, którego obowiązkiem jest zebrać drużynę w miejscu wyznaczonym.

Wycofaniem kieruje dowódca drużyny przy pomocy starszych strzelców. Sam dowódca drużyny cofa się z ostatnimi strzelcami.

W dalszym ruchu dowódca drużyny reguluje szyk i sposób odejścia stosowanie do terenu i stopnia zagrożenia, przechodząc stopniowo z szyku rozsypanego w dwójki.

b) W nocy opuszczenie stanowisk i zebranie drużyny winno się odbyć w ciszy i musi być tak przeprowadzone, by przeciwnik nie dostrzegł sylwetek powstających strzelców.

6. Rozpoznanie i ubezpieczenie.

A. Patrol.

178. Ogólnie.

Patrole otrzymują każdorazowo konkretne zadania, których nie wolno zastępować utartą terminologią, np. patrol rozpoznawszy, ubezpieczający, lub bojowy.

O pracy i sposobie działania patrolu decyduje otrzymane zadanie.

Celem pracy patroli w ramach każdego zadania jest przede wszystkim danie wiadomości o przeciwniku i terenie.

Patrole, które otrzymują zadanie ubezpieczenia oddziału, muszą go uchronić przed zaskoczeniem.

Od zadania zależy przede wszystkim tempo działania każdego patrolu i oś posuwania się.

Gdy patrol ubezpiecza oddział, musi stosować swe tempo działania do ruchu oddziału ubezpieczanego; z wyznaczonego kierunku (osi posuwania się) nie wolno mu zboczyć, by nie odsłonić oddziału i nie narazić go na zaskoczenie.

Patrole, nie związane ani zadaniem ubezpieczenia oddziału, ani osią posuwania się, mają pełną swobodę w wykorzystaniu skrytych podejść. W szczególności unikać winny miejsc, grożących zasadzką.

Wszystkie patrole muszą w ramach swych zadań wykorzystać teren, by działać jak najbardziej skrycie. Gdy zależy na czasie, patrol musi działać szybko i śmiało bez względu na ukrycie.

Głównym obowiązkiem każdego patrolu jest szybkie dostarczanie meldunków (§ 183).

Wynik pracy patroli zależy od charakteru i zdolności dowódców. Działanie ich cechować powinien spryt, przebiegłość, wytrwałość i upór, by wykonać zadanie pomimo słabych sił i napotykanych przeszkód.

179. Obowiązki dowódcy patrolu przed wyruszeniem.

Odprawiany dowódca patrolu winien zawsze zrozumieć i powtórzyć otrzymane zadanie, a w razie nieporozumienia prosić o wyjaśnienie. W razie potrzeby winien sprawdzić zgodność swego zegarka z zegarkiem dowódcy wysyłającego.

Przed wyruszeniem dowódca patrolu powinien:

- zaznajomić strzelców z zadaniem patrolu (czego dowódca chce się dowiedzieć);
- wyznaczyć zastępcę.

Wyjście w teren następuje na podstawie krótkiego rozkazu dowódcy patrolu, w którym powinien wskazać kierunek marszu, podać zadania dla szperaczy, zarządzić szyk patrolu, oraz dać hasło do rozpoczęcia ruchu.

Gdy jest czas, dowódca patrolu winien patrol przygotować przez:

- zorientowanie się w terenie i przemyślenie sposobu działania,
- danie strzelcom wskazówek, dotyczących zamierzonego sposobu wykonania zadania,
- ewentualne ustalenie dodatkowych znaków umówionych,
- sprawdzenie stanu strzelców, ich oporządzenia, usunięcie braków,
- upewnienie się, czy strzelcy nie mają przy sobie zapisków, gazet, lub listów, które mogłyby przeciwnikowi dostarczyć wiadomości.

180. Posuwanie się w patrolu.

Dowódca patrolu musi wiedzieć o działaniach własnych na przedpolu i uprzedzić strzelców.

Od dowódcy placówki, obok której przechodzi, zbiera ostatnie wiadomości o nieprzyjacielu i własnych oddziałach na przedpolu.

Przekraczając linię czat w określonym miejscu robi to skrycie, by nie zdradzić rozmieszczenia czujek i placówek.

a) *W toku posuwania się*, dowódca patrolu reguluje ruch i działanie patrolu w zasadzie od jednego punktu obserwacyjnego (horyzontu) do drugiego, ustalając każdorazowo szyk patrolu i ubezpieczenie przy pomocy szperaczy, stosownie do terenu i stopnia zagrożenia.

Gdy zależy na czasie, dowódca patrolu musi orientować się szybko i wydawać zarządzenia w toku marszu, by utrzymać tempo działania patrolu stosownie do zadania. W razie potrzeby wziąć przewodnika.

W czasie marszu naprzód dowódca patrolu powinien zwracać uwagę strzelcom na charakterystyczne punkty terenu, które mogą ułatwić orientację w powrotnej drodze gońcom, śpieszącym wtył z meldunkiem.

Dowódca patrolu powinien unikać sztywnego utrzymywania raz przyjętego szyku i szablonowego wysyłania szperaczy po 2-ch w każdym kierunku bez względu na teren.

Szperaczy należy wysyłać od zadania do zadania, ustalając każdorazowo ich ilość zależnie od terenu i położenia.

Dając zadanie szperaczom, dowódca patrolu winien im wskazać – dokąd iść (którędy), jak się zachować, gdzie i kiedy ewentualnie wrócić (dołączyć do patrolu).

Szperacze powinni być tak wysunięci, by mogli dość wcześnie rozpoznać pobliskie punkty, zamykające horyzont, z których może grozić zaskoczenie, w miarę możliwości zanim patrol opuści ostatnią zasłonę.

b) Gdy dowódca patrolu nie może czekać na dojście szperaczy do tych punktów, powinien prowadzić patrol ze szperaczami w szyku luźnym, by w razie napadu ogniowego uniknąć zbyt dużych strat.

Sam dowódca patrolu posuwa się tak, by mógł dowodzić patrolem, w stałej łączności wzrokowej ze szperaczami.

c) Gdy jest czas i zadanie tego wymaga, dowódca patrolu, zwłaszcza w pobliżu nieprzyjaciela, winien wykorzystywać kolejno osiągnięte punkty obserwacyjne na przystanki, by przed wykonaniem następnego skoku rozejrzeć się dokładniej w terenie i rozpoznać pobliskie osłony.

Zazwyczaj patrol zatrzymuje się w ukryciu gotów do otwarcia ognia, ubezpieczony z boków przez szperaczy (obserwację).

Podchodzenie do ważniejszych punktów w terenie i przechodzenie przez nie.

1. *Lasy*. Do lasów podchodzi się z linią szperaczy w przedzie. Dowódca patrolu prowadzi gros patrolu w szyku, dostosowanym do terenu, gotowości do natychmiastowego otwarcia ognia i wsparcia szperaczy przede wszystkim przez ręczne karabiny maszynowe.

Przez lasy przechodzi się luźnymi dwójkami, ze szperaczami na odległości wzrokowej. Na końcu patrolu za szperaczami tylnymi wskazane jest umieścić zastępcę dowódcy.

Małe laski, krzaki, kultury wskazane jest omijać, przetrzyskując je przy pomocy szperaczy, którzy powinni działać pod osłoną ognia większości patrolu, głównie ręcznego karabina maszynowego.

2. *Wioski*. Wioski, grupki domów, przechodzi się według podobnych zasad, jak małe laski. Małe odosobnione patrole, unikają wstępu do miejsc zamieszkałych. Gdy zadanie tego wymaga przechodzą przez nie szybko.

3. *Cieśniny*. Przy przechodzeniu krótkich cieśnin, należy wysunąć wprzód szperaczy, którzy pod osłoną gros patrolu (głównie ręcznego karabina maszynowego) szybko muszą zbadać przedpole cieśnin, zanim patrol w nie wejdzie.

Rozpoznawanie ważniejszych punktów w terenie.

Dowódca patrolu winien przez obserwację, w miarę możliwości przy pomocy szkieł zbadać uważnie skraje zasłon, nie zdradzając się sam i zdecydować o sposobie zdobycia wiadomości.

Wysyłając szperaczy, winien im w szczególności dokładnie określić sposób zachowania się, czy mają ostrożnie badać zasłony, przepatrując je uważnie w toku skrytego posuwania się, czy też przez podstęp wywabić ewentualnie skrytego przeciwnika.

W każdym wypadku działanie szperaczy winno się odbywać pod osłoną ogniową gros patrolu (głównie ręcznego karabina maszynowego).

Przy patrolowaniu lasów wskazane jest kierować szperaczy na występy leśne; przy patrolowaniu miejscowości – na odosobnione domki, do których zazwyczaj najłatwiej dotrzeć, by zasięgnąć języka i wziąć zakładników.

Z mieszkańcami strzelcom patrolu rozmawiać nie wolno. Ludzi, których patrol chce wy badać zabiera ze sobą. Dalszy ruch po opuszczeniu miejscowości należy tak prowadzić, by mieszkańcy nie zorientowali się co do celu, ani kierunku marszu patrolu.

181. Zachowanie się wobec nieprzyjaciela.

a) Małe patrole rozpoznają dostrzeżonego przeciwnika najczęściej przez skrytą obserwację.

By zebrać jak najwięcej wiadomości o sile i rozmieszczeniu przeciwnika, winny uciekać się do wszelakiego rodzaju podstępów.

Gdy inaczej wiadomości zebrać nie można, trzeba je zdobyć przez walkę. Dowódca patrolu nie powinien się zrażać trudnościami. Spędzony w jednym miejscu, dążyć musi do podsunęcia się w innym, by wykonać w całości otrzymane zadanie.

Gdy chodzi o rozpoznanie przeciwnika na stanowiskach dobrze ukrytych i zamaskowanych, dowódca patrolu powinien go zmusić do zdradzenia się, choćby przez pozorowanie natarcia.

Napotkane w drodze słabsze patrole, lub szperaczy nieprzyjaciela, dowódca patrolu starać się winien wziąć do niewoli przez zaskoczenie (w miarę możliwości z zasadzki), lub zniszczyć, jeżeli to nie wpłynie na opóźnienie wykonania zadania.

Gdy patrol natknie się zniemacka na silniejszego przeciwnika lub zostanie otoczony, uderza śmiało, celem przebiccia się. Strzelcy ewentualnie rozproszeni muszą zebrać się w ostatnim ukryciu, lub miejscu wskazanem w tym celu przez dowódcę patrolu.

b) Patrole, które ubezpieczają oddział, muszą o dostrzeżeniu przeciwnika natychmiast meldować.

Napotkanego zbliska przeciwnika zwalczają przez energiczne natarcie.

Gdy nieprzyjaciel naciera, dowódca patrolu musi go powstrzymać w oparciu o najbliższy punkt terenowy, zajęcie którego pozwoliłoby nieprzyjacielowi na bezpośrednie działanie ogniem na oddział ubezpieczany.

W razie potrzeby patrole te muszą się umieć poświęcić, zwłaszcza wtedy, gdy grozi bliskie niebezpieczeństwo, szczególnie ze skrzydła, a oddział jest nierozwinięty.

c) O działaniu gazów i pojawieniu się broni pancernej przeciwnika należy meldować przy użyciu najszybszych środków łączności.

182. Patrołowanie w nocy.

Noce ciemne i mgliste są najlepszą porą działania dla patroli.

Przed wyruszeniem drużyny przygotowuje patrol przez sprawdzenie dopasowania oporządzenia, by uniknąć szcękę i hałasu.

W nocy patrol musi zdwoić środki ostrożności, by nie zbłądzić i nie wpaść niespodzianie na nieprzyjaciela. Kierować się bardziej słuchem, niż wzrokiem; unikać rozmów i hałasu; stąpać lekko.

Posuwanie się patroli w nocy ułatwia znacznie kierowanie się według upatrzonych za dnia, lub z mapy punktów orjentacyjnych. Dalsze patrole w nieznanym terenie biorą przewodników.

W nocy patrol posuwa się w szyku bardziej skupionym.

W blasku rakiet i reflektorów należy przypadać nieruchomo do ziemi, by znów w chwili nieuwagi przeciwnika posunąć się naprzód.

Wobec dostrzeżonego przeciwnika dowódca patrolu winien rozwinąć cały spryt i przedsiębiorczość, by zdobyć pożądaną wiadomość i wykonać zadanie. Noc sprzyja zasadzkom i sposobom najbardziej zuchwałym

Gdy patrol natknie się na przeciwnika, uderza nań bagnetem i granatem.

183. Meldunki.

a) Meldunki patroli muszą być ściśle, zwięzłe i zawierać następujące punkty:

- numer patrolu (oddziału),
- dokładne miejsce i czas wysłania,
- czy nieprzyjaciel został dostrzeżony: gdzie (ze ściśłem określeniem miejsca i czasu), w jakiej jest sile i co robi?,
- źródło wiadomości,
- ewentualne dane dotyczące terenu,

- co robi dowódca patrolu w dalszym ciągu (ewentualnie którądy zamierza się posuwać),
- wyraźny podpis.

Bardzo wskazane jest posługiwanie się szkicami.

Meldunki muszą być pisane czytelnie, a szkice sporządzane wyraźnie i przejrzysto.

b) Należy zawsze meldować natychmiast o pierwszym spotkaniu z nieprzyjacielem, o zauważonej zmianie w położeniu nieprzyjaciela, poza tem stosownie do otrzymanych rozkazów. Wiadomości negatywne, oraz potwierdzenie wiadomości jest również ważne.

Ważne szczegóły terenu, które mogą ułatwić, lub utrudnić działanie oddziału należy zawsze podawać.

W dalszych meldunkach należy podawać krótko treść poprzednich, licząc się z tym, że nie każdy meldunek zostanie doręczony.

184. Wysyłanie meldunków.

Meldunki wysyła się przez gońców pieszych, lub konnych (cyklistów) zwłaszcza przy większych odległościach.

Przed wysłaniem należy dokładnie upewnić się czy znają drogę i wiedzą komu i gdzie meldunek mają dostarczyć.

Niekiedy, jeżeli chodzi o szybkie zorientowanie dowódcy, czy nieprzyjaciel znajduje się w danym punkcie, czy nie, dowódca patrolu użyć może zgóry umówionych sygnałów świetlnych (rakiet, podpalenie stogu i t. p.).

Patrole, które ubezpieczają oddział, zwykle posługiwać się muszą krótkimi, zgóry umówionymi znakami, czy sygnałami optycznymi, podawanymi zapomocą ruchów ciała, karabina, tarcz sygnalizacyjnych, rakiet i t. p. Często alarmować będą zapomocą strzału, lub granatów ręcznych.

W szczególności ważne jest alarmowanie najszybszemi środkami łączności w razie pojawienia się broni pancernej i oznak gazu.

Sygnalizacja zapomocą rakiet musi być jak najprostsza, gdyż w przeciwnym wypadku powoduje tylko nieporozumienia.

B. Placówka.

Ogólnie.

185. Zadanie.

Zadaniem placówki jest strzeżenie powierzonego odcinka, zawiadomienie czaty głównej o zbliżaniu się przeciwnika, odparcie patroli i słabszych oddziałów.

Niekiedy placówki, umieszczone na linii oporu, mogą otrzymać zadanie obrony na miejscu.

186. Stanowisko.

Placówki są rozmieszczane:

- w dzień na dogodnych punktach obserwacyjnych i w miejscach, zamykających kryte podejścia od strony nieprzyjaciela;
- na noc stanowisko placówek zmienia się, ustawiając je bliżej czat głównych na drogach i dogodnych przejściach, prowadzących od nieprzyjaciela.

187. Ogólnie.

Zaciąganie placówki na stanowisku wyznaczonym winno odbyć się skrycie i pod przesłoną wysuniętego patrolu (szperaczy), w miarę możliwości na następny horyzont wprzód.

Zaciągając placówkę, jej dowódca musi zorganizować ubezpieczenie placówki, przygotować działanie na stanowisku stosownie do zadania i uregulować służbę na placówce.

W czasie zaciągania, zwłaszcza w pobliżu nieprzyjaciela, placówka pozostaje z bronią pogotowiu. Dowódca zapewnia przedewszystkiem obserwację i ubezpieczenie jednym lub kilkoma posterunkami alarmowymi, jeżeli zadania tego nie zdoła spełnić już najbliższa czujka, oraz ustala łączność z placówkami sąsiednimi.

188. Ubezpieczenie placówki.

Ubezpieczenie placówek organizuje się przez wystawienie czujek, oraz posterunków alarmowych.

a) *Czujki* powinny zapewnić całkowite opanowanie przez obserwację przedpoła placówki i wgląd w odcinki placówek sąsiednich. Czujki muszą być między sobą w łączności wzrokowej i mieć łatwość komunikowania się z placówką; przed obserwacją nieprzyjaciela powinny być ukryte.

Czujki wystawia się:

- w dzień na dogodnych punktach obserwacyjnych; nieraz w terenie otwartym wystarczy jedna czujka na dobrym punkcie obserwacyjnym lub posterunek alarmowy,
- na noc stanowiska czujek należy zmieniać, stawiając je bliżej placówki i zwiększając ich ilość stosownie do potrzeby (łańcuch czujek).

W obrębie odcinka każdej placówki oznacza się czujki kolejnymi numerami od prawego skrzydła.

Dowódca placówki sam wystawia czujki, zazwyczaj w obecności zastępcy dla zorientowania go w rozmieszczeniu czujek. W tym celu prowadzi on strzelców wyznaczonych na czujki wraz ze zmianami na stanowiska i daje im zadanie. Każda czujka powinna otrzymać krótkie wskazówki o nieprzyjacielu i czujkach sąsiednich, odcinek czuwania (na które punkty zwrócić szczególną uwagę, przytem pola widzenia czujek muszą wzajemnie zachodzić na siebie), jak się zachować wobec dostrzeżonego przeciwnika i jak zawiadomić dowódcę placówki, gdy zajdzie tego potrzeba. Czujki muszą być zorientowane w terenie, powiadomione o oddziałach, wysuniętych na przedpole, by uniknąć nieporozumień.

Ważniejsze czujki, zwłaszcza bardziej oddalone od placówki, oddaje się pod dowództwo podoficera, wraz ze strzelcami przeznaczonymi do zmiany (czujki podoficerskie).

b) *Posterunek alarmowy* umieszcza się na stanowisku placówki. Posterunek alarmowy obserwuje bezpośrednio przedpole placówki w kierunku czujek i na boki w kierunku placówek sąsiednich. Zwraca stałą uwagę na znaki (sygnały) czujek i placówek sąsiednich i melduje natychmiast dowódcy placówki.

W wypadku nagłym sam alarmuje placówkę.

c) W terenie nieprzejrystym i w nocy przed czujki należy wysunąć *podsluchy*, w pobliżu miejsc, przez które nieprzyjaciel może przechodzić. Przedmioty terenowe na przedpolu placówki, do których niema wglądu, należy patrolować. Patrolowanie musi być wzmożone w nocy, a zwłaszcza przed świtem.

189. Przygotowanie walki.

Przygotowanie walki polega na rozmieszczeniu drużyny na stanowisku ogniewem, wyznaczeniu zadań dla ręcznego karabina maszynowego i strzelców, oraz okopaniu się.

Gdy dowódca placówki nie ma ręcznego karabina maszynowego, powinien zwrócić większą uwagę na wykorzystanie strzelców wyborowych i ognia zbiorowego.

Gdy placówka jest wzmocniona ciężkimi karabinami maszynowymi, należy je tak rozmieścić, by mogły korzystnie zwalczać nieprzyjaciela na przedpolu w granicach skutecznego ognia, oraz w miarę możliwości współdziałać ogniem z placówkami sąsiednimi.

Na noc należy przygotować ogień na najważniejszy kierunek na bliskim przedpolu placówki.

Na wypadek działania broni pancernej, należy pamiętać o utrudnieniu jej dostępu do stanowiska placówki przy pomocy przeszkód (barykad, zasiek i t. p.), organizowanych w ramach możliwości przy pomocy podręcznego materiału i środków.

Dobre rozsypanie i ukrycie strzelców i broni maszynowej w terenie znacznie ułatwia wytrwanie, gdyż odbiera broni pancernej dogodne cele, a przy utrudnionej obserwacji zmniejsza bardzo skutecznie jej działanie.

190. Służba.

Służbę na placówce organizuje się zależnie od stopnia zagrożenia przez nieprzyjaciela i gotowości, określonej przez dowódcę przełożonego.

Pełniący służbę w obrębie placówki – obserwator artylerji, telefoniści i inni – podlegają dowódcy placówki.

Zazwyczaj na placówce posterunek alarmowy pełni jednocześnie służbę przy ręcznym karabinie maszynowym, oraz służbę obserwatora lotniczego i gazowego. Służbę pogotowia pełni część strzelców (od trzeciej części do połowy), reszta może odpoczywać. Wszyscy strzelcy muszą mieć zawsze broń przy sobie. Oddalać się z placówki nie wolno. Nie wolno również rozpalać ognia bez specjalnego zezwolenia. Ulgi stosuje się w ramach, dozwolonych przez dowódcę przełożonego. Sam dowódca placówki może zarządzić tylko zdjęcie plecaków (tornistrów).

191. Łączność.

- a) Po zaciągnięciu placówki i nawiązaniu łączności z sąsiadami, dowódca powinien przesłać meldunek ze szkicem do dowódcy czaty.
- b) Łączność z dowódcą czaty utrzymuje się przy pomocy sygnałów (znaków) umówionych, telefonem, lub przez gońca. W wypadku działania broni pancernej i gazów używa się najszybszych środków łączności.
- c) Łączność z sąsiednimi placówkami należy utrzymać w dzień przynajmniej wzrokową; w nocy przy pomocy patroli, wysyłanych stale i nieregularnie. Patrole do sąsiadów wysyła się w zasadzie w prawo. W warunkach szczególnego zagrożenia należy je wysyłać w obie strony.

Zachowanie się wobec nieprzyjaciela.

192. Sposób działania.

O zbliżaniu się nieprzyjaciela dowódca placówki powinien natychmiast meldować dowódcy czaty. Pojedynczych ludzi, lub małe patrole przeciwnika dowódca placówki winien starać się osaczyć i wziąć do niewoli. Słabsze oddziały przeciwnika powinien odeprzeć. W razie natarcia silniejszych oddziałów i niemożności powstrzymania ich, placówka wycofuje się w sposób zgóry ustalony:

- gdy ma od razu odejść na wyznaczone miejsce, winna wykonać to szybko i sprawnie drogą ustaloną, aby nie przeszkodzić w otwarciu ognia czacie głównej,
- gdy ma po drodze wykorzystać stanowiska opóźniające, przesuwa się na nie szybko, otwiera ogień, a następnie wycofuje się w całości lub częściami dla ułatwienia sobie odwrotu. Dowódca placówki pozostaje wtedy z częścią, znajdująca się najbliżej przeciwnika.

Dowódca placówki nie powinien dać się zwiędzić zwiadom przeciwnika, pozorującym często natarcie silniejszych oddziałów. Jego ambicją powinno być niedopuszczenie stanowiska przedwcześnie. Ustępuje tylko wobec prawdziwej i rzetelnej konieczności. Zorientowanie się co do sił przeciwnika ułatwić mu może dobra obserwacja i rozpoznanie. W razie wątpliwości lepsza jest śmielsza decyzja.

O chwili wycofania się dowódca placówki musi zameldować dowódcy czaty przy pomocy znaku (sygnału); zawiadomić sąsiadów.

193. Zachowanie się wobec broni pancernej.

O pojawieniu się broni pancernej przeciwnika dowódca musi natychmiast najszybszym środkiem (rakiety świetlne, inne środki sygnałowe) meldować. Pojawienie się broni pancernej nie może osłabić hartu dowódcy placówki i strzelców i odwieść ich od wykonania zadania.

194. Postępowanie przy natarciu na sąsiednie placówki.

Atakowane sąsiednie placówki należy wspierać w miarę możliwości ogniem z własnego stanowiska. O wycofaniu się z sąsiedniej(nich) placówki dowódca placówki melduje dowódcy czaty. Wycofanie sąsiada nie może być powodem do opuszczenia własnego stanowiska przez placówkę.

195. Obrona na miejscu.

Gdy placówka ma zadanie obrony na miejscu, postępuje w myśl zasad § 175.

Zmiana czujek.

196. Przeprowadzenie zmiany.

Normalnie strzelców czujki zmienia się co dwie godziny. Dla zapewnienia ciągłości obserwacji zmienia się każdorazowo tylko jednego strzelca czujki (co godzinę innego). W trudnych warunkach atmosferycznych (mrozy), oraz przy większym zmęczeniu oddziału zmianę strzelców czujki przeprowadzać częściej (co pół godziny innego).

Zmianę czujek przeprowadza zazwyczaj zastępca dowódcy placówki (przy większych placówkach rozprawdzający).

Przy zmianie stare czujki udzielają nowym, frontem do nieprzyjaciela, wszelkich wskazówek szczegółowych, oraz podają swe dotychczasowe spostrzeżenia.

Zmieniający czujki musi dbać o to, aby zmiana odbyła się w ukryciu, by nie było przerw w obserwowaniu, oraz przekonywuje się, czy nowa zmiana jest dostatecznie pouczona.

C. Zasadzka.

Zasadzki przeprowadza się w myśl zasad § 271, rozdział D.

7. Marsz i postój.

197. Marsz.

Dowódca drużyny powinien:

a) Przed wymarszem:

- dokonać przeglądu swego oddziału, usunąć braki w ubiorze, uzbrojeniu i oporządzeniu; w szczególności dopilnować, by strzelcy odpowiednio opatrzyli nogi i obuwie,
- stwierdzić, czy wszystko zostało zabrane, rejon uprzątnięty, ślady, mogące zdradzić przynależność oddziału usunięte,
- dopilnować, by strzelcy mieli żywność i napój (szczególnie w czasie upałów) w myśl rozkazu dowódcy kompanii.

b) W czasie marszu dopilnować:

- porządku i karność marszu, szczególnie w nocy i przy przechodzeniu miejscowości, by nikt nie opuszczał kolumny bez zezwolenia i nie zostawał w tyle,
- odpowiedniego zachowania się w razie napadu lotniczego, lub gazowego, broni pancernej, lub kawalerji.
- aby oddziaływać na nastrój i usposobienie strzelców, pamiętając o tem, że humor i pogodne zachowanie się dowódców ożywiają najbardziej zmęczonych i dodają im siłę; zniechęcenie i widoczne objawy zmęczenia dowódcy obniżają samopoczucie oddziału.

c) W czasie krótkich odpoczynków:

- dopilnować usunięcia wszelkich niedokładności powstałych w oporządzeniu, a szczególnie w obuwiu strzelców, by ułatwić dalszy marsz i uniknąć odparzeń.
- przestrzegać, by odpoczynek był wykorzystany racjonalnie w postawie najdogodniejszej dla odpływu krwi od nóg i bez szkody dla zdrowia,
- nie dopuścić do oddalenia się strzelców od miejsca odpoczynku, zwłaszcza w pobliżu miejsc zamieszkałych,
- słabszych podnieść na duchu i ożywić.

d) W czasie długiego odpoczynku:

- zbadać stan strzelców, a zwłaszcza ich nóg,
- dopilnować zdjęcia butów, mycia nóg, wytrzeźpania, ewentualnie nasmarowania onuc, opatrzenia drobnych odparzeń ; o silniej odparzonych zameldować,
- przejrzeć broń i skontrolować amunicję,
- nie dopuścić do czerpania wody do picia z miejsc niezbadanych przez lekarza oraz – picia alkoholu,
- nie dopuścić do wałęsania się strzelców i zanieczyszczania miejsca odpoczynku.

e) W czasie *upałów* celem przeciwdziałania porażeniu słonecznemu dobrze jest moczyć czapki, lub okrywać głowę moką chustką.

f) W czasie *mrozów* dopilnować nasmarowania przez strzelców uszu, nosa i policzków wazeliną, lub niesolonym tłuszczem, np. przetopioną słoniną.

Podczas odpoczynków strzelcy powinni poruszać się a nie siadać. Nie należy zbyt blisko ognia rozgrzewać nóg, ani układać się do snu.

198. Postój.

Obowiązkiem dowódcy drużyny jest:

a) Po przybyciu na postój nie szukać odpoczynku i wygody dla siebie, dopóki strzelcy nie będą odpowiednio umieszczeni, nakarmieni, a broń i oporządzenie doprowadzone do porządku.

- Upewnić się czy strzelcy znają miejsca alarmowe plutonu (kompanji), sygnały alarmowe; przypomnieć zarządzenia dotyczące pogotowia.

- Wskazać miejsce pobytu dowódcy kompanji i plutonu.

- Wydać zarządzenia przeciwpożarowe.

- Na wypadek napadów gazowych zabezpieczyć w miarę możliwości drzwi i okna.

- Przypomnieć strzelcom o zachowaniu się w stosunku do ludności cywilnej.

- Dopilnować mycia i opatrzenia nóg, silniej odparzonych i chorych skierować do lekarza.

- Wskazać miejsca ustępowe.

b) W czasie postoju :

- Dopilnować karnego zachowania się strzelców i utrzymania broni, amunicji i oporządzenia w porządku.

- Nie dopuścić do zanieczyszczania rejonu i niepotrzebnego rozłożenia się strzelców.

- Czuwać, by strzelcy nie zdradzali przed cywilnymi tajemnic wojskowych; o osobach podejrzanych meldować.

- Na noc dopilnować, by strzelcy mieli oporządzenie spakowane, maski pod ręką, a w razie potrzeby broń blisko siebie; by światło nie wydostawało się nazewnątrz.

c) W czasie alarmu dowódca drużyny winien utrzymać strzelców w ręku i w spokoju kierować wykonaniem przepisów przewidzianych odpowiednio do danego sygnału alarmu.

ROZDZIAŁ C.

SEKCJA GRANATNIKÓW

1. Postanowienia ogólne

199. Skład.

Sekcja granatników składa się z:

- dowódcy – kaprała
- 2-3-ch granatnikowych, w tym jeden starszy strzelec – zastępca dowódcy,
- 3-ch – 4-ch amunicyjnych.

Stan liczebny sekcji granatników może ulec zmniejszeniu tylko wtedy, jeśli brak sprzętu (granatników).

Sekcje granatników są numerowane wewnątrz kompanji od 1-3.

200. Dowódca sekcji.

Dowódca sekcji granatników prowadzi swą sekcję w myśl rozkazów dowódcy plutonu. Powinien on być zawsze gotów do wsparcia działań plutonu silnym i skutecznym ogniem, szczególnie przed szturmem.

Przy każdym działaniu dowódca sekcji granatników winien:

- orjentować się w działaniu plutonu,
- mieć stałą łączność z dowódcą plutonu,
- w posuwaniu dbać o zachowanie kierunku i wykorzystanie terenu narówni z drużynami strzeleckimi,
- ogień prowadzić w myśl rozkazów dowódcy plutonu, lub pod kierownictwem zastępcy - dowódcy plutonu,
- wybierać stanowiska pozwalające na skuteczne wsparcie działac plutonu przed całym frontem, w szczególności na kierunku najważniejszym.

Poza tem dowódca sekcji granatników musi troszczyć się o celowe i oszczędne zużycie amunicji, zaopatrzenie w amunicję oraz takie gospodarowanie jej stanem, by mieć zawsze dostateczną ilość pocisków do walki na najbliższych odległościach.

2. Musztra zwarta.

201. Ogólnie.

- W musztrze zwartej sekcji granatników obowiązują zasady, podane w rozdziale B, podrozdział 2 (Musztra zwarta drużyny).

W komendach zamiast zawołania „*Drużyna*” podaje się „*Sekcja*”.

202. Szyki.

W sekcji granatników sprawnia się te same szyki i według tych samych zasad, jak w drużynie strzeleckiej.

203. Kierunek, kierunkowi.

Kierunkowym sekcji granatników jest pierwszy granatnikowy. W szeregu i rzędzie chwilowym kierunkowym jest pierwszy amunicyjny. Według nich ustawiają się i maszerują pozostali strzelcy.

204. Ustawianie broni w kozły.

Sekcja granatników ustawia z karabinów jeden kozioł.

3. Szyki luźne

205. Postanowienia ogólne.

Kierunkowym sekcji granatników jest pierwszy granatnikowy. Jeżeli sekcja granatników posuwa się rzędem, przez okres czasu stosowania tego szyku, kierunkowym jest pierwszy amunicyjny. Poza tem obowiązują zasady podane w § 129.

206. Szyki, posuwanie się, zatrzymywanie, zmiana kierunku.

Przy sprawianiu szyków luźnych, posuwaniu się i zatrzymaniu obowiązują zasady podane w §§ 130, 131 i 132. Jedynie w rozkazach zamiast zawołania „*Drużyna*” podaje się zawołanie „*Sekcja*”.

207. Tyraljerka.

Przykład rozsypania się sekcji granatników podaje ryc. 16.

Przy rozsypaniu się pierwszy granatnikowy zachowuje nakazany kierunek, a reszta strzelców rozsypuje się dowolnie na prawo i lewo od niego, zwracając jedynie uwagę, aby na wybrane miejsce udać się po najkrótszej drodze i aby w bezpośrednim sąsiedztwie każdego granatnikowego był amunicyjny.

Poza tem obowiązują zasady § 134 z wyjątkiem ustępu 2-go.

208. Nagłe zajęcie stanowisk.

Gdy pluton rozsypuje się nagle na rozkaz: „*N-ty pluton – kierunek (....) – na stanowisko*”, sekcja granatników zajmuje w bezpośrednim pobliżu stanowisko i przygotowuje się do natychmiastowego rozpoczęcia ognia.

Otwiera ogień na rozkaz dowódcy plutonu.

209. Skoki.

Skoki sekcja granatników wykonywa według zasad § 139.

4. Ogień

210. Rozpoczęcie i wykonanie ognia.

Rozpoczęcie ognia sekcji granatników następuje na rozkaz dowódcy plutonu.

Wstrzeliwanie odbywa się zasadniczo jednym granatnikiem. Dając zadania ogniowe dowódca plutonu ustala, zależnie od ważności celu i jego rozmiarów, czy ogień ma być wykonany wszystkimi granatnikami jednocześnie, czy jednym, lub dwoma granatnikami, oraz podaje ile granatów ma wyrzucić każdy granatnik na dany cel.

Rozkaz ogniowy dowódcy sekcji granatników zawiera te same dane, co rozkaz ogniowy dowódcy drużyny (§ 144). Prócz tego określa ile granatów ma wystrzelić każdy granatnik na dany cel stosownie do rozkazu dowódcy plutonu.

Po daniu ilości strzałów nakazanej rozkazem, każdy granatnikowy przerywa ogień, melduje: np. „*A-ry wystrzelone*” i oczekuje dalszych rozkazów.

Dowódca sekcji wydając rozkazy ogniowe kontroluje ich wykonanie. W razie dostrzeżenia celów szczególnie groźnych dla plutonu, zwłaszcza wkraczających do walki zniemacka i na bliskiej odległości, dowódca sekcji nie powinien się wahać rozpocząć ognia z własnej inicjatywy.

Przy wykonywaniu zadań ogniowych nie powinien stracić żadnej okazji zaskoczenia nieprzyjaciela celnym i skutecznym ogniem.

211. Gospodarka amunicją.

Dowódca sekcji granatników troszczy się o celowe zużycie amunicji i stałe jej uzupełnianie.

Gdy zużyje połowę posiadanej amunicji melduje o tem dowódcy plutonu, lub jego zastępcy, bez specjalnego rozkazu.

Dobra gospodarka amunicją polega na tem, by większość jej zapasów użyć w decydującej chwili walki. Na ognie dalekie można poświęcić tylko część wyposażenia bojowego.

W szczególności pamiętać o tem należy w plutonach 1 rzutu, które liczyć się muszą z trudnościami uzupełniania amunicji w bliskim ogniu piechoty.

5. Walka

212. Ogólnie.

Każdy strzelec musi znać granatnik, umieć się z nim obchodzić i w razie potrzeby móc zastąpić jednego z granatnikowych w działaniu. W szczególności w użyciu tej broni muszą być zaprawieni strzelcy, przeznaczeni na granatnikowych i obsługa granatników.

Granatnika i amunicji do granatników nie wolno zostawić na polu walki. W razie strat w obsłudze granatników, dowódca plutonu (zastępca) musi ją zastąpić najbliższymi strzelcami.

Gdy granatniki nie biorą udziału w walce, dowódca sekcji nie powinien trzymać obsługi beczynninie. Część obsługi (bez dowódcy sekcji i granatnikowych) jeśli teren pozwala, bierze udział w walce strzelając z karabinków.

213. Natarcie.

W natarciu sekcja granatników posuwa się za plutonem w miejscu wyznaczonym przez dowódcę plutonu.

Przy posuwaniu się dowódca sekcji granatników stosuje się do zasad podanych w § 149-151.

W zasadzie granatniki rozpoczynają ogień, gdy pluton zbliży się do przeciwnika na odległość około 400 m.

W wypadkach wyjątkowych, przy dużym wyposażeniu w amunicję, ognia granatników można użyć wcześniej, do zwalczania ważniejszych celów, przeszkadzających posuwaniu się plutonu, a niedostatecznie ostrzelanych przez inne bronie, w szczególności ciężkich broni maszynowych ukrytych za osłoną.

Głównem zadaniem granatników jest przygotowanie i wsparcie szturm, oraz wspieranie wysiłku plutonu w toku walki wewnątrz ugrupowania nieprzyjaciela. Granatniki zwalczają ważniejsze cele bliskie (ciężkie karabiny maszynowe, działa), strzelające z ukrycia, lub ujawniające się nagle w toku walki, które najbardziej utrudniają działanie plutonu, a nie mogą być ostrzelane na czas, lub skutecznie, przez artylerię i moździerz.

W specjalnie trudnych warunkach działania granatników przed szturm, ogniem ich kierować może w myśl rozkazów dowódcy plutonu, lub z własnej inicjatywy, jego zastępca, pozostawiony wtyle.

Granatniki działają w zasadzie w całości. Wyjątkowo poszczególne granatniki mogą być przydzielane do drużyn.

214. Obrona.

W obronie dowódca plutonu ustala rozmieszczenie i zadania ogniowe granatników.

Na dalsze przedpole granatniki działają (od granicy ich donośności) na większe skupienia i wkraczające do walki ciężkie bronie przeciwnika, pamiętając o odpowiedniej gospodarce amunicją (§ 211).

Zaporę główną uzupełniają swym ogniem ostrzeliwując martwe pola przed pozycją, których nie można dosięgnąć ogniem broni maszynowych.

Głównem zadaniem granatników w walce ogniowej na przedpolu jest wsparcie plutonu w odpieraniu szturm przez zwalczanie ciężkich broni przeciwnika (karabinów maszynowych i dział), które przygotowują szturm i wspierają wysiłki grup szturmujących, oraz przez współdziałanie z plutonem w łamaniu i duszeniu wszelkich porywów do szturm.

W razie potrzeby i możliwości granatnikami można skutecznie wspierać sąsiadów.

ROZDZIAŁ D.

PLUTON.

1. Postanowienia ogólne

215. Skład plutonu.

Pluton składa się z:

- dowódcy,
- zastępcy dowódcy – podoficera za frontem,
- podoficera - obserwatora,
- 3-ch drużyn strzeleckich,
- sekcji granatników,
- biedki amunicyjnej.

Ogólny stan plutonu: 1 oficer, 9 podoficerów, 58 strzelców, w tej liczbie ordynans osobisty dowódcy plutonu. Najniższy stan plutonu, złożonego z 2-ch drużyn strzeleckich i sekcji granatników, zmniejszonej do obsługi 2-ch granatników, nie powinien wynosić mniej niż 26 ludzi z dowódcą plutonu.

Plutony są numerowane wewnątrz kompanji od I – III.

216. Dowódca plutonu.

Dowódca plutonu jest bezpośrednim pomocnikiem dowódcy kompanji w dziedzinie wychowania i wyszkolenia. Dowodzi on plutonem w myśl rozkazów dowódcy kompanji, rozporządzając w zasadzie drużynami i sekcją granatników.

W miarę potrzeby może wydzielać z drużyn ręczne karabiny maszynowe, lub część strzelców do specjalnych zadań.

Dowódca plutonu wywiera bezpośredni i czynny wpływ na działanie swojego oddziału. Jego przykład, tężyzna i siła moralna muszą być dla strzelców stałą podniętą bezwzględności w uderzeniu i niezłomności w stawianiu oporu.

Troskliwość o podwładnych, sprawność w każdym wystąpieniu musi zrodzić doń pełne zaufanie podwładnych – nieodzowny warunek powodzenia w boju. Poznanie każdego żołnierza, jego sposobu myślenia, daje mu możliwość rzeźbienia pełnej hartu i nieugiętości żołnierskiej duszy.

Przy każdym działaniu dowódca plutonu zapewnić sobie powinien:

- obserwację swego plutonu,
- obserwację nieprzyjaciela i pola walki,
- łączność z dowódcą kompanji,
- ubezpieczenie w warunkach, które nasuwają możliwość zaskoczenia w szczególności na skrzydła.

W toku walki dowódca plutonu musi zachować bezpośredni wpływ na działanie drużyn i granatników, jednoczyć ich wysiłki do wspólnego celu w współdziałaniu z ciężkimi broniami maszynowymi i sąsiadami.

W szczególności troszczyć się musi o:

- zachowanie kierunku,
- wykorzystanie terenu,
- kierowanie ogniem,
- zapewnienie biernej obrony przeciwlotniczej, przeciwgazowej i przeciwpancernej,
- celowe zużycie amunicji i zaopatrzenie.

Dowódca plutonu musi zawsze dbać o porządek i karność w oddziale, a poza walką dopilnować utrzymania sprzętu i wyposażenia strzelców w jak największej czystości i porządku.

Dowódca plutonu jest odpowiedzialny za wszystkie czynności w plutonie, bez względu na to, komu je powierza.

217. Zastępca dowódcy plutonu.

Zastępca dowódcy plutonu jest jego pomocnikiem.

Do ogólnych obowiązków zastępcy dowódcy plutonu należy troska o łączność z sąsiadami, uzupełnienie amunicji, dopilnowanie, by nikt nie został w tyle i inne, nakazane przez dowódcę plutonu.

W szykach luźnych musi czuwać nad wykonaniem rozkazów dowódcy plutonu, szczególnie, gdy ten jest na przedzie i wydaje rozkazy znakami.

W walce może otrzymać zadania zależnie od potrzeb dowodzenia. Często będzie musiał kierować tą częścią plutonu, na którą dowódca plutonu, wskutek oddalenia, lub warunków terenowych bezpośredniego wpływu wywierać nie może.

Czasem przed szturmem może być pozostawiony w tyle do kierowania ogniem granatników, w specjalnie trudnych warunkach ich użycia.

Zastępca dowódcy plutonu musi być zawsze gotów do objęcia dowodzenia plutonem, gdy właściwego dowódcy zabraknie.

218. Obserwator.

Obserwator jest pomocnikiem dowódcy plutonu dla zapewnienia ciągłości obserwacji pola walki. Obserwator działa w myśl § 102.

2. Musztra zwarta.

219. Szyki.

Szykiem zbiórki plutonu jest zasadniczo dwuszereg (ryc. 17).

W razie potrzeby można zarządzić zbiórkę plutonu w kolumnie czwórkowej, lub dwójkowej.

Szykiem marszowym plutonu jest zasadniczo kolumna czwórkowa (ryc. 18), a wyjątkowo, jeśli wymagają tego warunki terenowe, kolumna dwójkowa.

Pluton wykonywa zbiórkę na rozkaz: „*W dwuszeregu – zbiórka*”, poprzedzoną zawołaniem „*N-ty pluton*”.

Na ten rozkaz pierwsza drużyna ustawia się w dwuszereg, 3 kroki za dowódcą plutonu, na którego kryje dowódca drużyny, jako prawoskrzydłowy swej drużyny; pozostałe drużyny, ustawiają się jednocześnie na lewo od pierwszej, w kolejnym porządku swych numerów służbowych, a jako ostatnia na lewym skrzydle – sekcja granatników.

Jeśli dowódca plutonu nakazał zbiórkę w kolumnie czwórkowej (dwójkowej), drużyny ustawiają się w nakazanym szyku jedna za drugą.

Dowódca pierwszej drużyny, jako czołowy swej drużyny, ustawia się o trzy kroki za dowódcą plutonu.

Sposób wykonania zbiórki plutonu podobny jak zbiórki drużyny (§ 115).

Dowódca plutonu może również nakazać zbiórkę plutonu w dowolnie obranym kierunku, względnie miejscu (nie za sobą), formułując odpowiednio zapowiedź rozkazu zbiórki, na wzór odnośnych postanowień § 115.

Przygotowawczą czynnością do sprawiania szyków plutonu jest odliczanie do dwóch (§ 118).

220. Sprawianie szyków.

Przejście z dwuszeregu w kolumnę dwójkową wykonywa się na komendę „*W prawo – zwrot*”, powrót z kolumny dwójkowej do dwuszeregu na komendę „*W lewo zwrot*”. Wykonanie polega na jednoczesnym zwrocie poszczególnych strzelców według postanowień § 121 względnie §§ 13, 14 i 33.

Przejście z dwuszeregu w kolumnę czwórkową następuje na komendę „*W czwórki w prawo – zwrot*”.

Na tę komendę strzelcy, na których przy odliczaniu wypada liczba „*raz*” wykonują zwrot w miejscu, strzelcy oznaczeni liczbą „*dwa*” jako pierwszą część ruchu robią zwrot w prawo na prawej pięcie, poczem lewą nogą zaskakują na lewo od swoich sąsiadów, oznaczonych liczbą „*raz*”.

Ze względu na nieparzystą ilość strzelców w drużynach etatowych, jako czwarty pierwszej czwórki wchodzi:

- w pierwszej drużynie – podoficer obserwator,
- w trzeciej drużynie - zastępca dowódcy plutonu,
- w sekcji granatników – ordynans osobisty dowódcy plutonu.

Na czole drugiej drużyny pozostaje trójka.

Powrót z kolumny czwórkowej do dwuszeregu następuje na komendę, „*W dwuszereg w lewo - front*”. Na tę komendę strzelcy, którzy przy sprawianiu czwórek robili zwrot w miejscu (oznaczeni liczbą „*raz*”) zaskakują prawą nogą na prawo od swych sąsiadów, a strzelcy, którzy poprzednio zaskakiwali (oznaczeni liczbą „*dwa*”) wykonywują zwrot w miejscu.

Kolumnę czwórkową z dwuszeregu sprawia się wyłącznie w prawo, dwuszereg z kolumny czwórkowej wyłącznie w lewo; szyki te można formować zarówno w miejscu, jak w marszu.

Przejścia z kolumny czwórkowej w kolumnę dwójkową wykonywuje się na rozkaz, „*W dwójki – wtył*”.

Wykonanie następuje przez przesunięcie się strzelców oznaczonych liczbą „*dwa*” za swych sąsiadów oznaczonych liczbą „*raz*” i wyrównaniu odległości i odstępów.

Powrót do kolumny czwórkowej wykonywuje się na rozkaz „*W czwórki – wprzód*”. Wykonanie następuje przez wysunięcie się strzelców oznaczonych liczbą „*dwa*” na wysokość i na lewo od swych sąsiadów, oznaczonych liczbą „*raz*” i wyrównaniu odległości i odstępów, przyczem w marszu podczas formowania szyku czoło skraca krok bez osobnego rozkazu; przyjęcie zaś kroku normalnej długości następuje według § 121.

W wypadku, gdy sprawienie któregoś z tych dwóch szyków ma nastąpić z jednoczesnym ruszeniem plutonu z miejsca, dodaje się po słowach rozkazu do sprawienia szyku „*Pluton – marsz*”.

Przy zmianie szyku zastępca dowódcy plutonu wstępuje na swe miejsce bezpośrednio po sformowaniu nowego szyku.

221. Kierunkowy, kierunek.

Kierunkowym dla całego plutonu jest dowódca drużyny prawoskrzydłowej, względnie czołowej, który w braku innego rozkazu, ustawia się względnie maszeruje za dowódcą plutonu, reszta plutonu dostosowuje się do kierunkowego, zachowując przepisane odległości i odstępy.

222. Ustawianie broni w kozły.

Ustawianie kozłów w plutonie odbywa się według postanowień § 125 w obrębie poszczególnych drużyn, przyczem w pierwszej drużynie pierwszy kozioł (z 3-ch karabinów) ustawiają: drużynowy; podoficer obserwator i zastępca dowódcy drużyny; w sekcji granatników do pierwszego jej kozła dostawia swój karabin ordynans osobisty dowódcy plutonu.

223. Miejsce dowódcy.

W plutonie występującym samodzielnie, zarówno w miejscu jak i w marszu, znajduje się dowódca plutonu o 3 kroki przed drużynowym prawoskrzydłowej, względnie czołowej drużyny swego plutonu.

W plutonie, występującym w ramach kompanji, znajduje się dowódca plutonu:

- w dwuszeregu – na prawem skrzydle swego plutonu,
- w kolumnie czwórkowej – z prawej strony czołowej czwórki swego plutonu.

224. Uwaga.

Co do form wystąpienia, względnie sposobu wykonanych poruszeń plutonu, nie uregulowanych w niniejszym podrozdziale, obowiązują zasady, podane w rozdziale A.

3. Szyki luźne.

225. Rozkaz.

Dowódca plutonu zarządza rozwinięcie plutonu rozkazem, w którym podaje kierunek i szyk. W razie potrzeby wyznacza prócz tego drużynę kierunkową, odstępy i odległości pomiędzy drużynami, oraz ugrupowanie drużyn. Gdy biedka amunicyjne pozostaje w jego rozporządzeniu wskazuje jej miejsce posuwania się.

226. Kierunek.

Kierunkową drużyną plutonu w szyku luźnym, jeśli dowódca plutonu nie zarządzi inaczej, jest pierwsza drużyna. Pozostałe drużyny regulują swój ruch i zachowanie się według drużyny kierunkowej i rozwijają się zasadniczo: druga drużyna na prawo, trzecia - na lewo od pierwszej, zaś sekcja granatników w środku ugrupowania plutonu w odległości 80 – 100 kroków za czołowymi drużynami.

227. Przykłady szyków luźnych.

Ugrupowanie jak w ryc. 19 przybiera pluton na rozkaz (znak) dowódcy plutonu „*N-ty pluton kierunek (.....) – trójkąt wprzód*”. Odstęp i odległości pomiędzy drużynami strzeleckimi 100–120 kroków. Sekcja granatników mniej więcej w środku ugrupowania plutonu. Podany odstęp jest normalny, zapewniający możliwość rozsypania drużyn w tyraljerkę; odległość odpowiada przeciętnym potrzebom ugrupowania plutonu w głąb.

Jeśli dowódca plutonu chce zastosować mniejsze, lub większe odstępy, względnie odległości, musi swój rozkaz odpowiednio uzupełnić.

Ugrupowanie jak w ryc. 20 przybiera pluton na rozkaz (znak) „*N-ty pluton kierunek (.....) – trójkąt wtył*”.

Ugrupowanie jak w ryc. 21, względnie 22, przybiera pluton na rozkaz (znak) „*N-ty pluton kierunek (.....) – schody w prawo (lewo)*”.

Ugrupowanie jak w ryc. 23 przybiera pluton na rozkaz (znak) „*N-ty pluton kierunek (.....) – drużyny na równej wysokości*”.

Dowódca plutonu posuwa się zwykle na czele ugrupowania, ewentualnie tam, skąd najlepiej może kierować ruchem swego plutonu.

Towarzyszy mu stale podoficer obserwator, oraz ordynans osobisty. Zastępca dowódcy plutonu posuwa się z zasady za plutonem.

228. Rozwijanie plutonu.

Niezwłocznie po wydaniu rozkazu przez dowódcę plutonu, drużynowi prowadzą swe drużyny szybkim krokiem, a w razie potrzeby biegiem, na wyznaczone w ugrupowaniu miejsca.

Jeśli dowódca plutonu nie wyda innego rozkazu wybór szyku, w jakim poszczególne drużyny maszerują na wyznaczone miejsca, oraz szyk dalszego posuwania się, zależy od decyzji dowódców drużyn, przyczem muszą oni baczyć na zachowanie nakazanego kierunku, odstępow i odległości.

Jeśli dowódca plutonu chce, aby drużyny po rozwinięciu przybrały określony szyk, formułuje odpowiednio swój rozkaz, np. „*N-ty pluton kierunek (.....) – drużyny na równej wysokości w rojach*”.

Z chwilą wydania przez dowódcę plutonu rozkazu rozwinięcia, dowódcy drużyn prowadzą swe drużyny w myśl zasad podanych w §§ 135-140.

229. Rozsypywanie plutonu w tyraljerkę.

Rozsypywanie w tyraljerkę drużyn rozwiniętego plutonu następuje zasadniczo na rozkaz dowódcy plutonu.

W nagłych wypadkach rozsypywanie w tyraljerkę zarządzają dowódcy drużyn z własnej inicjatywy.

Jeśli dowódca plutonu chce jednocześnie z rozwinięciem plutonu rozsypać czołowe drużyny w tyraljerkę, uzupełnia odpowiednio swój rozkaz do rozwinięcia plutonu.

Pluton musi umieć rozsypać się w tyraljerkę sprawnie i szybko, zarówno z szyku rozwiniętego, jak zwartego, a także z nieregularnego ugrupowania, bez względu na położenie, w jakim się znajduje. Ponadto musi sprawnie zmieniać swe ugrupowanie, przechodząc z jednego szyku w inny, stosując się stale do terenu, ognia nieprzyjacielskiego i otrzymanego zadania.

230. Odstępy i odległości.

Odstępy i odległości pomiędzy drużynami plutonu, posuwającego się w szyku luźnym, mogą ulegać zmianom, zwłaszcza celem należytego wykorzystania terenu. Nie może to jednak powodować przeszkód, lub utrudnień dla ruchu innych drużyn własnego, względnie sąsiedniego plutonu, a ogólny kierunek posuwania się plutonu, musi być bezwzględnie utrzymany.

231. Zbiórka rozwiniętego względnie rozsypanego plutonu.

Zbiórka rozwiniętego, względnie rozsypanego plutonu, następuje na rozkaz, sygnał, lub znak w miejscu lub marszu, zawsze frontem do nieprzyjaciela według zasad podanych w § 219. Poszczególni strzelcy zbierają się naprzód w swych drużynach, poczem drużyny maszerują najkrótszą drogą na wskazane miejsce, względnie do dowódcy plutonu.

Drużyny, pomieszczone w czasie walki, zbierają się tak jak walczyły, poczem dowódca plutonu porządkuje je i wyrównywa stany liczbowe, informuje o stratach, stanie amunicji i broni.

4. Ogień.

232. Ogólnie.

Na ogień plutonu składa się:

- ogień drużyn strzeleckich, prowadzony przez nie pod kierownictwem dowódców drużyn w myśl zasad § 142 – 146,
- ogień sekcji granatników, prowadzony według szczegółowych zarządzeń dowódcy plutonu, pod bezpośrednim kierownictwem dowódcy sekcji granatników.

Prowadzenie ognia przez pluton, jako całość na podstawie bezpośrednich rozkazów dowódców plutonu stosuje się naogół wyjątkowo; przeważnie w tych wypadkach, kiedy chodzi: albo o nagłe zaskoczenie silnym ogniem nieprzyjaciela nieprzygotowanego, ewentualnie przedstawiającego korzystny cel; albo odparcie silnym ogniem nieprzyjaciela, który niespodziewanie zagroził plutonowi, ewentualnie przy zwalczaniu celów na dalekich odległościach.

233. Kierowanie ogniem.

Dowódca plutonu kieruje walką ogniową swojego plutonu:

- decydując o chwili otwarcia ognia,
- wskazując dowódcom drużyn: cele, których zwalczanie jest ważne dla wykonania zadania plutonu, oraz odcinki i pasy terenu, które należy utrzymać pod ogniem,
- wyznaczając zadania sekcji granatników,
- utrzymując i regulując współdziałanie drużyn pomiędzy sobą i łączność ogniową z sąsiadami.

W szczególności obowiązkiem dowódcy plutonu jest stała obserwacja działania własnego ognia, ognia nieprzyjaciela, sąsiadów i pola walki.

Dowódca plutonu winien wkroczyć natychmiast, gdy dostrzeże, że pojawiające się, ważne dla całości plutonu, cele nie są ostrzeliwane, lub ostrzeliwane słabo; względnie, gdy na podstawie własnej obserwacji skutków ognia, uzna za potrzebne poprawienie jego donośności i celności.

234. Nagłe otwarcie ognia.

Jeśli zachodzi nagła potrzeba niezwłocznego otwarcia ognia przez pluton (np. w razie zaskoczenia plutonu, zwłaszcza przez kawalerję), dowódca plutonu, bez względu na to, w jakim ugrupowaniu jest pluton, wydaje rozkaz „*N-ty pluton kierunek (.....) – na stanowisko*”, wskazując jednocześnie ramionami linię frontu plutonu. Na ten rozkaz drużyny strzeleckie zajmują najbliższe stanowiska, choćby o krótkim polu ostrzału i otwierają ogień na rozkaz dowódców drużyn. Sekcja granatników zajmuje stanowisko i przygotowuje się do natychmiastowego otwarcia ognia, a strzela na rozkaz dowódcy plutonu.

Należy przez częste okolicznościowe stosowanie odpowiednich ćwiczeń, osiągnąć pełną sprawność strzelców w szybkim zajmowaniu stanowisk i otwieraniu ognia w kierunku niespodziewanego zagrożenia.

235. Współpraca z ciężkimi broniąmi – artylerją i lotnikiem.

a) o skuteczności wsparcia plutonu przez inne bronie, decyduje w pierwszym rzędzie jasne i dokładne wskazywanie im celów.

Dowódca plutonu wskazuje cele dowódcom ciężkich broni, wprost lub przy pomocy znaków (sygnałów) umówionych, albo w meldunku do dowódcy kompanji. Cele dla artylerji określa w meldunku dowódcy kompanji, lub obserwatorowi wysuniętemu, jeżeli jest w pobliżu.

Dowódca plutonu musi znać odpowiednie sygnały wywołania, lub przerwania ognia artylerji i wiedzieć, kto ma prawo je podawać.

b) łączność z lotnictwem utrzymuje się w myśl zasad § 79-a, b i c, Cz. I. Dowódca plutonu dopilnowuje wykładanie płacht przez dowódców drużyn na żądanie lotnika. W innych okolicznościach reguluje sam wytyczanie.

Płachty zwija się po sygnale lotnika „*rozumiano*”. Gdy lotnik nie da tego sygnału, dowódca plutonu zarządza zwinięcie płacht w 10 minut po ich wyłożeniu.

236. Gospodarka amunicją.

W gospodarowaniu amunicją dowódca plutonu stosuje się do zasad, podanych w § 346, Cz. I.

W razie pozostawienia biedki w jego rozporządzeniu kieruje jej ruchem.

Do donoszenia amunicji używa się amunicyjnych broni maszynowej i granatników, lub strzelców wydzielonych zgóry w tym celu do punktu amunicyjnego.

Gdy pluton zużyje połowę posiadanego zapasu amunicji, dowódca plutonu melduje o tem dowódcy kompanji bez specjalnego rozkazu.

5. Walka.

A. Natarcie.

Rozwinięcie i ruch w ogniu dalekim.

237. Wykonanie ruchu.

a) Z chwilą rozwinięcia kompanji dowódca plutonu, otrzymując kierunek marszu (zadanie), wysyła natychmiast ubezpieczenie (§ 208, Cz. I) i łącznika do dowódcy kompanji.

W dzień, w terenie otwartym wystarczy wysłanie patrolu w sile 1 podoficera i 3 strzelców na przedpole, oraz takiegoż patrolu na odsłonięty bok do najbliższej zasłony w terenie, jednak nie dalej, niż na odległość 400 – 500 m. W terenie pokrytym, we mgle, w nocy konieczne jest wysłanie kilku takich patroli z plutonu na odległości mniejsze.

Z chwilą otwarcia ognia patrole te zatrzymują się i zostają wchłonięte przez rozwinięty do walki pluton. Łączność wzrokową z dowódcą kompanji utrzymuje się stale. Na łączność z sąsiadami zwraca uwagę zastępca dowódcy plutonu.

Dalszy ruch plutonu reguluje dowódca stosownie do terenu i stopnia zagrożenia przez nieprzyjaciela.

b) W toku wykonywania ruchu dowódca plutonu troszczy się o zachowanie wyznaczonego kierunku, stosując się do plutonu kierunkowego. Pluton powinien tak prowadzić, by go jak najmniej narazić na straty i być gotowym do niezwłocznego działania w kierunkach zagrożonych.

Dopóki położenie pozwala, pluton zachowuje szyk marszowy. Z chwilą, gdy pluton może być narazony na ogień artylerji, albo daleki ogień piechoty należy przyjąć szyk luźny (§ 227 – 229).

Ugrupowanie w szyku luźnym dowódca plutonu reguluje odpowiednio do zadania, położenia bojowego, terenu i położenia w stosunku do oddziałów własnych.

W toku posuwania się dowódca plutonu zmienia szyk plutonu stosownie do terenu i położenia.

Poza tem należy stosować zasady podane w § 207, Cz. I.

c) Ruch rozwiniętego plutonu powinien odbywać się nieprzerwanie, dopóki pozwalają na to warunki terenowe, a w szczególność skuteczność ognia przeciwnika, w miarę możliwości aż do zajęcia pierwszego stanowiska ogniowego.

Gdyby ciągły ruch całego plutonu mógł wywołać zbyt wielkie straty, dowódca plutonu zarządza kolejne posuwanie się skokami poszczególnych drużyn, a nawet grupkami wewnątrz drużyn.

W tym wypadku jednak musi dowódca plutonu baczyć, aby wynikłe stąd zmniejszenie szybkości posuwania się nie wpłynęło ujemnie na wykonanie otrzymanego zadania. Jeżeli otrzymane zadanie i położenie bojowe tego wymaga, musi się pluton posuwać w całości, bez względu na straty.

d) Służbę obserwacyjno-alarmową (przeciwlotniczą, przeciwgazową i przeciwpancerną) pełni obserwator dowódcy plutonu.

W razie działania lotników dowódca plutonu postępuje w myśl zasad § 87, Cz I. – Przy ostrzelaniu pociskami gazowymi lub napotkaniu terenu skażonego należy zachować się w myśl zasad § 101, Cz. I. Z chwilą pojawienia się broni pancernej stosuje się zasady podane w § 176.

e) Dowódca plutonu (§ 216) wysuwa się naprzód, by z dogodnych punktów jak najszybciej zorjentować się w terenie i powziąć na czas decyzję co do sposobu wykonania dalszego ruchu.

Natarcie do chwili szturm.

238. Ogólnie.

Pluton rozsypuje się do natarcia z szyku luźnego, lub z kolumny, względnie rusza do natarcia z podstawy wyjściowej.

Dla powzięcia celowej decyzji dowódca plutonu powinien w czasie rozwijania się, albo na podstawie wyjściowej zorjentować się w terenie natarcia i choć ogólnikowo rozpatrzyć rozmieszczenie nieprzyjaciela. Część wiadomości o nieprzyjacielu może otrzymać od dowódcy kompanji; część zaś musi sam sobie zdobyć przy pomocy obserwacji i rozpoznania bojowego, które zawsze prowadzi, jeśli dowódca kompanji nie zarządzi inaczej.

239. Rozkaz.

Rozkaz dowódcy plutonu musi być prosty i tem krótszy im mniej czasu.

Najprostsz rozkaz polega na wskazaniu w terenie kierunku (wyjątkowo przedmiotu) natarcia plutonu, oraz zarządzeniu rozsypania się (ewentualnie przy pomocy znaku).

Gdy jest czas, zwłaszcza w natarciu z podstawy wyjściowej należy:

- ustalić ugrupowanie plutonu i wskazać w terenie kierunki (wyjątkowo przedmioty) natarcia dla drużyn,
- zorjentować dowódców podwładnych w działaniu sąsiadów i broni wspierających,
- podać czas i sygnał (znak) do wyruszenia z podstawy wyjściowej.

W razie potrzeby dowódca plutonu jak najzwieźlejš orjentuje dowódców podwładnych w położeniu.

240. Ugrupowanie.

Pluton, znajdujący się w pierwszym rzucie ogniowym kompanji, zwłaszcza z opartemi skrzydłami wysuwa w decydującej chwili walki zasadniczo wszystkie trzy swoje drużyny do pierwszej linii.

Jeżeli wysoka liczebność drużyn, lub front przydzielony plutonowi, nie pozwalają na rozwinięcie tyreljerki całego plutonu w pierwszej linii ogniowej, dowódca plutonu wysuwa do niej przynajmniej 2 drużyny i obsługi wszystkich karabinów maszynowych, pozostawiając wtyle resztę strzelców. Oddział pozostawiony wtyle może być użyty do różnych czynności: ochrony skrzydeł, zasilenia, łączności, zaopatrzenia i t. p. w walce.

Sekcję granatników umieszcza się w zasadzie wewnątrz ugrupowania plutonu w miarę możności centralnie.

241. Przygotowanie przejść przez druty.

Gdy pozycja nieprzyjaciela jest odrutowana, przygotowanie przejść odbywa się stosownie do rozkazów przełożonych w myśl zasad § 204, Cz. I. Gdy wyrwy mają być robione przez specjalne patrole w toku natarcia, dowódca plutonu troszczy się o podsuniecie ich w ramach plutonu i ułatwienie im zadania. Prócz tego pamiętać musi o odpowiednim rozdzieleniu nożyc wewnątrz plutonu dla ewentualnego rozszerzenia wyrw.

242. Zajęcie i ruszenie z podstawy wyjściowej.

Zajęcie podstawy wyjściowej przeprowadza się skrycie i szybko, aby nie zdradzić się przed nieprzyjacielem. Dowódca plutonu rozmieszcza swój oddział nawprost przedmiotu natarcia, zapewniając sobie obserwację przedpola i ubezpieczenie.

Ruszenie z podstawy wyjściowej następuje na znak (sygnał) ustalony i szybko, by zaskoczyć nieprzyjaciela i oddalić się jak najszybciej od podstawy zanim nieprzyjaciel się zorjentuje.

243. Postępowanie w toku natarcia.

a) Bez względu na to czy pluton rozwija się z sztyku luźnego lub z kolumny, czy też rusza z podstawy wyjściowej, samo natarcie prowadzi się w zasadzie jednakowo.

Dowódca plutonu *starać się musi przez cały czas natarcia wyczuwać, oceniać opór i stosownie do tego nadawać natarciu odpowiednią siłę i tempo*. Im bliżej nieprzyjaciela, a teren bardziej otwarty, tem większe znaczenie dla prowadzenia ruchu ma bezzwłoczne wykorzystanie każdego dogodnego momentu osłabienia czujności, lub działania ogniowego przeciwnika, zwłaszcza pod wpływem działania własnej artylerji i ciężkich broni.

b) Gdy dowódca plutonu uzna, że dalsze posuwanie nie jest możliwe bez otwarcia ognia, ze względu na odległość od nieprzyjaciela, lub możliwość strat, daje hasło do otwarcia ognia.

c) W toku walki ogniowej pluton prze wprzód drużynami, grupkami obsługi ręcznych karabinów maszynowych i strzelców, wreszcie pojedynczo.

Dowódca plutonu czuwa, by poszczególne wysiłki nie były odosobnione. Uzgadniając ruch poszczególnych drużyn z działaniem ogniem nieustannie ożywia i podtrzymuje rozpęd natarcia.

Z nieugiętą wolą wykonania zadania prowadzi walkę, wykorzystując każdą sposobność do poderwania wprzód plutonu, lub jego części, zespalając wysiłki drużyn i wprowadzając do walki części jeszcze rozporządzone.

Sam dowódca plutonu znaleźć się winien w głównym ognisku walki.

d) Gdy odpowiedni dla posunięcia się wprzód moment nie zostanie wykorzystany przez podwładnych, dowódca plutonu podrywa ich rozkazem, lub władnym przykładem. W dogodnym terenie, w momencie bardzo skutecznego wsparcia, lub w obliczu osłabionego przeciwnika może poderwać do skoku drużynę, dwie lub nawet cały pluton. Nieugięta wola dostania się za wszelką cenę do przeciwnika winna wyrażać się w nieustannych impulsach parcia wprzód w pełnej świadomości wrażenia, jakie wyrzucić musi na przeciwniku, stale płynna, coraz bliższa, potężniejsza, groźniejsza fala natarcia.

W prowadzeniu natarcia dowódca plutonu unika szablonu, opierając swoje decyzje na wnioskach z terenu i położenia; w szczególności daje impulsy do wykorzystania przestrzeni, ukrytych przed ogniem, by w tych miejscach jak najbardziej zbliżyć się do nieprzyjaciela.

Zapory ogniowe przekracza się w myśl zasad § 155 f.

e) Dowódca plutonu jest odpowiedzialny za utrzymanie natarcia w kierunku nakazanym, lub zamierzonym. Jego obowiązkiem jest przeciwdziałać instynktowemu dążeniu do wyrównywania linii strzelców w natarciu. Płynność i zmiany w ugrupowaniu natarcia, powstające w dążeniu do należytego wykorzystania terenu, nie mogą powodować przeszkód, lub utrudnień zarówno wewnątrz plutonu, jak i dla sąsiadów. Dowódca plutonu troszczy się również, by jak najmniej utrudniać prowadzenie ognia ciężkim broniom maszynowym, gdy działają bez przerwy.

f) Na działanie własnych środków ogniowych dowódca plutonu wywiera wpływ nieustanny i czynny. Kieruje wysiłek ogniowy przede wszystkim na te opory, które najbardziej przeszkadzają wykonaniu zadania.

Szczególnie ważne jest utrzymanie ciągłej obserwacji nieprzyjaciela i pola walki, by wykryć stanowiska ciężkiej broni przeciwnika i najczynniejsze opory; o ważniejszych spostrzeżeniach dowódca plutonu melduje natychmiast.

Dostosowanie ognia artylerji i ciężkich broni maszynowych, wspierających, jest tem łatwiejsze, im dokładniej wskazuje się cele, a ich obserwatorzy lepiej orjentują się w położeniu czołowych drużyn.

Dowódca plutonu wskazuje cele dowódcy kompanji, lub obserwatorom wysuniętym; w razie potrzeby jego obowiązkiem jest ułatwienie im odszukania celu.

W terenie trudnym należy przytem ułatwić im zorientowanie się w położeniu czołowych drużyn przez odpowiednie meldunki, płachty wytyczne, lub sygnały świetlne.

Użycie ciężkich karabinów maszynowych i granatników nabiera szczególnego znaczenia w miarę zbliżania się do nieprzyjaciela, gdy łączność z artylerją i ciężkimi broniom maszynowymi, działającymi z tyłu staje się trudniejszą.

W pobliżu nieprzyjaciela, w terenie trudnym, zwłaszcza gdy łączność z tyłu zawiedzie, dowódca plutonu w razie potrzeby nie powinien wahać się podporządkować sobie jednej z najbliższych jednostek ciężkich karabinów maszynowych i pociągnąć ją za sobą, by mieć bezpośrednie wsparcie i móc szybko zorganizować ogień na osiągniętym przedmiocie.

Ogień granatników (§ 210) kieruje się głównie na broni maszynowe przeciwnika, zwłaszcza wtedy, gdy trudno je zwalczać inną bronią, wskutek ich bliskości.

g) W razie potrzeby dowódca plutonu zarządza przejściowe okopanie się dla przetrwania pod silnym ogniem przeciwnika, lub dla wyczerpanej walki ogniowej. Troszczy się jednak wtedy o to, by ogólnego biegu natarcia nie zahamować.

h) Działanie gazem i napad lotników nieprzyjaciela nie może odwieść plutonu od wykonania swego zadania. Dowódca plutonu winien utrzymać spokój, oraz karne zachowanie się i działanie drużyn; w razie potrzeby musi umieć narzucić swą wolę i wymusić odpowiednie postępowanie.

244. Gospodarka amunicją.

Dowódca plutonu powinien stale orjentować się w zapasach i troszczyć się o amunicję, w szczególności dla ręcznych karabinów maszynowych i granatników; zużyciem i uzupełnieniem tak kieruje, by mu jej nie zabrakło w chwili najbardziej decydującej – przed samym szturmem.

245. Współpraca z czołgami.

Wyruszenie do natarcia w łączności z czołgami regulują rozkazy przełożonych. Współdziałanie w toku natarcia odbywa się w myśl zasad § 112-e i f, Cz. I.

Dowódca plutonu daje impulsy do należytego wykorzystania działania czołgów; czołgom wskazuje opory, niedostrzeżone przez nie, przy pomocy umówionych znaków (sygnałów).

Na broni przeciwczołgowe, działające zbliżone na czołgi, kieruje ogień przede wszystkim ręcznych karabinów maszynowych i strzelców wyborowych, ewentualnie granatników.

W razie zatrzymania, lub posuwania się czołgów nie powinien dopuścić do zatrzymania rozpędu natarcia w kierunku wyznaczonym.

246. Natarcia w nocy.

a) Do natarcia nocnego dowódca plutonu przygotowuje swój oddział przez zaznajomienie wszystkich:

- z położeniem,
- sposobem wykonania zadania przez pluton,
- działaniem sąsiadów, oraz ciężkiej broni i artylerji,

W szczególności dokładnie należy ustalić i omówić:

- sposób, ułatwiający utrzymanie kierunku (znane przedmioty w terenie, świecące kompasy),
- sposób łączności (sygnały, znaki),
- zachowanie się w chwili spotkania i po starciu się z przeciwnikiem, zależnie od wyniku.

b) Poza strefą możliwości zaalarmowania przeciwnika ruch odbywa się w kolumnie w bliskiej łączności z sąsiadami. Bezpośrednie ubezpieczenie oddziału w posuwaniu się organizuje dowódca plutonu, wysuwając w razie potrzeby patrole na najbliższe odległości.

Dowódca znajduje się na czele oddziału; troszczy się szczególnie o zachowanie kierunku, łączności z dowódcą kompanji i sąsiadami, oraz o bezwzględne zachowanie ciszy.

Na dowódców patroli wyznacza doświadczonych podoficerów lub starszych strzelców.

c) Do natarcia pluton rozsypuje się w tyraljerkę o zmniejszonych odstępach, grupując w pierwszej linii zależnie od rozkazu i szerokości frontu 3, lub 2 drużyny. Dowódca plutonu powinien mieć zawsze pod ręką grupkę strzelców do bezpośredniego rozporządzenia. Granatniki prowadzi zastępca dowódcy plutonu.

Przyjęcie ugrupowania do natarcia odbywa się skrycie i cicho, by nie zaalarmować nieprzyjaciela. Dowódca plutonu szczególnie troskliwie ustala kierunek (kierunki) i łączność wszcz.

d) Ruszenie do natarcia odbywa się na sygnał, lub w oznaczonym czasie na znak dowódcy plutonu.

Napotkane patrole lub ubezpieczenia nieprzyjaciela należy znieść bez wahania i hałasu uderzając bagnietem.

W razie oświetlenia przedpoła natychmiast padać. Jeżeli nieprzyjaciel rozpocznie ogień, obowiązkiem dowódcy plutonu jest nie zważając na nic, doprowadzić oddział do wyznaczonego przedmiotu.

Szturm.

247. Przygotowanie i wykonanie szturm.

Przygotowanie i wykonanie szturm odbywa się w myśl zasad § 219, Cz. I.

a) Od dowódcy plutonu zależy w dużym stopniu wczesne wykrycie miejsc dojrzałych do szturm. Na te miejsca kieruje się największy wysiłek ogniowy, przede wszystkim granatników i broni przydzielonych; w kierunku tych miejsc ściąga strzelców, pozostałych jeszcze wtyle. Stara się zwrócić na te miejsca uwagę dowódcy kompanji i broni wspierających.

W toku ogniowego przygotowania szturm dowódca plutonu musi być gotów do poderwania plutonu na rozkaz (sygnał), z własnej inicjatywy, albo dla poparcia inicjatywy podwładnych, lub sąsiadów.

Zawsze przed szturmem nakazuje nałożyć bagnety.

b) Rozpoczęcie szturm powinno być zgrane z przeniesieniem ognia artylerji, ciężkich broni i granatników. Dowódca plutonu reguluje przeniesienie ognia granatników i ciężkich broni przydzielonych. Przeniesienie ognia artylerji i ciężkich broni wspierających żąda, w razie potrzeby, przez dowódcę kompanji.

c) Do szturm dowódca plutonu podrywa swój oddział rozkazem (sygnałem) i własnym przykładem.

Granatniki przenoszą ogień głębiej, lub na boki dla osłony szturmującego plutonu; ciężkie karabiny maszynowe przydzielone osłaniają, w razie potrzeby, szturm z boku.

Zastępca dowódcy plutonu i dowódcy broni przydzielonych troszczą się o jak najszybsze przesunięcie swych broni wprzód za plutonem, by nie opóźnić wsparcia jego dalszych wysiłków.

d) Gdy pozycja jest odrutowana, dowódca plutonu organizuje odpowiednie przekroczenie przeszkody, by uniknąć stłoczeń na przejściach. Na czas przebywania przeszkody należy zapewnić plutonowi osłonę ogniem granatników i ciężkich karabinów maszynowych.

248. Szturm jednolity.

Szturm jednolity odbywa się w myśl zasad § 221, Cz. I. Dowódca plutonu musi przygotować jednoczesne wyruszenie stosownie do rozkazu i uregulować działanie granatników.

249. Zachowanie się w razie nieudanego szturm.

Gdy szturm się nie uda, pluton przywiera do ziemi i stawia zażarty opór, by utrzymać zdobyty teren i dać możliwość przełożonym wprowadzenia do walki ich środków rozporządzalnych w jak najlepszych warunkach.

250. Szturm w nocy.

Szturm w nocy odbywa się w myśl zasad § 282-c, Cz. I. Po pierwszym starciu z przeciwnikiem należy szybko i w ciszy uporządkować oddział i bacząc na kierunek przeciw wprzód aż do zajęcia nakazanego przedmiotu.

251. Zachowanie się po szturmie (§ 222, Cz. I).

Przy wtargnięciu na stanowisko nieprzyjaciela dowódca plutonu winien znaleźć się w czołowej fali szturmujących. Pod osłonę ręcznych karabinów maszynowych, porządkuje szybko oddział i prowadzi natarcie dalej, bacząc na utrzymanie kierunku.

Do walki wprowadza dołączające granatniki i ciężkie karabiny maszynowe, kierując ich ogień stosownie do potrzeb, pościgu, wsparcia i osłony dalszego natarcia, lub zwalczania przeciwuderzeń.

Dowódca plutonu musi również szybko ustalić łączność z dowódcą kompanji i zorjentować się w położeniu na skrzydłach plutonu. W razie potrzeby wdrożyć uzupełnienie amunicji przy pomocy zastępcy.

Walka wewnątrz ugrupowania przeciwnika.

252. Prowadzenie walki (§223, Cz. I).

W tej walce dowódca plutonu musi wykazać dużo hartu i przedsiębiorczości, by z wytrwałością żywił się przeciw i wdziarać się w głąb stanowisk przeciwnika i nie dać się zatrzymać przez opory pozostałe z boku, ani przez sąsiadów, pozostających w tyle. Tylko zdecydowany ruch plutonu wprost przed siebie może ułatwić zwalczanie z boku oporów – sąsiadom i odwodom, wciskającym się za plutonem.

Dowódca plutonu musi być gotów w każdej chwili do zwalczania nagle pojawiających się bliskich celów, zagrażających plutonowi od czoła czy z boków, przy pomocy granatników granatników i ciężkich broni przydzielonych, lub podporządkowanych sobie w toku walki.

Konieczność szybkiego i natychmiastowego wsparcia w tych wypadkach wymaga braterskiej i ofiarnej współpracy z dowódcą plutonu – prowadzącym granatniki i dowódców ciężkich broni, którzy działać muszą często, w braku rozkazu, z własnej inicjatywy i na podstawie własnej obserwacji, zwłaszcza w razie przeciwdzierzeń.

W wypadku pojawienia się broni pancernej pluton działa w myśl zasad §176.

253. Zachowanie się przy zatrzymaniu natarcia.

a) Przy każdym zatrzymaniu natarcia, czy to na rozkaz, po osiągnięciu wyznaczonego przedmiotu, czy wymuszonym przez nieprzyjaciela, pluton działa czasowo obronnie, gotów każdej chwili do wznowionego natarcia.

Obowiązkiem dowódcy plutonu jest utrzymać spokój i porządek oraz przez osobisty wpływ na strzelców w miejscu, najbardziej zagrożonym, zapobiec możliwości zachwiania się siły moralnej oddziału.

b) Konieczność stawienia oporu na miejscu wymaga szybkiego ustalenia zadań ogniowych (kierunków) dla drużyn, granatników i ciężkich broni przydzielonych, oraz zarządzenia okopania się i stałej obserwacji.

Amunicję trzeba wyrównać i uzupełnić. W dogodnych warunkach terenowych i położenia należy szybko uporządkować pluton i dostosować ugrupowanie do terenu w związku z zadaniem. Wobec bliskiego przeciwnika w trudnych warunkach terenowych niezbędne przesunięcia przeprowadza się w ciemności.

c) Dowódca plutonu ustala szybko łączność z sąsiadami. W razie zbyt dużego oddalenia od sąsiadów ubezpiecza skrzydła.

O położeniu swego oddziału melduje dowódcy kompanji, nawiązując z nim bezpośrednią łączność. W szczególności troszczy się o wytyczenie osiągniętej linii, by zorjentować przełożonych i uzyskać szybko wsparcie ogniowe.

d) Styczność z nieprzyjacielem należy stale utrzymywać przy pomocy obserwacji i patroli, meldując o wszelkich przejawach przegrupowań nieprzyjaciela, lub próbach oderwania się. Gdy zapada zmrok, ciemność, lub mgła, dowódca plutonu organizuje ubezpieczenie przy pomocy czat bojowych (§ 235, Cz. I.) aż do zarządzeń zgóry, oraz zdwaja czujność i staranie, by utrzymać styczność z nieprzyjacielem.

Pościg na polu bitwy.

254. Wszczęcie pościgu (§ 227, Cz. I).

Czujność i obserwacja w toku walki musi być tak nastawiona, by uchwycić każdą chwilę słabnącego oporu, lub oznaki zamierzonego wycofania się nieprzyjaciela, zwłaszcza w nocy i trudnych warunkach atmosferycznych.

a) Z chwilą zauważenia wycofania się dowódca plutonu melduje natychmiast o tem i rusza wprost przed siebie, nie czekając na rozkaz i nie zważając na zmęczenie żołnierzy.

Granatniki i najbliższą jednostkę ciężkich karabinów maszynowych dowódca plutonu porywa ze sobą, by mieć silne wsparcie ogniowe w wypadku napotkania na opór, lub przeciwdzierzenie.

Pościg musi być żywiołowy, by nie stracić styczności z nieprzyjacielem i nie dać mu czasu na uporządkowanie się i zorganizowanie w terenie.

b) W polu ognia artylerji i ciężkich broni maszynowych przeciwnika dowódca plutonu dostosowuje szyk do terenu, by uniknąć strat i nie narazić plutonu na rozbicie. W terenie pokrytym musi szczególnie troszczyć się o ubezpieczenie, by uniknąć zaskoczeń.

Opory napotymane wprost przed sobą, należy szybko łamać; opory boczne wymijać, ubezpieczając się przed nimi i meldując o nich dowódcy kompanji, lub wskazując je jednostkom, posuwającym się w tyle.

Gdy nieprzyjaciel I osłania odwrót bronią pancerną, należy dążyć do wyprzedzenia jej, wykorzystując pokryte odcinki terenu.

c) Wobec nieprzyjaciela, cofającego się w nieładzie zuchwalstwo i ryzyko zapewnić mogą najlepsze wyniki.

Pluton odwodowy.

255. Wykonanie ruchu i działanie.

a) Pluton odwodowy porusza się za plutonami walczącymi, stosownie do rozkazów dowódcy kompanji, zawsze gotów do wsparcia ich działania, lub osłony zagrożonego boku. Ugrupowanie plutonu musi być dostosowane do terenu, by uniknąć strat od ognia na ziemi i z powietrza.

Dowódca plutonu troszczyć się musi o stałą łączność z dowódcą kompanji i plutonami walczącymi, oraz orjentować się stale w przebiegu walki.

b) Działanie plutonu odwodowego określa § 266.

Zazwyczaj granatniki plutonu odwodowego działają na korzyść linii ogniowej kompanji stosownie do rozkazów dowódcy kompanji.

Do zwalczania napadów lotników nieprzyjaciela dowódca plutonu wyznacza 1-3 ręcznych karabinów maszynowych.

c) Pluton odwodowy wkracza do walki w zasadzie na rozkaz dowódcy kompanji. W wypadku nagłym dowódca plutonu może być zmuszony do odruchowego działania samodzielnego dla osłony zagrożonego boku kompanji, lub dla odparcia niespodziewanego uderzenia przeciwnika. Wprowadzając odwód do walki, dowódca plutonu melduje natychmiast dowódcy kompanji. Ambicją dowódcy plutonu odwodowego powinno być porwanie za sobą oddziałów czołowych.

B. Obrona.

256. Zadanie.

W obronie dowódca plutonu jest odpowiedzialny za utrzymanie terenu w odcinku wyznaczonym. Jego obowiązkiem jest bronić się na miejscu zacięcia i wytrwale bez myśli o odwrocie.

Przygotowanie obrony.

257. Organizacja ognia (§ 241, Cz. I).

Przygotowanie obrony dla plutonu przeprowadza się w kolejności podanej w § 169.

a) Dowódca plutonu organizuje ogień na podstawie zadania przez rozmieszczenie plutonu w obrębie swego odcinka w gniazdach i wyznaczenie im zadań ogniowych.

Całość organizacji obronnej plutonu musi dać pełne opanowanie ogniem przedpola plutonu we współdziałaniu z ciężkimi karabinami maszynowymi i sąsiadami, oraz możliwość skupienia ognia w kierunku najbardziej zagrożonym. Gdy pluton tworzy punkt oporu (§ 248-c. Cz. I) musi panować ogniem nad sąsiednimi częściami pozycji i być zdolny do samodzielnej obrony w razie wdarcia się nieprzyjaciela do sąsiednich odcinków.

b) Gniazda tworzy się w myśl zasad § 248-b, c, d, Cz. I., ustalając ich obsady i środki stosownie do zadań ogniowych, mając na względzie przede wszystkim uzupełnienie ogniem zapór ogniowych ciężkich karabinów maszynowych i zapewnienie im osłony od frontu, gdy działają ogniem bocznym (§ 243, Cz. I). W tym celu dowódca plutonu zaznajamia się z zadaniem ciężkich karabinów maszynowych, działających na korzyść jego odcinka. Współpraca ogniowa z sąsiadami wymaga osobnego uzgodnienia z dowódcami sąsiednich odcinków.

c) Dając zadania ogniowe dowódca plutonu ustala:

- zwalczanie nieprzyjaciela na dalszym przedpolu: ogień zbiorowy, samych ręcznych karabinów maszynowych i strzelców wyborowych (otwarcie ognia i na czyj rozkaz (sygnał));
- działanie na sygnał zapory głównej.

W związku z tem dowódca plutonu troszczy się o ocenę (odmierzenie) odległości do orjentacyjnych punktów w terenie.

Na wypadek ognia w ciemności winien poczynić odpowiednie przygotowania, jak rozmieszczenie w terenie dobrze widocznych wskaźników, zbadanie i ustalenie kąta nachylenia broni, przede wszystkim ręcznych karabinów maszynowych w stosunku do powierzchni terenu, zapamiętanie orjentacyjnych punktów w terenie na bliskim przedpolu.

258. Dowódca, obserwacja, łączność.

- a) Miejsce pobytu dowódca plutonu wybiera tak, by mógł widzieć cały swój pluton, pole walki i nieprzyjaciela. Zastępcę umieszcza w tej części plutonu, na którą nie może oddziaływać bezpośrednio.
- b) Obserwatora umieszcza się na stanowisku w pobliżu dowódcy plutonu.
- c) Dowódca plutonu troszczy się o ustalenie w terenie najdogodniejszej łączności z dowódcą kompanji, ciężkimi broniąmi, sąsiadami i dowódcami gniazd.

259. Umocnienia, maskowanie (§ 251, Cz. I).

Dowódca plutonu jest odpowiedzialny za szybkie i sprawne wykonanie umocnień, maskowania i przeszkód, nakazanych przez dowódcę kompanji

W wypadku, gdy pluton stanowi obsadę punktu oporu, jego umocnienia tworzyć muszą całość, zdolną do obrony, nawet gdy sąsiednie odcinki padną.

Nie należy nigdy zapominać o urządzeniach pozornych, które wpływają na rozproszenie uwagi i ognia nieprzyjaciela.

260. Gotowość bojowa (§ 254, Cz. I).

- a) Służbę i stopień gotowości bojowej w plutonie dowódca plutonu ustala stosownie do stopnia zagrożenia i rozkazów przełożonych.

Stałą służbę obserwacyjno-alarmową (ogólny alarm, alarm lotniczy, gazowy) pełni obserwator dowódcy plutonu i wyznaczeni strzelcy.

Służbę pogotowia należy tak zorganizować, by każde gniazdo mogło w razie alarmu natychmiast otworzyć ogień.

W plutonie pełni stale służbę podoficer służbowy; do jego obowiązków, poza dopilnowaniem porządku wewnętrznego, należy sprawdzanie czujności czat bojowych, służby obserwacyjno-alarmowej i pogotowia, szczególnie w ciemności.

- b) Dowódca plutonu musi dobrze przygotować alarm (ogólny, lotniczy i gazowy), szczególnie w ciemności, by uniknąć zamieszania. W razie możliwości napadu gazowego zarządza pogotowie gazowe.

Łączność należy często sprawdzać; w szczególności dowódca plutonu dopilnuje, by znaki (sygnały) alarmowe znali wszyscy żołnierze

Szczególnie uważać należy wtedy, gdy strzelcy są zmęczeni, w nocy, a zwłaszcza przed świtem, by uniknąć zaskoczeń. Przed świtem, w warunkach szczególnego zagrożenia, może być wskazane wysunięcie na stanowiska całego plutonu, a przynajmniej osad gniazd czołowych. Sam dowódca plutonu musi być wtedy bardziej czujny. W nocy należy zapewnić dozоровanie luk.

- c) Dowódca plutonu przygotowuje dostateczne zapasy amunicji we wszystkich gniazdach i organizuje jej uzupełnienie; w szczególności musi pamiętać o amunicji do ręcznych karabinów maszynowych i granatników, oraz troszczyć się o wodę i żywność dla strzelców.

Prowadzenie walki.

261. Otwarcie i prowadzenie ognia.

Gdy zbliża się nieprzyjaciel, lub na alarm, pluton zajmuje stanowiska w stałej gotowości do otwarcia ognia. Przed otwarciem ognia należy wycofać czaty bojowe.

Ogień otwiera się i prowadzi w myśl zasad §256, Cz. I., z reguły na rozkaz dowódców drużyn. Jeżeli dowódca plutonu na rozkaz, lub z własnej inicjatywy chce zaskoczyć nieprzyjaciela przez nagłe otwarcie ognia całego plutonu, wydaje odpowiednie rozkazy.

W zwalczaniu szczególnie dogodnych celów na dalekim przedpolu pluton bierze udział na rozkaz dowódcy plutonu, gdy działanie ciężkich karabinów maszynowych i artylerji nie jest dostatecznie silne i skuteczne. Do tego działania dowódca plutonu może użyć zależnie od odległości i warunków, ognia zbiorowego całego plutonu, lub jego części, ewentualnie ognia ręcznych karabinów maszynowych i strzelców wyborowych. Ognia na dalekie odległości należy używać oględnie, by nie marnować amunicji i nie zdradzić przedwcześnie własnych stanowisk. Przy otwieraniu i prowadzeniu ognia w trudnych warunkach obserwacji, w ciemności, w mgłę dowódca plutonu powinien użyć całego swego wpływu, by uniknąć bezładnej strzelaniny i osiągnąć spokojny i opanowany ogień.

W toku walki dowódca plutonu wpływa na działanie ogniowe plutonu w myśl zasad podrozdziału 4 „Ogień”.

Dowódca plutonu musi tak działać, by wszelkie wysiłki nieprzyjaciela w celu dotarcia do odległości szturmowej złamać i nie dać sobie wydrzeć przewagi moralnej.

Troszczy się o punkty szczególnie zagrożone, by w tych miejscach wzbudzić jak największą zaciętość i upór, wpłynąć na spokojne i celowe prowadzenie ognia i dać tam skuteczne wsparcie przede wszystkim przy pomocy granatników. Na te miejsca musi zwrócić uwagę dowódcy kompanji i ciężkich broni.

262. Odparcie szturm.

Bezwzględna wola i zaciętość w uporze dowódcy plutonu ma rozstrzygający wpływ na zachowanie się strzelców i wytrwanie całego plutonu. Szturmowane bezpośrednio gniazda musi wesprzeć dowódca plutonu wszystkim co ma pod ręką, by ogniem i w walce wręcz zniszczyć nieprzyjaciela, docierającego do własnych stanowisk.

Dowódcy gniazd sąsiednich, nieszturmowanych bezpośrednio, muszą łamać i dusić wszelkie porywy na swoim przedpolu, by nie dopuścić do rozszerzenia fali szturmujących. W miarę możliwości winni wspierać sąsiadów, zwalczając szturmujących ogniem z własnych stanowisk.

W ostatniej chwili, gdy nieprzyjaciel wdziera się do pozycji, a umocnienia pozwalają na łatwe wydostanie się z okopów, dowódca plutonu podrywa wszystkich w najbliższym promieniu i rzuca wprzód na nieprzyjaciela, by go zniszczyć ostatecznie w walce wręcz.

263. Walka wewnątrz pozycji (§ 257, Cz. I).

Jeżeli nieprzyjaciel wtargnie gdziekolwiek w pozycje główną, należy go przykuć do ziemi ogniem ze wszystkich stron. Dowódca plutonu musi użyć całej energii i wszystkich sił, by powstrzymać dalsze wdzieranie się przeciwnika i ułatwić wkroczenie odwodom.

264. Zachowanie się w wypadku dłuższego trwania obrony.

W razie dłuższego trwania na stanowiskach do specjalnych obowiązków dowódcy plutonu należy utrzymanie w dobrym stanie i jak najlepszym porządku umocnień odcinka, broni, sprzętu, oporządzenia i amunicji. Osobiste zachowanie się dowódcy plutonu, współzycie z podwładnymi winno mieć na celu stałe oddziaływanie na nastrój strzelców, by wzmocnić hart i ducha wytrwania, oraz zachować wartości zaczepne strzelców. Biorąc udział w patrolach i wypadach, zarządzonych przez dowódców przełożonych, dowódca plutonu oddziaływa na podwładnych własnym przykładem.

Możliwość niespodziewanego napadu gazowego wymaga od dowódcy plutonu szczególnej czujności w tym kierunku i utrzymania właściwego pogotowia.

Pluton odwodowy.

265. Przygotowanie walki.

Pluton odwodowy organizuje się obronnie w terenie stosownie do rozkazów dowódcy kompanji. Udział ognia granatników i ewentualnie części ręcznych karabinów maszynowych plutonu odwodowego w zaporze głównej, ustala dowódca kompanji.

Na stanowiskach ogniowych dowódca plutonu pozostawia załogę bezpieczeństwa (część ręcznych karabinów maszynowych i strzelców), która w każdej chwili może otworzyć ogień dla powstrzymania włamującego się nieprzyjaciela. Resztę plutonu umieszcza w ukryciu do przeprowadzenia natychmiastowych przeciwuderzeń.

Dowódca plutonu odwodowego powinien swoje działanie przygotować; orjentować się stale w położeniu jednostek czołowych, znać dokładnie dojścia do nich, oraz cały teren, w którym przewiduje użycie tego oddziału.

266. Działanie.

Gdy nieprzyjaciel wtargnie w pozycje główną, załoga bezpieczeństwa i granatniki otwierają ogień, by przykuć nieprzyjaciela do ziemi. Dowódca plutonu natychmiast, nie czekając na rozkaz rusza do przeciwuderzenia najkrótszą drogą, śmiało i zdecydowanie, by uderzyć na nieprzyjaciela, nie dając mu czasu na usadowienie się w terenie. Ręczne karabiny maszynowe załogi bezpieczeństwa i granatniki wspierają ogniem przeciwuderzenie; gdy ręczne karabiny maszynowe nie mogą działać ogniem, ruszają do uderzenia razem z plutonem. Na rozkaz dowódcy plutonu musi być gotów do szybkiego wzmocnienia załogi bezpieczeństwa i obrony na miejscu.

C. Wycofanie się z walki

267. Sposób wycofania się.

Wycofanie się z walki może nastąpić tylko na rozkaz. Przeprowadza się je zawsze skrycie. Dowódca plutonu kieruje osobiście wycofaniem, regulując kolejne odchodzić w tył drużyn i osłonę wycofania ogniem przede wszystkim ręcznych karabinów maszynowych i granatników.

Wycofującym się drużynom wskazuje kierunek i sposób odejścia. Wycofujące się pierwsze części plutonu, zawsze gotowe do zwrócenia się frontem na nieprzyjaciela (do przeciwuderzenia lub działania ogniem), zbiera w tyle zastępcę dowódcy plutonu, utrzymując porządek i nie dopuszczając do bezwładnego odwrotu. Dowódca plutonu wycofuje się z ostatnią drużyną. W styczności z nieprzyjacielem pozostawia patrole z ręcznymi karabinami maszynowymi i dużą ilością amunicji, pod dowództwem energicznych podoficerów. Patrole te wycofują się na końcu, stosownie do rozkazów dowódcy plutonu.

W razie silnego naporu przeciwnika obowiązkiem dowódców oddziałów, znajdujących się najbliżej przeciwnika, jest umożliwić wycofanie się reszty przez prowadzenie walki na miejscu.

Dowódca plutonu i dowódcy drużyn muszą zwracać uwagę na strzelców załamanych duchowo i stłumić w zarodku wszelkie objawy paniki. Rannych należy wyprowadzić, lub wynieść z pola walki, nie dopuszczając do pozostawienia ich w ręku nieprzyjaciela.

Wycofanie w nocy przeprowadza się cicho i skrycie, by nieprzyjaciel nie mógł się zorientować.

D. Opóźnianie ogniowe.

268. Ugrupowanie plutonu.

Zadanie plutonu na stanowisku opóźniającym jest ściśle określone przez dowódcę kompanii.

Dowódca plutonu rozmieszcza pluton i broń przydzieloną na stanowisku wyznaczonym w ten sposób, by miał dogodne warunki wykonania ognia na całym przedpolu i na dalsze odległości, oraz odpowiednie odejście.

Przy rozmieszczaniu plutonu należy jak najlepiej wykorzystać odpowiedni teren; ze względu na szersze odcinki ugrupowanie będzie zazwyczaj luźniejsze, większe przerwy między gniazdami (grupkami strzelców), niż w obronie.

Ubezpieczenie i rozpoznanie na przedpolu i na skrzydłach w ramach rozkazów dowódcy kompanii organizuje przy pomocy patroli, wydzielonych z poszczególnych drużyn.

Dowódca plutonu pozostawia sobie część strzelców w ręku dla ułatwienia wycofania się plutonu w razie potrzeby.

Łączność z dowódcą kompanii utrzymuje się przy pomocy szybkich środków, i wzrokową.

269. Otwarcie ognia.

Ogień otwiera się już na największych odległościach, możliwych dla danej broni. Najskuteczniejsze są nagłe, gwałtowne i ześrodkowane napady ogniowe na cele duże i wrażliwe. Zależnie od rodzaju celów i odległości dowódca plutonu decyduje, czy je ostrzelać ogniem zbiorowym całego plutonu, skupionym ogniem ręcznych karabinów maszynowych, czy ogniem, prowadzonym przez poszczególnych dowódców drużyn na swoich kierunkach. W każdym wypadku należy wykorzystać strzelców wyborowych do zwalczania ważniejszych celów, ukazujących się na przedpolu (§ 104).

270. Wycofanie się.

Drogi odejścia dla poszczególnych drużyn i miejsce ponownego zebrania się plutonu muszą być wyznaczone z góry.

Moment oderwania się (opuszczenia stanowisk) ustala się na podstawie oceny warunków terenowych.

a) Im bardziej kryte i łatwe oderwanie się umożliwi teren, oraz im silniejsze przeszkody naturalne znajdują się przed pozycją, tem później można rozpocząć wycofywanie.

b) W terenie otwartym, np. gdy stanowiska opóźniające znajdują się na grzbiecie wzniesienia, należy wycofanie rozpocząć tak wcześnie, by zdążyć skryć się za najbliższą zasłoną terenową, zanim oddziały przeciwnika osiągną grzbiet wzniesienia.

Szyki stosuje się zależnie od terenu i stopnia zagrożenia ogniem przeciwnika.

W wypadku działania kawalerji i broni pancernej przeciwnika należy wykorzystać zasłony terenowe, by uniknąć zaskoczeń.

Wycofanie przeprowadza się w myśl zasad podrozdziału C, pod osłoną patroli z ręcznymi karabinami maszynowymi. Szczególną uwagę należy zwrócić na ubezpieczenie skrzydeł. W razie potrzeby dowódca plutonu powinien ułatwić wycofanie się rozwiniętych w linii ogniowej drużyn przy pomocy grup strzelców, pozostawionych w tyle.

Dowódca plutonu troszczyć się musi o ciężki sprzęt ogniowy i w razie potrzeby zapewnić mu pomoc przy przenoszeniu.

W terenie pokrytym korzystniejsze jest działanie z zasadzki.

Zasadzka.

271. Wykonanie zasadzki.

Zasadzki stosuje się w działaniach rozpoznawczych (branie jeńca), lub w opóźnianiu, w terenie pokrytym, nie dającym dalekich ostrzałów, a ułatwiającym podejścia. Działania z zasadzki, wykonywane nawet przez drobne oddziały, mogą być bardzo skuteczne; w korzystnych warunkach zaskoczenia drobne oddziały mogą znieść zupełnie nawet silniejsze oddziały przeciwnika, lub zadać im krwawe straty, wzniecić w nich popłoch i demoralizację, a przez to zahamować ich rozpęd w działaniu.

Działanie z zasadzki polega na uderzeniu, nagłym napadzie ogniowym z bliskiej odległości, lub na napadzie ogniowym, połączonym z uderzeniem. Najlepiej nadają się w tym celu miejsca pozwalające na działanie skryte, w pobliżu ciałnin, lub trudnych do przebycia przeszkód.

Działania z zasadzki nie podlegają żadnym schematom. Ich wynik zależy przede wszystkim od pomysowości, inicjatywy, zmysłu bojowego i zdecydowania dowódców. Rezultaty działania z zasadzek mogą być większe, gdy dowódcy i strzelcy dokładnie znają teren i lepiej są do tych zadań przygotowani. Powodzenie działania z zasadzki opiera się na *uzyskaniu zaskoczenia*, oraz na śmiałości i zdecydowanym *wykorzystaniu osiągniętego zaskoczenia*.

Aby uzyskać zaskoczenie, trzeba ukryć siły swego oddziału w szczególności przed wysuniętymi elementami ubezpieczeń przeciwnika, zwłaszcza bocznych. Wybór odpowiedniej chwili rozpoczęcia działania dowódca zapewnia sobie przez obserwację; natychmiastowość działania – przez ustalenie sprawnej łączności przy użyciu najszybszych środków (znaki, sygnały).

Gdy prowadzi się uderzenie z zasadzki, musi ono być gwałtowne i krótkie, by zniszczyć napotkany oddział przeciwnika zanim nadejdzie mu pomoc.

Wycofanie należy ustalić z góry; w razie potrzeby ubezpieczyć sobie drogi odwrotu.

6. Rozpoznanie i ubezpieczenie.

A. Pluton na rozpoznaniu.

272. Zadania i wyposażenie.

Pluton, wysłany na rozpoznanie, otrzymuje zadanie, kierunek, ewentualnie kolejne cele do osiągnięcia. Pluton wzmacnia się wtedy konnymi i kolarzami, ewentualnie ciężkimi karabinami maszynowymi. Gdy niema konnych można kilku strzelców wsadzić na konie zdobyczne (zarekwirowane).

273. Sposób działania.

Dowódca plutonu, wysłanego na rozpoznanie, ma pełną swobodę w doborze sposobów działania, do osiągnięcia nakazanego celu, stosując się do zasad, podanych w podrozdziale „Patrol” rozdziału B.

a) W posuwaniu się pluton ubezpiecza się małymi patrolami, które działają jak szperacze. Dowódca plutonu musi dostosować szyk do terenu, mając na względzie ukrycie swych poruszeń i stałą gotowość do walki w razie nagłego zetknięcia się z przeciwnikiem, co wymaga zachowania sobie małego odwodu z bronią maszynową.

Dowódca plutonu rozpoznaje przeciwnika przez obserwację, przy pomocy patroli i przez walkę.

W rozpoznaniu przy pomocy patroli, pluton stanowi dla nich oparcie. Wysłanym patrolom należy dać dokładne zadania. Bardzo skuteczne może być skierowanie drobnych patroli na skrzydła przeciwnika lub jego tyły.

b) Dowódca plutonu musi pamiętać, że jedynym jego celem jest rozpoznanie i do właściwego celu rozpoznania powinien dotrzeć pomimo przeszkód, spotykanych w drodze.

Nieprzyjaciela, spotkanego w drodze, omija lub niszczy, gdy to jest możliwe, nie wnikając się w walkę, gdy nie jest do tego zmuszony, lub rozpoznanie bezpośrednio tego nie wymaga.

Zależnie od sił przeciwnika, którego ma rozpoznać i położenia, pluton może zdobyć potrzebne wiadomości przez natarcie, stawienie przejściowego oporu przez pewien czas, oraz w walce opóźniającej, pamiętając, że dla plutonu rozpoznawczego walka jest środkiem, a nie celem działania.

W każdym wypadku działania przez walkę, dowódca plutonu zachowywać sobie musi możliwość oderwania plutonu od przeciwnika.

c) Po wykonaniu zadania i zerwaniu styczności z przeciwnikiem, pluton wraca zazwyczaj inną drogą, niż tą, którą szedł na rozpoznanie.

B. Szpica.

274. Posuwanie się.

Szpica spełnia zadanie tylko przez walkę. Rola jej polega na zdecydowanym ruchu i parciu wprzód bez zwłoki i bez straty czasu na rozpoznanie. Zawsze gotowa do boju, posuwa się w szyku, dostosowanym do terenu, w kierunku wyznaczonym, ściśle po wyznaczonej drodze.

Ruch szpicy musi być ciągły i równy. Dowódca musi ciągle pamiętać, by ubezpieczyć przed zaskoczeniem oddziały za nim idące, z drugiej strony, by przez przewlekłe przetrząsanie każdego punktu w terenie, nie hamować płynnego ruchu kolumny.

275. Ubezpieczenie.

Dla ubezpieczenia szpicy wysuwa się wprzód i na boki do najbliższych zasłon szperaczy. Ilość ich zależy od rodzaju zasłon przed szpicą, lub na jej bokach, z których może grozić zaskoczenie. W nocy, we mgle, w dymie, w lesie lub dla przetrząśnięcia zasłon większych rozmiarów, trzeba zwiększyć ilość szperaczy. Teren silnie pokryty szpica przechodzi z linią szperaczy na przedzie i na bokach.

Konnych należy rzucić na boki i ewentualnie wprzód, na dalsze punkty zamykające horyzont, z których może grozić zaskoczenie.

Gdy niema konnych i patroli na przedzie, szpica nie czeka na dojście szperaczy do punktów, zamykających horyzont, lecz posuwa się za nimi w szyku luźnym, aby w razie zaskoczenia ogniem nie ponieść zbyt wielkich strat. Szyk powinien być tem luźniejszy im groźba zaskoczenia większa.

276. Łączność.

Łączność wtył utrzymuje się przy pomocy znaków (sygnałów) i przez łączników.

Gdy kolumna staje, szpica powinna osiągnąć dogodny punkt obserwacyjny i dla stawienia oporu, gdzie zatrzymuje się działając jak placówka.

277. Zachowanie się wobec przeciwnika.

O dostrzeżeniu przeciwnika należy natychmiast meldować. W szczególności szybkimi środkami należy alarmować oddział ubezpieczony w razie stwierdzenia gazów, lub broni pancernej przeciwnika.

Dowódca szpicy naciera bez zwłoki na każdy opór na osi marszu, wprowadzając do walki wszelkie swe siły.

C. Placówka.

Na placówce pluton działa w myśl zasad podrozdziału „Placówka” w rozdziale B.

7. Marsz i postój.

W marszu i na postojach dowódca plutonu działa w myśl podrozdziału 7, rozdziału B.

ROZDZIAŁ E.

KOMPANJA.

1. Postanowienia ogólne.

278. Charakterystyka kompanji.

Kompanja jest podstawową jednostką wychowania i wyszkolenia piechoty. Wspólnota warunków życia i pracy tworzy z niej zwartą całość, wychowaną w jednym duchu. Kośćcem kompanji jest dzielna, obowiązkowa i zgrana kadra dowódców.

279. Skład kompanji.

Kompanja strzelecka składa się z:

- dowódcy kompanji,
- poczty dowódcy kompanji i drużyny administracyjnej,
- trzech plutonów.

Kompanja, jako całość winna posiadać znamię indywidualności swego dowódcy, który jest bezpośrednim twórcą, najwyższej wartości wojskowej – ducha piechoty. Dowódca kompanji musi dbać o utrzymanie ducha zaczepnego strzelców, dobry nastrój i ich fizyczne zalety.

280. Dowódca kompanji.

- a) Dowódca kompanji jest odpowiedzialny za wartość bojową i karność swego oddziału. Dowódca kompanji wychowuje każdego strzelca na pełnowartościowego żołnierza – obywatela, który w walce i służbie nie zawiedzie, nawet, gdy będzie pozostawiony samemu sobie.
- b) Dowódca kompanji wydaje rozkazy zasadniczo ustnie. Pisemne rozkazy wysyła tylko wtedy, gdy ustne ich przekazanie jest niemożliwe, lub niewskazane. Ustne rozkazy muszą być odbiorców powtórzone. Ważniejsze zarządzenia, oraz czas ich wydania należy notować.
- c) Przy każdym działaniu dowódca kompanji zapewnić sobie musi :
  - obserwację własnej kompanji,
  - obserwację nieprzyjaciela i pola walki,
  - łączność z dowódcą bataljonu, broniąmi wspierającymi i sąsiadami,
  - ubezpieczenie, w warunkach nasuwających możliwość zaskoczenia, szczególnie ze skrzydła,
  - rozpoznanie dla zdobycia jak najwięcej danych o przeciwniku i terenie.
- d) Dowódca kompanji musi zachować bezpośredni wpływ na działanie plutonów i broni przydzielonych, zespalać ich wysiłki do wspólnego celu we współpracy z broniąmi wspierającymi i sąsiadami.
- e) W szczególności troszczyć się musi o :
  - zachowanie kierunku działania i celowe wykorzystanie terenu,
  - kierowanie ogniem broni przydzielonych, celowe wykorzystanie ognia broni wspierających,
  - obronę przeciwlotniczą, przeciwgazową i przeciwpancerną.
- f) Do obowiązków dowódcy kompanji należy również:
  - organizowanie zaopatrzenia w amunicję i żywność,
  - kierowanie taborem,
  - organizowanie wnoszenia rannych, oraz utrzymanie broni, oporządzenia i wyposażenia w jak najlepszym stanie.

281. Sierżant-szef.

Sierżant-szef jest bezpośrednim pomocnikiem dowódcy kompanji w sprawach administracyjnych, gospodarczych i w służbie wewnętrznej. Jest on dowódcą poczty dowódcy, oraz drużyny administracyjnej.

W czasie walki znajduje się przy kompanji.

W szczególności jego obowiązkiem jest kierowanie zaopatrzeniem kompanji w amunicję stosowanie do rozkazów dowódcy kompanji, oraz troska o broń.

282. Podoficer gospodarczy.

Podoficer gospodarczy prowadzi służbę gospodarczą i administracyjną.

W czasie walki znajduje się zazwyczaj przy taborze bojowym. Ambicją podoficera gospodarczego winno być dostarczenie kompanji żywności gorącej i zawsze na czas.

283. Podoficer broni.

Podoficer broni troszczy się o broń, amunicję i sprzęt gazowy kompanji, a w walce kieruje działaniem punktu amunicyjnego kompanji.

284. Poczta dowódcy kompanji.

Poczta dowódcy kompanji służy do pomocy dowódcy kompanji przy zapewnieniu stałej obserwacji i łączności.

Przydzielonego patrolu telefonicznego używa dowódca kompanji w pierwszym rzędzie do połączeń z dowódcą bataljonu. Patrolu sanitarnego używa się do pierwszej pomocy rannym i ewakuacji ich z pola walki.

2. Musztra zwarta.

285. Szyki.

a) Zasadniczym szykiem zbiórki kompanji jest rozwinięty (ryc. 24) ; w razie potrzeby można również zastosować jako szyk zbiórki kolumnę plutonową (ryc. 25), względnie kolumnę czwórkową (dwójkową).

b) Szykiem marszowym kompanji jest kolumna czwórkowa (ryc. 26). Wyjątkowo, w szczególnych warunkach, może kompanja maszerować w kolumnie dwójkowej, którą się sprawnia według zasad § 220.

c) Sposób wykonania zbiórki kompanji zależy od tego, czy zbiórka ma na celu organizowanie kompanji, czy zebranie kompanji już zorganizowanej.

d) Dla zorganizowania kompanji dowódca, organizujący ją, wydaje rozkaz: „*Plutonami – zbiórka*”. Plutony uszykowane według postanowień § 219 ustawiają się obok siebie w dwuszeregu, w kolejności swych numerów porządkowych. Poczta dowódcy na lewo od 3-go plutonu.

Na rozkaz „*Plutonami – raport*” dowódca plutonów (względnie zastępcy dowódców plutonów) oraz dowódca poczty dowódcy kompanji*)

*) *Uwaga: Jeżeli oprócz poczty występuje drużyna administracyjna, wówczas na lewo obok poczty, a raport składa sierżant-szef.*

występują 3 kroki wprzód, robią zwrot w lewo, komenderują „*Baczność*” i udają się do dowódcy tak, aby wszyscy stanęli przed nim w szeregu jednocześnie i w kolejności numerów swych plutonów ; dowódca poczty dowódcy, jako ostatni na lewym skrzydle; poczem wszyscy jednocześnie oddają honory.

Dowódca komenderuje całości „*Na moją komendę – spoczni*” i odbiera raport od dowódców plutonów i dowódcy poczty dowódcy, poczem nakazuje im powrót na miejsca.

Odpowiednio do stanu liczebnego kompanji zarządza dowódca potrzebne ewentualnie wyrównanie stanów w plutonach.

e) Zorganizowania kompanja wykonywa zbiórkę na rozkaz „*W rozwiniętym – zbiórka*”. Na ten rozkaz dowódca pierwszej drużyny pierwszego plutonu staje pięć kroków za dowódcą kompanji, reszta plutonu ustawia się według niego w myśl postanowień § 217. Pozostałe plutony na lewo od pierwszego, w kolejności swych numerów porządkowych. Poczta dowódcy za lewym skrzydłem 3-go plutonu. Dowódcy na prawym skrzydle swych plutonów (ryc. 24).

Jeśli niema dowódców plutonów, miejsca ich zajmują zastępcy dowódców plutonów.

Z chwilą sformowania szyku, jeśli dowódca zamierza prowadzić ćwiczenia kompanją, udaje się na swe miejsce, 20 kroków przed środkiem kompanji.

f) Zbiórkę w kolumnie plutonowej wykonywa się na rozkaz „*W kolumnie plutonowej – zbiórka*”. Ustawienie kompanji, jak na ryc. 25, uskutecznia się na pierwszy pluton, którego pierwszy drużynowy, jako kierunkowy, staje o 5 kroków za dowódcą kompanji.

Odległość między plutonami 10 kroków, licząc od linii obcasów pierwszego szeregu poprzedniego plutonu do linii obcasów pierwszego szeregu następnego plutonu. Poczёт dowódcy za lewem skrzydłem 3-go plutonu w odległości 2-ch kroków.

286. Sprawianie szyków.

a) Przejście z szyku rozwiniętego w kolumnę czwórkową następuje na komendę „*W czwórki w prawo – zwrot*”. Powrót z kolumny czwórkowej do szyku rozwiniętego - na komendę „*W dwuszereg w lewo – front*”.

Przy sprawianiu dwuszeregu z czwórek i odwrotnie dowódcy plutonów udają się na swe regulaminowe miejsca bezpośrednio po sprawieniu nowego szyku, przechodząc przed czołem pierwszej czwórki swego plutonu, względnie obok prawoskrzydłowej rotacji swego plutonu. W marszu w kolumnie czwórkowej między tyłem poprzedniego plutonu, a czołem następnego ma być zachowana odległość 2-ch kroków.

b) Przejście z szyku rozwiniętego w kolumnę plutonową następuje na rozkaz „*Kolumna plutonowa na pierwszy (drugi, trzeci) – pluton*”. Dowódcy plutonów wydają komendy do sprawienia czwórek i prowadzą swe plutony najkrótszą drogą na ich miejsca, poczem nakazują przybranie frontu i postawy według plutonu, na który nakazano sprawienie szyku.

c) Szyk rozwinięty z kolumny plutonowej sprawia się na rozkaz „*Rozwinięty wprzód na lewo (wprzód na prawo)*”. Dowódcy plutonów wydają komendy do sprawienia czwórek i prowadzi swe plutony na ich miejsce, poczem nakazują przybranie frontu i postawy według plutonu czołowego (który stał w miejscu). Kolumnę plutonową z rozwiniętego, oraz rozwinięty z kolumny plutonowej sprawia się zasadniczo na pierwszy (prawoskrzydłowy, czołowy) pluton.

d) Z kolumny czwórkowej w marszu sprawia się kolumnę w bok, zasadniczo w lewo, na rozkaz „*Kolumna plutonowa – w lewo*”. Dowódca plutonu czołowego wydaje niezwłocznie komendę „*W dwuszereg w lewo – front*”, którą powtarzają następnie dowódcy plutonów, gdy czoło ich plutonu dojdzie na wysokość prawego skrzydła poprzedniego plutonu. Zatrzymanie następuje na komendę dowódcy kompanji „*(Pierwszy) pluton – stój*”, którą powtarzają następni dowódcy plutonów po dojsciu na przepisana odległość od poprzedniego.

e) do sprawienia kolumny czwórkowej z kolumny plutonowej, wydaje dowódca kompanji komendę „*W czwórki w prawo – zwrot*”, a następnie rozkaz „*Kolumna czwórkowa na pierwszy (drugi, trzeci) – pluton*”. Na ten rozkaz dowódcy plutonów prowadzą swe plutony najkrótszą drogą na przepisane miejsce.

Sprawienie tego szyku można też uskutecznić z jednoczesnem ruszeniem kompanji z miejsca; w tym wypadku dowódca kompanji po wydaniu rozkazu sprawienia szyku, podaje komendę „*Kompanja – marsz*”, na którą pierwszy (czołowy) pluton rusza z miejsca.

f) Po sprawieniu szyku – jeśli pluton, na który sprawiano szyk, nie stał w postawie swobodnej, to komendy „*Do nogi – broń*”, „*Spocznij*” podaje dowódca kompanji, w przeciwnym wypadku komendy te podają dowódcy plutonów po przyprowadzeniu swych plutonów na regulaminowe miejsca.

Przy zmianach szyków dowódca pocztu dowódcy prowadzi poczёт na przepisane miejsce po najkrótszej drodze.

Biedki dla lekkich karabinów maszynowych stają w rozwiniętym i kolumnie plutonowej o 3 kroki za środkiem swych plutonów, na prawo od zastępcy dowódcy plutonu, w odstępnie jednego kroku, a w kolumnie czwórkowej 3 kroki za ostatnią czwórką kompanji i w odległości 3-ch kroków między sobą.

Jeżeli dowódca kompanji nie występuje konno, to konia jego trzyma ordynans: w rozwiniętym o 3 kroki za prawem skrzydłem pierwszego plutonu, w kolumnie plutonowej o 3 kroki za prawem skrzydłem ostatniego plutonu, w kolumnie czwórkowej o 3 kroki za ostatnią czwórką kompanji (z lewej strony pierwszej biedki lekkiego karabina maszynowego).

287. Kierunkowy.

We wszystkich szykach kompanji kierunkowym jest dowódca pierwszej drużyny pierwszego plutonu (prawoskrzydłowego, czołowego). Plutonem kierunkowym kompanji jest pierwszy pluton (prawoskrzydłowy, czołowy), według niego ustawiają się względnie maszerują pozostałe plutony kompanji.

288. Miejsce dowódcy kompanji.

W kompanji występującej samodzielnie, względnie w związku bataljonowym, przed odebraniem raportu i objęciem komendy przez dowódcę bataljonu, dowódca kompanji stoi: w szyku rozwiniętym i w kolumnie plutonowej o 5 kroków przed prawem skrzydłem kompanji, w tym samym froncie, co kompanja. W kolumnie czwórkowej stoi (maszeruje) dowódca kompanji zawsze o 5 kroków przed drużynowym pierwszej drużyny plutonu czołowego.

Przy prowadzeniu ćwiczeń całą kompanją, występującą samodzielnie, dowódca stoi o 20 kroków przed środkiem kompanji.

W związku bataljonowym, po objęciu komendy przez dowódcę bataljonu, dowódca kompanji stoi w rozwiniętym i kolumnie plutonowej – na prawem skrzydle swego plutonu (prawoskrzydłowego, czołowego).

W wypadku, gdy dowódca bataljonu dowodzi rozkazami, dowódca kompanji, do wydania komendy w dwuszeregu, występuje 5 kroków wprzód z jednoczesnym zwrotem w lewo, w kolumnie czwórkowej w miejscu przed wydaniem komendy wykonywa wtył zwrot, w marszu zwraca głowę w lewo.

Po wydaniu komendy dowódca kompanji wraca na swe miejsce w szyku i przyjmuje postawę, jak kompanja, stosując się odnośnie oddawania honorów do postanowień § 52.

289. Kompanja honorowa.

Kompanja honorowa występuje w składzie 3-ch plutonów z poczetem chorągwanym i orkiestrą bez pocztu dowódcy. Uzbrojenie jednolite w karabiny (karabinki). Plutony w składzie 3-ch, ewentualnie 2-ch drużyn o pełnych czwórkach.

Poczet chorągwanym składa się z oficera najniższego stopniem, z chorążego, ewentualnie starszego sierżanta, niosącego chorągiew, oraz z 2-ch podoficerów chorągwanym w stopniu sierżanta.

Kompanja chorągwaniana ustawia się zasadniczo w rozwiniętym. Poczet chorągwanym na prawo od dowódcy pierwszego plutonu ustawiony, jak na ryc. 27. Dowódca kompanji, pieszo, ewentualnie konno, na prawo od chorążego. Orkiestra w odstepie 5-ciu kroków od dowódcy kompanji na wysokości drugiego szeregu kompanji.

W marszu poczet chorągwanym tworzy pierwszą czwórkę (ryc. 28). Dowódca kompanji o 5 kroków przed chorągwią. Orkiestra 10 kroków przed dowódcą kompanji.

Kompanja honorowa oddaje honory jak każdy oddział zwarty (§ 128). Defiladę wykonywa według postanowień części X, Regulaminu służby wewnętrznej.

290. Przyprowadzenie i odprowadzenie chorągwi.

Celem przyprowadzenia chorągwi wysyła się kompanję chorągwanianą z orkiestrą. Jest to kompanja strzelecka, która zachowuje się według przepisów dla kompanji honorowej.

Poczet chorągwanian udaje się osobno do pomieszczenia chorągwi i oczekuje tam przybycia kompanji chorągwanianej.

Przybywszy przed budynek, w którym się znajduje chorągiew, kompanja chorągwaniana ustawia się frontem do niego w rozwiniętym, prawem skrzydłem naprzeciw wejścia do budynku.

Gdy poczet chorągwanian wychodzi z chorągwią, dowódca kompanji komenderuje „*Prezentuj broń*” – „*Na prawo – patrz*”, orkiestra gra hymn narodowy. Poczet chorągwanian wstępuje na swoje miejsce, poczem dowódca kompanji komenderuje „*Bacność*” – „*Na ramię - broń*”, a następnie odmarsz. Orkiestra gra przepisany marsz.

Przy odprowadzeniu chorągwi, skoro kompanja zbliża się do miejsca pomieszczenia chorągwi, orkiestra gra przepisany marsz.

Kompanja ustawia się przed budynkiem w rozwiniętym, prawem skrzydłem naprzeciw wejścia.

Dowódca kompanji komenderuje „*Prezentuj – broń*” – „*Na prawo – patrz*”, orkiestra gra hymn narodowy, poczet chorągwanian udaje się do budynku i składa chorągiew; po powrocie wstępuje na swoje miejsce, poczem kompanja odmaszerowuje.

Gdy oddziały są ustawione podczas parady w bezpośrednim sąsiedztwie pomieszczenia chorągwi, nie wysyła się kompanji chorągwanianej. Poczet chorągwanian udaje się w nakazany czasie sam do budynku, gdzie się mieści chorągiew.

W chwili, gdy poczet chorągwiany wychodzi z chorągwią, oddziały oddają honory na komendę „*Prezentuj – broń*” – „*Na prawo (lewo) – patrz*”, orkiestra gra hymn narodowy, poczem poczet chorągwiany wstępuje na przepisane miejsce.

W polu przyprowadza i odprowadza chorągiew w sposób uproszczony zazwyczaj sam poczet chorągwiany, bez orkiestry.

291. Uwaga.

Wszelkie ćwiczenia zwarte, względnie poruszenia, lub wystąpienia kompanji, nie objęte postanowieniami niniejszego rozdziału, wykonywa się według zasad podanych w poprzednich rozdziałach.

3. Szyki luźne.

292. Technika szyków.

Kompanja ćwiczy się w opanowaniu różnych form szyków luźnych według zasad, podanych dla plutonu w podrozdziale 3, rozdziału D, zwracając szczególnie uwagę na szybkość rozwijania, oraz dostosowanie ugrupowania i jego zmian do terenu.

Kompanja rozwija się wszerz i w głąb plutonami, które zkolei, w miarę potrzeby, rozwijają się, względnie rozsypują w myśl zasad, podanych w podrozdziale 3 rozdziału D.

W rozkazie do rozwinięcia dowódca kompanji wyznacza kierunek i pluton kierunkowy, oraz określa ugrupowanie kompanji. W razie potrzeby wskazuje miejsce dla pocztu, broni przydzielonych, oraz wozów i biedek.

Niezbędną część pocztu dowódca kompanji ma zawsze przy sobie.

Dowódcy plutonów na rozkaz do rozwinięcia prowadzą swe plutony na miejsca wyznaczone w ugrupowaniu kompanji i regulują dalszy ruch swych plutonów, stosowanie do wskazówek dowódcy kompanji, względnie w braku ich, samodzielnie. W toku posuwania stosują się do plutonu kierunkowego.

Poczet musi się tak zachować, by się nie wyróżniał od reszty kompanji.

4. Walka.

A. Natarcie.

Ruch w ogniu dalekim.

293. Wykonanie ruchu.

Dopóki kompania posuwa się w szyku marszowym bataljonu, rola dowódcy kompanji ogranicza się do przewidywania zarządzeń na wypadek napadu lotniczego, lub dalekiego ognia artylerji. W terenie pokrytym dowódca kompanji dbać musi o bezpośrednie ubezpieczenie boków (§ 176, Cz. I).

a) Z chwilą rozwinięcia bataljonu, dowódca kompanji, otrzymując zadanie (kierunek marszu), zapewnić musi ubezpieczenie i rozpoznanie w ramach rozkazu dowódcy bataljonu oraz łączność ze swym przełożonym. Dalszy ruch kompanji reguluje stosownie do terenu i stopnia zagrożenia przez nieprzyjaciela, by jak najmniej narazić swój oddział na straty, a z chwilą spotkania z przeciwnikiem być gotowym do natychmiastowego wszczęcia walki.

Ubezpieczenie i rozpoznanie wysyła w myśl zasad § 208, Cz. I. W dzień konieczne jest wysyłanie co najmniej jednej drużyny wprzód i jednej na otwarte skrzydło. W nocy według zasad § 304. Łączność z dowódcą bataljonu musi utrzymywać; oprócz tego wysyła łącznika do dowódcy bataljonu.

Służbę obserwacyjno-alarmową (przeciwlotniczą, przeciwgazową i przeciwpancerną) pełni obserwator dowódcy kompanji. Do zwalczania samolotów musi być gotów jeden ręczny karabin maszynowy.

Dowódca kompanji z częścią pocztu wysuwa się naprzód, by z dogodnych punktów jak najszybciej orjentować się w terenie i powziąć na czas decyzję co do sposobu wykonania dalszego ruchu.

Gdy kompanja oddala się od taborów, należy wydać zarządzenia dla wozu amunicyjnego, biedek i kuchni polowej.

b) Dopóki to jest możliwe, kompanja zachowuje szyk marszowy; pod groźbą ognia przeciwnika

należy przyjąć szyk luźny (§ 292). Ugrupowanie w szyku luźnym dowódca kompanji reguluje odpowiednio do zadania, położenia bojowego, terenu i położenia w stosunku do oddziałów własnych. W toku posuwania się szyk kompanji zmienia się zależnie od terenu i położenia..
Poza tem stosuje się zasady podane w § 207, Cz. I.

Natarcie do chwili szturmu.

294. Ogólnie.

Kompania rozsypuje się do natarcia z szyku luźnego, lub z kolumny, względnie rusza do natarcia z podstawy wyjściowej.

Dla powzięcia celowej decyzji dowódca kompanji powinien w czasie rozwijania się, albo na podstawie wyjściowej, zorjentować się w terenie natarcia i choć ogólnikowo rozpatrzyć rozmieszczenie nieprzyjaciela. Część wiadomości o przeciwniku może otrzymać od dowódcy bataljonu; część zaś musi sam sobie zdobyć przy pomocy obserwacji i rozpoznania bojowego.

295. Rozkaz.

Wszczęcie walki następuje na podstawie rozkazu dowódcy kompanji, który musi być prosty i tem krótszy, im mniej czasu.

Najprostszy rozkaz polega na wskazaniu w terenie kierunku (przedmiotu) natarcia kompanji, zarządzeniu ugrupowania kompanji i podania zadania dla broni przydzielonych.

Gdy jest czas, należy:

- jak najzwieżlej zorjentować dowódców podwładnych w zadaniu kompanji i w położeniu,
- wskazać w terenie kierunki natarcia plutonom,
- zorjentować dowódców podwładnych w działaniu sąsiadów i broni wspierających,
- ustalić sposób utrzymania łączności, miejsce pobytu dowódcy,
- uregulować uzupełnianie amunicji.

W natarciu z podstawy wyjściowej trzeba podać czas j sygnał (znak) do wyruszenia z podstawy.

296. Ugrupowanie (§ 200, Cz. I).

Ilość plutonów wysuniętych do pierwszej linii ogniowej kompanji zależy od charakteru walki, szerokości frontu i położenia.

W walce straży przedniej dowódca kompanji rozwija odrazu wszystkie swoje siły; poza tern zawsze pozostawia sobie odwód, zwłaszcza gdy działa w większem odosobnieniu, lub na skrzydle (§ 214, Cz. I.). Ciężkie bronie przydzielone ruszają, razem z natarciem kompanji.

Wsparcie ogniowe wzmacnia się przez użycie granatników plutonu odwodowego,

297. Miejsce pobytu dowódcy, łączność, obserwacja.

a) Dowódca kompanji znajduje się tam, skąd może najlepiej widzieć teren natarcia i osobiście kierować walką przy dobrej łączności z broniąmi wspierającymi.

b) łączność z dowódcą bataljonu utrzymuje się przy pomocy telefonu, sygnalistów i gońców.

Łączność z artylerją - przez obserwatora wysuniętego, lub dowódcę bataljonu.

c) Stałą obserwację organizuje się przez wystawienie posterunku obserwacyjnego w pobliżu miejsca pobytu dowódcy, podanie zadania obserwatorowi i zapewnienie z nim szybkiej łączności.

298. Uzupełnienie amunicji.

Uzupełnienie amunicji organizuje się w myśl zasad § 344, Cz. I.

299. Przygotowanie przejść przez druty.

Przygotowanie przejść przez druty odbywa się stosownie do rozkazów przełożonych w myśl zasad § 204, Cz. I. Dowódca kompanji musi przebywanie przeszkód odpowiednio zorganizować i wyposażyć czołowe plutony w środki do poszerzania wyrw.

300. Natarcie z kolumny.

Wszczęcie walki z kolumny musi być przeprowadzone szybko i zdecydowanie. Opór nieprzyjaciela należy łamać niezwłocznie. Wymaga to od dowódcy natychmiastowej, śmiałej i prostej decyzji, opartej często jedynie na zadaniu i ocenie terenu z rzutu oka.

Rozwinięcie (rozsypanie) kompanji musi nastąpić szybko na podstawie krótkiego rozkazu (znaku).

Szczególnie ważne jest szybkie wsparcie działania ogniem broni przydzielonych.

Biedki i wóz amunicyjny pod rozkazami podoficera broni ciągną za kompanją w teren.

301. Natarcie z podstawy wyjściowej.

Zajęcie podstawy wyjściowej przeprowadza się skrycie i szybko, by się nie zdradzić przed nieprzyjacielem. Dowódca kompanji rozmieszcza swój oddział nawprost przedmiotu natarcia.

Należy sobie zapewnić obserwację przedpola i ubezpieczenie, oraz utrzymanie podstawy wyjściowej na wypadek natarcia nieprzyjaciela.

Ruszenie z podstawy wyjściowej następuje na znak (sygnał) ustalony i szybko, by zaskoczyć nieprzyjaciela i oddalić się jak najbardziej od podstawy, zanim nieprzyjaciel się zorjentuje.

302. Postępowanie w toku natarcia.

a) Samo natarcie bez względu na to, czy kompanja rozwija się z szyku luźnego, czy z kolumny, czy też rusza z podstawy wyjściowej, prowadzi się w zasadzie jednakowo.

Dowódca kompanji prowadzi osobiście walkę jednocząc wysiłki plutonów i broni przydzielonych, wpływając bezpośrednio na działanie broni wspierających i kierując ruchem odwodu.

Musi on dążyć każdorazowo do wyczuwania i oceny oporu i nadawania natarciu odpowiedniej siły i tempa.

b) Na ujawniające się w toku walki opory i ciężkie karabiny maszynowe, strzelające ogniem bocznym, które najbardziej przeszkadzają ruchowi, kieruje ogień ciężkich broni i granatników odwodowych; w razie potrzeby wskazuje je artylerji. W meldunku do dowódcy bataljonu określa cele dla artylerji bezpośrednio przez wysuniętego obserwatora, lub przy pomocy znaków umówionych, np. granatów dymnych z granatników odwodowych.

c) Niezależnie od tego, czy kompanja naciera równomiernie na całym froncie, czy też zgóry skupia większy wysiłek w jednym kierunku, dowódca kompanji pilnie obserwuje, by dostosować swoje działanie do zmieniającego się w toku walki położenia i jak najwcześniej wykryć słabe miejsca w ugrupowaniu przeciwnika. Na te miejsca kieruje cały wysiłek ogniowy i przesuwa w tym kierunku odwód. Miejsce to wskazuje również dowódcy bataljonu, ciężkim broniom i artylerji, by uzyskać jak najsilniejsze obezwładnienie przeciwnika, celem przygotowania wyłomu. Sam dowódca kompanji znaleźć się powinien w głównym ognisku walki.

d) Najczęściej w tym okresie część ciężkiej broni przechodzi pod rozkazy dowódcy kompanji; w trudnych warunkach łączności dowódca kompanji z własnej inicjatywy podporządkowuje sobie najbliższą jednostkę ciężkich karabinów maszynowych dla wsparcia dalszych wysiłków kompanji, zwłaszcza po wdarciu się na stanowiska nieprzyjaciela.

e) Działanie gazem i napad lotników nieprzyjaciela nie może odwieść kompanji od wykonania jej zadania.

f) W toku walki dowódca kompanji stale orientuje się w zapasach amunicji, w szczególności dla ręcznych karabinów maszynowych i granatników, przesuując punkt amunicyjny kompanji za walczącymi plutonami, troszcząc się o odnawianie w nim zapasów z wozów amunicyjnych bataljonu.

303. Współpraca z czołgami.

Wyruszenie do natarcia w łączności z czołgami regulują rozkazy przełożonych. Współdziałanie w toku natarcia odbywa się w myśl zasad § 112, Cz. I, na podstawie bezpośredniego porozumienia dowódcy kompanji z dowódcą jednostki czołgów.

304. Natarcie w nocy.

Natarcie w nocy należy starannie przygotować. Dowódca kompanji troszczy się w szczególności o zapewnienie utrzymania kierunku i łączności, oraz zachowanie ciszy. Wykonanie natarcia odbywa się w myśl zasad § 282, Cz. I. i stosownie do rozkazów dowódcy bataljonu.

Szturm.

305. Przygotowanie i wykonanie szturm.

Szturm przeprowadza się wszędzie tam, gdzie są dogodne warunki. Często w obrębie kompanji znajdują wypadki niejednolitego i niejednoczesnego ruszenia do szturm.

Dowódca kompanji powinien znaleźć się w pobliżu miejsca, najbardziej dojrzałego do szturm z odwodem pod ręką, w gotowości do poparcia inicjatywy podwładnych, lub poderwania oddziału do szturm rozkazem, lub własnym przykładem..

Dowódca kompanji troszczyć się musi o zgranie ruszenia do szturm z przesunięciem ognia ciężkich broni, granatników i artylerji (umówiony sygnał).

Szturm wykonywa się w myśl zasad § 219, Cz. I. Dowódca kompanji wprowadza swój odwód dla poparcia szturm, lub rozszerzenia miejsca włamania.

306. Szturm jednolity.

Szturm jednolity przeprowadza się w myśl zasad § 221, Cz. I.

307. Szturm w nocy.

Szturm w nocy odbywa się w myśl zasad § 282, Cz. I.

308. Zachowanie się po szturmie (§ 222, Cz. I).

a) Po udanym szturmie kompanja naciera dalej; obowiązkiem dowódcy kompanji jest szybkie podciągnięcie ciężkich karabinów maszynowych przydzielonych do wsparcia dalszego natarcia, lub wzmocnienia ognia obronnych na wypadek przeciwwuderzenia nieprzyjaciela. Należy przytem szybko uporządkować kompanję i odtworzyć sobie odwód.

Dowódca kompanji organizuje sobie szybko dowodzenie, ustalając obserwację i łączność z dowódcą bataljonu; powinien orjentować się w położeniu na skrzydłach, oraz wdrożyć podciągnięcie i ewentualnie uzupełnienie amunicji.

b) Gdy szturm się nie uda kompanja stawia opór na miejscu nie dając sobie wydrzeć zdobytego terenu. Dowódca kompanji wspiera wysiłki podwładnych ogniem i przy pomocy odwodu.

Walka wewnątrz ugrupowania nieprzyjaciela.

309. Prowadzenie walki (§ 223, Cz. I).

Przebijanie się przez ugrupowanie nieprzyjaciela wymaga od dowódcy kompanji jednoczenia wysiłków plutonów i wspierania ich ogniem broni rozporządzalnych i przydzielonych oraz przy pomocy odwodu. Jego obowiązkiem jest wspierać jednostki, wysunięte wprzód i zapewnić im osłonę boków.

Opory, pozostałe z boku jednostki, wysuniętej wprzód, a zatrzymujące dalsze części kompanji zwalczą ogniem ciężkich broni i granatników, oraz przy pomocy odwodu, skierowanego na ich bok.

Pomieszane związki przy wprowadzeniu odwodu, dzieli szybko nanowo, zapewniając im dowódców dla stworzenia jasnych warunków rozkazodawstwa; odwód odtwarza sobie z części kompanji, pozostałej w tyle. Dowódca kompanji troszczyć się musi szczególnie o utrzymanie łączności z dowódcą bataljonu, ciężkimi broniąmi wspierającymi i artylerją.

W razie przeciwdzierzenia kompanja stawia opór na miejscu. Dowódca kompanji wspiera wysiłki plutonów ogniem i przy pomocy odwodu. W wypadku natarcia czołgów kompanja działa w myśl zasad § 120, Cz. I.

310. Zachowanie się przy zatrzymaniu natarcia.

Przy każdym zatrzymaniu natarcia, czy to na rozkaz, po osiągnięciu wyznaczonego przedmiotu, czy wymuszonym przez nieprzyjaciela, kompanja działa czasowo obronnie, gotowa każdej chwili do wznowienia natarcia.

Dowódca kompanji postępuje w myśl zasad § 256.

Pościg na polu bitwy.

311. Wszczęcie pościgu (§ 227, Cz. I).

Ody dowódca kompanji dostrzeże, że opór nieprzyjaciela słabnie, lub zaczyna się odwrót, winien natychmiast wszczęć pościg z własnej inicjatywy. W tym wypadku część broni maszynowych, wspierających kompanję dołącza do niej. Gdy niema rozkazu, dowódca kompanji może je sobie (lub ich część) podporządkować z własnej inicjatywy.

W czasie pościgu należy wydobyć z kompanji często już zmęczonej przez walkę, jak najwięcej wytrzymałości, w śmiałym aż do zuchwalstwa, nacisku na nieprzyjaciela. Osłabienie parcia wprzód może własne oddziały pozbawić owoców ciężkiej poprzedniej walki. Celem pościgu pierwszych rzutów piechoty jest zwykle artyleria nieprzyjaciela.

Pomimo gwałtowności pościgu, obowiązkiem dowódcy kompanji jest utrzymanie swego oddziału stale w rękę, by zapobiec bezplanowej pogoni i rozproszenia.

Łączność z dowódcą bataljonu należy utrzymać.

Kompanja odwodowa.

312. Wykonanie ruchu, działanie.

Kompanja odwodowa posuwa się za kompanjami walczącymi w myśl rozkazów dowódcy bataljonu, zawsze gotowa do działania na korzyść walczących, lub osłony ich boków. (§ 214, Cz. I.).

Ugrupowanie musi być dostosowane do terenu by uniknąć strat. W posuwaniu należy wykorzystać teren. W terenie otwartym dowódca kompanji powinien utrzymać część ręcznych karabinów maszynowych w gotowości do zwalczania lotników nieprzyjaciela.

W posuwaniu się kompanji odwodowej nie należy dążyć do sztywnego zachowania nakazanej odległości, lecz dostosować jej poruszenia do terenu i położenia.

Dowódca kompanji winien być w stałej łączności z dowódcą bataljonu i kompanjami walczącymi, oraz orjentować się w przebiegu walki.

Gdy odwód jest wysunięty w kierunku skrzydła, dowódca kompanji winien rozpoznawać kierunek odsłonięty przy pomocy patroli.

Dowódca kompanji odwodowej winien być gotów do wsparcia oddziałów czołowych przy pomocy ognia własnych granatników, skupiając je w tym celu i wysuwając wprzód.

Dowódca kompanji odwodowej organizuje zbieranie i przesyłanie wtył jeńców, stosownie do otrzymanych wskazówek.

Kompanja odwodowa wkracza do działania w zasadzie na rozkaz dowódcy bataljonu. Nagląca konieczność może zmusić dowódcę kompanji do działania z własnej inicjatywy. O zamierzonym wkroczeniu kompanji odwodowej do walki należy dowódcy bataljonu zameldować.

B. Obrona.**313. Zadanie.**

W obronie dowódca kompanji jest odpowiedzialny za utrzymanie terenu w odcinku wyznaczonym.

Przygotowanie obrony.

314. Ogólnie (§ 239 - 254, Cz. I).

Przygotowanie obrony odbywa się na podstawie rozkazu dowódcy bataljonu (§ 240, Cz. I.) i rozpoznaniu terenu w kolejności ustalonej w § 253, Cz. I.

315. Organizacja ognia i rozmieszczenie komp.

a) Dowódca kompanji organizuje ogień w ramach sieci ognia ciężkich karabinów maszynowych ustalonej przez dowódcę bataljonu, lub w całości łącznie z ogniem ciężkiej broni maszynowej, przeznaczonej do działania w obrębie jego odcinka na podstawie otrzymanego zadania (§ 242, Cz. I.).

Ustalając zadania ogniowe dla plutonów dowódca kompanji wyznacza im odcinki do obrony, przebieg przedniego skraju pozycji, oraz daje szczegółowe rozkazy, dotyczące ognia na dalsze przedpole i w zaporze głównej na bezpośrednim przedpolu pozycji. Gdy nieprzyjaciel zagraża bezpośrednio, należy przedewszystkiem określić podwładnym (dowódcom plutonów i jednostek ciężkich karabinów maszynowych) zadania i odcinki, które muszą być natychmiast obsadzone. Zarządzenia uzupełnia się stopniowo.

b) *Ogień na dalsze przedpole* przygotowuje się w myśl zasad § 241-a, Cz. I.).

W zaporze głównej (§ 241-b cz. I.) należy w pierwszym rzędzie uzupełnić słabe miejsca zapory ciężkich karabinów maszynowych, osłonić ciężką bronią maszynową działającą w obrębie odcinka kompanji i ustalić współdziałanie z sąsiadami (pamiętać o związaniu ogni na stykach).

Współdziałanie z jednostkami ciężkich karabinów maszynowych, działającymi ogniem flankowym w obrębie odcinka kompanji ustala się w porozumieniu z dowódcami tych jednostek. Współdziałanie z sąsiadami na podstawie rozkazu dowódcy bataljonu i z własnej inicjatywy w uzgodnieniu z dowódcami odcinków sąsiednich. Najlepiej zabezpieczyć granice odcinków zapomocą wzajemnego flankowania przedpola.

Na miejsca słabe w zaporze (martwe pola), które ogniem płaskim ostrzelane być nie mogą, kieruje się skupienia granatników. Miejsca te należy wskazać w meldunku dowódcy bataljonu, by uzyskać odpowiednie wsparcie broni towarzyszącej i artylerji.

Ogień muszą być tak przygotowane i uzgodnione, by dowódca kompanji, mógł w każdej chwili jednym sygnałem wywołać ogień wszystkich broni, działających w zaporze głównej na przedpole jego odcinka. Dla zapewnienia skuteczności ognia należy ustalić (odmierzyć) odległości do wyraźnych punktów na przedpolu i podać je wszystkim do wiadomości.

Na wypadek działania w ciemności należy przygotować broń do nocnego strzelania na bezpośrednie przedpole.

c) Kompanja powinna być rozmieszczona w obrębie odcinka w myśl zasad § 248, Cz. I.

Odwód należy tak nastawić, by mógł:

- przeciwuderzać w każdym kierunku, a przedewszystkiem w kierunku, w którym wdarcie się przeciwnika wydaje się najbardziej prawdopodobne,

- w razie potrzeby stawić opór na miejscu w najważniejszym punkcie dla obrony odcinka,

Ręczne karabiny maszynowe plutonu odwodowego, rozmieszczone na stanowiskach ogniowych, jako załoga bezpieczeństwa, mają wesprzeć, bądź przeciwuderzenia, bądź stawianie oporu na miejscu przez pluton.

Należy dążyć, by ręczne karabiny maszynowe z tych stanowisk działały na korzyść zapory głównej.

Granatniki plutonu odwodowego muszą zawsze działać na korzyść zapory głównej. Główną część odwodu umieszcza się w ukryciu w pogotowiu do przeciwuderzeń, lub zajęcia przygotowanych stanowisk.

Gdy w ramach kompanji zajdzie potrzeba stworzenia rygla, wykorzystuje się w tym celu głównie ogień ręcznych karabinów plutonu odwodowego.

316. Dowódca, obserwacja, łączność.

- a) Miejsce pobytu dowódcy kompanji należy wybrać w taki sposób, by mu zapewniało osobisty wgląd na całą kompanję, lub na najważniejszą jej część, dogodne kierowanie walką i łączność z podwładnymi, bronią wspierającą i dowódcą bataljonu.
- b) Obserwatora umieszcza się na stanowisku w pobliżu dowódcy kompanji. Zadanie obserwatora określa § 102. Przy zmianie obserwatorzy przekazują sobie dziennik obserwacji i ważniejsze spostrzeżenia poczynione w czasie służby.
- c) Łączność organizuje troskliwie dowódca kompanji i przy użyciu wszystkich środków rozporządzalnych. Łączność z dowódcą bataljonu utrzymuje się przy pomocy telefonu, sygnalizacji i przez gońców. W szczególności szybką łączność należy zapewnić z ubezpieczeniami i posterunkami obserwacyjno-alarmowymi, oraz z bronią wspierającą.

317. Umocnienia, maskowanie.

Dowódca kompanji zarządza kolejność wykonania prac na odcinku, dotyczących umocnień, oczyszczenia przedpole, ustalenia odległości, maskowania i przeszkód w myśl rozkazów dowódcy bataljonu. Jego obowiązkiem jest podzielić pracę wewnątrz kompanji i dopilnować szybkiego i sprawnego wykonania. Umocnienia i maskowanie przeprowadza się w myśl zasad § 251, Cz. I. Urządzenia czynne nie powinny wyróżniać się od pozornych, by zwiększyć zaskoczenie i jak najbardziej rozproszyć ogień przeciwnika. Gdy umocnienia części terenu tworzą punkt oporu, należy je tak rozbudować, by dały możliwość wytrwania załozde, nawet wtedy, gdy zostanie otoczona. Maskowanie prac prowadzi się od samego początku.

318. Gotowość bojowa.

Utrzymanie gotowości wymaga szczególnych zarządzeń dowódcy kompanji w myśl zasad § 254, Cz. I.

a) Rozpoznanie i ubezpieczenie tworzą czaty bojowe (§ 235, Cz. I.).

Służbę obserwacyjno-alarmową pełni obserwator dowódcy kompanji w łączności z obserwatorami dowódców plutonów.

Na odcinku kompanji pełni stale służbę oficer służbowy, którego dowódca kompanji upoważnia do wywołania ognia, zapory ogniowej, na wypadek niespodziewanego natarcia, szczególnie w nocy.

b) Dowódca kompanji starannie przygotowuje alarm (ogólny, lotniczy, gazowy), by uniknąć nieporozumień. Dla sygnalizowania gazu, broni pancernej przeciwnika należy wyposażyć posterunki w szybkie środki alarmowania,

W razie możliwości napadu gazowego zarządza się pogotowie gazowe.

Na noc należy przygotować broń maszynową do nocnego strzelania na bezpośrednie przedpole, przygotować łączność, omówić sygnały, zorganizować ubezpieczenie i pogotowie. Wszystko to przygotowuje się za dnia. Jeżeli było to niemożliwe, wziąć zasadnicze kierunki pod ogień nawprost broni maszynowej i środków przydzielonych.

Strzec się zaskoczenia, od którego najlepiej zabezpiecza czynne i ruchliwe rozpoznanie, prowadzone w ramach rozkazów dowódcy bataljonu, lub z własnej inicjatywy dowódcy kompanji. Przed świtem służba ubezpieczeń i pogotowia musi być szczególnie czujna. Unikać niepotrzebnych alarmów i w miarę możliwości zapewnić strzelcom spokój, oraz wypoczynek. Pamiętać o zamknięciu luk między gniazdami. W wypadku szczególnego zagrożenia może być wskazane, zwłaszcza przed świtem, zajęcie stanowisk gniazd czołowych przez ich obsady. Sam dowódca kompanji musi być wtedy bardziej czujny, zwłaszcza, gdy oddział jest zmęczony.

W razie potrzeby odwód podciąga się bliżej.

W czasie mgły, na wypadek niemożności rozpoznania sygnałów świetlnych trzeba przygotować sygnały dźwiękowe i ewentualnie sztafety.

Prowadzenie walki (§ 255-258, Cz. I.).

319. Otwarcie i prowadzenie ognia.

Ogień otwiera się i prowadzi w myśl zasad § 256, Cz. I. Prowadzenie ognia na dalsze odległości dowódca kompanji powinien uregulować, zachowując sobie wpływ na oznaczenie chwili otwarcia ognia zależnie od warunków obserwacji i dowodzenia.

W warunkach dogodnej obserwacji przy natarciu mniejszych oddziałów dowódca kompanji, winien dążyć do zaskoczenia nieprzyjaciela w myśl zasad § 256-f, Cz. I.

W razie zaskoczenia, lub natarcia w złych warunkach obserwacji, oraz gdy nieprzyjaciel rusza do natarcia z bliskiej podstawy wyjściowej otwarcie ognia następuje na sygnał ognia zaporowego, dany przez dowódcę kompanji, lub oficera służbowego.

W toku walki na przedpolu dowódca kompanji na podstawie własnej obserwacji wywiera wpływ na prowadzenie ognia przede wszystkim ciężkich karabinów maszynowych i granatników odwodowych, dla skutecznego zwalczania ważniejszych celów. W szczególności zwraca uwagę i ogień na wkraczające do walki środki ogniowe przeciwnika i odwody, by złamać jego wysiłki celem zbliżenia się do własnych stanowisk i nie dać sobie wydrzeć przewagi moralnej.

W miejscach szczególnie zagrożonych wspiera wysiłki podwładnych; na te miejsca zwraca uwagę broni wspierających i dowódcy bataljonu, oraz tak nastawia swój odwód, by był gotów do wzięcia udziału w walce tam, gdzie zajdzie tego potrzeba.

Sam dowódca kompanji winien znaleźć się w głównym ognisku walki, by przez osobiste oddziaływanie i przykład podnieść ducha wytrwania i wpłynąć decydująco na bieg działania.

320. Odparcie szturm.

Przy odpieraniu szturm dowódca kompanji wspiera wysiłki podwładnych wszyskiem co ma pod ręką, by nie dopuścić do wtargnięcia nieprzyjaciela do własnych stanowisk. Gdy pomimo to przeciwnikowi uda się wedrzeć gdziekolwiek na odcinku, obowiązkiem dowódcy kompanji jest wyrzucić go natychmiast przeciwuderzeniem odwodu.

Często skuteczne przeciwuderzenie może zahamować natarcie na sąsiednim odcinku.

W specjalnych warunkach, gdy wykonanie przeciwuderzenia jest wykluczone, dowódca kompanji używa odwodu do powstrzymania dalszego posuwania się nieprzyjaciela, łącznie z broniącymi się jeszcze częściami odcinka. Dowódca kompanji musi jednak pamiętać, że taka decyzja obciąża go największą odpowiedzialnością, gdyż błyskawiczne energiczne uderzenie, nawet na nieprzyjaciela o wiele silniejszego jest prawie zawsze najlepszą metodą działania.

Walkę wewnątrz pozycji głównej prowadzi się w myśl zasad § 257, Cz. I.

321. Pomoc sąsiadom.

Zawsze, gdy tylko położenie własne pozwala, odwód powinien śpieszyć z pomocą sąsiadom na których odcinku wdarł się nieprzyjaciel - najpierw ogniem, a potem przeciwuderzeniem.

W najgorszym wypadku należy osłonić zagrożony bok i zameldować dowódcy bataljonu. W żadnym wypadku nie wolno dopuścić do cofnięcia się.

322. Walka z czołgami.

Zwalczanie broni pancernej odbywa się w myśl zasad § 120, Cz. I. Do zwalczania broni pancernej, wyznacza się przede wszystkim bronię zaopatrzone w pociski przeciwpancerne.

323. Zachowanie się przy dłuższym trwaniu obrony.

W razie dłuższego trwania na stanowiskach dowódca kompanji stara się o rozbudowę urządzeń obronnych, oraz o gruntowniejsze i dokładniejsze przygotowanie ogni.

Szczególnie starannie prowadzi się obserwację i rozpoznanie, by zdobyć jak najwięcej wiadomości o przeciwniku.

Możliwość niespodziewanego napadu gazowego wymaga utrzymania odpowiedniego pogotowia. Obowiązkiem dowódcy kompanji jest utrzymanie w dobrym stanie i w jak najlepszym porządku urządzeń odcinka, broni, sprzętu, oporządzenia i amunicji. Dowódca kompanji troszczy się nieustannie o podniesienie sprawności bojowej i zachowanie wartości zaczepnych swego oddziału.

Kompanja odwodowa.

324. Przygotowanie walki.

Zadanie kompanji odwodowej określa § 249-a, Cz. I.

Stanowiska ogniowe załogi bezpieczeństwa powinny być tak wybrane, aby mogły wiązać się ogniowo z gniazdami oporu czołowych kompanji dla zamknięcia i powstrzymania dalszego ruchu nieprzyjaciela, w razie włamania do pozycji głównej. Środki ogniowe załogi bezpieczeństwa (ręczne karabiny maszynowe, granatniki, część strzelców), jeżeli tylko warunki terenowe i gniazd oporu pierwszego rzutu na to pozwolą, biorą udział w zaporze głównej ze swych stanowisk. Odrywania ręcznego karabina maszynowego od plutonów kompanji odwodowej należy unikać. Granatniki tej kompanji powinny mieć takie stanowiska ogniowe, z których mogą strzelać na korzyść zapory głównej.

Resztę kompanji odwodowej, względnie jej części należy umieszczać w ukryciu w pobliżu tych miejsc przedniego skraju pozycji, gdzie wdarcie nieprzyjaciela jest najbardziej prawdopodobne, lub też najbardziej dla nas niebezpieczne.

W razie włamania nieprzyjaciela do pozycji głównej działanie przeprowadza się podobnie jak w § 266.

Wykonanie przeciwuderzeń dowódca kompanji przygotowuje na podstawie wskazówek dowódcy bataljonu. Dowódca kompanji odwodowej utrzymuje ścisłą łączność z dowódcą bataljonu i z kompanjami czołowymi, aby stale orjentować się w ich położeniu; powinien znać dokładnie dojścia do nich, oraz cały teren w którym przewiduje się użycie odwodu. W miarę możliwości odwód powinien mieć łatwe i kryte podejścia w kierunkach możliwego użycia.

Stanowiska odwodu należy starannie ukryć przed obserwacją naziemną i powietrzną. Część ręcznych karabinów maszynowych przygotowuje się do obrony przeciwlotniczej.

Kompanja odwodowa działa w zasadzie na rozkaz dowódcy bataljonu; w nagłym wypadku z własnej inicjatywy dowódcy kompanji.

Wszyscy dowódcy dbać muszą o ducha oddziału odwodowego i wysoki poziom jego wartości bitewnych, pamiętając, że często odwód rozstrzyga o zwycięskiej walce w obronie odcinka.

Luzowanie.

325. Przeprowadzenie luzowania.

Luzowanie przeprowadza się w myśl zasad § 259, Cz. I. Najlepszą porą do luzowania jest noc.

Dowództwo w czasie luzowania zachowują dowódcy jednostek luzowanych.

Celem zaznajomienia się dokładnie z obsadą i planem obrony odcinka, oraz dla poznania skrytych podejść do stanowisk, kompanja luzująca wysyła uprzednio do oddziału luzowanego patrol, złożony w zasadzie z 1 oficera na kompanję, 1 podoficera na pluton i ewentualnie kilku łączników.

Zadaniem patrolu jest zebranie dokładnych danych o przebiegu linii własnej i przeciwnika, wystawianych ubezpieczeniach, systemie łączności drutowej i przy pomocy sygnalizacji oraz innych szczegółach obrony. Przed luzowaniem kompanja podchodzi skrycie możliwie jak najbliżej do stanowisk, gdzie w miejscu zgóry oznaczonym oczekuje na nią własny patrol z przewodnikami z oddziału luzowanego.

Luzowanie przeprowadza się plutonami, wykorzystując skryte podejścia.

Dowódcy luzowani podają swym następcom dokładne zadania, szczegółowe dane o nieprzyjacielu, oraz wszelkie wskazówki zebrane z dotychczasowych własnych doświadczeń, które mogą być przez nich wykorzystane. Szkice lub plany odcinka należy im przekazać.

Odejście oddziałów luzowanych następuje dopiero po całkowitem oddaniu odcinka.

Wycofanie się z walki.

326. Sposób wycofania (§ 263, Cz. I).

Wycofanie się może nastąpić tylko na rozkaz dowódcy przełożonego.

Dowódca kompanji, organizując wycofanie usuwa nasamprzód wozy i sprzęt niepotrzebny, rannych i t. p.; ustala kolejność odejścia, oraz wyznacza patrole, które wycofają się na końcu. Patrolom należy określić zadania, oraz wyposażyć w broń maszynową i dużą ilość amunicji.

Poszczególne plutony odchodzą wtył na miejsca wskazane przez dowódcę kompanji, pod osłoną ognia broni wspierających. Dowódca kompanji odchodzi z główną częścią kompanji.

Oddziały, odchodzące wtył, powinny być zawsze gotowe do przeciwwuderzenia, gdy zajdzie tego potrzeba.

Wycofanie w nocy należy tak przeprowadzić, by nieprzyjaciel nie mógł się zorientować. Silne patrole, które mają pozostać aż do świtu należy wyposażyć w rakiety; pożądane jest przygotowanie dla nich podwód. W zimie pozostawia się patrole narciarzy.

O chwili wycofania się trzeba zawsze zawiadomić sąsiadów. Wycofanie, które mogłoby narazić sąsiadów na nieoczekiwane oskrzydlenie jest karygodne.

Opóźnianie ogniowe (§ 267-274, Cz. I).

327. Rozmieszczenie oddziału (§ 270, Cz. I).

Kompanję rozmieszcza się na stanowisku opóźniacem stosownie do otrzymanego zadania i warunków terenowych. Oddziały, a przede wszystkim broni maszynowe ciężkie należy rozmieścić wszcz i w ten sposób, aby miały dogodne warunki do strzelania na dalekie odległości. Gdy stanowisko opóźniające nie jest oparte o dobrą zasłonę terenową, umożliwiającą łatwe oderwanie się, dowódca kompanji musi tak rozmieścić swój oddział, by ułatwić sobie wycofanie się i osłonę skrzydeł. Oddziały na stanowisku muszą być ukryte, i zamaskowane. Należy zapewnić sobie dobrą obserwację i nieustanne rozpoznanie na przedpolu i na skrzydłach.

328. Otwarcie i prowadzenie ognia (§ 271, Cz. I).

Dowódca kompanji winien zachować sobie wpływ na otwarcie i prowadzenie ognia w szczególności ciężkich broni, działających na jego przedpolu, by wstrzymać nieprzyjaciela jak najdalej od własnych stanowisk, zadać mu straty i zmusić go do zorganizowania natarcia, wspartego silną artylerią.

Najsukuteczniejsze są niespodziewane, gwałtowne i ześrodkowane napady na cele wrażliwe.

329. Wycofanie się.

Wycofanie przeprowadza się w myśl zasad § 272 Cz. I. stosownie do otrzymanego zadania.

Najłatwiejsze jest wycofanie pod osłoną nocy.

Sposób wycofania się dowódca kompanji musi zgóry starannie przygotować, by zapewnić odejście sprawne i w porządku.

330. Opóźnianie w terenie pokrytym.

W terenie pokrytym, nie dającym dalekich ostrzałów, a ułatwiającym podejścia, opóźnianie organizuje się w myśl zasad § 273, Cz. I.

Rozpoznanie i ubezpieczenie.

A. Kompanja na rozpoznaniu.

331. Zadanie i wyposażenie.

Kompanja wysłana na rozpoznanie, otrzymuje zadanie, kierunek, lub pas działania, ewentualnie kolejne cele do osiągnięcia.

Zbyt szerokie fazy działania mogą spowodować rozdrobnienie wysiłków.

Kompanję wzmacnia się wtedy ciężkimi karabinami maszynowymi, konnymi lub kolarzami, oraz czasami bronią pancerną lub działaniami artylerji. Zawsze musi być wyposażona w odpowiednie środki łączności. Zwiększenie ruchliwości kompanji można osiągnąć poprzez złożenie plecaków na wozy.

332. Działanie.

Właściwa praca kompanji rozpoczyna się od chwili nawiązania styczności z przeciwnikiem. Kompanja działa zasadniczo przy pomocy patroli, którym toruje drogę i zapewnia oparcie.

Dowódca kompanji kieruje całością pracy rozpoznawczej patroli, wyznaczając im bliskie cele i zadania ściśle określone.

Jeżeli zadanie tego wymaga, lub gdy patrole z powodu swej słabości nie mogą zdobyć danych, kompanja podejmuje walkę celem zmuszenia przeciwnika do zdradzenia sił. W przypadku działania przez walkę dowódca kompanji zachować sobie musi możliwość oderwania kompanji od przeciwnika. Przesyłanie wiadomości organizuje się w myśl zasad § 158, Cz. I.

B. Ubezpieczenie w marszu.

333. Zadanie.

W marszu ubezpieczonym kompanja może być strażą przednią, oddziałem przednim, lub kompanją przednią, gdy oddział przedni jest większy od kompanji.

Zadania kompanji w poszczególnych wypadkach określają § 166 i 170, Część I. W każdym wypadku kompanja ubezpiecza się od czoła szpicą.

Gdy kompanja jest strażą przednią, dowódca kompanji prowadzi rozpoznanie w myśl zasad § 167, Cz. I.

334. Posuwanie się i działanie.

Posuwanie się i działanie kompanji w straży przedniej odbywa się w myśl zasad § 172, Cz. I.

W ugrupowaniu wskazane jest wysuwanie ciężkiej broni maszynowej do przodu.

Dowódca kompanji jest odpowiedzialny za bezpośrednie ubezpieczenie kompanji (§ 176, Cz. I.), oraz na zarządzania, zmierzające do ukrycia jej przed obserwacją nieprzyjaciela i ochrony przed skutkami zaskoczenia lotniczego, ogniowego, lub broni pancernej.

Sam dowódca kompanji znajduje się wpobliżu szpicy, razem z dowódcą artylerji (§ 175, Cz. I.).

Działanie kompanji cechuje szybkość i energia. Napotkanego nieprzyjaciela należy łamać natychmiast, nacierając bez zwłoki na każdy opór na osi marszu i wprowadzając do walki wszystkie siły i sprzęt ogniowy bez pozostawienia sobie odwodu.

W nocy dowódca kompanji stosuje się do zasad § 177, Cz. I.

C. Ubezpieczenie postoju.

335. Zadanie.

Na postoju ubezpieczonym czatami zwartymi kompanja obejmuje zazwyczaj odcinek, którego ma bronić w razie natarcia nieprzyjaciela. (§ 180 i 182, Cz. I.).

336. Zaciąganie czat.

Zaciąganie czat powinno być osłonięte i powinno odbywać się według zasad kolejności, ustalonych w § 188, Cz. I. Często, gdy na rozpoznanie niema czasu, dowódca kompanji będzie musiał wydać rozkazy z mapy, dostosowując ugrupowanie później do stwierdzonego osobiście stanu rzeczy na podstawie przeprowadzonego rozpoznania.

a) Oddział należy rozrzucić w terenie w ten sposób, by mieć najdogodniejsze warunki obserwacji i walki. W tym celu dowódca kompanii musi dążyć do określenia w granicach odcinka miejsca, gdzie kompania ugrupowana i przygotowana do obrony większością swych sił, może zamknąć główny kierunek (czata główna). W dzień może to być panujące wzgórze, które pozwala na zamknięcie ogniem głównych dróg podejścia, lub kierunków dogodnego działania nieprzyjaciela; w nocy – główna droga.

W razie niemożności opanowania wyznaczonego odcinka z wybranego w ten sposób jednego miejsca, na kierunek drugorzędny wydziela się samodzielną silną placówkę pod dowództwem oficera, z zadaniem obrony na miejscu. Na nieprzyjaciela działającego na kierunku drugorzędnym, uderza się odwodem czaty głównej, który winien być zawsze możliwie duży, zwłaszcza w nocy.

b) W dzień na linii oporu czaty dążyć do osiągnięcia styczności wzrokowej i ogniowej z sąsiednimi czatami głównymi; w nocy należy skupiać się, bronić ogniem wyraźnych kierunków, a przerwy silnie patrolować i działać w nich przeciwuderzeniem.

Stanowiska powinny być zamaskowane przed obserwacją naziemną i powietrzną, dążyć do wykorzystania naturalnych przeszkód w terenie, oraz wzmocnić obronę przeciwpancerną przez zatarasowanie przejść, oraz zorganizowanie zwalczania broni pancernej.

c) Ubezpieczenie czat głównych i samodzielnych placówek przy pomocy placówek lub czujek, organizuje się w myśl zasad § 183, Cz. I., poza tem należy zorganizować stałe rozpoznanie (§ 185, Cz. I.) oraz wysyłać patrole do sąsiadów.

d) Szczególną uwagę należy zwrócić na ustalenie szybkiego przekazywania wiadomości przez poszczególne części czat. Dowódca kompanii z chwilą zajęcia stanowisk przesyła niezwłocznie przełożonemu meldunek wraz ze szkicem, podający w streszczeniu zarządzenia, dotyczące rozpoznania, ubezpieczenia i łączności.

337. Służba na czatach.

Służbę na czatach organizuje się w myśl zasad § 189, Cz. I.

Dowódca kompanii jest odpowiedzialny zawsze za skrupulatność i czujność służby na czatach, a szczególnie w warunkach zmęczenia i wystawiania czat pośpiesznie o zmierzchu, lub w nocy.

Dowódca kompanii musi dbać o odpowiedni podział swego oddziału na pełniących służbę, pogotowie i odpoczywających, oraz regulowanie ulg, by zapewnić strzelcom odpoczynek przy zachowaniu całej czujności i gotowości do walki.

a) *Stopień pogotowia* czaty i placówek (pomieszczenia na kwaterach, rozbijanie namiotów, rozpalanie ognia i t. p.) określa się na podstawie rozkazów przełożonych i zależnie od położenia.

b) Część sił wyznacza się jako *pogotowie*, które pozostaje na miejscu, gdzie czata główna ma stawić opór. Pogotowie musi mieć broń pod ręką; plecaki może odłożyć; pogotowie wystawia ubezpieczenie bezpośrednie (posterunki alarmowe).

Dowódca pogotowia wyznacza *posterunek sprawdzający* (jeden podoficer i dwóch strzelców) celem badania zbliżających się osób.

c) Reszcie czaty głównej dowódca kompanii może kazać złożyć broń w kozły, lub odłożyć ją. Broń i oprządzenie musi być tak przygotowane, by można je było szybko zabrać. Nikomu nie wolno oddalić się bez zezwolenia.

d) Dowódca kompanii ustala tok służby wewnątrz kompanii, wyznaczając służbowych i ich zadania. Celem sprawdzenia czujności placówek i czujek wysyła się ronty; ronty utrzymują również łączność między placówkami, a czatą główną i obserwują teren; krążą przedewszystkiem w nocy.

Dowódca kompanii musi osobiście często kontrolować czujność czat i placówek.

e) Obowiązkiem dowódcy kompanii jest troska o wyżywienie swego oddziału, a zwłaszcza jednostek wysuniętych (placówek i patroli), oraz oddziałów przydzielonych.

338. Działanie.

Na sygnał ubezpieczeń kompania zajmuje przygotowane stanowiska w gotowości do natychmiastowego otwarcia ognia.

Wycofanie placówek winno być wsparte ogniem ze stanowiska czaty. Na linii oporu czata musi utrzymać się choćby za cenę poświęcenia.

Zaatakowane sąsiednie czaty główne wspiera się w miarę możliwości ogniem z własnych stanowisk.

Marsz i postój.

339. Marsz.

Od dowódcy kompanji zależy w dużym stopniu, by wysiłki marszowe odbywały się bez strat marszowych i obniżenia wartości bojowej oddziału. Tylko staranne przygotowanie przed wymarszem, jak najdalej posunięta troskliwość o stan oddziału w czasie marszu, oraz po wysiłku marszowym, może zapobiec stratom i zachować pełnię sprawności fizycznej żołnierzy.

Obowiązki dowódcy kompanji polegają na:

a) przed wymarszem:

- przygotowaniu do marszu swego oddziału i usunięciu wszelkich braków,
- wydaniu zarządzeń odpowiedniego opatrzenia nóg (mycie, smarowanie), zależnie od stanu drogi i warunków atmosferycznych,
- wydaniu regularnego posiłku i kawy lub przegotowanej wody do manierek, zwłaszcza w czasie upałów; w zimie ponadto należy wydać na drogę choćby po kawałku mięsa lub słoniny,
- ustaleniu zbiórki tak, by nie męczyć żołnierzy niepotrzebnym czekaniem.

Zawsze dowódca kompanji przekonać się winien osobiście, że opuszczony rejon został pozostawiony w porządku, a wszelkie ślady mogące zdradzić przynależność oddziału usunięte.

b) W czasie marszu dowódca kompanji winien być przy kompanji i dopilnować, by przepisy ruchu i wskazówki służby drogowej, były przestrzegane. Kompanja musi zachować zwartość, porządek i równomierne tempo. Tempo reguluje jeden z oficerów, maszerujących na czele kompanji. Nic tak nie męczy żołnierzy, jak zwalnianie i przyspieszanie tempa a w związku z tem dobieganie czwórek tyłowych. Dowódca kompanji nie powinien do tego dopuścić, mając stale na oku swój oddział, a w szczególności tylną jego część.

Obowiązkiem dowódcy kompanji jest dopilnować, by każdy maszerował na swem miejscu, żołnierze samowolnie nie występowali z kolumny a hasło „*Prawa (lewa) - wolna*” było podawane i powtarzane tylko przez oficerów.

Oficerowie kompanji maszerują na czele kompanji, jeden dowódca plutonu wraz ze służbowymi na tyle.

Dowódca kompanji często powinien znaleźć się na tyle kompanji.

Dowódca kompanji winien wpływać na nastrój strzelców przez czynne i pogodne wystąpienia, zwłaszcza w chwili dostrzeżenia objawów zmęczenia, oraz poprzez odpowiednie stosowanie ulg przy większych wysiłkach marszowych.

W razie potrzeby wydać zarządzenia do zdjęcia lub włożenia płaszczy, dopilnować jednolitego ubioru.

W trudnych warunkach dróg zapewnić pomoc taborowi.

c) W czasie krótkich odpoczynków (szczególniej pierwszego) dowódca kompanji winien sprawdzić stan obciążenia żołnierzy, zarządzić poprawienie szczegółów ubrania i obuwia, sprawdzić sprzęt.

Poza tem obowiązkiem dowódcy kompanji jest czuwać, by odpoczynek był wykorzystany racjonalnie i bez szkody dla zdrowia.

W czasie długiego odpoczynku:

- wydać zarządzenia alarmowe,
- stwierdzić osobiście stan moralny i fizyczny żołnierzy, a zwłaszcza nóg i wydać odpowiednie zarządzenia,
- sprawdzić stan koni, wozów, uprzęży,
- zarządzić sprowadzenie wody,
- nie dopuścić do rozłżenia się strzelców zwłaszcza w pobliżu miejsc zamieszkałych,
- wyznaczyć miejsca ustępowe,
- dopilnować wydania gorącej stawy,
- przejrzeć broń i amunicję.

Do oddziału kwaterunkowego, który ma przygotować kwatery, wysła się 1 podoficera na kompanję, 1 strzelca na pluton. Kwaterunkowi czekają na przybycie swego oddziału przed wyznaczonym rejonem postoju.

340. Postój.

Po przybyciu na postój, dowódca kompanji nie powinien spocząć, dopóki nie stwierdzi, że jego oddział ma zapewniony najdogodniejszy w danych warunkach wypoczynek.

Strzelcy powinni się znaleźć jak najszybciej na kwaterach. Wyczekiwania oddziału na przydział kwater należy unikać.

W chwili zatrzymania się kompanji, w miarę możliwości na placu zbiórki, dowódca kompanji rozdziela szybko kwatery, wskazuje plac zbiórki (alarmowy) i wydaje zarządzenia alarmowe, poucza o zachowaniu się w stosunku do ludności cywilnej i ostrzega strzelców przed szpiegami. Dalsze zarządzenia wydaje później na odprawie dowódców plutonów, lub przez oficera służbowego.

Zarządzenia te dotyczą:

- uregulowania służby (w razie potrzeby pogotowia),
- zabezpieczenia przed bronią pancerną,
- zarządzenia obrony przeciwlotniczej i przeciwigazowej,
- wydania posiłku,
- broni i amunicji,
- pomieszczenia koni i wozów,
- skierowanie chorych do lekarza,
- uzupełnienia braków na kwaterach,
- wyznaczenia miejsc ustępowych,

Poza tem dowódca kompanji wysyła łączników do dowódcy batalionu i składa meldunek.